

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

**МОДЕРНІЗАЦІЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ І НАВЧАННЯ:
ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 6

Київ
2015

УДК 377
ББК 74.6
М 74

Засновник: Інститут професійно-технічної освіти НАПН України
Друкується за рішенням Вченої ради Інституту ПТО НАПН України
(протокол № 2 від 23 лютого 2015 р.)

Збірник наукових праць зареєстровано в Міністерстві юстиції
України (Серія КВ №17543-6393Р від 04.03.2011 р.)

Рецензенти:

Манько В. М., доктор педагогічних наук, професор

Чміль А. І., доктор технічних наук, професор

Редакційна колегія:

Радкевич В.О. (голова), **Петренко Л.М** (заст. голови),

Артюшина М. В., **Вайнтрауб М. А.**, **Гириловська І. В.**, **Діденко О. В.**,

Єльнікова Г. В., **Закатнов Д. О.**, **Карташова Л. А.**, **Лозовецька В. Т.**,

Лук'яненко Г. І., **Орлов В. Ф.**, **Пуховська Л. П.**, **Романова Г. М.**,

Свистун В. І., **Ягунов В. В.**

М 74 **Модернізація** професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки і перспективи: зб. наук. пр. / [ред. кол. : В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – К.: Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2015. – Вип. 6. – К. : «НВП Поліграфсервіс». – 244 с.

У збірнику наукових праць подано результати досліджень проблем модернізації професійної освіти і навчання.

Особлива увага звертається на оновлення підходів до розвитку професійної освіти, розроблення професійних і освітніх стандартів, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, удосконалення управління в умовах децентралізації, формування професійної компетентності, розвитку соціального партнерства.

Пропонується науковцям, науково-педагогічним і педагогічним працівникам ПТНЗ, ВНЗ, докторантам, аспірантам.

УДК 377
ББК 74.6

© ПТО НАПН України, 2015
© ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2015

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Радкевич Валентина. Науково-методичне забезпечення якості професійної освіти і навчання.....	5
Артюшина Марина. Використання технології розвитку критичного мислення у викладанні іноземних мов у професійно-технічних навчальних закладах.....	20
Айстраханов Дмитро. Економетричне дослідження змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю.....	35
Вайнтрауб Марк. Проектування змісту професійної освіти і навчання	45
Величко Неля. Інформаційно-аналітична діяльність заступника директора ПТНЗ з навчально-виробничої роботи в умовах реформування системи освіти	56
Гуменний Олександр. Науково-методичне забезпечення розвитку інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів.....	67
Кузьмінська Леся. Соціальне партнерство в управлінні розвитком професійно-технічного навчального закладу: результати емпіричних досліджень	80
Кулалаєва Наталя. Формування особистості майбутнього кваліфікованого робітника безпечного типу поведінки в умовах виробництва.....	90

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Ягунов Василь. Інформаційно-аналітична діяльність педагогічних працівників ПТНЗ: зміст і етапи реалізації.....	102
Злочевська Людмила. Орієнтовно-розвивальна програма «Сходинок до професії» у виборі й реалізації професійної кар'єри	117
Кравець Світлана. Методика формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу в професійно-технічних навчальних закладах.....	129
Леу Сніжана. Інноваційні методи професійного навчання на сучасних підприємствах.....	143
Майборода Людмила. Методичні підходи до розроблення електронних освітніх ресурсів педагогами професійного навчання....	155

Масліч Світлана. Формування інформаційно-аналітичної компетентності викладачів спеціальних дисциплін з професії «Агент з організації туризму».....	166
Палькевич Юлія. Розвиток економічної культури керівника ПТНЗ як чинник управління конкурентоспроможністю навчального закладу.....	175
Радкевич Олександр. Правова компетентність педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів з охорони та захисту електронних навчально–методичних матеріалів.....	184

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Алексєєва Світлана. Розвиток персоніфікованого мережевого середовища у професійно-технічних навчальних закладах	196
Гириловська Ірина. Інформатизація професійно-технічних навчальних закладів як передумова якісної професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.....	209
Гуралюк Андрій. Файловий репозиторій Інституту професійно-технічної освіти НАПН України	221
Кононенко Андрій. Інформаційно-комунікаційні технології в системі професійної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів у ПТНЗ.....	230

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

УДК 377.014.6

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Валентина Радкевич

Анотація

У статті обґрунтовуються підсистеми якості професійної освіти і навчання: якість державних стандартів; якість технологій навчання; якість засобів навчання; якість педагогічних працівників; моніторинг якості професійної освіти і навчання тощо. Викладено методичні підходи до створення нового покоління державних стандартів з робітничих професій на компетентнісній основі. Обґрунтовано роль особистісно-розвивальних педагогічних технологій у формуванні професійно важливих якостей майбутніх кваліфікованих робітників. Розкрито структуру інформаційно-освітнього середовища, що забезпечує централізовану електронну навчально-методичну та організаційно-педагогічну підтримку діяльності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів.

***Ключові слова:** підсистеми якості професійної освіти і навчання, державні стандарти, технології навчання, інформаційно-освітнє середовище, моніторинг якості.*

Постановка проблеми. За сучасних умов, коли модернізація національної економіки випереджує модернізацію професійної освіти і навчання, актуалізується необхідність системної та змістової взаємодії науки і практики у напрямі забезпечення її якості. Якість освіти, на думку Е.М. Короткова, це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне і практично ефективне формування компетентності та розвиток професійної свідомості тих, хто навчається. Вчений обґрунтовує три групи характеристик якості освіти: потенціал досягнення мети освіти; якість процесу формування професіоналізму; якість результату освіти [1]. Під якістю професійної освіти і навчання

слід розуміти динамічне інтегративне утворення, властивості якого можуть задовольнити встановлені або передбачувані потреби суспільства, окремих соціальних груп і громадян в отриманні професійної освіти, набутті професійної компетентності. Зміст цього поняття співпадає із положеннями міжнародного стандарту якості ISO 9004:2010, суть якого полягає у визначенні конкретних вимог і рекомендацій до системи менеджменту якості освітньої організації, зокрема професійно-технічного навчального закладу (ПТНЗ). Система менеджменту якості освітньої організації, як слушно зазначає В.В. Левшина, формується з урахуванням вимог навчального середовища і орієнтується не тільки на суб'єкти освітнього процесу, але й на інших заінтересованих соціальних партнерів [2, с. 46].

Створення у ПТНЗ системи менеджменту якості професійної освіти і навчання на основі положень стандартів серії ISO 9000 не тільки допоможе підвищити його конкурентоздатність на тривалу перспективу, але й дасть змогу привести у відповідність до вимог роботодавців професійну підготовку кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів. В оцінюванні рівня конкурентоздатності ПТНЗ найбільш результативним є внутрішній аудит досягнутих результатів у навчально-виховному процесі, професійній діяльності, спортивно-масовій, позанавчальній роботі, а також у професійній орієнтації абітурієнтів та працевлаштуванні випускників. Отримані результати є надзвичайно важливими у виробленні стратегічних цілей здійснення структурних і змістових змін в управлінні розвитком ПТНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку зі зрослими вимогами роботодавців до професійної компетентності випускників ПТНЗ, все більшу увагу науковців і практиків привертають дослідження проблем якості професійної освіти і навчання. Зокрема, концепції і моделі формування систем якості навчальних закладів висвітлюються в працях В. Глазунова, Е. Короткова, Д. Маслова, Г. Єльнікової та ін. Низка дослідників (В. Болгаріна, В. Григор'єва, Л. Кузьмінська, Ю. Палькевич, Л. Петренко, В. Свистун) у своїх роботах наводять концепції управління якістю професійно-технічної освіти в умовах ринкової економіки, висвітлюють сучасні підходи до розвитку соціального партнерства та організаційної культури ПТНЗ.

Науковий інтерес становлять результати пошуків вітчизняних дослідників: Н. Величко, І. Гириловської, О. Гуменного, А. Гуралюка, Л. Карташової, В. Ягупова, в яких обґрунтовано інформаційно-аналітичний аспект забезпечення якості професійної освіти і навчання. Водночас, неповною мірою досліджені підсистеми якості освітньої системи, що й актуалізує мету статті – визначити їх вплив на забезпечення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів у ПТНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. З позиції системного підходу, структурними компонентами якості професійної освіти і навчання як суспільного феномену є: якість особистості випускників ПТНЗ – майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів, яка визначається розвитком їхніх соціальних, культурно-духовних і професійно-діяльнісних здібностей на рівні, необхідному й достатньому для реалізації ними цілей і функцій, що відповідають вимогам сучасного виробництва; якість освітньої системи (процесу), а також якість підсистем – елементів освітньої системи.

Як об'єкт управлінського впливу якість професійної освіти і навчання характеризується сукупністю таких підсистем: якість державних стандартів; якість технологій навчання; якість засобів навчання; якість педагогічних працівників; моніторинг якості професійної освіти і навчання тощо.

У моделюванні результатів професійної освіти і навчання, їх представленні у вигляді норм якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів актуалізується необхідність використання державних стандартів, створених на основі компетентнісного підходу. Цей підхід є важливим концептуальним підґрунтям оновлення змісту професійної освіти і навчання, його орієнтації на досягнення достатньо високого рівня професійних знань, досвіду, обізнаності для якісного здійснення трудової діяльності в умовах виробництва та сфери обслуговування.

На прикладі професії «Монтажник будівельний» (код 7514) розглянемо запропоновані науковцями лабораторії змісту професійної освіти і навчання Інституту ПТО НАПН України методичні підходи до створення нового покоління державного стандарту. Насамперед, відповідно до професійного стандарту з цієї професії, визначається перелік кваліфікацій (часткових, повних, додаткових), зокрема: спорудження будівель з дрібних будівельних матеріалів; спорудження

будівель із блоків та панелей; спорудження збірнокаркасних будівель; спорудження монолітних будівель; монтаж інженерних споруд.

З урахуванням цих кваліфікацій проектується структура базового навчального блоку, згідно з яким уможлиблюється формування загальнопрофесійних і ключових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників. Для професії «Монтажник будівельний» передбачено формування восьми видів загальнопрофесійних і ключових компетентностей: автономність; читання креслень; дотримання вимог охорони та безпеки праці; комунікативна, економічна, інформаційна, правова, екологічна та енергоефективна компетентності. У кінцевому підсумку, це дасть змогу майбутнім кваліфікованим робітникам набути відповідних компетенцій: володіння професійною термінологією; дотримання професійної етики та етикету, здатність працювати в команді, самостійно приймати рішення, діяти в нестандартних ситуаціях, планувати трудову діяльність, організовувати робоче місце; здатність до підприємницької діяльності; уміння знаходити, зберігати та передавати інформацію, використовувати інформаційно-програмне забезпечення в професійній діяльності; знання основ трудового законодавства, трудових договорів, прав та обов'язків працівників і роботодавців; уміння використовувати енерго- та ресурсозберігаючі технології; уміння читати креслення планів, фасадів, приміщень, визначати об'єми робіт за кресленнями, дотримуватися правил пожежної безпеки, охорони праці в будівництві, надавати першу медичну допомогу тощо.

Формування загальнопрофесійних і ключових компетентностей забезпечується у процесі вивчення загальнопрофесійних навчальних предметів (професійне мовлення та діловодство, професійна етика та психологія, основи галузевої економіки та підприємництва, інформаційні технології в галузі, основи трудового права, основи екології та енергозбереження, креслення, охорона праці), викладених у типовому навчальному плані базового блоку.

Оволодіння змістом навчального матеріалу з цих предметів дає змогу майбутнім кваліфікованим опоряджувальникам будівельним перейти до подальшого набуття професійних компетенцій з конкретних видів робіт. У зв'язку з цим, для кожної кваліфікації визначається перелік видів робіт. Наприклад, для кваліфікації «спорудження будівель з дрібних будівельних матеріалів» пропонуються такі види робіт: монтаж фундаментів для будівель з дрібних будівельних

матеріалів; мурування стін та перемичок, монтаж перегородок у будівлях з дрібних будівельних матеріалів; монтаж плит перекриття та покриття; монтаж сходових маршів та площадок, монтаж балконних плит; монтаж вентиляційних блоків, об'ємних елементів ліфтових шахт та блоків сміттєпроводів.

У подальшому з кожного виду робіт визначаються і структуруються необхідні знання, уміння та навички. Наприклад, для виду робіт «монтаж фундаментів для будівель з дрібних будівельних матеріалів» пропонуються знання (про будівлі з дрібних будівельних матеріалів, технічну документацію на виконання будівельних робіт; читання будівельних креслень, порядок проведення підготовчих робіт при зведенні будівель; елементи геодезичних робіт на будівництві; види такелажного та монтажного обладнання, механізмів, пристроїв; види та властивості матеріалів для монтажу фундаментів і стін; види інструменту, пристроїв, інвентарю та такелажного обладнання; технології влаштування фундаментів різних типів); уміння та навички (організація робочого місця та планування виконання робіт; визначення кількості та вартості матеріалів; вибір інструменту, пристроїв, обладнання й інвентарю; розбивка та закріплення вісей фундаментів; підготовка основи для фундаменту; влаштування фундаментів).

З усіх видів робіт розробляється типовий навчальний план для підготовки робітників. Наприклад, для кваліфікації «спорудження будівель з дрібних будівельних матеріалів» передбачається вивчення таких дисциплін: матеріалознавство, спецтехнологія, виробниче навчання, виробнича практика. Окрім того, визначаються години на консультації та державну кваліфікаційну атестацію. З урахуванням особливостей компетентнісного підходу, змінюються вимоги й до оцінювання результатів професійного навчання: відбувається перехід від бальної системи оцінювання до системи «знає – не знає», «вміє – не вміє». Вимоги до результатів навчання визначаються відповідно до змісту професійної компетентності з кожного виду робіт.

Якість державних стандартів з конкретних робітничих професій підтверджується: орієнтованістю змісту професійної освіти і навчання на оволодіння конкретними кваліфікаціями; скороченням строків навчання за рахунок вилучення навчального матеріалу, що дублюється і не впливає на формування професійної компетентності з конкретних видів робіт; забезпеченням різних траєкторій професійного навчання; присвоєнням кваліфікацій за результатами якісного виконання всіх видів робіт, передбачених професійним стандартом; економією коштів на професійну підготовку; відповідністю структурі і змісту Національної рамки кваліфікацій; сприянням розвитку Національної системи кваліфікацій; виданням сертифікатів і дипломів, у яких вказуються всі здобуті кваліфікації; визнанням документів про професійну освіту і навчання за кордоном тощо.

В умовах, коли об'єм інформації подвоюється кожні два – три роки, навчати робітничій професії, як раніше, вже неможливо. Саме тому в забезпеченні якості професійної освіти і навчання важлива роль надається інноваційним технологіям професійного навчання і, зокрема, особистісно-розвивальним, під якими розуміють послідовність дій педагога та учнів для гарантованого досягнення розвивальних і навчальних цілей шляхом застосування сукупності відповідних методів і засобів навчання, реалізації особистісно орієнтованого змісту навчання, урахування індивідуально-психологічних та соціально-психологічних особливостей тих, хто навчається.

Застосування особистісно-розвивальних технологій професійного навчання, зокрема таких, як: метод проектів, кейс-технологія, інтелект-карта, веб-квест, коучинг, контекстне навчання, імітаційно-ігрове навчання та ін., позитивно позначається на результативності навчальної діяльності учнів. Адже підвищується їхня успішність, активність, креативність, готовність до роботи в команді, мотивація до навчання тощо. Це було доведено науковими співробітниками лабораторії технологій професійного навчання під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Г.М. Романової у ході формувального етапу експерименту (табл.1).

Таблиця 1

Результативність навчальної діяльності до та після експерименту

Параметри результативності	Макс. можливі бали	Показники результативності		t – критерій	Підвищення результативності
		До експ.	Після експ.		
Навчальна успішність	12	5,49	8,34	6,47	1,72
Відповідальність	10	6,12	6,91	1,96	0,26
Самопочуття	10	6,48	7,30	4,97	0,30
Активність	10	5,88	7,12	4,27	0,43
Настрій	10	6,59	7,38	3,70	0,30
Креативність	10	6,58	7,82	7,35	0,57
Готовність до роботи в команді	10	7,42	8,27	5,15	0,49
Мотивація	10	5,46	8,00	4,98	2,54
Загальна задоволеність	10	7,50	8,18	3,90	0,37

На ринку освітніх послуг зростає інтерес до дистанційного (відкритого) професійного навчання на модульній основі. Ця технологія базується на визначенні вимог регіонального ринку праці, приведенні у відповідність до них даної частини ринку освітніх послуг та повному контакті, консультуванні і погодженні напрямів підготовки з роботодавцями та адміністрацією на регіональному рівні. До особливостей дистанційного (відкритого) професійного навчання належать: відбір абітурієнтів зі складу потенційних суб'єктів навчання; укладання двосторонніх, між учнем та навчальним закладом, а також тристоронніх – між учнем, роботодавцем та навчальним закладом, угод про співпрацю; проектування (визначення змісту) індивідуальних та групових навчальних програм; підготовка індивідуальних графіків навчання, підготовка матеріально-технічного (ресурсного) забезпечення, підготовка пакету плануючої, навчально-методичної та контролюючої документації, результатів тестування, особистісних характеристик.

Навчальний процес носить переважно дистанційний характер і базується на постійному спілкуванні суб'єкта навчання з педагогом. Дистанційне (відкрите) професійне навчання складається із самостійної роботи учнів, тренінгів, що проводяться за гнучкими індивідуальними графіками з метою набуття кваліфікації, консультацій (очних і дистанційних). Окрім того, дистанційне (відкрите) професійне навчання передбачає атестацію тих, хто навчається, у вигляді кваліфікаційного тесту, сертифікацію тощо.

Зростання суспільних вимог до забезпечення якості професійної освіти і навчання зумовлює необхідність використання в навчально-виховному процесі ПТНЗ електронних навчальних ресурсів. З цією метою науковими співробітниками лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту ПТО НАПН України під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Л. Карташової створено інформаційно-освітнє середовище – інтегративний, динамічний і відкритий Web-простір, функціонально спрямований на формування електронної взаємодії між суб'єктами системи професійно-технічної освіти та встановлення організаційних, педагогічних, комунікаційних і соціальних взаємозв'язків й умов, що забезпечують централізовану електронну навчально-методичну та організаційно-педагогічну підтримку навчально-виховного процесу в ПТНЗ. Інформаційно-освітнє середовище складається з контент-бібліотеки, бази навчально-методичних матеріалів, довідково-пошукової системи, інструментарію навчальної діяльності, депозитарію, енциклопедій та довідників, електронної бібліотеки, системи дистанційного навчання, репозиторію, конструктора ІОС та ін. (рис.1).

Рис.1 Структура інформаційно-освітнього середовища ПТНЗ

Запропонована структура інформаційно-освітнього середовища ПТНЗ покладена в основу професійно-освітнього порталу Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Компоненти середовища поділяються на дві категорії: суб'єкти і об'єкти, поєднані перехресними зв'язками та гіперпосиланнями. Суб'єкти – учні, педагогічні працівники та адміністрація ПТНЗ. Об'єкти (контент) – джерельна база; довідково-пошукова система; інструментарій навчальної діяльності; засоби комунікацій; конструктор інформаційно-освітнього середовища тощо.

Професійно-освітній портал охоплює контент-бібліотеку, репозиторій та інші види наукової, навчально-методичної інформації галузевого спрямування. Дидактична цінність контент-бібліотеки (<http://contentlib.profua.info/>) полягає в розміщенні у ній електронних підручників нового покоління для ПТНЗ машинобудівного, аграрного, будівельного профілів та сфери обслуговування. Відповідно, репозиторій (<http://repository.profua.info/>) призначено для розміщення тематичних блоків: «Науково-методичні матеріали», «Загальноосвітні дисципліни», «Спеціальні дисципліни» та «Відкриті освітні ресурси». Використання контент-бібліотеки і репозиторію у ПТНЗ та навчально-методичних центрах ПТО України можливе за умови розміщення на сайтах цих закладів і установ відповідного посилання на професійно-освітній портал Інституту ПТО НАПН України (рис. 2).

Рис. 2. Професійно-освітній портал Інституту ПТО НАПН України

На основі запропонованої методики можуть створюватися власні інформаційно-освітні середовища педагогічних працівників ПТНЗ. Для цього в структурі середовища передбачено відповідний інструментарій – «Конструктор ІОС». Доступ до контенту власного інформаційно-освітнього середовища викладача чи майстра виробничого навчання може надаватися як учням, так й іншим педагогічним працівникам

ПТНЗ. В основі створення цих середовищ – моделювання структурно-логічних, міжпредметних і причинно-наслідкових зв'язків. Завдяки цьому вдається реалізувати дуже важливу дидактичну функцію – адаптувати інформаційно-освітнє середовище до здібностей тих, хто навчається, та забезпечити реагування інформаційної системи на індивідуальні помилки у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Педагогічні працівники ПТНЗ мають бути обізнані з методичними підходами до створення і використання інформаційно-освітнього середовища у навчально-виховній діяльності. Адже, як стверджує Н.О. Величко, наповнення інформаційно-освітнього середовища ПТНЗ можуть забезпечувати лише ті педагогічні працівники, які володіють високим рівнем ІКТ-компетентності. Це дає їм змогу створювати власні професійно-педагогічні інтернет-форуми (блогосфери), комплекс інформаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу тощо [6, с. 121].

Важливою підсистемою забезпечення якості професійної освіти і навчання є якість педагогічних працівників, при цьому головним критерієм оцінювання результатів їхньої діяльності є рівень розвиненості в них професійно-педагогічної культури. До структурних компонентів професійно-педагогічної культури І.Ф. Ісаєв відносить: педагогічні цінності, педагогічні технології й особистісно-творчий компонент. У контексті досліджуваної проблеми зумовлюється необхідність наявності в педагогічних працівників ПТНЗ готовності до створення та застосування особистісно-розвивальних педагогічних технологій, електронних навчальних ресурсів. Результати експерименту засвідчили низький рівень готовності до такої діяльності майже у 75% педагогічних працівників ПТНЗ. У зв'язку з цим, актуалізується значущість тематичних семінарів і тренінгів, що проводяться науковцями Інституту ПТО НАПН України для методистів, керівників, викладачів, майстрів виробничого навчання ПТНЗ різних регіонів України. Участь педагогічних працівників ПТНЗ у таких науково-практичних заходах позитивно позначається на підвищенні рівня їхньої готовності до інноваційної діяльності. Для цього важливо, щоб вони володіли методологічними, аналітичними, прогностичними, проектними, організаційно-управлінськими, орієнтаційними, технологічними, мобілізаційними, методичними, інтелектуальними, комунікативними, рефлексивними тощо уміннями [4, с. 46–48]. Особливе значення надається готовності викладачів і майстрів

виробничого навчання ПТНЗ до реалізації креативного навчання майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів. Це новітній тип сучасної навчальної діяльності, що має конкретні практичні цілі та змістове наповнення, зокрема: розвиток творчих здібностей особистості учня; максимальне розширення спектру інноваційної діяльності в професійній освіті; мобілізаційна спрямованість творчого потенціалу на реалізацію авторських ідей і розробок. Цінність креативного навчання майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів полягає у зміні предметно-інформаційного освітнього контенту на професійно-діловий, констатувального – на випереджальний, репродуктивного – на креативний. Особливістю креативного навчання є його спрямованість на творчий пошук, розвиток мотивації до створення нового інтелектуального продукту. Адже майбутнє за креативними фахівцями, орієнтованими на творчу самореалізацію у професійній діяльності.

Науковий інтерес становить підсистема моніторингу якості професійної освіти і навчання – безперервний контроль та відслідковування тенденцій розвитку системи. На його основі, як стверджує Е.М. Коротков, якість освіти можна оцінювати і за результатами, і за перебігом процесу формування якості з урахуванням певних факторів [1, с. 31]. У забезпеченні моніторингу якості професійної освіти і навчання актуалізується значущість розробленої науковцями Інституту ПТО НАПН України інформаційно-аналітичної системи «ПРОФТЕХ», що дає змогу управлінським структурам на національному, регіональному і місцевому рівнях своєчасно одержувати оперативну інформацію про стан професійної освіти з метою підвищення оперативності й обґрунтованості прийняття перспективних управлінських рішень.

Система «ПРОФТЕХ» знаходиться у вільному доступі в мережі Інтернет, у режимі «online», і надає можливість вводити інформацію ПТНЗ офлайн-формою та коригувати дані в самій системі; автоматично розраховує за формулами індикатори; здійснює моніторинг якості та доступності ПТО; формує аналітичні звіти за результатами досліджень у мобільному конструкторі в різних інформаційних розрізах, у тому числі, галузевому; візуалізує звіти; дає змогу оперативно отримувати інформацію за вимогою; є інструментом контролю для органів управління ПТО; задовольняє потреби різних рівнів управління ПТО та клієнтів системи; оперативно «моніторить» мережу ПТНЗ регіону;

надає абітурієнтам, роботодавцям, педагогам, органам управління ПТО доступ до паспорта ПТНЗ та конструктора звітів.

В освітньому моніторингу, в межах адаптивного управління своєрідним інструментарієм, який виконує функції вимірювання, порівняння, визначення середньовиважених величин, на думку Г.В. Єльнікової, є факторно-критеріальні моделі, розроблені на основі кваліметричного підходу. Зокрема, дослідницею запропоновано такі кваліметричні моделі: оцінювання рівня сформованості культури цільового управління керівника ПТНЗ; оцінювання гармонійного розвитку викладачів і майстрів виробничого навчання; оцінювання здатності педагогічних працівників до управлінсько-організаторської діяльності; оцінювання рівня творчого розвитку особистості; оцінювання рівня фізичного розвитку та здоров'я учнів ПТНЗ; оцінювання професійної діяльності майстрів виробничого навчання тощо. Особливостями цих моделей є те, що їх зміст складається з нормативних вимог до діяльності досліджуваного об'єкта, ступінь виконання яких вимірюється умовними вагами [5, с. 61–71].

Успішне проведення моніторингу якості професійної освіти і навчання потребує наявності в педагогічних працівників ПТНЗ інформаційно-аналітичної компетентності. Її зміст включає: інформаційно-аналітичні знання, навички, вміння, здатності, професійно важливі якості, особистий досвід у сфері пошуку, оцінювання, використання, збереження, аналізу, оформлення й передачі інформації за допомогою різних засобів, методів і форм професійно-педагогічної діяльності в ПТНЗ. Це дає змогу, як слушно зауважує В.В. Ягупов, оперативно орієнтуватися в інформаційному просторі ПТО, брати активну участь у його формуванні, а також успішно реалізовувати інформаційно-аналітичну функцію як суб'єктів професійно-педагогічної діяльності [6, с. 26].

На основі викладеного можна дійти **висновку**, що якість професійної освіти і навчання є одним із найважливіших показників визначення її результативності, а також рівня задоволеності соціальних і особистісних очікувань щодо відповідності цілей і завдань професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та молодших спеціалістів встановленим стандартам, запитам роботодавців, вимогам сучасного ринку праці.

Реалізація підсистем якості професійної освіти і навчання уможлиблює:

– підготовку майбутніх кваліфікованих робітників на основі нового покоління державних стандартів з робітничих професій, у яких відбір змісту професійної освіти здійснюється на основі професійного стандарту з метою формування професійної компетентності (знання, уміння, навички, професійно важливі якості). Це сприяє здійсненню ними практичної діяльності на основі сформованих: поняттєвої системи; відповідного типу мислення; розуміння методів оперативного розв’язання виробничих проблем і завдань; умінь діяти самостійно і відповідально в межах своєї компетентності;

– створення у ПТНЗ особистісно-розвивальних та інформаційно-освітніх середовищ, що позитивно позначиться на підвищенні рівня готовності педагогічних працівників до здійснення інноваційної діяльності, зокрема створення і використання сучасних педагогічних технологій, електронних навчальних ресурсів тощо;

– запровадження системи менеджменту якості для оцінювання рівня конкурентоздатності ПТНЗ на основі визначення внутрішніх і зовнішніх переваг з маркетингової, фінансово-економічної, кадрової, навчально-виховної, виробничої тощо діяльності;

– використання інформаційного ресурсу «ПРОФТЕХ» для забезпечення органів управління освітою різних рівнів інформацією про стан і тенденції розвитку ринку праці, якість і доступність освітніх послуг з метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і молодших спеціалістів, ухвалення ефективних управлінських рішень тощо.

Список використаних джерел

1. *Коротков Э.М.* Управление качеством образования : учебное пособие для вузов / Э.М. Коротков – 2-е изд. – М.: Академический Проект, 2007. – 320 с.
2. *Левшина В.В.* Система качества вуза: Монография – М.: ИНФРА. – М., 2013. – 280 с.
3. *Исаев И.Ф.* Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Илья Федорович Исаев. – М.:Академия, 2002. – 208 с.
4. *Михнюк М.І.* Розвиток професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю: монографія / Марія Іванівна Михнюк. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2015. – 368 с.

5. Управління розвитком професійно-технічної освіти в сучасних умовах: теорія і практика: монографія [Г.В. Єльнікова [та ін.]; за ред. В.І. Свистун. – К.: «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 338 с.

6. Розвиток інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ: теорія і практика. Монографія / В.В. Ягупов, Н.О. Величко, І.В. Гириловська, А.Г. Гуралюк, Д.О. Закатнов, Л.А. Майборода, В.В. Паржницький, за наук. ред. В.В. Ягупова: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 176 с.

Аннотация

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ

Валентина Радкевич

В статье обосновываются подсистемы качества профессионального образования и обучения: качество государственных стандартов, качество технологий обучения; качество средств обучения; качество педагогических работников; мониторинг качества профессионального образования и обучения и т.д. Изложены методические подходы к созданию нового поколения государственных стандартов по рабочим профессиям на компетентностной основе. Обоснована роль личностно-развивающих педагогических технологий в формировании профессионально важных качеств будущих квалифицированных рабочих. Раскрыта структура информационно-образовательной среды, которая обеспечивает централизованную электронную учебно-методическую и организационно-педагогическую поддержку деятельности педагогических работников профессионально-технических учебных заведений.

***Ключевые слова:** подсистемы качества профессионального образования и обучения, государственные стандарты, технологии обучения, информационно-образовательная среда, мониторинг качества.*

Abstract

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL SUPPLY OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING QUALITY

Valentyna Radkevych

Doctor of Pedagogical Sciences, professor,
corresponding member of the Academy of
Pedagogical Sciences of Ukraine, Director
the Institute of vocational education and
training of the National Academy of
Pedagogical Sciences of Ukraine

The article grounds the sub-systems of vocational education and training; quality of state standards, training technologies, training tools, pedagogical staff; quality monitoring of VET etc. The methodological approaches to design new generation of competency-based state standards on working occupations are represented. The role of person-oriented pedagogical technologies while forming professionally important qualities of qualified workers is proved. The structure of informational-educational environment (IEE) of a VET school is envisaged. provides. IEE provides the centralised training-methodological and organizationally-pedagogical e-support of pedagogical staff activity in the system of vocational education and training.

Keywords: *sub-systems of VET system quality, state standards, training technologies, informational-educational environment, quality monitoring.*

References

1. Korotkov E.M. Upravlenie kachestvom obrazovaniya : uchebnoe posobie dlya vuzov / E.M. Korotkov – 2-eizd. – M.: Akademicheskii Proekt, 2007. – 320 s.
2. Levshina V.V. Sistema kachestva vuza: Monografiya – M.: INFRA. – M., 2013. – 280 s.

3. Isaev I.F. Professional'no-pedagogicheskaya kul'tura prepodavatelya: ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy / Il'ya Fedorovich Isaev. – M.:Akademiya, 2002. – 208 s.
4. Mihnyuk M.I. Rozvitok profesiynoyi kulturi vikladachiv spetsialnih distsiplin budivelnogo profilyu: monografiya / Mariya Ivanivna Mihnyuk. – Kirovograd: Imeks-LTD, 2015. – 368 s.
5. Upravlinnya rozvitkom profesiyno-tehnichnoyi osviti v suchasnih umovah: teoriya i praktika: monografiya [G.V. Elnikova [ta in.]; za red. V.I. Svistun. – K.: «NVP Poligrafservis», 2014. – 338 s.
6. Rozvitok informatsiyno-analitichnoyi kompetentnosti pedagogichnih pratsivnikov PTNZ: teoriya i praktika. Monografiya / V.V. Yagupov, N.O. Velichko, I.V. Girilovska, A.G. Guralyuk, D.O. Zakatnov, L.A. Mayboroda, V.V. Parzhnitskiy, za nauk. red. V.V. Yagupova: TOV «NVP Poligrafservis», 2014. – 176 s.

УДК 377 / 78:001.895

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Марина Артюшина

Анотація

У статті показано, що професійна освіта сьогодні має бути зорієнтована на підготовку робітників нового типу, здатних до використання інформаційно-комунікаційних технологій, готових до суспільних змін та постійного удосконалення своєї професійної діяльності, які добре володіють іноземними мовами та характеризуються високим рівнем розвитку критичного мислення. Доведено, що цим вимогам якнайкраще відповідають особистісно-розвивальні освітні технології, передусім технологія розвитку критичного мислення. Описано історію розробки та розповсюдження цієї технології на Заході та в Україні. Обґрунтовано значущість технології розвитку критичного мислення учнів для ПТНЗ. Показано, що метою цієї технології є розвиток розумових здібностей, необхідних для навчання, повсякденного життя та професійної діяльності, що

дозволяють приймати виважені рішення, працювати з інформацією, аналізувати різноманітні явища, розробляти професійні проекти тощо. Описано зміст технології, що складається з трьох стадій: виклику, осмислення і рефлексії. Наведено узагальнюючу таблицю методів і прийомів розвитку критичного мислення учнів, які можуть використовуватись на різних стадіях технології під час викладання іноземних мов. Наведено результати опитування викладачів іноземних мов професійно-технічних навчальних закладів України щодо розуміння важливості розвитку критичного мислення учнів за сучасних умов розвитку суспільства та економіки, обізнаності у використанні відповідної технології, володіння вміннями у її реалізації та наявності бажання і далі вдосконалювати свою майстерність. Доведено, що на сьогодні викладачі іноземних мов професійно-технічних навчальних закладів ще недостатньо усвідомлюють важливість розвитку критичного мислення учнів, але мають бажання удосконалити своє володіння відповідною технологією.

***Ключові слова:** професійна освіта, викладання іноземних мов, розвиток критичного мислення, технологія розвитку критичного мислення.*

Постановка проблеми. У суспільстві та професійній діяльності сьогодні спостерігаються значні зміни. Швидкий науково-технічний процес, новітні комунікаційні технології спричинили інформаційний вибух. Сучасна людина має доступ до величезної кількості інформації, серед якої вона має орієнтуватися, обирати, ефективно опрацьовувати та використовувати. Відповідно професійна діяльність стає складнішою. Деякі професії вже сьогодні не можна однозначно віднести до окремого типу («людина-людина», «людина-знакова система», «людина-техніка» тощо), оскільки інформаційні системи, технічні засоби та комунікативна діяльність стають аспектами будь-якої діяльності. Науково-технічна революція спричинила появу постіндустріальної економіки. Визначним фактором сучасного економічного розвитку стає інформація, накопичені знання. Заснована на знаннях економіка функціонує і розвивається лише за умови наявності фахівців, що володіють останніми досягненнями науково-технічного прогресу і практичними навичками з їхнього використання, а також здатні розвивати і поширювати знання. Це зумовлює й потребу у професійній підготовці нового типа робітника як певного «носія

змін», провідними властивостями якого є підприємливість, сміливість, прагнення до нового, ініціативність і, звичайно, творче, креативне, критичне професійне мислення.

Підготовка такої людини потребує значних змін у самій освіті. Швидкий науково-технічний прогрес потребує постійної професійної освіти протягом життя. Тому сучасна професійна освіта має стати гнучкою та індивідуалізованою, відповідною вимогам суспільства, ринку праці та індивідуальним потребам людини. Підготовка людини, здатної до змін, потребує також збільшення демократичності освіти передусім за рахунок підтримки демократичних цінностей та забезпечення різноманітних шляхів розвитку людини. Цим вимогам якнайкраще відповідають особистісно-розвивальні технології, передусім технологія розвитку критичного мислення (далі ТРКМ).

Одним з найважливіших предметів у сучасній професійній підготовці є іноземна мова. Знання іноземної мови є для майбутнього робітника засобом комунікації, необхідна для ефективного навчання, подальшої роботи і покращення якості життя, сприяє освіті та самоосвіті, необхідна для оволодіння сучасними інформаційними технологіями, дозволяє отримувати важливу професійну інформацію, обмінюватись досвідом, сприяє працевлаштуванню, розвиває і збагачує особистість тощо. Особливістю сучасного вивчення іноземних мов є доступність. На ринку, у мережі Інтернет пропонуються численні очні і заочні курси, он-лайн програми, використовуються різноманітні форми, з яких кожен може обрати саме ті, що відповідають його потребам. Водночас викладання іноземних мов у ПТНЗ не завжди ефективне, що пов'язано насамперед з недостатнім використанням у навчанні сучасних освітніх технологій. Отже, дана стаття присвячена проблемі недостатнього використання у процесі викладання іноземних мов у ПТНЗ технології розвитку критичного мислення учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про необхідність забезпечення розвитку критичного мислення саме у процесі отримання професійної освіти вже давно говорять на заході. В 90-х роках ХХ ст. американськими дослідниками Д.Стіл, Ч.Темплом, К.Мередітом і С.Вальтером було розроблено програму проекту «Розвиток критичного мислення через читання і письмо» [9]. З 1996 року ця технологія розповсюджувалася Інститутом «Відкрите суспільство», Міжнародною Читацькою Асоціацією і Консорціумом «За демократичну освіту». Програму було реалізовано зусиллями 70 тренерів-добровольців із

США, Канади, Великої Британії й Австралії У проекті взяли участь 40 тис. вчителів у 29 країнах (у тому числі й в Україні). На сьогодні цей проект успішно реалізується у професійній та вищій освіті.

Американські дослідники ще в 90 роках ХХ сторіччя писали про важливість розвитку мислення загалом і критичного мислення зокрема в професійній освіті. Р.Томас називає три причини необхідності розвитку мислення у професійній освіті [16]: трудова діяльність стає все більш залежною від пізнавальних здібностей; постійна зміна умов праці вимагає гнучкості та пристосованості; професійна освіта здатна забезпечити реальний контекст для когнітивного розвитку. Ще кілька цитат з західних праць тих років: «Один із способів підготувати майбутніх робітників – навчити учнів, як думати, а не тому, про що думати» [13]. «Професійна освіта має орієнтуватись не на вузьку підготовку робітників. Вона є засобом розвитку пізнавальних навичок, необхідних для продуктивного, повного та задовольняючого життя» [15].

Протягом останніх десятиріч ТРКМ поширилася й у пострадянських країнах. Відомі кілька праць російських дослідників, в яких розкрито загальний зміст цієї технології та описані основні прийоми її використання (І. Загашев [4], С. Заір-Бек [5]). В Україні розповсюдженням цієї технології займаються О. Пошетун [1; 14], О. Тягло [10], М. Терно [13] та інші. Більшість наявних публікацій присвячено використанню ТРКМ у середній та вищій освіті, однак зустрічаються й окремі статті про використання ТРКМ у ПТНЗ [11]. Використанню ТРКМ у викладанні іноземних мов присвячено низку наукових статей [1; 2; 3; 6; 7], водночас жодна з них не стосується професійної освіти. Вважаємо, що сьогодні існує нагальна потреба у вивченні і запровадженні ТРКМ у професійну освіту, зокрема у викладання іноземних мов.

Мета статті: довести необхідність використання технології розвитку критичного мислення при викладанні іноземних мов у ПТНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У проаналізованих наукових джерелах зазначається, що технологія розвитку критичного мислення спрямована на формування в учнів мислення вищого порядку, яке спирається на інформацію, усвідомлене сприймання власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших. Відповідно мета технології – розвиток розумових здібностей тих, хто навчається,

необхідних як для навчання, так і для повсякденного життя, що дозволяють приймати виважені рішення, працювати з інформацією, аналізувати різноманітні явища тощо. Дані вміння є необхідними для професійної діяльності, що зумовлює потребу у розвитку навичок критичного мислення під час навчання у ПТНЗ. Ця технологія також може підвищувати мотивацію учнів до навчальної і професійної діяльності, активізує сприймання і осмислення навчального матеріалу, розвиває здатність учнів до самостійної аналітичної та оціночної роботи з інформацією різного ступеня складності, сприяє формуванню комунікативних і творчих вмінь.

Людина, що критично мислить (за Дж. Бареллом [14]) характеризується такими властивостями: вміє вирішувати задачі, проявляє наполегливість у вирішенні проблем, контролює свою імпульсивність, відкрита до нових ідей, вміє співпрацювати, вміє слухати, вміє співчувати, витримана до невизначеності, вміє розглядати проблему з різних точок зору, вміє розглядати численні зв'язки між явищами, витримано ставиться до інших поглядів.

Зміст технології розвитку критичного мислення складають *три стадії*: виклику («evocation»), осмислення («realization» of meaning) і рефлексії («reflection»). На *стадії виклику* в учнів активізуються наявні раніше знання, збуджується цікавість до теми, виявляється і визначається недостатність наявних знань, визначаються цілі вивчення нового навчального матеріалу, здійснюється спонукання до активної діяльності. *Стадія осмислення* – припускає безпосередню роботу учня з навчальним матеріалом, поданим у формі тексту чи усного повідомлення вчителя; супроводжується спеціальними діями учня з активного отримання нової інформації, її осмислення, співвідношення з власними знаннями, спостереження за процесом пізнання і власного розуміння. *Стадія рефлексії* дозволяє сформулювати в учня особисте ставлення до навчального матеріалу завдяки висловленню власної позиції з певного питання (усному чи письмовому). На цій стадії відбуваються: цілісне осмислення і узагальнення набутої інформації, вироблення власного ставлення до матеріалу, що вивчався, виявлення непізнаного, аналіз процесу вивчення матеріалу, власних розумових операцій, пошук тем і проблем для подальшої роботи («новий виклик»).

Узагальнення численних джерел дозволило побудувати узагальнюючу таблицю методів і прийомів розвитку критичного мислення, що можуть використовуватись на різних стадіях (табл. 1).

Таблиця 1

Методи і прийоми формування критичного мислення

Стадії	Завдання	Методи і прийоми
1. Стадія «виклику»	актуалізація наявного досвіду, знань, уявлень про ключові поняття, висловлення ідей і припущень щодо змісту теми, активізація уваги, пам'яті, мислення, уяви	• «Корзинка» ідей • Концептуальне колесо • Ключові терміни • Мозкова атака • «Вірні чи невірні ствердження» • «Знаю – Хочу дізнатись – Дізнався» • «Спіймай помилку»
2. Стадія осмислення	усвідомлення основних понять, проблем, активізація уваги, пам'яті, мислення та уяви, формування емоційного ставлення, визначення логіки навчального матеріалу, його систематизація та встановлення причинно-наслідкових зв'язків, організація спостереження за власним розумінням інформації	• «Виглядає як ... Звучить як ...» • «Дерево передбачень» • Спрямоване сприймання • Маркування (INSERT) • «Щоденник» • «Бортовий журнал» • «Тонкі» та «товсті» запитання • «Переплутані логічні ланцюжки» • «Кубик» • Складання кластеру • Денотатний граф • Інтелект-карта • «Фішбоун» • Зведена таблиця • Концептуальна таблиця • Таблиця ПМЦ («Плюс – Мінус – Цікаво»)
3. Стадія рефлексії	обговорення результатів лекції, повторення і закріплення навчального матеріалу, зворотний зв'язок	• Метод ПРЕС • Есе • Експрес-конференція • «Шляпи мислення» • «Синквейн» • «Залиште за мною останнє слово»

Зі змістом цих методів і прийомів можна докладніше ознайомитись у наведеній літературі [4; 5; 12; 13 та ін.]. Практично усі вони можуть використовуватись при викладанні іноземних мов у ПТНЗ. Водночас необхідною умовою є готовність педагогів до використання ТРКМ, що включає необхідну мотивацію, відповідні знання і вміння.

24 червня 2015 р. в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України був проведений науково-практичний семінар на тему: «Професійна спрямованість вивчення іноземних мов у професійно-технічних навчальних закладах: стан та перспективи». У межах семінару було проведене опитування викладачів іноземних мов стосовно ТРКМ. В опитуванні взяли участь 52 педагоги ПТНЗ різного профілю підготовки. В анкеті використовувались питання щодо розуміння важливості розвитку критичного мислення учнів за сучасних умов розвитку суспільства та економіки, обізнаності у використанні ТРКМ, володіння вміннями у її реалізації та наявності бажання і далі вдосконалювати свою майстерність у її реалізації.

На питання стосовно важливості розвитку критичного мислення учнів ПТНЗ відповіді розподілилися таким чином (рис. 1).

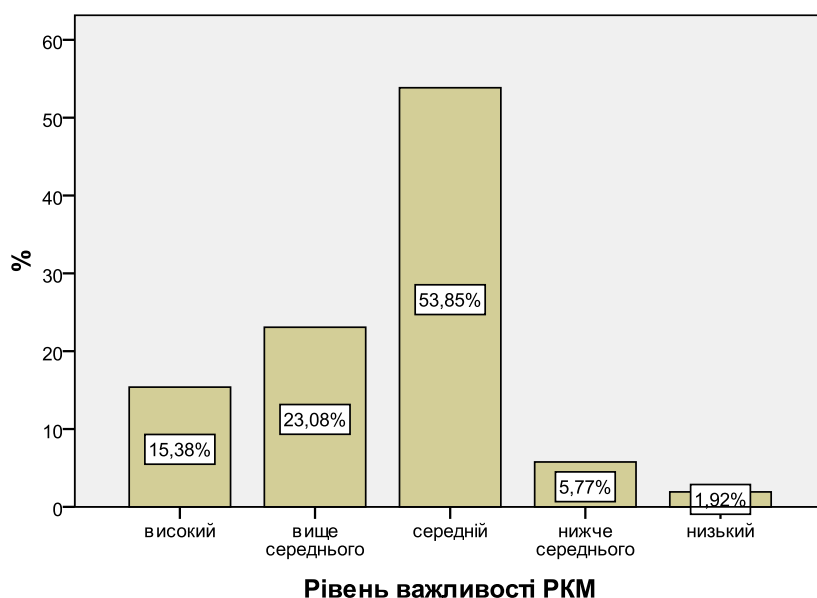

Рис. 1. Розподіл викладачів іноземної мови за оцінками важливості розвитку критичного мислення учнів ПТНЗ

Відтак, 23,1 % опитаних педагогів іноземних мов оцінюють рівень важливості розвитку критичного мислення учнів у ПТНЗ свого профілю вище середнього, 15,4 % – високо. Інші опитувані (і таких – дві третини!) – оцінюють таку важливість як посередню.

Оцінка викладачами іноземних мов ПТНЗ своєї обізнаності щодо ТРКМ наведена на рис. 2.

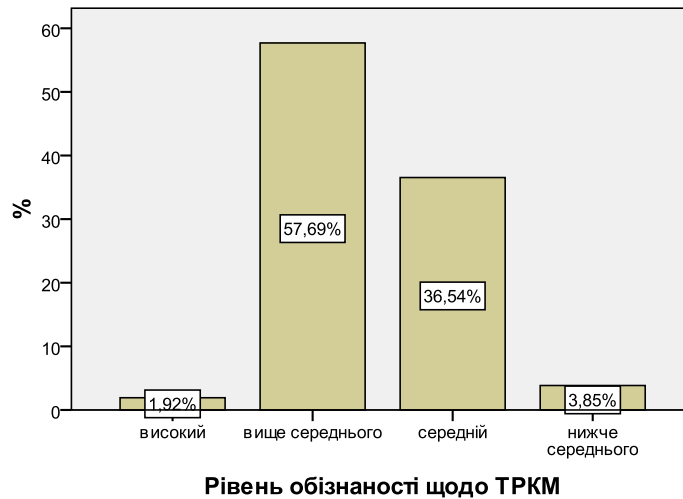

Рис. 2. Розподіл викладачів іноземної мови за оцінками своєї обізнаності щодо ТРКМ

Тобто, більше половини опитаних вважають, що досить добре ознайомлені з цією технологією.

Також високо оцінюють педагоги своє практичне володіння цією технологією, що відображує оцінка частоти її використання у навчальному процесі (рис. 3). Переважна частка опитаних педагогів (67,31 %) вважають, що використовують цю технологію час від часу, а 7,69 % – постійно.

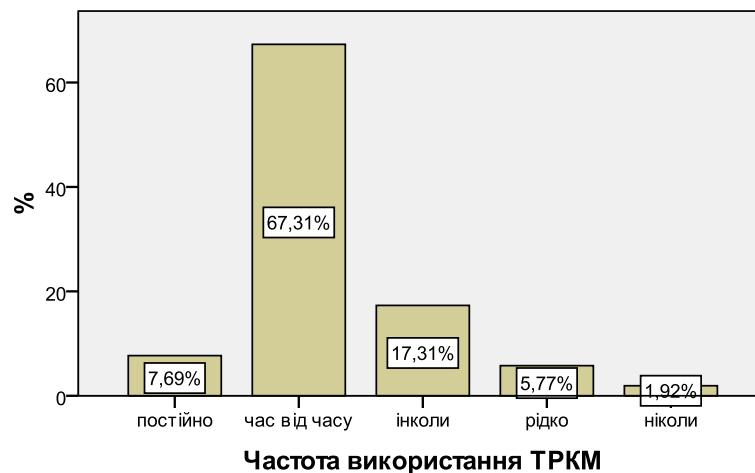

Рис. 3. Розподіл викладачів іноземної мови за оцінками частоти використання ТРКМ

Отже, не зважаючи на досить посередню оцінку важливості розвитку критичного мислення учнів ПТНЗ (відмінності за профілями підготовки – не значні), викладачі іноземних мов вважають себе досить обізнаними у використанні відповідної технології і вважають, що

користуються нею досить часто. Вважаємо, що такі відповіді є дещо суперечливими. Дійсно, навіщо часто використовувати цю технологію, якщо необхідність розвитку критичного мислення учнів ПТНЗ вважається посередньою?

Також дещо суперечать наданим оцінкам відповіді педагогів на наступне запитання відносно бажання удосконалити своє вміння у використанні цієї технології (рис. 4). Виявилось, що переважна частка педагогів прагнули б удосконалити своє вміння щодо використання ТРКМ. Отже, можна припустити, що педагоги були не досить щирі у прямій оцінці своєї компетентності у ТРКМ, якщо бажають удосконалити свої знання і вміння щодо цієї технології.

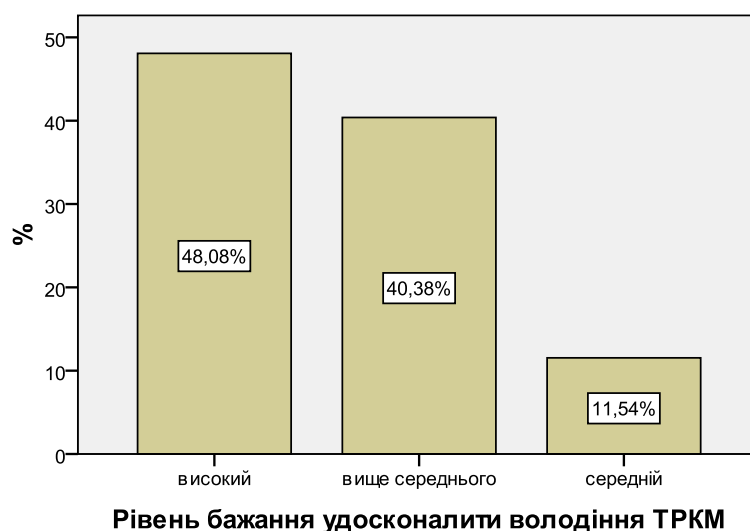

Рис 4. Розподіл викладачів іноземної мови за оцінками бажання удосконалити своє володіння ТРКМ.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження щодо використання технології формування критичного мислення у викладанні іноземних мов у ПТНЗ, слід ще раз відмітити важливість такої технології для сучасної професійної підготовки загалом та оволодіння іноземними мовами зокрема. Ця технологія протягом останніх десятиріч отримала значне розповсюдження у всьому світі, водночас ще досить обмежено використовується у ПТНЗ України, зокрема, у викладанні іноземних мов. Опитування викладачів іноземних мов ПТНЗ показало, що на сьогодні вони ще недостатньо усвідомлюють важливість розвитку критичного мислення учнів ПТНЗ та переоцінюють володіння цією технологією. У майбутніх дослідженнях пропонується здійснювати подальше використання ТРКМ у викладанні іноземних мов, а також інших дисциплін у ПТНЗ.

Список використаних джерел

1. *Бреславець Н.О.* Застосування технології критичного мислення при вивченні іноземної мови у вищій школі [Електронний ресурс] / Н.О. Бреславець // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. - 2014. - № 1. - С. 114-120. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NZTNPU_ped_2014_1_21.pdf.
2. *Головська І.Г.* Упровадження стратегій критичного мислення на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / І.Г. Головська, І.Р. Талабішка // Наука і освіта. - 2014. - № 2. – С. 72-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NiO_2014_2_17.pdf.
3. *Джава Н.* Формування навичок критичного мислення учнів у процесі навчання іноземних мов [Електронний ресурс] / Н. Джава // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2012. – № 42(2). – С. 80–85. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42\(2\)_15.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42(2)_15.pdf).
4. *Загашев И.О.* Критическое мышление: технология развития / И.О. Загашев, С.И. Заир-Бек. – СПб. : Альянс «Дельта», 2003. – 284 с.
5. *Заир-Бек С.И.* Развитие критического мышления на уроке : пособие для учителей общеобразоват. учреждений / С.И. Заир-Бек, И.В. Муштавинская. – 2-е изд., дораб. – М.: Просвещение, 2011. – 223 с.
6. *Купіна Л.* Упровадження технології критичного мислення на уроках іноземної мови [Електронний ресурс] / Л. Купіна // Імідж сучасного педагога. – 2014. – № 2. – С. 25–28.
7. *Мілова О.Є.* Формування критичного та творчого мислення у процесі навчання англійської мови: досвід США [Електронний ресурс] / О.Є. Мілова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2013. – № 12(1). – С. 188-197. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vluf_2013_12\(1\)_31.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vluf_2013_12(1)_31.pdf).
8. *Мохнюк О.* Розвиток критичного мислення учнів ПТНЗ на уроках економіки / О. Мохнюк // Інноваційний досвід у професійно-технічній освіті: щомісячний науково-методичний веб-журнал. – 2010. – № 6. – С. 106-109. – Режим доступу: http://proftekhsosvita.org.ua/static/files/journal_PTO_06.pdf.
9. Основы критического мышления (междисциплинарная программа) / Сост. Дж.Л. Стил, К.С. Мередит, Ч. Темпл, С. Уолтер. – Нью-Йорк : Ин-т «Открытое общество», 1997.

10. *Пометун О.І.* Методика розвитку критичного мислення на уроках історії// Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2012. – № 4. – С. 9–13.
11. *Терно С.О.* Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) / М.О. Терно : [посібник для вчителя]. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – 105 с.
12. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метью С., Макінстер Д. ; Наук. ред., передм. О.І. Пометун. – К. : Вид-во “Плеяди”, 2008. – 220 с.
13. *Тягло О.В.* Критичне мислення: Навчальний посібник. – Х.: Основа, 2008. – 189 с.
14. *Barrel G.* Accountably in school management / G. Barrel // Education today. – 1982. – p.8.
15. *Chalupa, M.R.* "Critical Thinking-Getting Minds to Work." Business education forum 47, no. 1 (October 1992): 21–24.
16. *Kerka, S .* Higher order thinking skills in vocational education. ERIC Digest No. 127. (1992). (ERIC Document Reproduction Service No. ED 350 487).
17. Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills. What work requires of schools. Washington, DC: U.S. Department of Labor, 1991. P. VI.
18. *Thomas, R.G.* Cognitive theory-based teaching and learning in vocational education. information series no. 349. Columbus: ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education, 1992.

Аннотация

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В ПРОФЕССИОНАЛЬНО- ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Марина Артюшина

В статье показано, что профессиональное образование сегодня должно быть ориентировано на подготовку рабочих нового типа, способных к использованию информационно-коммуникационных технологий, готовых к общественным изменениям и постоянному совершенствованию своей профессиональной деятельности,

владеющих иностранными языками и обладающих высоким уровнем развития критического мышления. Доказано, что этим требованиям наилучшим образом соответствуют личностно-развивающие, образовательные технологии, прежде всего технология развития критического мышления. Описана история разработки и распространения этой технологии на Западе и в Украине. Обоснована значимость технологии развития критического мышления учащихся для ПТНЗ. Показано, что целью этой технологии является развитие умственных способностей, необходимых для обучения, повседневной жизни и профессиональной деятельности, позволяющие принимать взвешенные решения, работать с информацией, анализировать различные явления, разрабатывать профессиональные проекты. Описано содержание технологии, которая состоит из трех стадий: вызова, осмысления и рефлексии. Приведена обобщающая таблица методов и приемов развития критического мышления учащихся, которые могут использоваться на различных стадиях технологии при преподавании иностранных языков. Приведены результаты опроса преподавателей иностранных языков профессионально-технических учебных заведений Украины относительно понимания важности развития критического мышления учащихся в современных условиях развития общества и экономики, осведомленности в использовании этой технологии, владения умениями в ее реализации и наличии желания и дальше совершенствовать свое мастерство. Доказано, что на сегодня преподаватели иностранных языков профессионально-технических учебных заведений еще недостаточно осознают важность развития критического мышления учащихся, но в то же время хотят усовершенствовать владение этой технологией.

***Ключевые слова:** профессиональное образование, преподавание иностранных языков, развитие критического мышления, технология развития критического мышления.*

Abstract

USING TECHNOLOGY OF DEVELOPMENT CRITICAL THINKING IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN VOCATIONAL SCHOOLS

Marina Artyushyna

Doctor of Education, Professor, deputy
director of scientific experimental work
Institute of Vocational Education NAPS
Ukraine

The article shows that vocational education today should be focused on training workers new type capable of using information and communication technologies, ready for permanent social change and continuous improvement of their professional activities, fluent in foreign languages and high level of critical thinking. It is proved that these requirements best meet personal and developmental educational technology, especially the technology development of critical thinking. We describe the history of the development and proliferation of this technology in the West and Ukraine. Proved the importance of technology development critical thinking for vocational education. It is shown that the purpose of this technology is the development of mental abilities required for training, everyday life and professional activities that allow to make informed decisions, work with information, analyze various phenomena, develop professional projects and so on. We describe the content of the technology consisting of three stages: evocation, realization and reflection. Shows a table summarizing methods and techniques of critical thinking that can be used at different stages of technology in teaching foreign languages. The results of a survey of foreign language teachers of vocational education institutions of Ukraine for the understanding of the importance of critical thinking in modern conditions of development of society and economy, awareness of appropriate technology use, possession skills in its implementation and availability desire to continue to improve their skills. It is proved that today teachers of foreign languages vocational schools still not aware of the importance of critical thinking, but wish to improve their command of the specific technology.

Key words: *professional education, foreign language teaching, development of critical thinking, technology of development critical thinking.*

References

1. *Breslavets N.O.* Zastosuvannya tehnologiyi kritichnogo mislennya pri vivchenni inozemnoyi movi u vishchii shkoli [Elektronniy resurs] / N.O. Breslavets // Naukovi zapiski Ternopil'skogo natsionalnogo pedagogichnogo universitetu imeni Volodimira Gnatyuka. Seriya : Pedagogika. – 2014. – № 1. – S. 114–120. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NZTNPU_ped_2014_1_21.pdf.
2. *Golovska I.G.* Uprovadzhennya strategiy kritichnogo mislennya na urokah angliyskoyi movi [Elektronniy resurs] / I.G. Golovska, I.R. Talabishka // Nauka i osvita. – 2014. – № 2. – S. 72–77. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/NiO_2014_2_17.pdf.
3. *Dzhava N.* Formuvannya navichok kritichnogo mislennya uchniv u protsesi navchannya inozemnih mov [Elektronniy resurs] / N. Dzhava // Psihologo-pedagogichni problemi silskoyi shkoli. – 2012. – № 42(2). – S. 80–85. – Rezhim dostupu: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42\(2\)_15.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42(2)_15.pdf).
4. *Zagashchev I.O.* Kriticheskoe myshlenie: tekhnologiya razvitiya / I.O. Zagashchev, S.I. Zair-Bek. – SPb. : Al'yans «Del'ta», 2003. – 284 s.
5. *Zair-Bek S.I.* Razvitie kriticheskogo myshleniya na uroke : posobie dlya uchiteley obshcheobrazovat. uchrezhdeniy / S.I. Zair-Bek, I.V. Mushtavinskaya. – 2-e izd., dorab. – M.: Prosveshchenie, 2011. – 223 s.
6. *Kupina L.* Uprovadzhennya tehnologiyi kritichnogo mislennya na urokah inozemnoyi movi [Elektronniy resurs] / L. Kupina // Imidzh suchasnogo pedagoga. – 2014. – № 2. – S. 25–28.
7. *Milova O.E.* Formuvannya kritichnogo ta tvorchogo mislennya u protsesi navchannya angliyskoyi movi: dosvid SShA [Elektronniy resurs] / O.E. Milova // Visnik Luganskogo natsionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. Filologichni nauki. – 2013. – № 12(1). – S. 188–197. – Rezhim dostupu: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vluf_2013_12\(1\)_31.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vluf_2013_12(1)_31.pdf).
8. *Mohnyuk O.* Rozvitok kritichnogo mislennya uchniv PTNZ na urokah ekonomiki / O. Mohnyuk // Innovatsiyiniy dosvid u profesiyno-tehnichnii osviti: shchomisyachnii naukovu-metodichnii veb-zhurnal. – 2010. – № 6. – S. 106–109. – Rezhim dostupu: http://proftekhosvita.org.ua/static/files/journal_PTO_06.pdf.
9. Osnovy kriticheskogo myshleniya (mezhdistsiplinarnaya

programma) / Sost. Dzh.L. Stil, K.S. Meredit, Ch. Templ, S. Uolter. – N'yu-York : In-t «Otkrytoe obshchestvo», 1997.

10. *Pometun O.I.* Metodika rozvitku kritichnogo mislennya na urokah istoriyi// Istoriya i suspilstvoznnavstvo v shkolah Ukrayini: teoriya ta metodika navchannya. – 2012. – № 4. – S. 9–13.

11. *Terno S.O.* Teoriya rozvitku kritichnogo mislennya (na prikladi navchannya istoriyi) / M.O. Terno : [posibnik dlya vchitelya]. – Zaporizhzhya : Zaporizkiy natsionalniy universitet, 2011. – 105 s.

12. *Tehnologiyi rozvitku kritichnogo mislennya uchniv* / Krouford A., Saul V., Metyu S., Makinster D. ; Nauk. red., peredm. O.I. Pometun. – K. : Vid-vo “Pleyadi”, 2008. – 220 s.

13. *Tyaglo O.V.* Kritichne mislennya: Navchalniy posibnik. – H.: Osnova, 2008. – 189 s.

14. *Barrel G.* Accountably in school management / G. Barrel // Education today. – 1982. – p.8.

15. *Chalupa, M.R.* "Critical Thinking-Getting Minds to Work." BUSINESS EDUCATION FORUM 47, no. 1 (October 1992): 21-24.

16. *Kerka, S.* Higher order thinking skills in vocational education. ERIC Digest No. 127. (1992). (ERIC Document Reproduction Service No. ED 350 487).

17. Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills. What work requires of schools. Washington, DC: U.S. Department of Labor, 1991. P. VI.

18. *Thomas, R.G.* Cognitive theory-based teaching and learning in vocational education. information series no. 349. Columbus: ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education, 1992.

ЕКОНОМЕТРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ МАШИНОБУДІВНОГО ПРОФІЛЮ

Дмитро Айстраханов

Анотація

У роботі викладено задачі та методи, що використовуються при економетричному дослідженні змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю на базі математичної моделі професійної компетентності кваліфікованих робітників машинобудівного профілю.

***Ключові слова:** професійна підготовка, професійна компетентність, модель, статистика.*

Постановка проблеми. Сучасне машинобудування України являє собою розвинуту інфраструктуру, що налічує понад 1000 підприємств різної форми власності та секторальної приналежності, продукція якої має забезпечувати ефективне функціонування вітчизняної економіки та гідно представляти її на світовому ринку. На даний час, на жаль, у динаміці розвитку галузі превалюють негативні тенденції, які мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Одна з них – нестача кваліфікованих робітничих кадрів для машинобудівних підприємств, про що свідчать дані Державної служби зайнятості України та Державної служби статистики України. Професійно-технічна освіта і є основою у підготовці робітничих кадрів, який запов'язаний своєчасно та повною мірою вирішувати поставлені часом завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 2004 року і по 2014 рік, в Україні за спеціальністю 13.00.04. – «Теорія та методика професійної освіти» захищено понад 108 дисертаційних робіт, в описі яких присутні ключові слова: «зміст» «професійної» «підготовки», з них 19 докторських робіт, з яких різним аспектам підготовки педагогів присвячено 12 робіт, фахівцям інших спеціальностей – 7 робіт, серед яких, з точки зору даного дослідження, варто виділити дослідження В. Федорченко («Підготовка фахівців для сфери туризму») [1],

А. Конох («Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах»), М. Козяр («Професійна підготовка особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій») [2], О. Матвієнко («Підготовка спеціалістів з інформаційного забезпечення системи управління невиробничою сферою») [3], В. Моторіної («Професійна підготовка майбутніх учителів математики»). Така ситуація цілком зрозуміла, оскільки майбутній фахівець як результат функціонування педагогічної системи напряду залежить від педагогів. Відмітимо також роботу Н. Собчак, присвячену дослідженню змісту та формі професійної підготовки соціальних працівників у системі безперервної освіти США та дослідження Козак Н. («Дидактичні основи професійної підготовки майбутніх учителів у ФРН (друга половина XVIII – кінець XX ст.)»). На жаль, наукових праць, які б відображали результати дослідження моделювання змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю, нами не виявлено в доступній базі даних. Водночас, аналізом цих та інших наукових праць педагогічна практика засвідчує необхідність цілісного, системного, ґрунтового дослідження проблеми моделювання змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю.

Метою роботи є обґрунтування методів економетричного дослідження змісту професійної підготовки на базі його математичної моделі, а саме: відповідної професійної компетентності кваліфікованих робітників машинобудівного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідною ідеєю роботи є положення про те, що одним з потужних засобів дослідження, створення, впровадження та застосування якісного змісту професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема професійно компетентних кваліфікованих робітників машинобудівного профілю як ядра та критерію ефективності функціонування системи професійно-технічної освіти, є його моделювання. Воно охоплює: формалізацію (схематизація і спрощення) в такий спосіб, який дав би змогу при цьому комплексно вимірювати та оцінювати систему професійної підготовки майбутніх фахівців, відстежувати ті характеристики, які відіграють роль визначальних у моделях системи професійно-технічної освіти та її елементів і підлягають вивченню, оцінюванню й

управлінському впливу, що потребує застосування сучасних досягнень різних галузей науки, зокрема математики, кібернетики та статистики.

Під змістом професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю будемо розуміти педагогічно адаптовану систему засвоєння професійних знань, розвиток відповідних умінь і навичок, оволодіння досвідом практичної діяльності в професійній сфері, а також формування особистісних ціннісних орієнтацій і спрямованості на майбутню фахову діяльність.

Критерієм оцінювання якості змісту професійної підготовки є професійна компетентність майбутнього фахівця. Професійна компетентність кваліфікованого робітника машинобудівного профілю означатиме системну інтегративну поліфункціональну якість суб'єкта професійної діяльності, яка складається зі сукупності структурних компонентів (ціннісно-мотиваційний, професійно важливі якості, фаховий, технологічний, технічний, діяльнісний і суб'єктний) і виявляються в здатності випускника на рівні певного стандарту відповідати вимогам обраної професії на підприємствах машинобудівного профілю та успішно реалізовувати свої посадові обов'язки.

Статичну модель професійної компетентності можна представити у вигляді лінійного рівняння:

$$K = \sum_{i=1}^n a_i x_i,$$

де a_i – коефіцієнти лінійного рівняння (вагові коефіцієнти значущості елемента).

Структурні моделі Державного стандарту професійно-технічної освіти певної спеціальності, змісту професійної підготовки, професійної компетентності кваліфікованих робітників машинобудівного профілю складаються із взаємопов'язаних компонентів, які можна розглядати як деякі множини певних елементів. Маємо, $\{D\}$ – зважена множина елементів, які описують професійну компетентність кваліфікованих робітників машинобудівного профілю на основі професійного стандарту. Так, за структурою вимоги до рівня компетенції та умов зайнятості, які є основою створення професійних стандартів – бази моделювання професійної компетентності, поділяються на 11 груп: 1) знання; 2) навички; 3) здібності; 4) виробнича діяльність; 5) умови праці; 6) необхідна кваліфікація; 7) освітній рівень; 8) професійні інтереси; 9) очікування від роботи; 10)

вимоги до працівника; 11) суміжні та подібні заняття; {E}- множина елементів, які описують професійну компетентність кваліфікованих робітників машинобудівного профілю у відповідності до результатів педагогічного процесу на основі змісту освіти для певної професії (предмети розділів навчального плану); {C}- множина елементів, які описують професійну компетентність майбутнього фахівця на основі його обстеження (ціннісно-мотиваційний, професійно важливі якості, професійний, фаховий, технологічний, технічний, діяльнісний та суб'єктний компоненти). Кількість елементів у множинах може бути різною.

Моделлю змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю називається система упорядкованих, зважених зв'язків між множинами {D}, {E}, {C} та навколишнім середовищем через результуючий, відповідний кожній множині, показник професійної компетентності K, що однозначно описує мету, процес та результат професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю. Графічним представленням моделі є зважений, орієнтований граф. Для певної професії та кваліфікації вершини графа (елементи множин) мають конкретне змістове наповнення, тому отримується множина моделей. Ребра графа зважуються значеннями часу та вартості переходу від однієї вершини графа до іншої. Аналітично модель змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю являє собою систему лінійних алгебраїчних рівнянь:

$$K1 = \sum_{i=1}^n a_i d_i$$

$$K2 = \sum_{i=1}^n a_i e_i$$

$$K3 = \sum_{i=1}^n a_i c_i$$

де a_i – вагові коефіцієнти значущості елемента x_i в професійній компетентності кваліфікованого робітника машинобудівного профілю.

Після вибору спеціальності кваліфікованого робітника машинобудівного профілю, в залежності від поставленого завдання моделювання, що має бути досліджене, ідентифікація моделі, а саме: побудова відповідних множин зважених показників для певних

модельних рівнянь; проводиться стандартизація значень показників, вимірних за різними шкалами за допомогою відомих розрахункових формул; задачі оцінювання ефективності професійної підготовки зводяться до оцінки професійної компетентності кваліфікованих робітників машинобудівного профілю, а саме: визначити спосіб відображення γ , такий, що:

$$\gamma \\ K \rightarrow [0,1]$$

Задача розв'язується методами побудови таксономічних показників та рейтингової оцінки. Рівень професійної компетентності також може бути заданий дослідником для задач планування та проектування [4].

Задачі економетричного дослідження змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю зводяться до задач дослідження взаємозв'язків елементів професійної компетентності, як на базі одного рівняння, так і системи рівнянь. Математично задача формулюється наступним чином: нехай P – один з елементів множин D , E або C . Побудувати модель змісту професійної компетентності кваліфікованих робітників машинобудівного профілю, де $K=P$. Для розв'язання даних задач пропонується використовувати економетричні методи дослідження. Наприклад, поставлена змістовна задача: дослідити взаємозалежність та вплив структурних компонент професійної компетентності кваліфікованих робітників машинобудівного профілю на діяльнісний компонент на основі емпіричних даних обстеження групи учнів. Для цього необхідно побудувати лінійну або симульативну регресійну економетричну модель та проаналізувати числові значення результатів моделювання за відомими характеристиками факторів (середня ефективність фактора, гранична ефективність фактора, еластичність результуючого показника за фактором, сумарна еластичність). Для автоматизації розрахунків та побудови регресійних економетричних моделей створено та широко застосовується програмний продукт Eviews [5].

Наведемо алгоритм побудови регресійних рівнянь в Eviews на прикладі побудови економетричного рівняння залежності підготовлених (випущених) кваліфікованих робітників від кількості ПТНЗ та кількості прийнятих учнів.

1. Створюємо папку PTO_Vipusk на робочому диску.
2. У папці PTO_Vipusk формуємо файл Vipusk_Resurs.xls, що складається із трьох листів: Vipusk, PTNZ та PriynatUchniv, в яких

зберігаються дані щодо відповідно підготовлених (випущених) кваліфікованих робітників (тис.), кількості закладів та кількості прийнятих учнів (тис.), (<http://www.ukrstat.gov.ua>).

3. Відкриваємо програму Eviews.

4. Нажимаємо File, New, Workfile.

5. У вікні Workfile Range, що з'явилося, серед Workfile frequency обираємо річну періодичність даних Annual та встановлюємо потрібний період, наприклад, 1990 для Start date та 2011 для End date. Натискаємо кнопку OK.

6. Утворюється робочий файл Workfile: UNTITLED. Усі робочі файли пакета завжди містять вектор коефіцієнтів C і ряд залишків RESID.

7. Зберігаємо створений робочий файл у папці PTO_Vipusk під назвою Vipusk із розширенням .wfl. У результаті в шапці вікна робочого файла назву Workfile: UNTITLED змінено на назву Workfile: VIPUSK.

8. Для створення нового ряду даних натискаємо Objects, New Object.

9. У вікні New Object виділяємо Series. Натискаємо кнопку OK.

10. З'являється Series: Untitled.

11. Для того, щоб скопіювати дані з файла Vipusk_Resurs.xls у Series: Untitled, натискаємо Edit+/- .

12. Переходимо до файла Vipusk_Resurs.xls та копіюємо потрібний ряд даних.

13. Повертаємося у EViews до створеного вікна ряду даних. NA – дані відсутні. Виділяємо перше NA.

14. Вставляємо дані.

15. Закриваємо вікно створеного ряду та натискаємо на кнопку Name для збереження ряду даних.

16. Називаємо ряд даних щодо кількості підготовлених робітників (тис.) Wokers у графі Name to identify object. Натискаємо на кнопку OK для збереження ряду даних під назвою Wokers.

17. Так само створюємо ряди даних щодо кількості закладів та кількості прийнятих учнів під назвою PTNZ та Priynyato відповідно.

18. Для побудови регресійного рівняння натискаємо Objects ☐ New Object... У вікні New Object виділяємо Equation. Натискаємо кнопку OK.

19. З'являється вікно Equation Specification, в якому записується регресійне рівняння.

20. Записуємо регресійне рівняння: $Wokers = c + aPriynyato + bPTNZ$, що відповідає запису: $Wokers = c + aPriynyato + bPTNZ$, де Wokers – залежна змінна, Priynyato, PTNZ – незалежні змінні; c, a, b – коефіцієнти регресійного рівняння. Натискаємо ОК.

21. З'являється вікно Equation: UNTITLED, у якому представлена таблиця оцінки регресійного рівняння.

22. У вікні повинні бути: залежна змінна, метод, що застосовується (у нашому випадку – це метод найменших квадратів), дата та час створення регресійного рівняння, період розрахунку, число спостережень, параметри рівняння регресії (коефіцієнти регресійного рівняння), стандартні помилки, значення t-статистик і відповідні їм імовірності, значення R2 і ряд інших показників. Результати виконання вищевказаних дій дають змогу оцінити статистичну значущість параметрів рівняння регресії та пояснити отримане значення R2. Основними оцінками, на які треба звернути увагу, є:

1) коефіцієнт детермінації, який не повинен бути менший за 0,5, але в найкращому разі, змінюється від 0,8 до 1;

2) значення ймовірності F-статистики Фішера (Prob(F-statistic)), що не повинно перевищувати 0,05;

3) значення ймовірності t-статистики Ст'юдента (Prob.) щодо коефіцієнтів незалежних змінних, які не повинні перевищувати 0,05.

23. Закриваємо вікно побудованого регресійного рівняння й у вікні DeleteUntitled натискаємо на кнопку Name для збереження ряду даних.

24. У вікні Object Name називаємо регресійне рівняння EQ_Vipusk (у вікні робочого файлу рівняння автоматично зберігається під назвою eq_vipusk, а в шапці вікна регресійного рівняння створюється назва Equation: EQ_VIPUSK) в полі Name to identify object. Натискаємо на кнопку ОК для збереження регресійного рівняння під заданою назвою.

25. У результаті в робочому файлі Vipusk утворено 3 ряди даних: wokers – ряд кількості підготовлених кваліфікованих робітників (тис.), PTNZ – ряд кількості закладів та ряд Priynyato - ряд кількості прийнятих учнів (тис.), а також eq_vipusk – регресійне рівняння, що

описує випуск робітників за наявними ресурсами (с та resid з'являються з початком створення робочого файла).

26. Для отримання запису регресійного рівняння натискаємо в робочому файлі на іконку eq_vipusk, а у вікні Equation: EQ_VIPUSK, обираємо Representations у меню View.

27. Отримуємо запис регресійного рівняння у вигляді:

Для розрахунку попереднього значення кількості підготовлених кваліфікованих робітників у 2015 році підставляємо значення незалежних змінних за відповідний період у регресійне рівняння.

28. Для перегляду графічного зображення порівняння наявних обсягів з отриманими оціночними значеннями обираємо в меню View пункт Actual, Fitted, Residual, а потім підпункт View Actual, Fitted, Residual Graph.

29. Отримуємо графік порівняння з отриманими оціночними значеннями та залишки регресійного рівняння.

30. Для повернення до таблиці оцінок регресійного рівняння обираємо в меню View пункт Estimation Output.

Висновок. Обгрунтовані методологічні та теоретичні засади моделювання змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівного профілю сприятимуть підвищенню вірогідності та ефективності наукових досліджень, покращенню організації навчально-виховного процесу. Це забезпечить якісне формування професійної компетентності майбутніх фахівців у довгостроковій перспективі, оскільки вона є системою «із запізненням» (інерційною системою), що прогнозовано вимагає застосування лагових моделей. Побудовані моделі на базі різних математичних об'єктів у подальшому не виключають можливості різних їх інтерпретацій і розробки на цій основі різних (в певному розумінні) технологій реалізації модельних рішень.

Список використаних джерел

1. Федорченко В.К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: Автореф. дис....д-ра пед.наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / В.К. Федорченко. – К., 2004. – 43 с.

2. Козяр М.М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій:

Автореф. дис....д-ра пед.наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / М.М. Козяр. – К., 2005. – 41 с.

3. *Матвієнко О.В.* Теорія і практика підготовки спеціалістів з інформаційного забезпечення системи управління невиробничою сферою: Автореф. дис....д-ра пед.наук: спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О.В. Матвієнко. – К., 2005. – 40 с.

4. *Євсюков О.Ф.* Вплив навчальної діяльності на формування професійної компетентності студентів інженерно-педагогічних вищих начальних закладів / Євсюков О.Ф. – Теорія і практика управління соціальними системами 2, 2011. – с.29–37.

5. *Айстраханов Д.Д.* Програмне забезпечення моделювання професійної компетентності випускників професійно-технічних закладів / Д.Д. Айстраханов // Теорія і методика управління освітою. Журнал [Електронне наукове фахове видання]. – 2013. – №10. Режим доступу до журн.: <http://www.umo.edu.ua/elektronne-naukove-faxove-vidannya-qteorya-ta-metodika-upravlnnya-osvtoyuq>.

Аннотация

ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ РАБОЧИХ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО ПРОФИЛЯ

Дмитрий Айстраханов

В работе изложены задачи и методы, используемые при эконометрическом исследовании содержания профессиональной подготовки квалифицированных рабочих машиностроительного профиля на базе математической модели профессиональной компетентности квалифицированных рабочих машиностроительного профиля.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, профессиональная компетентность, модель, статистика.

Abstract

ECONOMETRIC RESEARCH TRAINING CONTENTS OF QUALIFIED WORKERS PROFILE MACHINE

Dmytro Aystrahanov

Candidate of Physical and Mathematical
Sciences, Senior Research
Fellow, doctoral Institute of Vocational
Education under the National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine

This paper presents the problems and methods used in the econometric study content of training skilled workers engineering profile based on a mathematical model of professional competence of skilled workers engineering profile.

Key words: *professional training, professional competence, a model, statistics.*

References

1. Fedorchenko V.K. Teoretichni ta metodichni zasady pidgotovki fahivtsiv dlya sferi turizmu: Avtoref. dis....d-ra ped..nauk: spets. 13.00.04 „Teoriya i metodika profesiynoyi osviti” / V.K. Fedorchenko. – K., 2004. – 43 s.
2. Kozyar M.M. Teoretichni ta metodichni zasady profesiynoyi pidgotovki osobovogo skladu pidrozdiliv z nadzvichaynih situatsiy: Avtoref. dis....d-ra ped..nauk: spets. 13.00.04 „Teoriya i metodika profesiynoyi osviti” / M.M. Kozyar. – K., 2005. – 41 s.
3. Matvienko O.V. Teoriya i praktika pidgotovki spetsialistiv z informatsiynogo zabezpechennya sistemi upravlinnya nevrobnichoyu sferoyu: Avtoref. dis....d-ra ped..nauk: spets. 13.00.04 „Teoriya i metodika profesiynoyi osviti” / O.V. Matvienko. – K., 2005. – 40 s.
4. Evsyukov O.F. Vpliv navchalnoyi diyalnosti na formuvannya profesiynoyi kompetentnosti studentiv inzhenerno-pedagogichnih vishchih nachalnih zakladiv / Evsyukov O.F. – Teoriya i praktika upravlinnya sotsialnimi sistemami 2, 2011. – s.29–37.
5. Aystrahanov D.D. Programne zabezpechennya modelyuvannya

profesiynoyi kompetentnosti vipuschnikiv profesiyno-tehnichnih zakladiv / D.D. Aystrahanov // Teoriya i metodika upravlinnya osvityu. Zhurnal [Elektronne naukovе fahove vidannya]. – 2013. – №10. Rezhim dostupu do zhurn.: <http://www.umo.edu.ua/elektronne-naukovе-fahove-vidannya-qteorya-ta-metodika-upravlnnya-osvityuq>.

УДК 377.35

ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

Марк Вайнтрауб

Анотація

У статті обґрунтовано, що модернізація професійно-технічної освіти залежить від її якісного проектування.

Наведено сучасні підходи до оптимізації змісту професійної освіти і навчання, що дає можливість сформувати у випускників професійно-технічних навчальних закладів різні складові професійної компетентності. Обґрунтовано використання методів математичного моделювання на основі модульно-компетентнісного підходу для визначення оптимального відбору та структурування змісту навчального матеріалу професійної підготовки кваліфікованих робітників.

На прикладі професії «Верстатник широкого профілю» було проаналізовано предмети, що складають типовий навчальний план підготовки кваліфікованих робітників. Показано, що в змісті предметів загальноосвітньої, загальнопрофесійної та професійно-практичної підготовки відсутній навчальний матеріал, необхідний для опанування професії «Верстатник широкого профілю» на сучасному рівні.

Під час професійної підготовки кваліфікованих робітників не враховується оптимальний вибір обсягу матеріалу за змістом і часом. На опанування професійної компетентності, що є результатом педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців, впливають організаційно-педагогічні умови: орієнтація навчального процесу на досягнення результатів навчання, відбір та структурування змісту навчального матеріалу, різноманітні технології навчання, використання індивідуальних і диференційованих завдань з урахуванням особистісних здібностей учнів, гнучкість створених модулів навчання,

методи і форми організації навчання, застосування методів об'єктивного внутрішнього та зовнішнього контролю навчальних досягнень учнів тощо.

***Ключові слова:** професійна компетентність, зміст професійної освіти і навчання, кваліфікований робітник, оптимізація, модель, математичне моделювання.*

Постановка проблеми. Сучасний зміст професійної освіти і навчання пов'язаний із розв'язанням комплексної задачі з формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників.

Відповідно до Законів України «Про професійно-технічну освіту» (2003 р.), «Про професійний розвиток працівників» (2012 р.), Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження державного стандарту професійно-технічної освіти» (2002 р.), Національної доктрини розвитку освіти (2002 р.), Концепції Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011–2015 рр. (2010 р.), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2012 р.), Міжнародної стандартної класифікації освіти, Концепції розвитку професійно-технічної освіти в Україні на 2010–2021 роки, процес професійного навчання і виховання здійснюватиметься на основі особистісно діяльнісної парадигми сучасної освіти і передбачатиме розвиток особистості майбутнього фахівця.

Згідно нормативних документів, професійна освіта спрямована на забезпечення професійної самореалізації особистості, формування її кваліфікаційного рівня, створення соціально активного, морально і фізично здорового національного виробничого потенціалу, який має посідати важливе місце у технологічному оновленні виробництва, впровадженні у практику досягнень науки і техніки. Ось чому ефективне проектування змісту професійної освіти і навчання дає можливість сформувати у випускників професійно-технічних закладів професійні й особистісні якості, необхідні у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначимо, що проблема проектування змісту професійної освіти і навчання тісно пов'язана з поняттями «зміст освіти» і «зміст навчання».

У вітчизняній науці зміст освіти визначається як система наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, практичних умінь і навичок та способів діяльності, світоглядних, моральних, естетичних

ідей та відповідної поведінки, якими повинен оволодіти суб'єкт навчання [1]. На зміст освіти впливають об'єктивні і суб'єктивні фактори. До перших відносяться потреби суспільства у розвитку робітничих кадрів, розвиток науки і техніки, що супроводжуються появою нових ідей, теорій і докорінними змінами в техніці й технології.

Підкреслимо, що зміст навчання розглядається як обґрунтований методичний та дидактичний навчальний матеріал, засвоєння якого забезпечує здобуття освіти і кваліфікації згідно з освітньо-кваліфікаційним рівнем [2]. Зміст навчання визначається освітньо-професійними програмами підготовки кваліфікованих робітників певних освітньо-кваліфікаційних рівнів, структурно-логічною схемою підготовки, програмами навчальних предметів, іншими нормативними документами та навчальною і навчально-методичною літературою.

За М. Ярмаченко, найважливішою умовою формування забезпечення змісту освіти є науковість [3]. Навчання має розкривати реальні зв'язки між явищами природи, людського суспільства й мислення, переходячи від простого співіснування явищ до встановлення причинних зв'язків (від простих до складніших, загальних і глибоких). Зміст освіти визначається принципами: всебічність, зв'язок з життям і практикою, диференціація, систематичність і взаємозв'язок між навчальними предметами, доступність для учнів. В будь-якому навчальному закладі зміст освіти виражається в навчальних планах, програмах, підручниках та навчальних посібниках.

Слід зауважити, що педагогічне проектування змісту професійної освіти і навчання передбачає створення передбачуваного або можливого об'єкту [4]. Як справедливо вказує В. Беспалько, – суть педагогічного проектування – у розробленні можливих варіантів певної діяльності та прогнозування її результатів [5]. Об'єктом педагогічного проектування виступає зміст освіти, що складає педагогічні системи, педагогічні процеси, педагогічні ситуації, які реалізуються за поетапною діяльністю – від загальної ідеї до конкретних дій.

Таким чином, педагогічне проектування – створення проекту, детальне розроблення педагогічної системи й доведення її до практичного впровадження. Педагогічне проектування змісту підготовки кваліфікованого робітника з будь-якої професії на основі сучасного компетентнісного підходу першочергово розпочинається із створення системи або моделі.

Проблемі створення педагогічної системи як головної підсистеми освітньої системи, приділив увагу В. Беспалько [6]. У педагогічну систему включені учні, мета і зміст їх навчання, процес навчання, організація форм і засобів навчання [6, с. 58]. Причому, як вважає вчений [6, с. 26], структурована система з більш точною заданою функцією надасть кращий результат у реалізації соціального замовлення. Згідно з даним підходом недостатньо визначено, якими шляхами досягти сформованість професійної компетентності учнів до професійної діяльності.

Л. Вікторова вважає, що педагогічна система – це упорядкована множина взаємопов'язаних компонентів, які утворюють цілісну єдність, підпорядковану меті виховання та навчання [7]. Вважаємо доцільним включити до системи результат навчання, як структурний компонент, оскільки критерієм ефективності будь-якої системи є рівень її успішності.

Для формування професійної компетентності І. Васильєв [8] включає до педагогічної системи мотиваційний, адаптивний, функціональний, стимулятивний, технологічний і діагностичний компоненти. Доцільною є думка про те, що: взаємозв'язком компонента «мета» педагогічної системи з іншими компонентами можливий тільки на основі соціально-професійного прогнозу; компонент «педагог» може пов'язуватися з іншими компонентами педагогічної системи, якщо має професійно-педагогічну компетентність; зміст освіти узгоджується з іншими компонентами за умови принципів і правових норм його відбору. Без діагностування сформованої професійної компетентності, зокрема якостей і властивостей особистості, неможливо вести мову про отриманий результат освіти.

У структурі педагогічної системи мають бути відображені організація навчально-виробничого та навчально-виховного процесу, зміст та відповідні методи її реалізації, методологічний характер, практичне значення і забезпечення втілення в конкретні освітні завдання [9].

Невід'ємною складовою педагогічної системи є забезпечення організаційно-педагогічних умов реалізації поставлених завдань. Визначені умови виступають як чинники ефективності функціонування педагогічної системи. У проектуванні змісту підготовки кваліфікованих робітників з відповідної професії на основі компетентнісного підходу ми будемо розглядати організаційно-

педагогічні умови, що сприяють успішному засвоєнню начально-виробничого та навчально-виховного процесу, реалізації основній меті педагогічної системи – здійснення результативної професійної підготовки кваліфікованих робітників до професійної діяльності.

Підкреслимо, що багатьма вченими зміст освіти розглядається системно, з урахуванням загальної структури, факторів, умов, принципів та критеріїв відбору. Базові ідеї структурування змісту освіти закладені, зокрема, в роботах С. Гончаренка [10], В. Краєвського [11] та ін. вчених. Умови, принципи, критерії відбору змісту освіти розглянуто й у працях Ю. Бабанського [12], С. Батишева [13], І. Козловської [14] та ін.

Проте недостатньо вивченими у цих дослідженнях залишилися питання, пов'язані з визначенням сучасних підходів до проектування змісту професійної освіти і навчання.

На думку багатьох науковців, проектування змісту професійної освіти і навчання залишається відкритим, потребує переосмислення, пристосування до нових вимог та пріоритетних напрямів розвитку держави. В умовах інтеграції вітчизняної освіти у європейський освітній простір проблема проектування змісту професійної освіти і навчання набуває особливої актуальності.

Отже, **актуальність дослідження** зумовлена необхідністю визначити сучасні підходи до проектування змісту професійної освіти і навчання з метою формування професійної компетентності майбутніх фахівців під час підготовки в професійно-технічних навчальних закладах.

Метою статті є визначення підходів до проектування змісту професійної освіти і навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначалося вище, зміст навчання – система навчальної інформації, а зміст освіти у цій інформації визначає ті особистісні й професійні якості людини, які повинні бути сформовані в результаті здійснення взаємопов'язаної діяльності педагога й учнів.

Вирішити проблему проектування змісту професійної освіти і навчання для покращення навчально-виробничого і навчально-виховного процесу професійно-технічного навчального закладу (ПТНЗ), планування навчальної діяльності, оптимізації структури

начального матеріалу допомагають методи математичного моделювання.

Метод моделювання на основі модульно-компетентнісного підходу відповідно до: Державного стандарту професійно-технічної освіти, професійного стандарту, кваліфікаційної характеристики, Національної рамки кваліфікацій, професіограми та ін. нормативних документів щодо професій працівників, дає можливість визначити професійні і ключові компетентності, що слід формувати у майбутніх фахівців при опануванні модулів навчання. Модульний підхід спрямовує учнів на опанування елементів модуля, всіх модулів, після чого формуються всі складові професійної компетентності.

Аналізуючи предмети, що складають типовий навчальний план підготовки кваліфікованих робітників з професії «Верстатник широкого профілю» у блоці «загальноосвітня підготовка» у змісті предмета «Фізика», непередбачено вивчення начального матеріалу, що стосується: систем дотику фізичних об'єктів; кінематики тонкого торкання, зокрема, засад торкання при руйнуванні металу; розрахунків електрофізичної моделі абстрактного верстата, а також кінематики руху електрона в деталі, що обертається; аналізу приладів контролю точності виконання деталей в металообробці; систематизації складових елементів створення пристроїв і систем дотику фізичних об'єктів. У блоці «загальнопрофесійна підготовка» у змісті предметів «Основи правових знань» і «Основи галузевої економіки і підприємства» спостерігаємо теми, які повторюються в загальноосвітній підготовці. У багатьох темах відсутній професійно спрямований навчальний матеріал щодо формування в учнів ключових компетентностей.

У «професійно-теоретичній підготовці», наприклад, у змісті предмета «Технологія верстатних робіт» відсутня інформація щодо: використання інноваційних контрольно-вимірювальних засобів технологічного процесу в професійній підготовці кваліфікованих робітників; розподілу маси технологічного об'єкта в панданній зоні різних типів різальних інструментів; математичного моделювання єдиного елементарного відчутника та процесу дотику інструмента в панданній зоні деталі; систематизації складових елементів створення пристроїв і систем дотику фізичних об'єктів. У змісті предмета «Електротехніка з основами промислової електроніки» відсутні дослідження впливу перешкоди трикутного імпульсу на роботу контрольно-вимірювальних засобів технологічного процесу. Відсутня

інформація у змісті предмета «Допуски та технічні вимірювання» щодо сучасних засобів контролю точності та вимірювання, що не відповідає вимогам кваліфікаційної характеристики майбутнього верстатника широкого профілю.

Зважаючи на це, під час проектування змісту навчального матеріалу в модулі навчання мають бути закладені такі елементи, що формують необхідні компетентності у майбутнього робітника і відповідають основним професійним вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики випускника ПТНЗ.

Щоб засвоїти необхідний навчальний матеріал, розподілений на навчальні модулі, в необхідному обсязі і часі, слід використати метод математичного моделювання, описаний в роботі [15].

Висновок. Отже, на опанування професійної компетентності, що є результатом педагогічної системи підготовки майбутніх фахівців, впливають також організаційно-педагогічні умови: орієнтація навчального процесу на досягнення результатів навчання, відбір та структурування змісту навчального матеріалу, різноманітні технології навчання, використання індивідуальних і диференційованих завдань з урахуванням особистісних здібностей учнів, гнучкість створених модулів навчання, методи і форми організації навчання, застосування методів об'єктивного внутрішнього та зовнішнього контролю навчальних досягнень учнів.

Подальші дослідження будуть присвячені удосконаленню моделювання змісту професійної освіти і навчання.

Список використаних джерел

1. Професійна освіта : словник: навч. посіб. для учнів і пед. працівн. проф.-техн. навч. закл. /за ред. Н.Г. Ничкало ; [уклад. С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, О.С. Дубинчук та ін.]. – К. : Вища шк., 2000. – С. 117.

2. Професійна освіта : словник: навч. посіб. для учнів і пед. працівн. проф.-техн. навч. закл. /за ред. Н.Г. Ничкало ; [уклад. С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, О.С. Дубинчук та ін.]. – К. : Вища шк., 2000. – С. 116.

3. Педагогічний словник / за ред. дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. – К. : Пед. думка, 2001. – С.211–212.

4. Професійна освіта : словник: навч. посіб. для учнів і пед.

працівн. проф.-техн. навч. закл. /за ред. Н.Г.Ничкало ; [уклад. С.У.Гончаренко, І.А.Зязюн, О.С.Дубинчук та ін.]. – К. : Вища шк., 2000. – С. 270.

5. *Беспалько В.П.* Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 198 с.

6. *Беспалько В.П.* Основы теории педагогических систем / Беспалько В.П. – Воронеж: Воронежский ун-т, 1977.– 304 с.; Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 198 с.

7. *Викторова Л.Г.* О педагогических системах / Л.Г.Вікторова - Красноярск: КГУ, 1989. – 86 с.

8. *Устемиров К.* Профессиональная педагогика. Учебник для учащихся колледжей и студентов вузов, обучающихся по педагогическим специальностям// К. Устемиров, Н. Шаметов, И. Васильев; под ред. К. Устемирова – Алматы: Алма Атынский гос. пед. ун-т, 2005. – 432 с., с. 286–290.

9. *Вайнтрауб М.А.* Теорія і практика професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників з обробки металу : монографія / М. Вайнтрауб. – Вид. 2-ге, доповн. – К. : Т. Клочко, 2013. – 328 с.

10. *Гончаренко С.У.* Фундаментальність професійної освіти – потреба часу / Семен Гончаренко // Проф.-техн. освіта. – 2005. – № 1. – С. 5 – 7.

11. *Краевский В.В.* Методология педагогической науки : пособие для науч. работ, учителей, аспирантов, студ. / Володар Викторович Краевский. – М. : Школьная книга, 2001. – 248 с.

12. *Бабанский Ю.К.* Как оптимизировать процесс обучения / Юрий Константинович Бабанский. – М. : Знание, 1978. – 48 с.

13. *Батышев С.Я.* Подготовка рабочих в средних профессионально-технических училищах / Сергей Яковлевич Батышев. – М. : Педагогика, 1988. – 176 с. – (Педагогическая наука – реформе школы).

14. *Козловська І.М.* Інтеграція та наступність у розвитку змісту навчального знання : методологічний аспект / І.М. Козловська, А.В. Литвин // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : збірник наукових праць / [за ред. І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало]. У 2 ч. – К. : НТУ “ХПІ”, 2001. – Ч. 2. – С. 177–183.

15. *Вайнтрауб М.А.* Методи математичного моделювання в оптимізації проектування змісту професійної освіти і навчання /

Аннотация

ПРОЕКТИРОВАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ

Марк Вайнтрауб

В статье обосновано, что модернизация профессионально-технического образования зависит от качественного проектирования его содержания.

Наведены современные подходы к оптимизации содержания профессионального образования и обучения, что дает возможность сформировать у выпускников профессионально-технических учебных заведений различные составляющие професийной компетентности. Обосновано использование методов математического моделирования на основе модульно-компетентностного подхода для определения оптимального отбора и структурирования учебного материала во время профессиональной подготовки квалифицированных рабочих.

На примере профессии «Станочник широкого профиля» были проанализированы предметы, составляющие типовой учебный план подготовки квалифицированных рабочих. Показано, что в содержании предметов общеобразовательной, общепрофессиональной и профессионально-практической подготовок отсутствует учебный материал, необходимый для усвоения профессии «Станочник широкого профиля» на современном уровне.

Во время профессиональной подготовки квалифицированных рабочих не учитывается оптимальный выбор объема материала по содержанию и времени. На овладение профессиональной компетентности, которое является результатом педагогической системы подготовки будущих специалистов, влияют организационно-педагогические условия: ориентация учебного процесса на достижение результатов обучения, отбор и структурирование содержание учебного материала, различные технологии обучения, использование индивидуальных и дифференцированных заданий с учетом индивидуальных способностей учащихся, гибкость созданных модулей обучения, методы и формы организации обучения, применением

методов объективного внутреннего и внешнего контроля знаний учащихся и т. д.

***Ключевые слова:** профессиональная компетентность, содержание профессионального образования и обучения, квалифицированный рабочий, оптимизация, модель, математическое моделирование.*

Abstract

DESIGNING PROFESSIONAL CONTENT EDUCATION AND LEARNING

Mark Weintraub

Doctor of pedagogical science, Head of the laboratory of VET content of the Institute of vocational education and training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

In article rationale, something modernization of vocational-technical education dependent from quality professional content education and training.

Shows modern approaches for optimization professional content education and learning, something lead sformyrovat graduates in vocational-technical wound various containing professional competence. And brought prove using modeling methods and mathematical modeling based on modular- competence approach for definitions and structuring optimal selection training material, time professional preparation qualifying workers.

In example profession " operative generalists " subjects of analyze, of typical teaching plan preparation qualifying workers. Shown that in subjects secondary content, secondary professional and vocational-practical preparations absent teaching material, need for learning profession "operative generalists " on sovremennom level.

Vaud professional preparation time qualifying workers not test optimum choice content by volume of material and time. In ovladenye professional competence is result pedagogic system preparation future professionals, affect organizational and pedagogic conditionso: orientation training process for achieving learning results, otbor and structuring contents

training material, various learning technologies, the use individual and differentysyalny set with uchetom individual uchaschyhsya abilities, flexible learning modules, forms and methods of teaching organization, use the objective of the internal and external control of students' knowledge of students.

Key words: *professional competence, the contents of vocational education and training, skilled workers, optimization, model, mathematical modeling.*

References

1. Profesiyna osvita: slovnik: navch. posib. dlya uchniv i ped. pratsivn. prof.-tehn. navch. zakl. /za red. N.G. Nichkalo; [uklad. S.U. Goncharenko, I.A. Zyazyun, O.S. Dubinchuk ta in.]. – K.: Vishcha shk., 2000. – S. 117.
2. Profesiyna osvita: slovnik: navch. posib. dlya uchniv i ped. pratsivn. prof.-tehn. navch. zakl. /za red. N.G. Nichkalo; [uklad. S.U. Goncharenko, I.A. Zyazyun, O.S. Dubinchuk ta in.]. – K.: Vishcha shk., 2000. – S. 116.
3. Pedagogichniy slovnik / za red. diysnogo chlena APN Ukrayini Yarmachenka M.D. – K.: Ped. dumka, 2001. – S.211–212.
4. Profesiyna osvita: slovnik: navch. posib. dlya uchniv i ped. pratsivn. prof.-tehn. navch. zakl. /za red. N.G. Nichkalo; [uklad. S.U. Goncharenko, I.A. Zyazyun, O.S. Dubinchuk ta in.]. – K.: Vishcha shk., 2000. – S. 270.
5. Bepal'ko V.P. Slagaemye pedagogicheskoy tekhnologii / V.P. Bepal'ko. – M. : Pedagogika, 1989. – 198s.
6. Bepal'ko V.P. Osnovi teorii pedagogicheskikh sistem / Bepal'ko V.P. – Voronezh: Voronezhskiy un-t, 1977.– 304s.; Bepal'ko V.P. Slagaemye pedagogicheskoy tekhnologii / V.P. Bepal'ko. – M. : Pedagogika, 1989. – 198s.
7. Viktorova L.G. O pedagogicheskikh sistemakh / L.G. Viktorova - Krasnoyarsk: KGU, 1989. – 86s.
8. Ustemirov K. Professional'naya pedagogika. Uchebnik dlya uchashchikhsya kolledzhey i studentov vuzov, obuchayushchikhsya po pedagogicheskim spetsial'nostyam// K. Ustemirov, N. Shametov, I. Vasil'yev; pod red. K. Ustemirova – Almaty: Alma Atynskiy gos. ped. un-t, 2005. – 432

s., s. 286-290.

9. Vayntraub M.A. Teoriya i praktika profesiynoyi pidgotovki maybutnih kvalifikovanih pobitnikiv z obrobki metalu: monografiya / M. Vayntraub. – Vid. 2-ge, dopovn. – K.: T. Klochko, 2013. – 328 s.

10. Goncharenko S.U. Fundamentalnist profesiynoyi osviti – potreba chasu / Semen Goncharenko // Prof.-tehn. osvita. – 2005. – № 1. – S. 5 – 7.

11. Kraevskiy V.V. Metodologiya pedagogicheskoy nauki : posobie dlya nauch. rabot, uchiteley, aspirantov, stud. / Volodar Viktorovich Kraevskiy. – M. : Shkol'naya kniga, 2001. – 248 s.

12. Babanskiy Yu.K. Kak optimizirovat' protsess obucheniya / Yuriy Konstantinovich Babanskiy. – M. : Znanie, 1978. – 48 s.

13. Batyshev S.Ya. Podgotovka rabochikh v srednikh professional'no-tehnicheskikh uchilishchakh / Sergey Yakovlevich Batyshev. – M. : Pedagogika, 1988. – 176 s. – (Pedagogicheskaya nauka – reforme shkoly).

14. Kozlovska I.M. Integratsiya ta nastupnist u rozvitku zmistu navchalnogo znannya: metodologichniy aspekt / I.M. Kozlovska, A.V. Litvin // Neperervna profesiyna osvita : teoriya i praktika : zbirnik naukovih prats / [za red. I.A. Zyazyuna ta N.G. Nichkalo]. U 2 ch. – K. : NTU “HPI”, 2001. – Ch. 2. – S. 177–183.

15. Vayntraub M.A. Metodi matematichnogo modelyuvannya v optimizatsiyi proektuvannya zmistu profesiynoyi osviti i navchannya / M.A. Vayntraub // Novi tehnologiyi navchannya: – 2015. – Vip. 84. – S. 176–179.

УДК 377. 011.3: 004:005.336.2

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАСТУПНИКА ДИРЕКТОРА ПТНЗ З НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ РОБОТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Неля Величко

Анотація

В умовах сьогодення гостро відчувається потреба в нових підходах до об'єктивного аналізу інформації про стан як самої системи освіти, так і професійно-технічних навчальних закладів зокрема. Тому в статті

розкрито доцільність інформаційно-аналітичної діяльності заступників директорів з навчально-виробничої роботи в умовах реформування національної системи освіти. Показано особливості прогностично-адаптивної, функціонально-технологічної, результативно-діяльнісної складових інформаційно-аналітичної діяльності.

Запропоновано орієнтовний поділ ліцензованих професій ПТНЗ з урахуванням їх затребуваності на ринку праці та престижності серед вступників.

Наголошено на важливості функції прогнозування в сучасних умовах реформування освіти, а також окреслено різноманітні дані, які необхідно враховувати під час процесу прогнозування. Описано підходи щодо особливостей діяльності заступника директора в напрямі прогнозування контингенту ПТНЗ.

Наводиться аргументація необхідності знань із менеджменту освіти і маркетингу для заступника директора ПТНЗ з НВР та окреслено деякі з функцій маркетингу ПТНЗ. Висвітлено підходи щодо проведення різноманітних моніторингів та особливостей роботи з планами перспективного розвитку ПТНЗ.

Розкрито загальні вимоги до механізму здійснення інформаційно-аналітичної діяльності заступниками директорів з НВР у ПТНЗ.

Зазначено, що інформаційно-аналітична діяльність заступника директора з НВР закладає вектор напрямку, в якому треба рухатися, розвиватися і діяти кожному навчальному закладу.

***Ключові слова:** інформаційно-аналітична діяльність, прогнозування, моніторинг, працевлаштування, маркетинг.*

Постановка проблеми. В умовах реформування національної системи освіти винятково важливого значення набуває професіоналізм у роботі. Гостро відчувається потреба в нових підходах, які сприятимуть створенню гармонійної, цілісної системи на кожному освітньому рівні, де чітко взаємоузгоджені дії керівників і педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів.

Зважаючи на те, що розвиток системи професійно-технічної освіти (ПТО) відбувається під впливом вимог, які диктує сьогоdnішній ринок праці, неможливо недооцінювати значення об'єктивного аналізу інформації про стан як самої системи, так і навчальних закладів зокрема. Однак, чи можливо отримати такий аналіз в умовах, коли відстеження будь-яких змін в системі ПТО базується в основному на

результатах внутрішніх моніторингових досліджень? Зовнішні спостереження, з огляду на потреби ринку праці, проводяться недостатньо. Серйозними перепонами на шляху будь-яких досліджень є такі проблеми, як: неможливість повного і достовірного відображення існуючої статистичної інформації про стан системи ПТО та вплив на неї соціально-економічних змін; відсутність інформації, яка б надала змогу оцінити якість освітніх послуг та спрогнозувати потреби ринку праці на робітничі професії; розбіжність між інформаційними потребами та існуючими статистичними даними; важкодоступність і довготривалість збору інформаційних даних; відсутність такого інструментарію для визначення стану й тенденцій змін кількісних і якісних параметрів системи профтехосвіти, який узгоджувався б із зарубіжними статистичними параметрами. Все це призводить до стримування оцінювання та аналізу існуючого стану системи ПТО, що, в свою чергу, істотно гальмує процеси модернізації.

Разом з тим, висока динаміка трансформації суспільства, його перехід до нової стадії свого історичного поступу супроводжується активізацією інноваційних процесів, метою яких є створення умов для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної системи освіти на міжнародному рівні.

Глобалізаційні виклики, політичні та економічні перетворення, зміна ціннісних систем роблять професійно-технічну освіту відкритою для міжнародного співробітництва. Сьогодення вимагає від нас виважених і прогнозованих підходів щодо впровадження пропонованих змін, які системно висвітлюються в оновлених законодавчих документах.

Тому кардинальні реформи в освіті спрямовані на впровадження інноваційних підходів у функціонування професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), що потребує ерудованих керівників, готових до управлінської роботи, які вільно і критично мислять, легко орієнтуються в новітніх складових інформаційного освітнього простору та здатні до аналітичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковець О. Касьянова зазначає, що нині неможливо успішно управляти навчальним процесом без контролювання й аналізу його ходу, без порівняння теперішнього стану з минулим. Там, де немає аналізу пройденого шляху, не може бути наукового підходу в прогнозуванні [1, с. 14].

Питанням інформаційно-аналітичної діяльності у системі професійно-технічної освіти приділяють увагу науковці: І. Гириловська, Г. Єльнікова, Ю. Зубов, В. Минкіна, Л. Петренко, І. Савченко, В. Ягунов та інші.

Так Л. Петренко зазначає, що саме інформаційно-аналітична діяльність у системі управління забезпечує розроблення й реалізацію стратегічних рішень. Тому недооцінювання ролі інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів негативно впливає на ефективність управлінських рішень і розвиток навчального закладу [2, с. 7].

Метою статті є показати важливість та розкрити особливості інформаційно-аналітичної діяльності заступників директорів із навчально-виробничої роботи у системі професійно-технічної освіти в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі процес інформаційно-аналітичної діяльності стає способом одержання даних про реальні проблеми, з якими стикається професійно-технічний навчальний заклад (ПТНЗ). Розуміння цього процесу потребує обґрунтування ключових складових інформаційно-аналітичної діяльності (ІАД).

Так, *прогностично-адаптивна* складова відображає форму наукового передбачення, вивчення досвіду конкурентних ПТНЗ, проведення маркетингових досліджень ринку праці, вступників, випускників, роботодавців. Прогностична складова передбачає виявлення перспективних проблем, що підлягають розв'язанню, визначення можливих шляхів вирішення цих проблем, прогнозування зворотних або незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі. Відповідно, адаптивна складова передбачає створення передумов для впровадження інноваційних технологій та включає питання інформаційної, матеріально-технічної, кадрової забезпеченості ПТНЗ.

Функціонально-технологічна складова передбачає планування і контроль навчально-виховного і навчально-виробничого процесів, організацію управлінської діяльності, підтримку самодіяльності об'єктів та навчання педагогічного колективу ПТНЗ.

Результативно-діяльнісна складова містить показники оцінки результатів діяльності ПТНЗ:

- рівень відповідності результатів діяльності визначеній меті;
- рівень організації управління;
- імідж навчального закладу, його конкурентоздатність;
- рівень знань, умінь, навичок учнів;
- рівень професійної підготовки учнів за обраною професією;
- професійний рівень педагогічних працівників;
- моніторинг ринку праці;
- рівень адміністративно-господарської діяльності;
- конкурентоздатність випускників ПТНЗ;
- посилення стійкості інноваційних освітніх процесів у ПТНЗ;
- прискорення розвитку інноваційних процесів у ПТНЗ [3].

Специфіка ІАД заступників директорів з навчально-виробничої роботи (НВР) пов'язана з професійними обов'язками та спрямована не стільки на здатність знаходити, розглядати і використовувати певну інформацію в своїй управлінській діяльності, скільки на здатність аналізувати, оцінювати та структурувати наявну інформацію, використовувати сучасні методи, форми і засоби її опрацювання, прогнозувати розвиток певних явищ і процесів у ПТНЗ, та, найголовніше, – зробити інформацію придатною для «споживання» іншими суб'єктами ПТНЗ.

Вищезазначена діяльність набуває особливої актуальності в період реформування системи освіти, яке розпочато Міністерством освіти і науки України з 2014 року та безпосередньо стосується системи професійно-технічної освіти. Кожна з цих змін безумовно буде потребувати більш ґрунтовного підходу до інформаційних й аналітичних знань і вмінь як серед керівників ПТНЗ, так і серед педагогічних працівників.

Зрозуміло, що керівництво кожного навчального закладу в умовах оптимізації системи освіти буде обґрунтовувати доцільність збереження саме їх закладу в регіоні. Постають питання: «Що робити?», «Якими повинні бути дії заступників директорів з навчально-виробничої роботи щодо прогнозування надходження контингенту до ПТНЗ та визначення потреб регіонального ринку праці у професіях, за якими здійснюється підготовка?»

Так, нами було запропоновано орієнтовний поділ ліцензованих професій ПТНЗ з урахуванням їх затребуваності на ринку праці та престижності серед вступників, а саме:

I група – потрібні на регіональному ринку праці; престижні серед абітурієнтів;

II група – потрібні на регіональному ринку праці; непрестижні серед абітурієнтів (незначний набір);

III група – потрібні на регіональному ринку праці; непрестижні серед абітурієнтів (відсутній набір);

IV група – на регіональному ринку праці надлишок кваліфікованих робітників; престижні серед абітурієнтів;

V група – на регіональному ринку праці надлишок кваліфікованих робітників; непрестижні серед абітурієнтів (незначний набір);

VI група – на регіональному ринку праці надлишок кваліфікованих робітників; непрестижні серед абітурієнтів (відсутній набір).

У вищезазначеному переліку прослідковується тенденція 2:2:2. Тобто, дві групи, де достатній набір абітурієнтів, дві – де незначний набір, і дві – де відсутній набір. Найскладніше для заступників робити прогнозний огляд, орієнтований на віддалений результат тих чи інших дій або рішень, наприклад, замовлення обсягу контингенту за професіями на державну форму навчання на наступний рік.

Наприклад, функція прогнозування, на відміну від інших функцій, базується на різноманітній інформації, яка, практично, не пов'язана з процесами оперативного управління навчанням, вихованням, освітою учнів навчального закладу. Це є головною причиною її недооцінки, оскільки виключення прогнозування з практики повсякденного управління не відчувається на безпосередніх результатах діяльності об'єкта управління в поточному періоді. До того ж, інформація, необхідна для прогнозу, зазвичай не лежить на поверхні, а тенденції розвитку того чи іншого соціально-економічного процесу можуть бути правильно оцінені лише при ретельному аналізі.

Для прогнозування необхідно враховувати різноманітні дані, більшість з яких носять спонтанний, непередбачуваний характер. Зокрема, йдеться про народжуваність і смертність населення, міграційні процеси; споживчі переваги і зміни у споживанні товарів і послуг за віковими, статевими, етнічними групами; інвестиційні плани уряду, фірм і корпорацій тощо.

До речі, канадська модель прогнозування містить приблизно 900 ендогенних змінних.

Однією з умов інформаційного забезпечення регіональної освіти є створення інформаційного банку даних, який містив би інформацію,

що дала б змогу узагальнити основні результати розвитку сфери освіти, виявити її проблеми, спрогнозувати перспективи розвитку тощо. Така інформація повинна бути розрахованою на користувачів різних рівнів – від загальнодержавних органів управління до освітньої установи. Виявлення потенційних споживачів інформації дасть змогу чітко структурувати її потоки, визначити, коли й в якому обсязі будуть надходити окремі дані або їхня сукупність, розробити чітку ієрархію доступу до бази даних.

До основних питань відноситься прогнозування державного замовлення. Так, при проведенні аналізу співвідношення кількості випускників на базі 9 класів із кількістю вступників у відповідні роки, визначаємо коефіцієнти пропорційності і на їх основі робимо прогноз державного замовлення на наступний рік, звичайно, враховуючи й інші можливі фактори з окреслених груп професій, а саме: престижність професії, затребуваність її на ринку праці, тощо.

Інформаційно-аналітична діяльність заступників директорів полягає не тільки в прогнозуванні надходження контингенту до ПТНЗ, а й у прогнозуванні працевлаштування випускників після завершення навчання. З цією метою спочатку проводиться опитування вступників для визначення їхніх пріоритетів на подальше працевлаштування чи продовження навчання у вищих навчальних закладах. Це опитування дає можливість упродовж усього періоду навчання в училищі проводити відповідну роботу зі сприяння у подальшому працевлаштуванні.

З метою випереджувальних заходів внутрішнього контролю у ПТНЗ проводиться моніторинг результатів навчання по групах і за професіями. Відповідно, одночасне порівняння рівнів досягнень учнів із професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки дає можливість спрогнозувати подальші результати викладача, майстра, а при узагальненні матеріалів – і методичної комісії. Так, отримані результати показали значну розбіжність в оцінюванні досягнень учнів із виробничого навчання і виробничої практики. Це дало можливість майстрам виробничого навчання під час семестрового внутрішнього контролю більше уваги приділяти групам.

Уміння здійснювати прогнозування необхідне також заступникам із НВР при аналізі доходів від виробничої практики, з урахуванням планових показників та фактичного виконання плану.

Також за умов відкритого ринку та вільних цін визначальним чинником конкурентоспроможності інноваційного освітнього закладу стає ефективний менеджмент і відповідно підготовлений персонал на всіх ланках інноваційного процесу. При цьому навчальні заклади повинні наполегливо працювати над формуванням свого іміджу, привабливого для вступника, збереженням учнівського контингенту, оновленням змісту професійної підготовки, зміцненням зв'язків та співпраці із соціальними партнерами, розширенням спектру надання платних послуг населенню – все це потребує системної, розгорнутої, інформаційно-аналітичної діяльності.

Крім знань із менеджменту освіти, сучасному заступнику директора ПТНЗ з НВР потрібні знання з маркетингу. Маркетинг ПТНЗ можна розглядати як систему діяльності, що дає змогу оцінювати стан ринку праці, тенденції його змін та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на працевлаштування випускників. Використання системи маркетингу допомагає зменшити ступінь невизначеності у процесі ухвалення управлінських рішень, виявити причини, внаслідок яких попередні дії були помилковими, оцінити ситуацію на ринку праці, дати достатньо достовірний прогноз щодо зміни ринкової кон'юнктури.

До функцій маркетингу ПТНЗ відносяться:

- аналіз середовища, в якому працює навчальний заклад;
- дослідження і прогнозування ринку робочої сили;
- аналіз діяльності роботодавців – споживачів робочої сили;
- планування і формування робочої сили;
- організація рекламної діяльності для стимулювання набору абітурієнтів і працевлаштування випускників навчального закладу.

Важливою складовою ІАД заступників з НВР є розробка планів перспективного розвитку ПТНЗ. Так, у плані перспективного розвитку в розділі «Маркетинговий аналіз» здійснюється ретроспективна аналітика, орієнтована на проблеми минулого з критичною оцінкою інформації. Наприклад: динаміка працевлаштування випускників ПТНЗ за професіями у розрізі трьох років (2012-2014рр.), анкетування роботодавців у 2015 році для з'ясування задоволеності рівнем підготовки за професіями у розрізі навчальних закладів області та інше.

Висновки. Підводячи підсумки, узагальнимо підходи до механізму інформаційно-аналітичної діяльності (ІАД) заступниками директорів із НВР у ПТНЗ в умовах сьогодення:

1. Визначення інформаційного поля, яке підлягає дослідженню й аналітичному опрацюванню.

2. Визначення рівня, на якому буде здійснюватись ІАД (громадський, адміністративний, виробничий, педагогічний, учнівський).

3. Окреслення об'єктів, що будуть брати участь у розв'язанні поставленого завдання.

4. Окреслення функцій і розробка вимог до суб'єктів, які залучені в ІАД.

5. Збір, обробка й оцінювання інформації з урахуванням поставленої мети.

6. Вибір місця накопичення обробленої інформації та розподіл її з урахуванням вертикальних і горизонтальних каналів.

7. Формування положення про ІАД у навчальному закладі.

8. Укладання алгоритмів інформаційно-аналітичної діяльності для педагогічних працівників.

9. Розробка циклограми контролю за виконанням поставлених завдань перед відповідальними за ІАД і педагогічним колективом.

10. Розробка критеріїв ефективності та результативності інформаційно-аналітичної діяльності на основі визначених вимог.

Як результат – чітко організована заступником директора з навчально-виробничої роботи інформаційно-аналітична діяльність закладає вектор напрямку, в якому треба рухатися, розвиватися, діяти всьому педагогічному колективу професійно-технічного навчального закладу.

Список використаних джерел

1. *Касьянова О.М.* Контрольно-аналітична діяльність керівника навчального закладу / О.М. Касьянова. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 192 с.

2. *Петренко Л.М.* Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів: монографія / Л.М. Петренко. – Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2013. – 456 с.

3. Електронний ресурс.–Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua>.

Аннотация

ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЗАМЕСТИТЕЛЯ ДИРЕКТОРА ПТУЗ ПО УЧЕБНО-ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ РАБОТЕ В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Неля Величко

В современных условиях остро ощущается потребность в новых подходах к объективному анализу информации о состоянии как самой системы образования, так и профессионально-технических учебных заведений в частности. Поэтому в статье раскрыта целесообразность информационно-аналитической деятельности заместителей директоров по учебно-производственной работе в условиях реформирования национальной системы образования. Показаны особенности прогнозно-адаптивной, функционально-технологической, результативно-деятельностной составляющих информационно-аналитической деятельности.

Предложено ориентировочное разделение лицензированных профессий ПТУЗ с учетом их востребованности на рынке труда и престижности среди абитуриентов.

Подчеркнута важность функции прогнозирования в современных условиях реформирования образования, а также обозначены различные данные, которые необходимо учитывать в процессе прогнозирования. Описаны подходы относительно особенностей деятельности заместителя директора в направлении прогнозирования контингента ПТУЗ.

Приводится аргументация необходимости знаний по менеджменту образования и маркетингу для заместителя директора ПТУЗ по УВР и обозначены некоторые из функций маркетинга ПТУЗ. Освещены подходы по проведению различных мониторингов и особенностей работы с планами перспективного развития ПТУЗ.

Раскрыты общие требования к механизму осуществления информационно-аналитической деятельности заместителями директоров по УВР в ПТУЗ. Отмечено, что информационно-аналитическая деятельность заместителя директора по УВР закладывает вектор направления, в котором надо двигаться,

развиваться и действовать каждому учебному заведению.

***Ключевые слова:** информационно-аналитическая деятельность, прогнозирование, мониторинг, трудоустройство, маркетинг.*

Abstract

INFORMATIONAL AND ANALYTICAL ACTIVITY DEPUTY DIRECTOR OF VOCATIONAL SCHOOLS WITH EDUCATIONAL PRODUCTION WORK UNDER THE REFORM OF EDUCATION

Nelya Velichko

Ph.D. in Pedagogy, Senior research fellow of the Laboratory remote vocational training Institute of Vocational Education under the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

In terms of today's acute need for new approaches to the analysis of objective information about the state of both the education system and vocational schools in particular. Therefore, the article reveals peculiarities of information-analytical deputy directors on educational and productive work in conditions of reforming the national education system. The features of prognostic-adaptive, functional and technological, effectively-activity components of the information and analytical activities.

An approximate division of licensed professions VET with regard to their demand on the labor market and prestige among applicants.

The importance of the forecasting function in modern conditions of reforming education and outlines various data to be considered in the forecasting process. We describe the features of approaches to the Deputy Director in the direction of forecasting contingent VET.

An argument need knowledge of management education and marketing to the deputy director of NVR VET and outlines some of the functions of marketing vocational schools. Deals with a variety of approaches to monitoring and features of the perspectives of the development of VET.

Reveals the general requirements for the mechanism of information-analytical activity deputy director of HBP in VET.

Indicated that information-analytical activity deputy director of NVR provides a vector direction in which we must move, develop and operate

each educational institution.

Keywords: *information-analytical activity, forecasting, monitoring, employment, marketing.*

References

1. *Kasyanov O.M.* Control and analytical activity of the head of the institution / O.M. Kasyanova. – H .: Type. Group "Basis", 2014. – 192 p.
2. *Petrenko L.M.* Theory and practice of information-analytical competence heads of vocational schools: monograph / L.M. Petrenko. – Dnepropetrovsk: IMA-Press, 2013. – 456 p.
3. Electronic resurs.–Access: <http://eprints.zu.edu.ua>

УДК 377.091.12.011.3-051:004

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Олександр Гуменний

Анотація

У статті означено поняття «інформаційно-освітній простір ПТО», відображено відповідні методи, технології та їх вибіркові методики для безперервного розвитку інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів. Приділена увага чотирьохетапному методу педагогічного проектування; зменшенню однієї з провідних проблем сучасних керівників – функціональної неграмотності, методам використання інформаційно-освітнього простору ПТО для розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ.

Ключові слова: *інформаційно-освітнє середовище, функціональна неграмотність, інформаційна культура, соціальні сервіси, педагогічне проектування.*

Постановка проблеми. Проблема розвитку інформаційної культури керівників навчальних закладів як суб'єктів управлінської діяльності в національній системі освіти є актуальною, оскільки в

умовах інформатизації усіх сфер сучасного українського суспільства актуалізуються потреби освітньої сфери у керівниках із високим рівнем інформаційної культури, здатних до постійного професійного зростання, професійної мобільності та ефективної інформаційно-аналітичної діяльності при управлінні навчальним закладом. На сучасному ринку освітніх послуг професійно-технічні навчальні заклади зіштовхуються з багатьма несподіванками, змінами у структурі підготовки майбутніх робітників згідно запитів ринку праці і, відповідно, ризиками успішності професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ). Підготовка учнів ПТНЗ усе більше ускладнюється. Затрати часу для підготовки майбутніх робітників за стандартами кваліфікаційних норм скорочуються.

Конкуренція стає глобальною і жорсткою, особливо у технологічно розвинутих регіонах із низькою ціною праці і високими вимогами до робітників. У цій ситуації керівникам ПТНЗ необхідно використовувати ефективні інструменти для планування розвитку власної інформаційної культури як одного з функціональних аргументів розвитку навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто наголосити, що проблема розвитку інформаційної культури різних фахівців досить активно досліджується науковцями. Так, окремі аспекти інформаційно-аналітичної діяльності (ІАД) педагогів ПТНЗ представлені в наукових публікаціях вітчизняних дослідників Л. Петренко [6] та В. Ягупова [8], розвиток інформаційної культури директорів ПТНЗ обґрунтований О. Гуменним [5], а зміст і структура інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ як передумови їх успішної ІАД подані в наукових доробках Т. Волкової [3], Л. Петренко [6] та інших.

Мета статті. Розглянути науково-методичне забезпечення безперервного розвитку інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною складовою науково-методичного забезпечення безперервного розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ є відповідні методи, технології та вибіркові методики, оскільки за їх відсутності організаційно-педагогічні умови розвитку інформаційної культури (ІК)

залишаються нереалізованими. Треба мати на увазі, що відповідно обґрунтована методика є, з одного боку, стрижневою складовою розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ, а з іншого – окремою важливою організаційно-педагогічною умовою розвитку їхньої інформаційної культури.

Така методика має включати різні варіанти взаємодії керівників ПТНЗ як суб'єктів процесу самоосвіти із врахуванням взаємодії та взаємовпливу на внутрішній і зовнішній соціум, стимулювати різні види самоосвіти у процесі розвитку рівня ІК, об'єднуючи три групи основних методів.

Перша група – методи самоосвіти за типом пізнавальної діяльності керівників ПТНЗ: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, частково-пошукові (евристичні) та дослідницькі, які доцільно застосовувати для кращого засвоєння інформаційно-аналітичних понять, термінів і категорій, тобто стимулювання до заучування принципів, правил та алгоритмів для їх використання в інформаційно-аналітичній діяльності. Такі методи самоосвіти доцільно використовувати на початковому етапі підвищення рівня ІК, коли керівникам необхідно опановувати шаблонні інформаційно-аналітичні дії для розв'язання типових задач і завдань управління ПТНЗ. Проте вони недостатньо стимулюють суб'єктну поведінку і творчість в інформаційно-аналітичній діяльності керівників, що є основним недоліком.

Друга – методи самоаналізу, які раціонально використовувати для кращого запам'ятовування керівниками навчальних закладів стереотипного теоретичного навчального матеріалу інформаційно-аналітичної діяльності як суб'єктів управління. Тут, насамперед, засвоюються відношення, зв'язки, взаємозв'язки та залежності, а також типові стандартні управлінські дії, що існують в інформаційно-аналітичній діяльності керівників ПТНЗ, і в яких проявляється інформаційна культура. Основний недолік – вони недостатньо стимулюють свої творчі пізнавальні дії.

Третя група – методи самостійного навчання творчим способам роботи з інформаційними джерелами та інформаційними потоками у процесі ІАД, що використовуються для вдосконалення управлінських процесів, характерних для вирішення нетипових управлінських задач і завдань у діяльності керівників ПТНЗ. Для цього найбільш доцільно застосовувати інформаційно-аналітичні управлінські завдання, які в

процесі розвитку управлінської культури керівників ПТНЗ мають у комплексі стимулювати творчий розвиток їхніх управлінських вмінь, навичок і здатностей, професійно важливих управлінських якостей. Ці завдання спрямовуються, насамперед, на розв'язання управлінських проблемних ситуацій, які виникають як у повсякденній управлінській діяльності, так і в складних ситуаціях функціонування ПТНЗ. Їх зміст і методика розв'язання мають передбачати актуалізацію всіх управлінських процесів у ПТНЗ, а саме:

- врахування загальних управлінських принципів, правил та алгоритмів, характерних для управлінської діяльності в системі ПТО;
- навчання ототожненню, аналізу, синтезу, виокремленню конкретних управлінських проблем і ситуацій, характерних для менеджерів середньої ланки управління в системі ПТО;
- навчання абстрагуванню, узагальненню, конкретизації, типізації конкретної управлінської проблеми та ухвалення оптимального рішення як суб'єкта управління ПТНЗ.

Такі інформаційно-аналітичні дії, операції покликані активізувати основні психічно-пізнавальні, емоційні та вольові процеси, які забезпечують цілеспрямований розвиток інформаційної культури керівників ПТНЗ у міжкурсний період. Доцільно ці завдання системно використовувати у процесі розвитку інформаційної культури третього, вищого рівня, а епізодично – як прийом самоосвіти – на першому, базовому рівні.

Розвиток ІК пов'язаний з використанням сучасних інформаційних технологій, тому доцільно застосовувати, крім загальнодидактичних методів, ще й специфічні методичні прийоми. Наприклад, такі, як: прецедент, фальсифікацію, кейс-технології, інформаційний ресурс тощо.

Комфортними для роботи і дієвими у розвитку інформаційної культури є «Соціальні сервіси», які ґрунтуються на активній участі осіб у формуванні контенту і є основою сучасної концепції розвитку мережі Інтернет, яка називається Web 2.0. Використання їх створює зручні умови формування відкритого освітнього інформаційного простору ПТНЗ та сприятливі організаційно-педагогічні умови для підвищення/розвитку/вдосконалення рівня інформаційної культури його керівника.

Вагомим для підвищення і розвитку ІК, внесення творчості в інформаційно-аналітичну діяльність керівників є метод проектів.

Логічна структура педагогічного проектування реалізовується 4-ьох етапним алгоритмом:

1. *Мотиваційно-організаційний етап:*

- формування особистісної мотивації включення до проекту та його виконання;
- виокремлення професійно-важливих управлінських проблем для проектування;
- проведення професійного аналізу власних можливостей для проектування;
- пошук необхідної інформації для проектування.

2. *Констатувальний етап:*

- самоаналіз і самооцінювання рівня розвиненості інформаційної культури як суб'єкта управління;
- розробка мети проектування;
- визначення умов досягнення мети;
- визначення завдань проектування;
- вибір методів і засобів розв'язання завдань проектування;
- прогнозування ймовірних труднощів у процесі реалізації проектної роботи.

3. *Діяльнісний етап:*

- уточнення мети і завдань з орієнтацією на визначений рівень розвитку інформаційної культури керівника ПТНЗ;
- розроблення критеріїв оцінювання рівнів розвиненості ІК керівника ПТНЗ;
- розроблення індивідуальної моделі розвитку інформаційної культури керівника ПТНЗ;
- розроблення методик і технологій, а також засобів їх реалізації (процесуальний компонент моделі);
- мисленнєвий експеримент (обдумування етапів реалізації проекту);
- упровадження результатів проекту.

4. *Коригувальний етап:*

- аналіз досягнутого;
- рефлексія та саморефлексія досягнутого;
- корекція проектної діяльності та уточнення її цілей;
- самооцінювання рівня розвиненості інформаційної культури як суб'єкта управління в системі ПТО;

– документальне оформлення проекту.

Однак, у процесі реалізації методу проектів, інших методів та технологій розвитку ІК важливо враховувати такий негативний чинник, як функціональна неграмотність.

Функціональна неграмотність – це одна з провідних проблем сучасних керівників, що проявляється в їхній нездатності успішно розв’язувати посадові компетенції, наприклад, як суб’єкта управління в ПТНЗ, в інформаційному суспільстві. Феномен функціональної неграмотності і його масштаби стосуються не тільки керівників ПТНЗ, а й всіх керівників, що є результатом переходу людства до нової стадії соціально-економічного розвитку – інформаційного суспільства. Такий перехід супроводжується змінами у всіх сферах суспільного життя: розвивається культура, мова і мовлення, характер соціальних взаємин і найголовніше – характер матеріального і духовного виробництва. У зв’язку з цим виникає необхідність перегляду та уточнення змісту поняття «грамотність» у відповідності до вимог інформаційного суспільства, тобто обґрунтування поняття «функціональна грамотність».

Нині управлінська діяльність керівників ПТНЗ характеризується низкою особливостей, які по-різному, в тому числі й негативно, відображаються на їхній функціональній грамотності. Однією з особливостей є підвищена динаміка суспільного, соціально-економічного та інформаційного життя, адаптуватись до якої їм стає все складніше, ніж на попередніх етапах. Підвищена динаміка призводить до відставання керівників ПТНЗ від потреб мінливого інформаційного суспільства. Водночас, існує показник старіння професійних знань – «період напіврозпаду компетентності», який, за оцінками вчених, становить менше 5-ти років [2, с. 120], тобто впродовж 5 років знання керівників застарівають наполовину.

Віддаючи належне ролі формальної освіти, не варто забувати про те, що багато в чому якість інформаційно-аналітичної діяльності керівників ПТНЗ в умовах інформаційного суспільства, успішність управлінської діяльності залежать від них самих: від наявності мотивації в постійній освіті, від набутої професійної освіти та досвіду професійно-педагогічної й управлінської діяльності в системі ПТО, від специфіки управлінської діяльності, найближчого професійно-педагогічного оточення, а також і безпосередньо – від власної функціональної неграмотності. С. Григор’єв пише: «На шляху до

інформаційного суспільства кваліфікація росте не за рахунок накопиченого емпіричного досвіду, а, головним чином, за рахунок засвоєння нових досягнень, отримання нових знань, вміння їх трансформувати. У цих умовах двигуном прогресу стає, в першу чергу, сама людина» [4, с. 31].

Функціонально грамотним сьогодні може бути тільки той керівник, який є суб'єктом відкритого інформаційно-освітнього простору, тобто систематично поповнює і відновлює багаж своїх професійних знань, навичок, умінь і здатностей, у тому числі інформаційно-аналітичних. Для успішного здійснення ІАД необхідна наявність у керівників ПТНЗ знань, навичок, умінь і здатностей щодо роботи з інформацією, усвідомленої мотивації в самоосвіті та в світогляді, оскільки перехід до нової стадії соціально-економічного – інформаційного – розвитку супроводжується еволюційними, а не революційними процесами у світогляді керівників ПТНЗ. Адже більшість з них отримали професійну освіту в період індустріальної епохи, тому не можуть за короткий термін адаптуватися до правил і законів життя в інформаційному суспільстві, ефективно підвищуючи власний рівень ІК.

Істотною особливістю розвитку ІК керівників ПТНЗ є те, що вони, практично, мають учитися в людей, молодших за себе, що характерно для префігуративного типу соціалізації. Даний тип соціалізації стосується, на думку Маргарет Мід, постсучасності й набуває все більшого значення [7, с. 15]. Реалії сьогодення такі: молодші здатні та готові вчити старших в області комп'ютерної грамотності, ІТ-технологій тощо.

Успішно усунути функціональну неграмотність керівників ПТНЗ можна та необхідно в інформаційному освітньому просторі ПТО, який є сукупністю (точніше, системою) інформаційної, технічної і навчально-методичної підсистем, що методично забезпечує навчальний процес і його учасників [1, с.59].

Під інформаційно-освітнім простором ПТО щодо розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ ми розуміємо педагогічну систему, котра складається з підсистем програмного, інформаційного, навчально-методичного і технологічного забезпечення, управління ресурсами та суб'єктів – керівників ПТНЗ як суб'єктів управлінської та самоосвітньої діяльності.

Інформаційно-освітній простір ПТО взагалі та конкретного ПТНЗ

зокрема формується:

- інформаційними потоками, засобами на паперових і електронних носіях;
- комп'ютерно-телекомунікаційними технологіями взаємодії;
- електронними і традиційними бібліотеками;
- розосередженими базами даних;
- навчально-методичними комплексами.

Зважаючи на це, під інформаційним простором ПТНЗ ми розуміємо сукупність всіх його інформаційних ресурсів, які є в керівників ПТНЗ. Керівники на засадах об'єктно-орієнтованого підходу можуть моделювати інформаційний простір ПТНЗ у вигляді деякої багатовимірної структури даних, кожний вимір якої віддзеркалює ту чи іншу з його компонент. Окремі компоненти визначаються структурою і призначенням ПТНЗ, специфікою організації навчально-виробничого процесу та основними завданнями, які вирішує ПТНЗ у своєму регіоні з урахуванням інформаційно-аналітичного досвіду конкретного керівника. Разом з тим, він має бути адаптований, з однієї сторони, до інформаційно-освітнього простору України, а з іншої – до системи ПТО та регіональних НМЦ ПТО. Важливо, щоб вони відповідали вимогам відкритості, доступності, мобільності та оперативності для всіх суб'єктів ПТНЗ. У відкритому інформаційно-освітньому просторі розвитку ІК керівників ПТНЗ, крім звичайних засобів і технологій, сучасним інструментарієм є комп'ютерно-орієнтовані інформаційно-комунікаційні засоби.

Одним з головних суб'єктів проектування відкритого інформаційно-освітнього простору в ПТНЗ є його керівник, який для забезпечення розвитку ІК усіх суб'єктів ПТНЗ, в тому числі й особистісної, має зробити його доступним, масовим, професійно орієнтованим, індивідуалізованим, гнучким і диференційованим. Для цього необхідно:

- дотримуватися дидактичних принципів (науковості, професійної та суб'єктної спрямованості, послідовності, структурованості, диференційованості, системності) інформаційно-методичного забезпечення інформаційно-освітнього простору;
- забезпечити єдині вимоги методичних й управлінських структур ПТО щодо формування інформаційно-освітнього простору та його спрямування (поруч з іншими функціями) на розвиток інформаційної культури педагогічних працівників, у тому числі й

безпосередньо керівників ПТНЗ;

- створити сприятливі інформаційно-технологічні умови розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ упродовж всієї професійно-управлінської діяльності.

Такий простір у масштабі України реалізовується лабораторіями Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, а саме: лабораторією дистанційного професійного навчання, електронних навчальних ресурсів та іншими. Наявність гнучких програм відкритої професійної освіти, орієнтованих на цілеспрямований розвиток інформаційної культури керівників ПТНЗ у системі ПТО створює сприятливі передумови її розвитку впродовж управлінської діяльності.

Важливо для розвитку інформаційної культури керівників ПТНЗ у відкритому інформаційно-освітньому просторі використовувати Інтернет-семінари, Інтернет-конференції, Інтернет-тренінги тощо. Відтак, заслуговує на увагу інтелектуально-індивідуальний простір розвитку ІК керівника ПТНЗ – віртуальний воркшоп. Робота в ньому визначається як інтенсивний навчальний захід, у якому його учасники навчаються в процесі активної пізнавальної діяльності. При цьому необхідні теоретичні «вкраплення», як правило, короткі й малозначимі (в основному – орієнтовного характеру). У центрі уваги учасників – самостійна робота та інтенсивна групова взаємодія. Групові контакти доцільно проводити у блогосфері. Акцент робиться на отримання динамічних знань. Учасники самостійно визначають мету підвищення рівня в окреслених областях розвитку ІК та особисто відповідальні за свою самоосвітню діяльність. Для цього можна організувати регіональний віртуальний воркшоп інформаційно-освітнього простору ПТО, маючи на увазі такий аспект: використання відкритого освітнього простору для розвитку ІК керівників ПТНЗ може спричинити зворотну дію – підвищити рівень їхньої функціональної неграмотності: через необмеженість виникає надлишковий інформаційний потенціал, який істотно наповнює «шумами» (за терміном, введеним Клодом Шеноном) відкритий освітній простір, «деформує» дидактичний простір відкритих систем розвитку ІК керівників ПТНЗ. Тут доречне зауваження М. Жалдака: «Треба мати на увазі, що надмірна кількість повідомлень шкідлива. Багато повідомлень так само роззброюють людину, як і їх недостача [9, с. 40].

У зв'язку з цим співробітникам НМЦ – модераторам воркшопів, необхідно на практиці реалізовувати принцип модульності динамічного

навчання, використавши «трифазну модель розвитку», котра практично формує ефективну навчальну ситуацію. На початку перегляду чергового модуля програми розвитку потрібно створити ситуацію «розслабленої уваги», що буде передумовою для оптимального функціонування мисленнєвих процесів. Наступний крок — створення ситуації «занурення у комплексний досвід». На третьому кроці відбувається активне оцінювання досвіду його учасниками.

Поза сумнівом, власна активна діяльність керівників ПТНЗ в інформаційному освітньому просторі не лише розвиватиме їхню інформаційну культуру, але й сприятиме:

- розвитку загальної професійно-педагогічної культури керівника ПТНЗ як суб'єкта педагогічної діяльності в системі ПТО;
- розвитку мотивації підвищення інформаційної культури всіх суб'єктів ПТНЗ;
- автоматизації збору, накопичення, систематизації та оброблення інформації про різноманітні явища, об'єкти, процеси, що мають місце і відбуваються в ПТНЗ;
- упровадженню науково обґрунтованих сучасних методик і технологій інформатизації в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників;
- технологічній підготовці педагогічних кадрів щодо використання ІКТ у своїй професійно-педагогічній діяльності;
- підвищенню ефективності професійно-педагогічної діяльності всіх педагогічних працівників;
- засвоєнню майбутніми кваліфікованими робітниками у ПТНЗ сучасних інформаційних технологій як засобів формування, розвитку і вдосконалення їхньої функціональної грамотності;
- інформатизації навчально-виробничого процесу в ПТНЗ;
- формуванню загальної комп'ютерної грамотності та творчого мислення всіх суб'єктів професійно-технічних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. *Андреев А.А.* Прикладная философия открытого образования: педагогический аспект : [текст] / А.А. Андреев, В.И. Солдаткин. – М. : РИЦ«Альфа» МГОПУ им. М.А. Шолохова, 2002. – 168 с.
2. *Винер Н.* Кибернетика, или управление и связь в животном и машине : [текст] Норберт Винер. – М. : Наука, 1983. – 344 с.
3. *Волкова Т.В.* Інформаційно-аналітична система “Профтех” в

управлінні професійно-технічною освітою в регіоні / Т.В. Волкова / електронний ресурс. Режим доступу до журналу <http://tmpe.gb7.ru/docs/3/12volver.pdf>.

4. Григорьев С.И. Неклассическая социология образования начала XXI века : [текст] / С.И. Григорьев, Н.А. Матвеева. – Барнаул : изд-во АРНЦ СО РАО, 2000. – 159 с.

5. Гуменний О.Д. Розвиток інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів : [навч.-метод. посібник] / О.Д. Гуменний. – К. : Ін-т ПТО НАПН України, 2013. – 85 с.

6. Петренко Л.М. Теорія і методика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних навчальних закладів. Авторф. дис. ...доктора педагогічних наук / 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – К., 2014. – 36 с.

7. Поправко Н.В. Основы социологии: учебное пособие : [электронный ресурс] / Николай Васильевич Поправко. – Томск : Томский госуниверситет. – Режим доступа: [http://www.twirpx.com/file/672720/poppravko_n_v_red_osnovy sociologii.doc](http://www.twirpx.com/file/672720/poppravko_n_v_red_osnovy_sociologii.doc).

8. Ягунов В.В. Информационно-аналитическая деятельность руководителей профессиональных учебных заведений: основные характеристики, структура и этапы / В.В. Ягунов // Модернізація професійної освіти і навчання: Зб. наук. пр. / [редкол. : В.О. Радкевич (голова) та ін.]. – К. : Інститут ПТО НАПН України, 2013. – Вип. 3.– С. 152–165.

9. Кудрашева Л.Д. Системно-психологическая оценка кадров руководителей и управленческих систем : [текст] / Л.Д. Кудрашева. – Кишинев : Штиинца, 1983. – 142 с.

Аннотация

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Александр Гуменный

В статье определено понятие «информационно-образовательное пространство ПТО», отражены соответствующие методы, технологии и

выборочные методики для непрерывного развития информационной культуры руководителей профессионально-технических учебных заведений. Уделено внимание четырехэтапному методу педагогического проектирования; уменьшению одной из ведущих проблем современных руководителей – функциональной неграмотности, методам использования информационно-образовательного пространства ПТО для развития информационной культуры руководителей ПТУ.

Ключевые слова: *информационно-образовательная среда, функциональная неграмотность, информационная культура, социальные сервисы, педагогическое проектирование.*

Abstract

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SUPPORT DEVELOPMENT OF INFORMATION CULTURE HEADS OF VOCATIONAL SCHOOLS

Olexandr Humennyiy

Research fellow of the laboratory
distance vocational training Institute of
Vocational Education under the National
Academy of Pedagogical Sciences of
Ukraine

The article is defined the concept of "information-educational space PTO" reflected appropriate methods, technology and selective method for the continuous development of information culture heads of vocational schools. Attention is paid to the four-stage method of teaching design; reduce one of the major problems of modern leaders - functional illiteracy, methods of information and educational space for the VET of information culture VET managers

Keywords: *information-educational environment, functional illiteracy, information culture, social services, educational design.*

References

1. Andreev A.A. Prikladnaya filosofiya otkrytogo obrazovaniya: pedagogicheskiy aspekt : [tekst] / A.A. Andreev, V.I. Soldatkin. – M. : RITs «Al'fa» MGOPUim. M.A. Sholokhova, 2002. – 168 s.
2. VinerN. Kibernetika, iliupravlenie i svyaz' v zhivotnom i mashine : [tekst] Norbert Viner. – M. : Nauka, 1983. – 344 s.
3. Volkova T.V. Informatsiyno-analitichnaa sistema “Profteh” v upravlinni profesiyno-tehnichnoyu osvitoyu v regioni / T.V. Volkova / elektronniy resurs. Rezhim dostupu do zhurnalu <http://tmpe.gb7.ru/docs/3/12volver.pdf>.
4. Grigor'yev S.I. Neklassicheskaya sotsiologiya obrazovaniya nachala XXI veka : [tekst] / S.I. Grigor'yev, N.A. Matveeva. – Barnaul : izd-vo ARNTs SO RAO, 2000. – 159 s.
5. Gumenniy O.D. Rozvitok informatsiynoyi kulturi kerivnikiv profesiyno-tehnichnih navchalnih zakladiv : [navch.-metod. posibnik] / O.D. Gumenniy. – K. : In-t PTO NAPN Ukrayini, 2013. – 85 s.
6. Petrenko L.M. Teoriya i metodika rozvitku informatsiyno-analitichnoyi kompetentnosti kerivnikiv profesiyno-tehnichnih navchalnih zakladiv. Avtorf. dis. ...doktora pedagogichnih nauk / 13.00.04 – teoriya i metodika profesiynoyi osviti. – K., 2014. – 36 s.
7. Popravko N.V. Osnovy sotsiologii: uchebnoe posobie : [elektronnyy resurs] / Nikolay Vasil'yevich Popravko. – Tomsk : Tomskiy gosuniversitet. – Rezhim dostupa: [http://www.twirpx.com/file/672720/poppravko_n_v_red_osnovy sociologii.doc](http://www.twirpx.com/file/672720/poppravko_n_v_red_osnovy_sociologii.doc).
8. Yagupov V.V. Informatsionno-analiticheskaya deyatel'nost' rukovoditeley professional'nykh uchebnykh zavedeniy: osnovnye kharakteristiki, struktura i etapy / V.V. Yagupov // Modernizatsiya profesiynoyi osviti i navchannya: Zb. nauk. pr. / [redkol. : V.O. Radkevich (golova) ta in.]. — K. : Institut PTO NAPN Ukrayini, 2013. – Vip. 3.– S. 152–165.
9. Kudrasheva L.D. Sistemno-psikhologicheskaya otsenka kadrov rukovoditeley i upravlencheskikh sistem : [tekst] / L.D. Kudrasheva. – Kishinev : Shtiintsa, 1983. – 142 s.

**СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ:
РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Леся Кузьмінська

Анотація

У статті висвітлено актуальні питання соціального партнерства в управлінні розвитком професійно-технічного навчального закладу, представлено деякі результати емпіричних досліджень рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ, упровадження моделі розвитку соціального партнерства в ПТНЗ, що базується на інституціональному, розвивальному, комунікативному й діалогічному підходах. Узагальнення отриманих емпіричних даних спонукало до висновку про те, що ресурси соціального партнерства в управлінні розвитком професійно-технічного навчального закладу використовуються переважно на третину, й необхідним є пошук шляхів їх активізації, особливо в умовах упровадження реформ з децентралізації управління в Україні.

Запропонована нами модель соціального партнерства передбачає комплексну реалізацію конкретних проектів, спрямованих на досягнення цілей за багатьма напрямками соціально-партнерської діяльності. Водночас, упровадження даної моделі передбачає розроблений та інституційно продуманий план закріплених компетенцій і повноважень учасників, а також певну фінансову ресурсозатратність. Соціально-партнерські проекти є альтернативою складним комплексним моделям розвитку соціального партнерства, є менш інституціоналізованими, ресурсно-залежними, визначеними в часі і спрямованими на коригування «слабких місць» у розвитку конкретного ПТНЗ. Соціально-партнерські проекти, за умови успішної реалізації, в перспективі матимуть значний вплив на імідж і статус ПТНЗ.

Ключові слова: соціальне партнерство, управління розвитком, професійно-технічний навчальний заклад, емпіричні дослідження.

Постановка проблеми. В умовах наростання соціальних проблем, з якими стикаються сучасні навчальні заклади, особливо професійно-технічні, коли ні держава, ні виробництво, ні бізнес, ні громадські організації не здатні цілковито забезпечувати їх комплексний і стійкий соціальний розвиток, особливої актуальності набуває феномен соціального партнерства як чинник управління розвитком професійно-технічного навчального закладу в ринкових умовах.

Сучасний керівник професійно-технічного навчального закладу почасти стикається з такими обставинами, для дії яких немає готових норм, культурних приписів, управлінських рішень. Він сам повинен вирішити, як соціально грамотно діяти у своїй управлінській діяльності, як будувати стратегію розвитку ПТНЗ, налагоджувати взаємодію з різними інституціями, виокремлювати її пріоритетні напрями.

Одним з головних завдань, поставлених перед ПТНЗ, є забезпечення високої якості підготовки кваліфікованих робітників, які будуть конкурентоспроможними на ринку праці.

Створенню умов для поліпшення роботи ПТНЗ, незалежно від підпорядкування та форм власності, сприяє їхня атестація, яка є складовою системи державного контролю за якістю підготовки робітничих кадрів, і спрямована на визначення спроможності навчального закладу здійснювати освітню діяльність на рівні державних та міжнародних стандартів. Так, упродовж трьох років Міністерство освіти планує провести атестацію керівних кадрів ПТНЗ. До 1 вересня 2017 року в Україні буде проведено атестацію керівників професійно-технічних навчальних закладів, а також їхніх заступників. Відповідне доручення Міносвіти отримали регіональні департаменти освіти і науки.

Метою проведення атестації є підвищення ефективності управлінської діяльності керівників навчальних закладів, рівня їхньої професійної компетентності і фахової майстерності, а також виконання вимог наказу МОН № 1135 від 08 серпня 2013 року.

Одним із важливих напрямів підвищення ефективності діяльності ПТНЗ й, власне, управлінської діяльності керівника є соціальне партнерство – система взаємодії ПТНЗ, НМЦ ПТО з роботодавцями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими інституціями – спрямоване на забезпечення

узгодження інтересів з питань регулювання навчально-виробничих, трудових та інших відносин.

Мета статті – аналіз результатів емпіричних досліджень рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ, упровадження моделі розвитку соціального партнерства в ПТНЗ.

У межах дослідження теми: «Управління розвитком професійно-технічної освіти в умовах ринкової економіки» й підтеми «Соціальне партнерство як чинник розвитку ПТО в умовах ринкової економіки» було здійснено низку емпіричних досліджень, метою яких було вивчення рівнів, загальних закономірностей та особливостей розвитку соціального партнерства у професійно-технічних навчальних закладах.

Плідними передумовами для розробки авторського варіанту концепту соціального партнерства слугували світоглядні ідеї та науковий доробок відомих українських вчених Г. Єльнікової, Л. Петренко, В. Радкевич, В. Свистун.

У розробленні критеріїв оцінювання напрямів та рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ ми керувалися положеннями, зазначеними в графі 7.5 (Стан співпраці з соціальними партнерами та роботодавцями (К63)) таблиці «Орієнтовні критерії оцінювання результатів діяльності професійно-технічних навчальних закладів, підприємств, організацій і установ, що надають освітні послуги у сфері професійно-технічної освіти» (Додаток 3 до наказу Міністерства освіти і науки від 17.06.2013 року № 772). Зокрема, було взято до уваги показники: плани роботи щодо співпраці з соціальними партнерами та роботодавцями, угоди про співпрацю, проходження учнями виробничої практики, працевлаштування випускників.

Визначення рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ здійснювалося за допомогою експертної оцінки. Застовувалася така шкала:

- 0,00 балів (незадовільний) – якщо рівень реалізації ПТНЗ встановленого критерію не задовольняє експертів та учасників навчально-виробничого процесу;
- 0,25 балів (задовільний) – якщо рівень реалізації встановленого критерію є меншим за 50%;
- 0,50 балів (середній) – якщо встановлений критерій реалізується на 50%;

- 0,75% балів (достатній) – якщо рівень реалізації встановленого критерію є більшим за 50%;
- 1,00 бал (високий) – якщо рівень реалізації встановленого критерію повністю задовольняє експертів та учасників навчально-виховного процесу.

Для експертної оцінки можна також використовувати опорні критеріальні судження. Наприклад, у разі відповіді «так» на запитання щодо реалізації ПТНЗ встановленого критерію, у таблицю виставляється 1,00 бал; якщо «так» > «ні» – 0,75 балів; якщо «так» = «ні» – 0,50 балів; якщо «так» < «ні» – 0,25 балів; у разі відповіді «ні» – 0,00 балів.

Для більш об'єктивного оцінювання, для кожного критерію можна також розробити відповідну анкету. Тоді оцінка в межах одиниці розраховується як результат ділення кількості позитивних відповідей на загальноможливу кількість відповідей, що дорівнює кількості запитань.

Ми використовували інтерв'ювання з окремих питань, бесіди, додатковий інструктаж та роз'яснення.

Опрацювавши значну кількість теоретичного та експертного матеріалу, визначено такі показники експертного оцінювання рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ:

- визначеність зацікавлених сторін соціально-партнерської діяльності як однієї з важливих умов формування позитивного іміджу ПТНЗ на ринку освітніх послуг;
- наявність планів, програм та угод про співпрацю із соціальними партнерами, зокрема, щодо проходження учнями виробничої практики, працевлаштування випускників;
- адаптованість умов соціально-партнерської взаємодії до регіональних умов розвитку ПТО;
- документальна та результативна підтвердженість ефективності взаємодії ПТНЗ із соціальними-партнерами;
- наявність інформації про соціально-партнерську діяльність на сайті ПТНЗ.

У результаті проведених нами емпіричних досліджень рівнів соціально-партнерської діяльності ПТНЗ (2014–2015pp.) шляхом експертного опитування близько 250 керівників ПТНЗ Житомирської, Київської, Сумської та Черкаської областей, отримано наступні дані:

- високий рівень СПД з освітніми установами засвідчили 38,5 % респондентів, що підтверджує необхідність формування контингенту учнів ПТНЗ в умовах зростання конкуренції навчальних закладів на ринку освітніх послуг;
- 30,8 % - відмітили високий рівень СПД з центрами зайнятості, що свідчить про спрямованість ПТНЗ на працевлаштування своїх випускників.
- Достатній рівень СПД – найбільший відсоток показав напрям СПД з роботодавцями, хоча прогнозування експертів за даним напрямом було більше 40%, на що, безперечно, вплинули складні суспільні й економічні процеси в країні.

Приблизно однакові – середній (близько 31 %), достатній (11,5%), високий (близько 18%) рівні СПД було виявлено з органами влади, громадськими та комерційними організаціями, засобами масової інформації, що свідчить про тенденцію до утримання іміджу в регіональному освітньому й соціальному середовищі. Найнижчими показниками вирізняється СПД у галузі міжнародних проектів, що свідчить про збереження низького інтеграційного потенціалу професійно-технічних навчальних закладів до міжнародної співпраці. Узагальнення отриманих емпіричних даних спонукало до висновку про те, що ресурси соціального партнерства в управлінні розвитком професійно-технічного навчального закладу використовуються переважно на третину, й необхідним є пошук шляхів їх активізації, особливо в умовах упровадження реформ з децентралізації управління в Україні.

Одним із таких шляхів є розроблення та впровадження моделей, проектів, програм розвитку соціального партнерства в управлінні розвитком ПТНЗ, спрямованих на вирішення проблеми недостатньої відповідності соціально-партнерських відносин закладів ПТО сучасним викликам ринку освітніх послуг.

В Інституті ПТО НАПН України було розроблено модель соціального партнерства, що базується на інституціональному, розвивальному, комунікативному і діалогічному підходах та принципах, а саме:

- рівноправність учасників; добровільність прийняття обов'язків, згідно угод;
- відповідальність за виконання обов'язків;
- дотримання норм законодавства у вирішенні суперечностей;

- свобода обговорення проблем, що представляють взаємний інтерес;
- пріоритетність мирових угод та процедур у переговорах; повага до позицій, точок зору партнера;
- повноважність сторін та врахування інтересів учасників переговорів;
- невторчання у справи один одного; обов'язковість виконання досягнутих домовленостей;
- систематичність контролю за виконанням прийнятих угод, договорів і рішень; надання на безоплатній основі об'єктивної та повної інформації щодо предмету соціального партнерства;
- регулярність проведення консультацій та переговорів.

Форми розвитку соціально-партнерської діяльності у ПТНЗ передбачають:

- спільні консультації, переговори, укладання договорів і угод, складання програм розвитку тощо;
- спільне розв'язання спірних питань;
- участь трудового колективу в управлінні ПТНЗ;
- участь представників сторін у роботі органів СП;
- спільне управління представниками сторін фондами соціального страхування;
- узгодження претензій та розбіжностей між сторонами СП;
- інформаційний обмін;
- контроль за виконанням спільних домовленостей.

Методична складова моделі розвитку соціально-партнерської діяльності у ПТНЗ включає: роботу в групах за розробленим алгоритмом, створення нових моделей і проектів соціального партнерства, рольові та ділові ігри, "мозковий штурм", коучінг, тренінг управління конфліктом, тренінг комунікативної компетентності, тренінг організації ведення переговорів, методи тимбілдингу, тренінг партнерської взаємодії, аналіз та моделювання ситуацій в управлінській діяльності керівника професійно-технічного навчального закладу, проведення круглих столів із соціально-партнерської проблематики, дискусії та ін.

Отримані в ході експериментальної роботи дані свідчать про те, що впровадження розробленої нами моделі та реалізація пропонованих форм і методів взаємодії закладів ПТО із соціальними партнерами ефективно впливає на розвиток ПТНЗ та на процес професійної

підготовки кваліфікованих робітничих кадрів. Узагальнення отриманих результатів свідчить про те, що в закладах, де впроваджувалася модель розвитку соціального партнерства, відбулася така динаміка (табл. 1):

Таблиця 1

Динаміка соціально-партнерської діяльності у ПТНЗ

Показники СП	До експерименту (к-ть ПТНЗ, %)	Після експерименту (к-ть ПТНЗ, %)
Визначеність зацікавлених сторін соціально-партнерської діяльності як однієї з важливих умов формування позитивного іміджу ПТНЗ на ринку освітніх послуг	48	62
Наявність планів, програм та угод про співпрацю із соціальними партнерами, зокрема щодо проходження учнями виробничої практики, працевлаштування випускників	51	73
Адаптованість умов соціально-партнерської взаємодії до регіональних умов розвитку ПТО	37	44
Документальна та результативна підтвердженість ефективності взаємодії ПТНЗ із соціальними-партнерами	45	80
Наявність інформації про соціально-партнерську діяльність на сайті ПТНЗ	36	84

Крім того, експеримент показав, що соціальні партнери є повноправними суб'єктами процесу підготовки фахівців, і взаємодія з ними – це запорука забезпечення якості навчально-виробничого процесу, при цьому значно скорочується адаптаційний період випускників і підвищується їхня затребуваність за принципом соціального замовлення. Емпіричні результати, їх інтерпретація та висновки обговорювалися респондентами – керівниками ПТНЗ та соціальними партнерами на таких заходах:

- семінар для керівників та педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів ДНЗ («Бердичівське професійне училище», м. Бердичів, 21 травня 2014 р.);
- семінар-тренінг «Розвиток маркетингу освітніх послуг у професійно-технічних навчальних закладах регіону» (м. Черкаси, 28 травня 2014 р.);
- науково-методичний семінар «Концептуальні засади створення маркетингової служби у професійно-технічному навчальному закладі» (вище професійне училище м. Ромни Сумської області, 19 червня 2014 р.);

– круглий стіл «Педагогічні основи управління професійно-технічним навчальним закладом у ринкових умовах» (ІІТО НАПН України, м. Київ, 28 листопада 2014 р.);

– науково-практичний семінар «Управління розвитком професійно-технічної освіти в регіоні» (вище професійне училище м. Ромни Сумської області, 19 червня 2015 р.).

Окрім того, в Інституті ІІТО НАПН України проведено короткотермінові семінари з питань:

а) формування навичок соціально-партнерської взаємодії у керівників професійно-технічного навчального закладів (у контексті сучасних теорій соціального партнерства: міждисциплінарної, соціально-управлінської, соціально-економічної), якостей соціально-активного лідера, стилів соціально-партнерської поведінки, способів діалогічної взаємодії;

б) командоутворення (види командної роботи, внутрішньокмандні ролі);

в) формування навичок ефективного ведення переговорів (технологія підготовки до переговорів, психологічні особливості суб'єктів переговорного процесу, прийоми встановлення контактів із соціальними партнерами, прийоми аргументації в переговорах тощо);

Отже, запропонована нами модель соціального партнерства передбачає комплексну реалізацію конкретних проектів, спрямованих на досягнення цілей за багатьма напрямками соціально-партнерської діяльності. Водночас впровадження даної моделі передбачає розроблений та інституційно продуманий план закріплених компетенцій і повноважень учасників, а також певну фінансову ресурсозатратність. Соціально-партнерські проекти є альтернативою складним комплексним моделям розвитку соціального патнєрства, менш інституціоналізованими, ресурсо-залежними, визначеними в часі й спрямованими на коригування «слабких місць» у розвитку конкретного ПТНЗ. Соціально-партнерські проекти, за умови успішної реалізації, у перспективі матимуть значний вплив на імідж і статус ПТНЗ.

Висновки. Результати теоретичного та експериментального дослідження дають можливість сформулювати такі методичні рекомендації та пропозиції:

- забезпечувати своєчасний науково-аналітичний супровід управлінських рішень керівників професійних навчальних закладів з розвитку соціально-партнерських відносин;
- необхідно активізувати участь бізнесу у відтворенні трудових ресурсів; соціальні партнери повинні брати участь у навчально-методичній роботі закладів ПТО;
- розширювати коло та напрями соціально-партнерської діяльності, відповідно до регіональних потреб та стратегії розвитку ПТНЗ;
- посилювати конструктивні соціальні зв'язки з випускниками та між випускниками як важливого ресурсу підвищення якості освітніх послуг і працевлаштування випускників;
- розробити та обґрунтувати пропозиції щодо координації розвитку соціального партнерства і створення маркетингової служби в управлінні ПТНЗ;
- поширювати прогресивний регіональний досвід розвитку соціального партнерства у ПТНЗ в умовах зростаючої конкуренції на ринку освітніх послуг.

Аннотация

СОЦИАЛЬНОЕ ПАРТНЕРСТВО В УПРАВЛЕНИИ РАЗВИТИЕМ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ: РЕЗУЛЬТАТЫ ЭМПИРИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Леся Кузьминская

В статье освещены актуальные вопросы социального партнерства в управлении развитием профессионально-технического учебного заведения, представлены некоторые результаты эмпирических исследований уровней социально-партнерской деятельности ПТУЗ, внедрение модели развития социального партнерства в ПТУЗ, которая базируется на институциональном, развивающем, коммуникативном и диалогическом подходах. Обобщение полученных эмпирических данных побудило к выводу о том, что ресурсы социального партнерства в управлении развитием профессионально-технического учебного заведения используются преимущественно на треть, и необходимым является поиск путей их активизации, особенно в условиях реформ по децентрализации управления в Украине.

Предложенная нами модель социального партнерства

предусматривает комплексную реализацию конкретных проектов, направленных на достижение целей по многим направлениям социально-партнерской деятельности. В то же время, внедрение данной модели предусматривает разработанный и институционально продуманный план закрепленных компетенций и полномочий участников, а также предусматривает определенную финансовую ресурсозатратность. Социально-партнерские проекты являются альтернативой сложным комплексным моделям развития социального партнерства, менее институционализированными, ресурсно-зависимыми, определенными во времени и направленными на коррекцию «слабых мест» в развитии конкретного ПТУЗ. Социально-партнерские проекты, при условии успешной реализации, в перспективе будут иметь значительное влияние на имидж и статус ПТУЗ.

***Ключевые слова:** социальное партнерство, управление развитием, профессионально-техническое учебное заведение, эмпирические исследования.*

Abstract

SOCIAL PARTNERSHIP IN THE MANAGEMENT OF VOCATIONAL SCHOOLS: RESULTS OF EMPIRICAL RESEARCH

Lesya Kuzminska

Ph.D. in Pedahohi, Senior researchfellow of the Laboratory technology vocational training. Instituteof Vocational Education under the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

The article highlights topical issues of social partnership in the management of vocational educational institution, presented some results of empirical research of socio-VET partnerships, implementation model of social partnership in VET, based on institutional, developmental, communicative and dialogic approaches. A generalization of the empirical data led to the conclusion that the resources of social partnership in the management of vocational educational establishment used primarily by a

third and it is necessary to search for their revitalization especially in the implementation of the decentralization reforms in Ukraine.

The proposed model of social partnership provides a comprehensive implementation of specific projects aimed at achieving the objectives in many areas of social partnerships. However, implementation of this model involves developed and thought out plan institutionally enshrined competencies and responsibilities of participants, and provides some financial resursnozatratnist. Social partnership projects an alternative model of development of complex social patnerstva is less institutionalized, resource-dependent as defined in time and aimed at adjusting the "weaknesses" in the development of specific VET. Social partnership projects, subject to the successful implementation of the future will have a significant impact on the image and status of vocational schools.

Key words: *social partnership, management development, vocational school, empirical research.*

УДК377.3:572.024-027.45

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА З БЕЗПЕЧНИМ ТИПОМ ПОВЕДІНКИ В УМОВАХ ВИРОБНИЦТВА

Наталя Кулалаєва

Анотація

У статті розкривається поняття «особистість безпечного типу поведінки». Охарактеризовано основні типи деструктивної поведінки, а також причини її виникнення й можливі наслідки реалізації. Проаналізовано типологічні риси особистості безпечного типу поведінки, до яких належать мотиви поведінки, цільові настанови та способи діяльності. Обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування особистості безпечного типу поведінки у професійно-технічних навчальних закладах, а також її психофізіологічні та соціальні характеристики й особливості. Зазначено основні принципи формування системи безпеки людини і суспільства.

Ключові слова: *особистість безпечного типу поведінки, професійно-технічні навчальні заклади, культура безпеки, культура*

безпеки професійної діяльності.

В умовах сучасного виробництва людині доводиться стикатися з небезпечними ситуаціями які можуть бути результатами аварій, катастроф, стихійних лих і соціальних нещасть. Вони найчастіше спричиняють людські жертви, збитки здоров'ю людей чи навколишньому середовищу, значні матеріальні втрати тощо. Невміння діяти в складній ситуації та виникнення страху змушують індивідуумів робити помилки, поводитися неправильно, ставлячись жертвою надзвичайних обставин. Особа ж, що вміє діяти в складних ситуаціях, може знайти правильне рішення та допомогти іншим.

Постановка проблеми. Виховна робота з формування безпечної поведінки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ) здійснюється у трьох напрямках: по-перше, вони не повинні бути джерелом небезпеки в процесі професійної діяльності; по-друге, їм необхідно навчатися адекватно діяти при подоланні зовнішніх труднощів (поведінки під час аварії, хвороби, нещастя, стихійного лиха тощо); і по-третє, прищеплені особисті якості мають відповідати поведінці безпечного типу. Тому однією з головних цілей виховної педагогічної діяльності викладача ПТНЗ є формування та розвиток особистості безпечного типу поведінки шляхом прищеплення якостей, що характеризують культуру безпечної професійної діяльності. Щоб домогтися успіху в процесі навчання і виховання, а також вміти прогнозувати його результати, викладач повинен уявляти те, що він хоче сформулювати. Зміст поняття «особистість безпечного типу поведінки» визначається можливостями і здібностями людини задовольняти потреби в самореалізації, самовизначенні, самоствердженні, самостійності і самооцінці, що становить ядро особистості [1, с. 26]. До даного формулювання можна додати – особистості, що не завдає шкоди оточенню. Люди в різній мірі володіють якостями, властивими особистості безпечного типу поведінки. Це, в першу чергу, залежить від їхніх спадкових здібностей, але певну роль відіграють й умови існування людини в суспільстві, а також виховання та освіта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальною метою формування особистості безпечного типу поведінки є виховання в майбутніх кваліфікованих робітників певних навичок і вмінь, які дали б

їм змогу будувати свою поведінку так, щоб знизити рівень небезпек, які йдуть від особистості, а також відбувалася б їхня профілактика в середовищі перебування. Питаннями цього педагогічного напрямку опікувалися багато науковців, серед яких: М. Моїсєєв, Ю. Воробйов, Л. Власова, В. Мошкін, В. Михайлюк, В. Сапронов, Л. Шершнев та інші. Вони дійшли висновку, що від природи людина отримує задоволення в реалізації спадкових програм і генетично закладених здібностей. Отже, сенс її існування полягає в самореалізації. Тому вищою цінністю цивілізованого суспільства є свобода особистості, що не стоїть на перешкоді свободи інших.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності формування особистості майбутнього кваліфікованого робітника з безпечним типом поведінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людська спільнота є біосоціальною системою, яка може стало функціонувати у двох режимах: конструктивному та деструктивному. Перший передбачає досягнення балансу біологічних (спадкових програм поведінки) і соціальних регуляторів (норм права). Він є результатом розвитку свідомості і вдосконалення суспільством норм культури. Для цивілізованого соціуму характерні усвідомлено вироблені цінності і норми соціальної поведінки: визнання цінності інтелекту і природної обдарованості; визнання цінності професіоналізму та освіченості; визнання цінності особистості та її прав; визнання недоторканності приватної власності; законслухняність; повага до чужих інтересів і здатність до компромісу; чесність і обов'язковість; розважливість і ощадливість. Другий – деструктивний – характеризується ослабленням впливу соціальних регуляторів і домінуванням біологічних. Так звана деструктивна поведінка, що заподіює шкоди людині і суспільству, в цілому є одним із видів соціальної небезпеки. Відокремлюють такі типи деструктивної поведінки: аддиктивна – відбиває прагнення до відходу від реальності шляхом зміни психологічного стану за допомогою одурманюючих речовин; антисоціальна – протиправна, що не відповідає етиці і нормам моралі сучасного суспільства; суїцидна – схильність до самогубства, обумовлена низкою факторів, а саме: ізоляцією від суспільства, безпорадністю (фізичною, правовою, інтелектуальною), зневірою в майбутнє, втратою власної незалежності; конформістська – прихильність до офіційних точок зору,

пристосуванство; нарцистична – самозакоханість, підвищена чутливість до оцінок інших людей, на цій основі відсутність співчуття до них, до всього оточуючого; фанатична – сліпа прихильність якої-небудь ідеї; аутична – утруднення соціального, суспільного контактів, відірваність від реальної дійсності; девіантна – не відповідає соціальним і моральним нормам [2, с. 42].

До причин деструктивної поведінки можна віднести: відчуття дискомфорту стану в суспільстві (складнощі у взаєминах з рідними, дрібні сварки, невдачі тощо); зростання кількості подій, що мають певне значення для конкретної особистості та загрожують її безпеці; зміна екологічної обстановки, збільшення кількості суперечливої та неоднозначної інформації; наявність необхідності прийняття життєво важливих рішень у незрілому віці.

Численні соціально-психологічні дослідження свідчать, що найчастіше зустрічаються люди з рисами особистості небезпечного типу поведінки. Для них характерний свідомий чи несвідомий прояв агресії. Ця агресія, насамперед, заподіює шкоду їхньому здоров'ю та створює небезпечні для людини ситуації, але, в кінцевому рахунку збиток завдається і суспільству, і природному середовищу, порушуючи екологічну рівновагу й енергетичний баланс. Переважання в суспільстві особистостей такого типу призводить до зростання відповідних загроз для людства в цілому. Це відбувається через агресивні дії, що взаємно продукуються людьми. Міжособистісна конфронтація в суспільстві провокує зростання психологічної напруженості у всіх сферах життя і збільшення рівня захворюваності населення країни. Крім того, виникають процеси, пов'язані з нераціональними природокористуванням і збільшенням кількості відтворення населення, що є провісниками екологічної та демографічної криз. Уникнути останніх можливо лише за умов зміни світогляду суспільства зі споживчого на раціональне, обмежене використання природних та енергетичних ресурсів. Саме такий світогляд притаманний особистості безпечного типу поведінки. Він відбиває прагнення людини до безпечної самореалізації в житті. Її здатності базуються на певних мотиваційних настановах, вольових якостях особистості, підґрунтям яких є власні емоційна та інтелектуальна сфери. Крім того, умовою безпечної поведінки є компетентність у питаннях забезпечення професійної, політичної, правової, соціальної, моральної та фізичної захищеності людини.

До її типологічних рис належать: мотиви поведінки, цільові настанови і способи діяльності. Мотиви: колективістські, що спонукають людину-громадянина до життєдіяльності в традиціях взаємної допомоги, виключають отримання користі з проблем, слабкості оточення і не допускають хижацького ставлення до природи. Цільові настанови: постійне продукування потенціалу безпеки існування людини (включаючи саму себе), природи і суспільства. Способи діяльності: мінімізація внутрішніх загроз, створених (свідомо чи несвідомо) самій собі, і запобігання (обмеження) активності, що містить небезпеку для людей і життєвого середовища.

Виходячи з вимог, що встановлює до людини середовище існування (природа, суспільство, техніка), можна виокремити основні якості особистості безпечного типу. До них належать: дбайливе ставлення до навколишнього світу; обізнаність у галузі безпечної життєдіяльності; передбачення небезпек, що впливають на людину; організаторські здібності; безпечна комунікація з оточенням; наявність навичок захисту довкілля і співтовариства від соціальних, природних та техногенних загроз [3, с. 51].

Особистості безпечного типу поведінки притаманні певні психофізіологічні характеристики, головною з яких є адекватна, безпечна для оточуючих діяльність мозку людини. Психіка кожного індивідуума є однією з форм активності мозку. Психічна діяльність – вищий рівень функціонування мозку, її специфічною ознакою є відображення дійсності через образи, поняття, емоційні переживання і вольові спонукання до діяльності. Пізнавальна та емоційна активність, тобто вольова регуляція поведінки особистості, ґрунтується на нейрофізіологічному базисі і передбачає відповідні процеси в нервовій системі людини.

Для викладача ПТНЗ – носія культури безпеки професійної діяльності – формування у майбутніх фахівців відповідних якостей як структурного багаторівневого утворення, є цілеспрямованою педагогічною діяльністю, результатом якої має стати конструктивна взаємодія вихованців з оточенням, техногенним і природним середовищами на засадах постійного самовдосконалення і набуття вмінь вступати в інтелектуальне, інформаційне, суспільно-політичне, енергетичне та інші види взаємовідношень з природною, техногенною та антропогенною сферами в процесі професійної діяльності [2, с. 43].

Якості особистості безпечного типу поведінки, що

характеризують стан індивіда в кризових або екстремальних ситуаціях, у процесі взаємодії з навколишнім середовищем, спілкування з іншими особами, зумовлені відповідними нейрофізіологічними процесами і властивостями нервової системи людини, відповідальними за її безпечну життєдіяльність. Тому педагогові важливо враховувати й те, що робота мозку взагалі, а також психічна активність останнього має рефлексорний характер. Це дасть змогу зрозуміти ексклюзивність особистості вихованця, виявити причини можливих невдач у професійній діяльності, прогнозувати виникнення небезпек, вчасно допомогти йому розібратися в ситуації або завданні, а найголовніше – не бути джерелом небезпечних подій.

Вплив небезпеки на людину визначається дією трьох психофізіологічних механізмів [4, с. 156]. По-перше, безумовно-рефлексорного, який відбивається в тому, що деякі подразники (темрява, поява почуття страху перед іншою людиною, незнання, як діяти в ситуації тощо) є безумовними сигналами, на які психіка реагує станом переляку або паніки різного ступеня. Протягом адаптації до таких дій безумовні рефлекси слабшають, емоції страху гальмуються та зникають. По-друге, умовно-рефлексорний механізм діє, коли людина має деякий негативний досвід і в неї виробився умовний рефлекс на безпечні елементи ситуації, які раніше супроводжували реальну небезпеку. Носію культури безпеки професійної діяльності слід використовувати у практичній діяльності процес гальмування даного рефлексу у вихованця, створювати компенсаторні педагогічні умови для виключення його впливу. І наостанок: дія інтелектуального механізму виявляється в тім, що почуття страху може бути наслідком уявного відтворення небезпеки, небезпечної ситуації, спогадів про пережиті загрози тощо. Раптовість виникнення ситуації, дефіцит інформації, втома, перевтома – це фактори, що провокують небезпечну поведінку людини.

Відсутність умінь у складній ситуації та виникнення страху змушують її приймати неадекватні рішення і діяти відповідно. Особа, що навчена правильно діяти в ситуаціях, здатних викликати страх, у змозі адаптуватися, пересилити його, частіше виходить переможцем з екстремальної ситуації і при цьому здатна надати допомогу іншим. Стикаючись з різними обставинами під час професійної діяльності, що можуть бути як буденними, так і наслідками ситуацій екстремального характеру (тимчасовими, які вимагають великої напруги сили волі), не

підготовлений фахівець може потрапити у складне становище. Його поведінку важко передбачити, тому й слід очікувати небезпечних дій у відношенні до себе, інших людей, життєвого середовища та суспільства в цілому. Отже, особливостями особистості безпечного типу поведінки є психологічна стійкість і психологічна готовність до дій у різних виробничих і життєвих ситуаціях, які гарантують безпеку їй і соціуму.

Психологічна стійкість вихованців передбачає: наявність стійких корпоративно-колективістських мотивів поведінки; знання особливостей середовища існування; усвідомлення можливих загроз і небезпек щодо себе; знання особливостей своєї психіки і соматички та здатність бачити їх в іншій людині. Окрім специфічних особистісних якостей (зібраність, швидкість реакції тощо), для психологічної готовності адекватно поводитися в надзвичайних ситуаціях, індивіду необхідні також відповідні знання (наприклад, фізичних основ оточуючих небезпек), уміння виходу з неї та навички прийняття і реалізації адекватних рішень.

Особистості безпечного типу поведінки притаманні також певні соціальні характеристики, до яких належать: раціональна та гуманістична активність в суспільстві; вміння застосовувати безпечні способи самореалізації під час взаємодії з середовищем перебування, інформаційною та інфраструктурою суб'єктів господарювання і колективу, вступаючи в суспільно-правові відносини; уміння гармонійно спілкуватися з іншими людьми; постійне підвищення рівня інтелектуального, емоційного і фізичного розвитку. Зокрема, це відбивається в ретельному виконанні службових обов'язків, умінні будувати взаємини з державними, адміністративними та правоохоронними органами, у толерантних міжконфесійних, міжетнічних відносинах, у розвитку родини і держави, зміцненні гуманістичного світогляду, в реальній практичній професійній діяльності тощо.

Визначають такі критерії формування особистості безпечного типу поведінки: усвідомлення єдності природи і людини в енергетичному плані і розуміння своєї ролі у створенні безпечного життя на планеті, в країні, соціумі, родині; оволодіння практичними навичками поведінки в ситуаціях взаємодії з людьми та середовищем існування; уміння використовувати власні ресурси для безпечного існування в повсякденній діяльності і в екстремальній ситуації [5, с. 73].

Формуванню якостей особистості безпечного типу поведінки сприяють основні психолого-педагогічні умови, серед них: усвідомлення єдності середовища перебування, суспільства, людини у сферах її діяльності; розуміння своїх можливостей у забезпеченні особистої безпеки, а також довкілля та суспільства; обізнаність про небезпеки, що впливають на людину в суспільстві та життєвому середовищі; придбання здатності створювати необхідні ресурси власного безпечного існування; уміння організовувати безпечну діяльність для себе та інших людей; оволодіння способами раціональної та гуманістичної взаємодії з середовищем існування, технікою, людьми. Безпечна поведінка передбачає наявність чотирьох основних компонентів: прогнозування небезпеки, уникнення її впливу, подолання наслідків та створення ресурсів безпеки. Формуючи зміст даних компонентів, педагог ПТНЗ передає вихованцям знання, створює умови для формування навичок і вмінь безпечної професійної діяльності [6, с. 15].

Прогнозування небезпеки охоплює: знання номенклатури небезпек, які оточують людину, їхніх фізичних властивостей, що впливають на неї, адекватну оцінку ситуації (вид небезпеки, характер і наслідки розвитку, адекватну спрямованість поведінки); передбачення небезпеки від середовища проживання (природного, техногенного, соціального) і, крім того, небезпеки від власного «я» (собі, середовищу перебування, іншим людям); планомірне навчання і підготовку майбутнього кваліфікованого робітника до безпечної професійної діяльності. Щоб уникнути впливу небезпеки індивіду потрібно розуміти природу її виникнення, характер розвитку небезпечних подій, усвідомлювати реальні можливості їхнього подолання, вміти правильно оцінити ситуацію і раціонально розподілити свої сили. Формуючи в майбутніх фахівців впевненість в тому, що вони, навіть у разі неможливості уникнути впливу небезпеки, здатні подолати її вплив, якщо будуть вести себе адекватно складності небезпечної ситуації, знати і застосовувати способи захисту (завчасне укриття у безпечному місці, захист під час її дії, а також усунення наслідків); володіти навичками само- і взаємодопомоги, викладачу потрібно мобілізувати мотиваційні настанови, емоції, волю, інтелект, особистісну і діяльнісну орієнтацію вихованців на досягнення цієї мети [7, с. 61].

Джерела небезпеки, як правило, носять комбінований характер, тому необхідно забезпечити функціонування комплексного механізму

готовності вихованців до безпечної професійної діяльності. Цей механізм включає: придбання та передачу знань і навичок розвитку особистості в різних ситуаціях; формування екологічного світогляду; навчання діям в умовах аварій, катастроф та стихійних лих; розвиток уміння адекватно реагувати і поводитися в умовах соціальних конфліктів.

Безперечно, основою формування особистості безпечного типу поведінки є освіта як триєдиний процес виховання навчання та розвитку особистості. Культурна спадщина не відтворюється сама по собі, а вимагає свідомого добору, освоєння та трансляцію, головним чином, у рамках системи освіти, котра повинна бути безперервною і включати: дошкільну, шкільну та професійну. Причому, необхідно, за можливістю, повніше насичувати їх питаннями культури безпеки. Працівників суб'єктів господарювання треба навчати у відповідних навчально-виробничих центрах на планових заняттях, а також пропонувати варіанти самостійного вивчення питань безпеки з подальшим контролем знань і перевірки навичок.

Оскільки прищеплювання культурних норм і соціальних цінностей найбільш ефективно відбувається під час становлення людини (в юнацькому віці), треба зосередити зусилля суспільства на організації та здійсненні навчання юнаків і дівчат. Під особливою увагою повинні перебувати питання вдосконалення навчально-виховного процесу, поліпшення навчально-методичної та матеріальної бази професійно-технічних навчальних закладів. І, насамперед, інформаційно-комунікаційні матеріали, що включають наочне забезпечення й комп'ютерні тести, мультимедійні електронні підручники, комп'ютерні відеофільми, навчальні програми, навчально-методичні комплекти для освітніх установ та інша друкована, відео і аудіо продукція. Вона має бути розроблена з урахуванням основних принципів формування особистості безпечного типу поведінки, її необхідно тиражувати і широко впроваджувати в культурно-освітню практику. Однак слід пам'ятати, що ця продукція є тільки ініціюючим фактором засвоєння елементів культури безпеки, до того ж, розробляючи її, необхідно врахувати етнографічні, природні, техногенні та інші особливості регіонів і держави.

Висновок. Отже, основою формування особистості кваліфікованого робітника з безпечним типом поведінки у ПТНЗ є виховання, навчання та розвиток молоді, прищеплення їй культурних норм і соціальних цінностей шляхом мобілізації мотиваційних настанов, емоцій, волі, інтелекту, особистісної і діяльнісної орієнтації вихованців на досягнення цієї мети.

Список використаних джерел

1. Кулалаєва Н.В. Виховна складова педагогіки безпеки: Монографія [Текст] / Н.В. Кулалаєва О.А. Мармазинський В.О. Михайлюк / Миколаїв: Видавництво Торубара В.В., 2014. – 354 с.
2. Дронов А.А. Социально-педагогические аспекты формирования культуры безопасности жизнедеятельности студентов [Текст] / А.А. Дронов // Социальные и социально-педагогические проблемы: поиски и модели решения: сб. научн. тр. – Выпуск 7 / [научн. ред. М.В. Шакурова]. – Воронеж: ВГПУ, 2009. – С. 40–44.
3. Неверов В.Н. Формирование личности безопасного типа поведения при обучении ОБЖ: психолого-педагогический аспект [Текст] / В.Н. Неверов, А.М. Деркач // Молодой ученый. – 2014. – №5.1. – С. 50-53.
4. Крайнюк В.М. Особливості психічного реагування на екстремальні ситуації [Текст] / В.М. Крайнюк // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. – К. : Логос, 2007. – Т.7, вип. 11. – С. 155-162.
5. Кулалаєва Н.В. Культура безпеки людства: Монографія [Текст] / Н.В. Кулалаєва, В.О. Михайлюк / Миколаїв: Видавництво Ірини Гудим, 2011. – 371 с.
6. Овчарова Р.В. Технологии работы школьного психолога с педагогическим коллективом [Текст] / Р.В. Овчарова. – Курган: изд-во Курганского гос. ун-та, 2006. – 187 с.
7. Мошкин В.Н. Воспитание культуры безопасности школьников: Монография [Текст] / В.Н. Мошкин – Барнаул: Издательство БГПУ, 2002. – 318 с.

Аннотация

ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО КВАЛИФИЦИРОВАННОГО РАБОТНИКА С БЕЗОПАСНЫМ ТИПОМ ПОВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ПРОИЗВОДСТВА

Наталя Кулалаева

В статье раскрывается понятие «личность безопасного типа поведения». Охарактеризованы основные типы деструктивного поведения, а также причины его возникновения и возможные последствия реализации. Проанализированы типологические черты личности безопасного типа поведения, к которым относятся мотивы поведения, целевые установки и способы деятельности. Обоснованы психолого-педагогические условия формирования личности безопасного типа в профессионально-технических учебных заведениях, а так же её психофизиологические и социальные характеристики и особенности. Обозначены основные принципы формирования системы безопасности человека и общества.

***Ключевые слова:** личность безопасного типа поведения, профессионально-технические учебные заведения, культура безопасности, культура безопасности профессиональной деятельности.*

Abstract

FORMATION OF FUTURE SKILLED WORKERS SAFE TYPE OF BEHAVIOR IN PRODUCTION

Natalia Kulalaeva

PhD, associate professor, senior researcher at the laboratory of foreign systems of vocational education and training of the Institute of Vocational Education NAPS Ukraine

The term "personality of secure mode of behavior" is represented in the article. Main types of destructive behavior are shown together with the reasons of its origin and possible sequences of its realization. The typological features of personality of secure mode of behavior are analyzed where the motives of behavior, ambitions and ways of activity are included.

Psycho-pedagogical conditions of forming the personality of secure mode of behavior in vocational schools together with his/her psychophysical and social characteristics and specific features are represented in the article. The main principals of forming the security system of a human being and the society are outlined.

Keywords: *personality of secure mode of behavior, VET schools, safety culture, safety culture of professional activity.*

References

1. Kulalaeva N.V. Vihovna skladova pedagogiki bezpeki: Monografiya [Tekst] / N.V. Kulalaeva O.A. Marmazinskiy V.O. Mihaylyuk / Mikolayiv: Vidavnitstvo Torubara V.V., 2014. – 354 s.
2. Dronov A.A. Sotsial'no-pedagogicheskie aspekty formirovaniya kul'tury bezopasnosti zhiznedeyatel'nosti studentov [Tekst] / A.A. Dronov // Sotsial'nye i sotsial'no-pedagogicheskie problemy: poisk i imodeli resheniya: sb. nauchn. tr. – Vypusk 7 / [nauchn. red. M.V. Shakurova]. – Voronezh: VGPU, 2009. – S. 40–44.
3. Neverov V.N. Formirovanie lichnosti bezopasnogo tipa povedeniya priobuchenii OBZh: psikhologo-pedagogicheskiy aspekt [Tekst] / V.N. Neverov, A.M. Derkach // Molodoy uchenyy. – 2014. – №5.1. – S. 50-53.
4. Kraynyuk V.M. Osobli vosti psihichnogo reaguvannya na ekstremalni situatsiyi [Tekst] / V.M. Kraynyuk // Aktualni problemi psihologiyi: zb. nauk. Prats Institutu psihologiyi im. G.S. Kostyuka APN Ukrayini / zared. S.D. Maksimenka. – K. : Logos, 2007. – T.7, vip. 11. – S. 155-162.
5. Kulalaeva N.V. Kultura bezpeki lyudstva: Monografiya [Tekst] / N.V. Kulalaeva, V.O. Mihaylyuk / Mikolayiv: Vidavnitstvo Irini Gudim, 2011. – 371 s.
6. Ovcharova R.V. Tekhnologii raboty shkol'nogo psikhologa s pedagogicheskim kollektivom [Tekst] / R.V. Ovcharova. – Kurgan: izd-vo Kurganskogo gos. un-ta, 2006. – 187 s.
7. Moshkin V.N. Vospitanie kul'tury bezopasnosti shkol'nikov: Monografiya [Tekst] / V.N. Moshkin – Barnaul: Izdatel'stvo BGPU, 2002. – 318 s.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПТНЗ: ЗМІСТ І ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Василь Ягупов

Анотація

У статті дано обґрунтування поняття «інформаційно-аналітична діяльність педагогічних працівників», з'ясовано зміст та особливості цієї діяльності. Інформаційно-аналітична діяльність – це вид професійно-педагогічної діяльності педагогічних працівників, спрямований на оптимізацію прийняття управлінських і педагогічних рішень шляхом якісно-змістовного опрацювання інформації і розроблення різноманітних варіантів впливу на об'єкт управління за її допомогою. Вона, насамперед, полягає в узагальненні одержаної інформації та її оцінюванні, аналітичній обробці первинних інформаційних матеріалів і подані кінцевої інформаційної продукції відповідним інстанціям-споживачам, в першу чергу учням – майбутнім кваліфікованим робітникам. Охарактеризовано універсальні етапи реалізації інформаційно-аналітичної діяльності педагогічних працівників у системі професійно-технічної освіти.

***Ключові слова:** інформаційно-аналітична діяльність педагогічних працівників; особливості інформаційно-аналітичної діяльності; універсальні етапи реалізації інформаційно-аналітичної діяльності.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах інформаційного суспільства об'єктивним чинником розвитку світового співтовариства, насамперед його соціально-економічної, наукової, виробничої, технічної, технологічної сфер, у тому числі й освітньої, є всебічна інформатизація, що викликає кардинальні зміни у змісті, технологіях, засобах і результатах професійної діяльності практично всіх фахівців. Вона стимулює поєднання одним фахівцем різних видів діяльності та виникнення нових універсальних інтегрованих професій – інформаційний бізнес та інформаційний менеджмент, інформаційна безпека тощо. Це, безумовно, актуалізує потребу системи ПТО в педагогічних працівниках, здатних адекватно відповідати на виклики інформаційного суспільства та готових до успішної професійно-

педагогічної діяльності та вирішення її основних функцій, в тому числі й інформаційно-аналітичної. У зв'язку з цим обґрунтування інформаційно-аналітичної діяльності педагогічних працівників ПТНЗ є актуальною науковою теоретичною та прикладною проблемою.

Мета статті: обґрунтувати поняття «інформаційно-аналітична діяльність педагогічних працівників», з'ясувати його зміст, особливості та етапи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформатизація викликала науковий інтерес до проблеми впровадження інформаційно-комунікативних технологій у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих працівників. Так, окремі аспекти інформаційно-аналітичної діяльності (ІАД) педагогов ПТНЗ представлені в наукових публікаціях вітчизняних дослідників Л. Петренко [3] та В. Ягупова [6], розвиток інформаційної культури директорів ПТНЗ обґрунтований О. Гуменним [2], а зміст і структура інформаційно-аналітичної компетентності педагогічних працівників ПТНЗ як передумови їх успішної ІАД подані в наукових доробках Т. Волкової [1], Л. Петренко [34], В. Ягупова [4-6]. Аналіз та узагальнення змісту наукового доробку цих та інших науковців з проблеми статті, а також сучасної педагогічної практики в системі ПТО свідчить, що проблема ІАД педагогічних працівників недостатньо досліджена та висвітлена в науковій літературі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз й узагальнення змісту наукового доробку цих та інших науковців, а також інноваційної педагогічної практики в системі ПТО показують, що сучасні філософські, психологічні та педагогічні погляди на професійне мислення фахівців припускають єдність аналізу і синтезу в ході дослідження певного предмета (явища). Причому, ця єдність не зводиться до простого проходження синтезу за аналізом або доповнення одного іншим, неправильно було б говорити, що між ними є глибокий внутрішній зв'язок. Дійсно в межах ІАД аналіз і синтез являють собою рух у просторі знань і уявних дій, не обмежуючись отриманням тільки нових знань шляхом дедуктивного виведення. Водночас, розрізнення «аналітичних» і «синтетичних» суджень тут неприпустиме, оскільки кожен момент аналітичної діяльності є синтетичним, і в ньому не залишається місця для аналізу.

Отже, ІАД будь-якого фахівця – це виявлення основних властивостей і зв'язків досліджуваного об'єкта, в силу яких він є частиною певної системи, що зумовлює взаємозв'язок і взаємодію різних її об'єктів. Система «синтезується» при її аналізі. Так само, спільний розгляд об'єктів, які ще не стали елементами системи, та їх поєднання в деяку сукупність не означають їх синтезу до того моменту, коли між ними не будуть встановлені певні логічні зв'язки і визначена якась логіка взаємодії, вони й створюють (синтезують) цю систему. Структурно єдність аналізу і синтезу означає взаємозалежність знань – аналітичних і синтетичних, як і характеристика способу здійснення кожного з них окремо.

Синтез як компонент ІАД являє собою не збирання сукупності елементів і властивостей у певну цілісність, а створення системи із взаємодіючих елементів і властивостей, які різняться своєю роллю у складі системи, що виникає при аналізі. Отже, ІАД не зводиться ні до механізмів функціонування мозку, ні до всеохоплюючого опису явищ на будь-яких мовах, ні до суворого логічного взаємозв'язку різних понять і категорій, ні до уяви та інтуїції, ні до формулювання складних абстрактних законів, але вона водночас є єдністю вищеперерахованих і багатьох інших уявних дій і, найголовніше, практичного – професійно-педагогічного – мислення педагогічних працівників. Таким чином, її природа, протікання та особливості у кожного педагогічного працівника залежать від сформованості/розвиненості професійно-педагогічної компетентності та її важливої складової – інформаційно-аналітичної компетентності і відповідно, тим ближча вона до гармонійного поєднання своїх різноманітних якостей, проявів і здатностей, тобто до професіоналізму, чим вища результативність їх ІАД.

Існують істотні *чинники*, які актуалізують інформаційно-аналітичну функцію професійно-педагогічної діяльності педагогічних працівників у сучасних умовах. Насамперед, це такі: історико-педагогічні, соціокультурні, теоретико-методологічні, управлінські, технологічні, інформаційні, діяльнісні. Особливо варто зупинитися на останньому, що зумовлено інформаційно-аналітичною функцією педагогічних працівників, зміст якої складають: необхідність обов'язкового пошуку, збору, аналізу, синтезу, технічної обробки та узагальнення інформації, в т. ч. з різних джерел, для забезпечення професійно-педагогічної діяльності педагогічних працівників та

успішності в навчальній діяльності майбутніх кваліфікованих робітників; постійний моніторинг нормативно-правової, наукової, науково-популярної, навчальної, виробничої, техніко-технологічної, навчально-методичної та іншої інформації, що стосується функціонування ПТНЗ як суб'єкта надання освітніх послуг, професійної підготовки випускників, реалізації своїх функцій педагогами як суб'єктами професійно-педагогічної діяльності; здійснення експертного оцінювання отриманої різноманітної інформації із різних джерел перед тим, як їх застосовувати в навчальному процесі; підготовка інформації для організації професійно-педагогічної діяльності, публічного спілкування та міжособистісної взаємодії з різними суб'єктами; інформаційно-комунікаційне та технічне забезпечення проведення навчальних занять, різних публічних заходів у ПТНЗ.

Досягненню цілей ІАД педагогічними працівниками сприяє обґрунтований вибір сучасної її методології, якою, на наше переконання, мають бути такі *методологічні підходи*:

- системний (розглядає будь-яке явище (об'єкт) як систему, що являє собою частину навколишнього середовища і складається із взаємодіючих і взаємозалежних елементів і підсистем); у нашому випадку, ПТНЗ є педагогічною системою, яка складається з різних підсистем – навчальної, культурно-виховної, виробничої, спортивно-масової та ін., та водночас сам ПТНЗ є підсистемою професійно-технічної освіти;

- суб'єктно-діяльнісний (досліджує будь-яке явище як процес, що реалізується суб'єктом). Діяльністю – це, насамперед, активність суб'єкта, спрямована на зміну тих предметів і явищ, на які спрямовані його дії. Вона буває практичною (матеріальною) та теоретичною, а кожна діяльність складається, зазвичай, з дій, які ґрунтуються на певних мотивах. Відповідно, *основними поняттями та категоріями ІАД*, за допомогою яких розкривається її зміст, є: потреба, мотив, мета, дія, операція, суб'єкт і види діяльності.

Основними характеристиками свідомої діяльності є предметність і суб'єктність, що яскраво демонструються на прикладі ІАД:

- предмет – це інформація, котра стосується функціонування ПТНЗ і діяльності провідних його суб'єктів – педагогічних працівників та учнів;

- суб'єктність стосується всіх педагогічних працівників ПТНЗ,

починаючи від керівника і завершуючи кожним окремим майстром виробничого навчання, їхнього досвіду, потреб, настанов, емоцій, цінностей, волі, мотивів, особистісного смислу в ІАД. Суб'єктність виражається через:

- усвідомлення ролі інформації в житті людини (учня, особистості, фахівця, педагогічного працівника), у функціонуванні ПТНЗ, а також загалом українського суспільства як інформаційного;

- знання і розуміння основних трактувань феномену інформації в інформаційному суспільстві та їх впливу на формування сучасної картини світу, на функціонування різних сфер українського суспільства і на характер професійно-педагогічної діяльності педагогічних працівників, а також інших фахівців;

- позитивне ставлення педагогічних працівників до інформації та до ІАД як суб'єктів професійно-педагогічної діяльності в системі ПТО;

- готовність і здатність враховувати у своїй професійно-педагогічній діяльності закономірності перебігу інформаційних процесів та особливості їх прояву в різних сферах діяльності суб'єктів навчально-виробничого процесу в ПТНЗ, насамперед серед них – у навчальній діяльності учнів;

- володіння навичками, вміннями, здатностями і, в цілому, культурою аналізу, синтезу й оцінювання інформації з позицій її властивостей, навчальної, професійно-педагогічної, практичної й особистісної цінності та значущості.

Істотною особливістю сучасних концепцій навчання і методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників є те, що всі учні ПТНЗ також сприймаються як суб'єкти навчально-виробничого процесу, а формування їх професійної суб'єктності як інтегральної професійно важливої якості майбутнього суб'єкта професійної діяльності є одним з важливих педагогічних завдань.

Безумовно, кожен суб'єкт професійно-педагогічної діяльності має певні свої особливості. Так, на думку Л. Петренко, особливості ІАД керівників ПТНЗ виявляються в одночасному виконанні багатьох дій: управлінської, педагогічної, психологічної, методичної, організаційної, дослідницької, господарської, економічної, підприємницької, інформаційної, інноваційної та громадської. Усі вони потребують високого рівня інформованості, володіння арсеналом методів аналізу і синтезу одержаної інформації. Специфічні особливості професійної

діяльності керівного персоналу ПТНЗ пов'язані з вимогами ринку праці та ринку освітніх послуг, а процеси, якими вони управляють, вимагають високоорганізованої ІАД, здатність і готовність до якої визначається рівнем сформованості інформаційно-аналітичної компетентності [3, с. 11].

Будь-яку діяльність фахівця можна аналізувати в генетичному, структурно-функціональному та динамічному аспектах. Щодо ІАД педагогічних працівників, то нас цікавлять останні два аспекти:

- структурно-функціональний аспект (аналіз діяльності «по одиницях» (Л. Виготський), при якій ІАД педагогічних працівників розкладається на одиниці теоретичного і практичного – професійно-педагогічного – мислення; за рівнем усвідомлення вона може бути свідомою і несвідомою, а за характером регулювання – довільною та мимовільною;

- динамічний аспект (психічні механізми, що забезпечують «рух» самої ІАД; це мотивація, надситуативна активність, теоретичний і практичний інтелект, творчість, настанова, рефлексія, саморефлексія та інші її психічні прояви і механізми конкретного педагогічного працівника, без яких вона, практично, неможлива).

Інформаційно-аналітична діяльність – це складова управлінської діяльності, що спрямована на оптимізацію прийняття управлінських рішень шляхом якісно-змістовного опрацювання інформації і розроблення різноманітних варіантів впливу на об'єкт управління за її допомогою. Вона, насамперед, полягає в узагальненні одержаної інформації, що отримується в результаті проведення оперативної діяльності, її оцінюванні, аналітичній обробці первинних інформаційних матеріалів і поданні кінцевої інформаційної продукції відповідним інстанціям-споживачам.

Ця діяльність, як і будь-який вид людської діяльності, складається, на наше переконання, з певних компонентів, як от:

- мета – створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення всіх етапів професійно-педагогічної діяльності користувачів інформації в ПТНЗ;

- суб'єкт ІАД, яким є всі педагогічні працівники;

- об'єкт – система «документ-споживач», конкретніше, «документна інформація-споживач»;

- методи – це прийоми і способи опрацювання й поширення інформації; процеси, які використовуються в ході ІАД;

– засоби – різноманітні технічні, електронні, інформаційно-комунікаційні засоби роботи з інформацією;

– результат – інформаційно-аналітична продукція для споживачів інформації в ПТНЗ.

Отже, ІАД як процес складається із системи певних інформаційно-аналітичних дій, які являють комплекс заходів, що проводяться з метою збору, накопичення, оброблення та поширення необхідних відомостей з низки питань функціонування ПТНЗ. і на підставі проведеної роботи розробляються інформаційні (інформаційно-аналітичні) документи для споживачів інформації.

Мінімальні складові ІАД як процесу: збір і пошук інформації (основний, найважливіший і визначальний елемент); попереднє вивчення, інформаційно-аналітичне опрацювання, формулювання висновків та облік; підготовка інформаційних (інформаційно-аналітичних) документів для споживачів.

Результатом ІАД будуть такі вторинні документи, котрі є інформаційною моделлю не первинного документа, а моделлю проблеми. Такі інформаційні документи містять так звані вивідне знання, що мають вигляд висновків, рекомендацій, прогнозів тощо і доходять до споживачів у формі оглядів, щорічних доповідей, аналітичних довідок, рекомендацій тощо.

Таким чином, зміст ІАД педагогічних працівників з практичної точки зору їх професійно-педагогічної діяльності слід розуміти як:

1) витяг з інформації про досліджуваний об'єкт (процес), який представлений у вигляді певної знакової системи та її перетворення у зручну для сприйняття споживачами форму;

2) подальшу інтерпретацію змісту інформації на основі використання напівформальних і формальних мов для побудови статичних і динамічних інформаційних моделей предметної області; наприклад, у процесі ІАД деяким чином подумки моделюють (проектують) складові частини існуючої реальної системи, а також може створюватися певна цілісна система, що не існувала раніше в природі – модель досліджуваної системи;

3) їх подальший предметний аналіз у контексті потенційного застосування у своїй професійно-педагогічній діяльності, що передбачає виконання таких процедур:

– формування нових понять, знань і ментальних моделей та їх застосування педагогічними працівниками;

– формування системних знань, у тому числі й нових, що стосуються педагогічних працівників як суб'єктів професійно-педагогічної діяльності;

– інтерпретація результатів практичного – професійно-педагогічного – мислення, їх перетворення в певну модель, яку можна реалізувати в професійно-педагогічної діяльності;

– застосування системи ментальних моделей для вирішення професійно-педагогічних проблем у ПТНЗ;

– формування професійно-педагогічних й управлінських впливів на освітню систему і на її суб'єктів.

Таким чином, ІАД – це єдність аналізу і синтезу при розгляді складних педагогічних систем, проблем тощо. Причому, аналіз і синтез відбуваються одночасно, тобто аналіз системи як виділення складових відбувається з одночасним синтезом системи з одержуваних елементів.

Б. Леханей (B. Lehaney) запропонував 10 етапів перетворення інформації у знання: знайти інформацію; отримати; оцінити; зібрати; розуміти; проаналізувати; синтезувати; розподіляти та розповсюджити; діяти відповідно до отриманої інформації; компонувати, зберегти та оновлювати інформацію [7]. Отже, згідно з думкою цього автору, можна *рекомендувати 10 основних етапів ІАД*:

1. Загальне знайомство з проблемою.
2. Визначення термінів і понять, що їх планується використати (факти науки).
3. Збирання фактів. Накопичення знань і відомостей.
4. Тлумачення фактів. Осмислення матеріалу.
5. Постановка проблеми.
6. Побудова гіпотези.
7. Побудова моделі, доказ.
8. Умовиводи та висновки.
9. Перевірка висновків.
10. Написання інформаційного, інформаційно-аналітичного документу.

Таким чином, ІАД педагогічних працівників слід, з одного боку, сприймати як реалізацію інформаційно-аналітичної функції їхньої професійно-педагогічної діяльності, а з іншого – розглядати як взаємодію, взаємовплив і взаємозумовленість їх мотивації, інтелектуальних здібностей і здатностей – практичного та теоретичного інтелекту, творчості, рефлексії та саморефлексії у процесі роботи з

певною інформацією. Розумові процеси педагогічних працівників за рахунок креативності та саморефлексії мають властивості до саморозвитку і саморозширення ментального досвіду як сукупності ментальних моделей, які взаємодіють між собою. Саморефлексія, в даному разі проявляється в усвідомленні та сприйнятті самої ІАД як в цілому, так і її прийомів, технологій та засобів у процесах аналізу-синтезу певної інформації.

Після такого теоретично-методологічного обґрунтування ІАД педагогічних працівників можна перейти до відповідних *практичних рекомендацій – визначення її універсальних етапів, тобто технології її реалізації*. Ця технологія має в основному відповідати, на нашу думку, універсальній структурі діяльності, яка обов'язково має включати поряд із класичними складовими, й мотиваційний, почуттєвий і вольовий етапи.

Мотиваційний етап: виділяють такі функції мотивації в ІАД:

- ініціювання ІАД конкретного педагогічного працівника;
- вибір мети в ІАД і визначення напрямів дій щодо її досягнення.

Емоційно-вольовий етап:

- регуляція виконання дії щодо досягнення цілей ІАД;
- перемикання, а при необхідності, й припинення дії.

Інтелектуально-технологічний етап, для реалізації якого він має: усвідомити як результати, так і ймовірні наслідки вирішення проблемних ситуацій; володіти практичними здатностями пошуку та аналізу інформації, її синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення і конкретизації, що передбачають розвиненість провідних якостей теоретичного і практичного інтелекту; мати певні практичні вміння і здатності до оформлення обробленої інформації та її використання в професійно-педагогічній діяльності. Для реалізації цього етапу необхідно вирішити такі завдання:

– виокремити реальний об'єкт з навколишнього середовища для інформаційно-аналітичного оброблення, звертаючи особливу увагу на виявлення взаємодії системи з зовнішнім середовищем;

– виділити елементи системи і припустити їх взаємодію. Виділення елементів відбувається незалежно від його практичної можливості. На цьому етапі ІАД виникають поняття «ціле» та «частина», з яких формуються властивості цілого (результат взаємодії частин цілого) і властивості частин у загальному вигляді;

– встановити взаємодію елементів системи, які були попередньо

виявлені. Причому, виявляється, що елементи, представлені однаковими на момент виділення із системи, стають різними за їх місцем у структурі взаємодії і навіть за функціями, які вони виконують у системі. Таким чином, при аналізі й синтезі визначається логічна структура системи;

– необхідно пояснити властивості системи як цілого: на цьому етапі ІАД виявляються її властивості. Одержуване синтезоване знання ніколи не є простим об'єднанням знань про елементи системи, а є новим знанням про нові властивості системи. А для того, щоб виникла нова властивість, потрібно усвідомити в рамках розглянутої системи, але з залученням нових об'єктів і взаємодій, в якості яких будуть виявлені підсистеми. Нова властивість породжує взаємодію підсистем, а не елементів. Підсистемою називається підмножина елементів системи, логічно пов'язаних загальною функцією або взаємодією. При цьому деякі елементи однієї підсистеми взаємодіють безпосередньо з елементами іншої підсистеми. Але саме результатом реакцій підсистем на ці взаємодії є нові властивості. Слід розрізняти сукупність властивостей і нову властивість. Одночасний прояв властивостей або дій є синергія, але не нова властивість. При розгляді взаємодії підсистем змінюється рівень деталізації моделі, і, таким чином, система, синтезована з підсистем, нееквівалентна системі, складеної з елементів;

– визначити функції елементів і підсистем у виявленій логічній структурі системи як результат виявлення нових властивостей і підсистем, у результаті взаємодії яких ці властивості виникають;

– формулювати мету системи щодо виявлених функцій елементів і підсистем. Для цього необхідно співвіднести стан системи і зовнішнього середовища. Опис стану системи вимагає параметризації вхідних і вихідних факторів за допомогою деяких змінних, які можуть мати кількісну, порядкову і якісну природу. Однією із задач ІАД на даному етапі є визначення та опис критеріїв оцінювання досягнення мети системою;

– виявити змінні системи, які можуть бути змінені, і змінних, які можна тільки спостерігати і не можна цілеспрямовано змінювати. В результаті аналізу і синтезу сукупності впливів на досліджувану систему виникає завдання управління нею, яке складається в цілеспрямованій зміні змінних системи для приведення її в один із станів, бажаних, наприклад, для конкретного педагогічного працівника;

– виявити «петлі зворотних зв'язків», що є важливим етапом ІАД; це дає змогу встановити динамічні закономірності функціонування системи, оскільки виявлені на попередніх етапах елементи і властивості системи недостатні для управління нею. Зворотній зв'язок може викликатися і новими властивостями, і залежати від декількох вихідних чинників. Таким чином, проводиться аналіз-синтез зворотних зв'язків, що визначають динамічну поведінку досліджуваної системи;

– визначити професійно-педагогічні впливи, які мають керований характер. Попередні етапи ІАД підготували логічну основу для структурного та кількісного визначення впливів на педагогічну систему, які здійснювалися з метою її приведення у визначений педагогічним працівником «цільовий» стан.

Інформаційно-реалізаційний етап: це конкретна поведінка педагогічного працівника в певній педагогічній ситуації, в якій проявляється його культура роботи з інформацією у процесі реалізації посадових компетенцій в педагогічному середовищі. Основний смисл цього етапу – це використання результатів ІАД як для організації власної професійно-педагогічної діяльності в ролі її суб'єкта, так і, найголовніше, – для організації діяльності інших суб'єктів, насамперед навчальної діяльності учнів. Саме тому цей етап складно технологізувати, оскільки він має багато аспектів – творчий, індивідуальний, конструктивно-проектувальний, системно-модельований, управлінський, педагогічний, оцінно-діагностичний, експертний та ін.

Етап саморефлексії педагогічних працівників в ІАД – один із найскладніших, індивідуалізованих, творчих і водночас відповідальних. Рефлексія і саморефлексія є провідними психічними механізмами функціонування професійно-педагогічної діяльності, оскільки саме вони є базовою характеристикою психіки педагога, що уможливорює суб'єкт-суб'єктні стосунки між ним і учнями, а також з іншими учасниками навчально-виробничого та інших процесів у ПТНЗ. В ІАД педагогічних працівників у ситуаціях розв'язання творчих завдань рефлексія та особливо саморефлексія є істотними компонентами професійно-педагогічного мислення, що є одним із взаємодіючих процесів цієї діяльності – особистісним, предметним, поведінково-операціональним. А в даному контексті саморефлексія – це усвідомлення педагогічними працівниками цілей, змісту, технологій і засобів вирішення певної педагогічної проблеми, що складає підвалину

саморозвитку культури ІАД.

Висновки. 1. ІАД педагогічних працівників є безпосередньою складовою їхньої професійно-педагогічної діяльності, що характеризується цілеспрямованим пошуком, збором, експертним оцінюванням, аналізом, синтезом і обробленням різноманітної інформації щодо реалізації їх компетенцій як педагога, і продуктивним застосуванням інформації для вирішення педагогічних проблем в умовах невизначеності (неповної інформації) професійно-педагогічної діяльності.

2. ІАД педагогічних працівників має свою типову технологію; але вона має й істотні відмінності, а також індивідуалізований характер кожного окремого педагогічного працівника.

3. Для успішної реалізації інформаційно-аналітичної функції професійно-педагогічної діяльності педагогічним працівникам необхідно володіти сучасними інформаційно-комунікативними технологіями, електронними та програмними варіантами технологій ІАД. Це сприяє забезпеченню:

- технологізації ІАД, тобто застосуванню природного оптимального алгоритму роботи з інформацією;

- інформатизації ІАД, тобто використанню інформаційно-комунікаційних засобів для роботи з інформацією у професійно-педагогічній діяльності;

- уніфікації ІАД, тобто приведенню до одноманітності роботи з інформацією в педагогічній системі ПТНЗ.

Ці напрями є водночас і перспективами подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел

1. Волкова Т.В. Інформаційно-аналітична система “Профтех” в управлінні професійно-технічною освітою в регіоні / Т.В. Волкова / електронний ресурс. Режим доступу до журналу <http://tmpe.gb7.ru/docs/3/12volver.pdf>.

2. Гуменний О.Д. Розвиток інформаційної культури керівників професійно-технічних навчальних закладів : [навч.-метод. посібник] / О.Д. Гуменний. – К. : Ін-т ПТО НАПН України, 2013. – 85 с.

3. Петренко Л.М. Теорія і методика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівників професійно-технічних

навчальних закладів. Авторф. дис. ...доктора педагогічних наук / 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – К., 2014. – 36 с.

4. Ягупов В.В. Інформаційно-аналітична компетентність керівника / В.В. Ягупов // Перспективи розвитку озброєння і військової техніки Сухопутних військ: Збірка тез доповідей 5 Всеукраїнської науково-технічної конференції. м. Львів, 15-17 травня 2012. – Львів, 2012. – С. 349-350.

5. Ягупов В.В. Інформаційно-аналітична компетентність керівників професійно-технічних навчальних закладів як суб'єктів управління / В.В. Ягупов // Професійна освіта: проблеми і перспективи : [зб. наук. пр. / гол. ред. В.О. Радкевич] / ІПТО НАПН України ; РВНЗ «КІПУ». – К. ; Сімферополь : НІЦ КІПУ, 2012. – №3. – С. 44–50.

6. Ягупов В.В. Информационно-аналитическая деятельность руководителей профессиональных учебных заведений: основные характеристики, структура и этапы / В.В. Ягупов // Модернізація професійної освіти і навчання: Зб. наук. пр. / [редкол. : В.О. Радкевич (голова) та ін.]. — К. : Інститут ПТО НАПН України, 2013. — Вип. 3.— С. 152–165.

7. Brian Lehaney. Beyond Knowledge Management [text] / Brian Lehaney, Steve Clarke, Elayne Coakes, Gillian Jack. – GI Global, 2003. – P. 272.

Аннотация

ИНФОРМАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ПТУЗ: СОДЕРЖАНИЕ И ЭТАПЫ

Василий Ягупов

В статье дано обоснование понятия «информационно-аналитическая деятельность педагогических работников», определено содержание и особенности этой деятельности. Информационно-аналитическая деятельность – это вид профессионально-педагогической деятельности педагогических работников, который направлен на оптимизацию принятия управленческих и педагогических решений путём качественно-содержательной обработки информации, нахождения разнообразных вариантов воздействия на объект управления с её помощью. Она прежде всего заключается в обобщении

полученной информации и её оценивании, аналитической обработке первичных информационных материалов и подаче конечной информационной продукции соответствующим инстанциям-потребителям, в первую очередь ученикам – будущим квалифицированным рабочим. Охарактеризовано универсальные этапы информационно-аналитической деятельности педагогических работников.

***Ключевые слова:** информационно-аналитическая деятельность педагогических работников; особенности информационно-аналитической деятельности; универсальные этапы реализации информационно-аналитической деятельности.*

Abstract

INFORMATIONAL AND ANALYTICAL ACTIVITY OF THE PEDAGOGICAL WORKERS IN THE SYSTEM OF THE PROFESSIONAL TECHNICAL EDUCATION: THE CONTENT AND STAGES

Vasyl Yagupov

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor, Leading Research Fellow of
the Distance Education Laboratory,
Institute of Professional Technical
Education, National Academy of the
Pedagogical Sciences of Ukraine

The article explains the concept “Informational and Analytical Activity of the Pedagogical Workers”. It clarifies the contents and peculiarities of this activity, defines the factors making informational and analytical function of the professional pedagogical activity of the professional technical educational establishments topical. Informational and analytical activity is the component of the pedagogical workers’ professional pedagogical activity aimed at perfection of the management and pedagogy decision making process through the evaluation of the quality and contents of information and development of different options of influence at the management object by its means. It includes, primarily, generalization of the information obtained, its evaluation, analytical processing of the raw informational materials, and handing in the final products to the consumers –

first of all, to the students, the would-be qualified workers. The article characterizes universal stages of the informational and analytical activity of the pedagogical workers in the system of the professional technical education.

Keywords: *informational and analytical activity of the pedagogical workers; peculiarities of the informational and analytical activity; universal stages of the informational and analytical activity.*

References

1. Volkova T.V. Informatsiyno-analitichnaa sistema “Profteh” v upravlinni profesiyno-tehnichnoyu osvitoiu v regioni / T.V. Volkova / elektronnyi resurs. Rezhim dostupu do zhurnalu <http://tmpe.gb7.ru/docs/3/12volver.pdf>.
2. Gumenniy O.D. Rozvitok informatsiynoyi kulturi kerivnikiv profesiyno-tehnichnih navchalnih zakladiv : [navch.-metod. posibnik] / O.D. Gumenniy. – K. : In-t PTO NAPN Ukrayini, 2013. – 85 s.
3. Petrenko L.M. Teoriya i metodika rozvitku informatsiyno-analitichnoyi kompetentnosti kerivnikiv profesiyno-tehnichnih navchalnih zakladiv. Avtorf. dis. ...doktora pedagogichnih nauk / 13.00.04 – teoriya i metodika profesiynoyi osviti. – K., 2014. – 36 s.
4. Yagupov V.V. Informatsiyno-analitichna kompetentnist kerivnika / V.V. Yagupov // Perspektivi rozvitku ozbroennya i viyskovoyi tehniki Suhoputnih viysk: Zbirka tez dopovidey 5 Vseukrayinskoyi naukovo-tehnichnoyi konferentsiyi. m. Lviv, 15-17 travnya 2012. – Lviv, 2012. – S. 349–350.
5. Yagupov V.V. Informatsiyno-analitichna kompetentnist kerivnikiv profesiyno-tehnichnih navchalnih zakladiv yak sub’ektiv upravlinnya / V.V. Yagupov // Profesiyna osvita: problemi i perspektivi : [zb. nauk. pr. / gol. red. V.O. Radkevich] / IPTO NAPN Ukrayini ; RVNZ «KIPU». – K. ; Simferopol : NITs KIPU, 2012. – №3. – C. 44–50.
6. Yagupov V.V. Informatsionno-analiticheskaya deyatel'nost rukovoditeley professionalnykh uchebnykh zavedeniy: osnovnye harakteristiki, struktura i etapy / V.V. Yagupov // Modernizatsiya profesiynoyi osviti i navchannya: Zb. nauk. pr. / [redkol. : V.O. Radkevich (golova) ta in.]. – K. : Institut PTO NAPN Ukrayini, 2013. – Vip. 3. – S. 152–165.
7. Brian Lehaney. Beyond Knowledge Management [text] / Brian Lehaney, Steve Clarke, Elayne Coakes, Gillian Jack. – GI Global, 2003. – P. 272.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 377:331.36:159.9

ОРІЄНТОВНО-РОЗВИВАЛЬНА ПРОГРАМА «СХОДИНКИ ДО ПРОФЕСІЇ» У ВИБОРІ Й РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ

Людмила Злочевська

Анотація

Кардинальні зміни соціокультурної структури, кризові явища в економічній, політичній та духовно-етичній сферах сучасного суспільства ініціювали зміни у свідомості, світогляді, ціннісних орієнтаціях, мотивації і поведінці людей. Навчання, виховання, самовиховання, соціалізація - єдиний процес, який розвиває особистість молодого людини, адаптує її до змін і реалій сучасного життя та стає найбільш ефективним за умов, якщо в ідеологію цього процесу закладені ідеї свободи вибору, особистісної гідності, толерантності і взаємної відповідальності. У навчально-виховному процесі набувають актуальності проблеми вибору й реалізації професійної кар'єри учнівської молоді. Проектування професійної кар'єри учнівської молоді як система здійснення її підготовки до свідомої професійної самореалізації через професійне самовизначення спрямована на індивідуальний саморозвиток кожного суб'єкта навчально-виховного процесу, підвищення його творчого потенціалу. Використовуючи ефективні педагогічні технології, сучасна освіта сприяє розвитку та саморозвитку майбутніх молодих фахівців; вона допомагає їм у професійному самовизначенні, а в подальшому – у виборі та проектуванні професійної кар'єри, формуванні таких якостей, як конкурентоспроможність, професійна і соціальна мобільності та мотивує до постійного самовдосконалення. У статті розглянуто сучасні інноваційні педагогічні технології, які можна ефективно використовувати у процесі підготовки учнівської молоді до вибору і реалізації професійної кар'єри. Представлено авторську орієнтовно-розвивальну програму «Сходинок до професії», спрямовану на допомогу учнівській молоді в активізації процесів особистісного, життєвого і професійного самовизначення, та допомогу у формуванні

свідомого ставлення до свого професійного майбутнього. Узагальнено і розглянуто результати впровадження даної програми в навчально-виховний процес ПТНЗ і ЗОНЗ.

***Ключові слова:** вибір професії, професійна кар'єра, інноваційні педагогічні технології.*

Постановка проблеми. Вибір професії – це важлива соціально-економічна проблема, оскільки помилка, допущена в процесі професійного самовизначення, а в майбутньому – проектуванні професійної кар'єри, має серйозні соціальні наслідки не тільки для самої людини, але й для суспільства. Разом з тим, це є проблема самої особистості: вид трудової діяльності, яку обирає молодь, істотно впливає на процеси життєдіяльності в цілому, на формування їхнього ставлення до навколишньої дійсності, де саме професійна діяльність визначає місце людини в суспільстві. Успішне розв'язування задач ринкового реформування економіки нашого суспільства вимагає раціонального використання трудових ресурсів і забезпечення нового рівня соціокультурного світогляду та економічного й креативного мислення кожного майбутнього фахівця в усіх сферах її реалізації, а також спонукає до урізноманітнення технологій проектування професійної кар'єри та здатності особистості до продовження професійної освіти впродовж усієї життєдіяльності.

Проблеми, пов'язані з процесом життєвого й професійного самовизначення учнівської молоді, поглиблюються особливостями її особистісного саморозвитку на етапі оптації та професійної підготовки, очевидною стає необхідність педагогічного супроводу для набуття учнівською молоддю відповідного практичного досвіду.

Вимоги ринку праці оновили і розширили зміст слова «кар'єра». В сучасних соціально-економічних умовах вона стає мотиваційним поштовхом до професійної самореалізації молодих фахівців. Підготовка учнівської молоді до побудови професійної кар'єри для вітчизняної психолого-педагогічної науки є ще недостатньо розробленим питанням, в той же час ця проблема успішно досліджується вченими в різних країнах з розвиненою економікою.

Сьогодні, на нашу думку, ще дуже мало напрацьовано як теоретичного, так і практичного матеріалу щодо форм і методів педагогічної підтримки (супроводу) процесу вибору і реалізації професійної кар'єри учнівською молоддю; потребує постійного

оновлення психолого-педагогічний інструментарій для вирішення навчально-виховних завдань, спрямованих на професійний розвиток і саморозвиток майбутніх кваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців. Істотною стає необхідність осучаснення педагогічних технологій проектування професійної кар'єри з учнівською молоддю і використання в цьому процесі не тільки вербальних методів, направлених на дослідження раціональних, усвідомлених уявлень учнів (здебільшого, це є проекція впливу соціокультурних штампів, установок, моделей ЗМІ та інше), а й широкого залучення інноваційних методів і підходів, завдяки яким стає можливим актуалізувати процеси психічного розвитку.

За десятиліття загальносуспільної трансформації та переходу до демократичної моделі ринкової економіки в Україні істотно змінилася соціальна зовнішність учнів системи професійно-технічної освіти, на яку суттєво впливають процеси соціокультурних змін у суспільстві. Вони спонукають майбутніх фахівців визначати ціннісно-мотиваційні орієнтири та прагнути до постійного професійного саморозвитку й самореалізації. Визначення причин і тенденцій цих змін надають можливість віднайти ефективні інноваційні методи та створити нові форми організації навчально-виховного і виробничого процесів, де врахування особливостей сучасного соціального портрету учня професійної школи має велике значення для проектування його майбутньої професійної та особистісної кар'єри.

Таким чином, дослідження, спрямоване на використання інноваційних педагогічних технологій вибору і реалізації професійної кар'єри як інструменту розвитку і саморозвитку учнівської молоді, надає можливість віднайти нові й ефективні підходи взаєморозуміння і взаємодії у навчально-виховному процесі, створити простір для набуття учнями відповідного досвіду.

Мета статті – розглянути можливості використання інноваційних педагогічних технологій у процесі вибору і реалізації професійної кар'єри учнівської молоді та ознайомити з результатами впровадження авторської орієнтовно-розвивальної програми *«Сходинки до професії»*.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тенденції модернізації освіти передбачають забезпечення можливості для кожного учасника навчально-виховного процесу стосовно усвідомленого професійного вибору й самоактуалізації, соціальної

активності й особистісної відповідальності, самореалізації та суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Аналіз наукових джерел показує, що сучасні дослідники концентрують увагу саме на визначенні індивідуального потенціалу особистості і її здібностей як провідної передумови успішного оволодіння різними аспектами трудової та професійної діяльності (С. Батишев, Д. Закатнов, Е. Зеєр, В. Моляко, Н. Ничкало, М. Пряжніков, В. Радкевич, В. Семиченко, В. Толочек, Т. Яценко та інші).

Для розв'язання цієї проблеми нами було розроблено програму «Сходинки до професії». Головна мета програми *«Сходинки до професії»* – підготовка учнів професійно-технічних і загальноосвітніх навчальних закладів до їхнього професійного самовизначення, а також формування свідомого ставлення до свого професійного вибору. Мета програми реалізовується у процесі вирішення таких виховних завдань: виховання в учнів ставлення до себе як до суб'єкта майбутньої професійної діяльності, усвідомлення своєї індивідуальної неповторності, відповідальності та впевненості в досягненні майбутнього професійного успіху; активізація процесів самопізнання, самооцінки та актуалізація потреби в постійному самовдосконаленні; формування системи знань учнів про зміст та структуру світу професій, сучасні вимоги соціального середовища до фахівців на ринку праці, стратегія і тактика реалізації визначених напрямів власного кар'єрного зростання в майбутньому.

Методологічними засадами побудови змісту програми виступають соціокультурний, аксіологічний, акмеологічний, комунікативний, інтроспективний, креативний, арт-терапевтичний, діяльнісний підходи. Програма *«Сходинки до професії»* складається з пояснювальної записки і семи занять (кроків), які проводяться у позанавчальний час. Результатом реалізації програми *«Сходинки до професії»* є процес узгодження учнем своїх знань про світ професій та їх вимогами до людини (*«Світ професій»*) зі сформованими та усвідомленими учнем у процесі саморозвитку можливостями та потребами (*«Характер, ціннісні орієнтири і професія»*). Проміжною ланкою між вимогами обраної професії і можливостями учня є його свідоме дія (*«Технологія перетворення мрії у мету»*) та суб'єктивні фактори (*«Професійна перспектива і життєвий успіх»*) оволодіння обраною професією.

Результатом реалізації програми є: знання, уміння і навички з

основ побудови кар'єри учнівською молоддю, які поєднують у собі інформацію про види професійної діяльності та їх вимоги до фахівців; усвідомлення образу «Я» через визначення індивідуально-психологічних особливостей учня, його можливості й домагання, напрями самопізнання й самовдосконалення до рівня вимог обраної професії; технологію побудови кар'єри, що поєднує в собі знання правил вибору учнем майбутньої професії, його уміння складати та коригувати індивідуальну освітню траєкторію (акмеограму), аналізувати суперечності й уникати усталених помилок. Програма *«Сходинки до професії»* впроваджувалась у ПТНЗ і ЗОНЗ м. Києва, Київської та Херсонської областей (420 учнів).

На початку педагогічного експерименту була проведена інформаційно-методична робота з учителями, викладачами й майстрами виробничого навчання, які виявили бажання брати участь у впровадженні програми *«Сходинки до професії»*.

Результативність упровадження програми визначалася завдяки анкетуванню, через відповіді на запитання та результати тестів. Контроль здійснювався за допомогою інтерактивних форм роботи: ділова гра, загальна дискусія, побудова особистісного професійного маршруту – в процесі чого учні усвідомлювали, що вибір кар'єри може бути успішним, коли він продуманий, самостійний і йому передуює процес самопізнання, самовиховання та самоорганізації через показники таких критеріїв, як: ціннісно-мотиваційний, інформаційної обізнаності, самопізнання, самооцінки та практичного пізнання.

Професійна освіта тісно пов'язана із сучасним ринком праці і його вимогами до майбутніх кваліфікованих робітників. За такого підходу головним стає не тільки високий рівень професійної майстерності, але й розвиток особистісних якостей учнівської молоді. Упровадження орієнтовно-розвивальної програми *«Сходинки до професії»* з розвитку навичок роботи з інформацією та планування кар'єри створило можливість проаналізувати і викласти результати експериментального педагогічного дослідження використання педагогічних технологій у процесі вибору і реалізації професійної кар'єри за показниками (табл. 1–4).

Таблиця 1

**Рівні сформованості ціннісно-мотиваційної сфери в учнів
ПТНЗ та ЗОНЗ (%)**

Шкали	Рівень сформованості в учнів ПТНЗ			Рівень сформованості в учнів ЗОНЗ		
	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>
Мотиваційне ставлення до професійного майбутнього	41	36	23	55	41	4
Сформованість ціннісних орієнтирів	37	48	15	41	54	5
Готовність до професійної самореалізації	32	48	20	32	51	17

Таблиця 2

Рівні інформаційної обізнаності учнів ПТНЗ та ЗОНЗ (%)

Шкали	Рівень інформаційної обізнаності в учнів ПТНЗ			Рівень інформаційної обізнаності в учнів ЗОНЗ		
	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>
Професійна кар'єра	27	42	31	28	49	23
Уява про професійний успіх	35	39	26	41	48	11
Види кар'єрного зростання	34	48	18	42	41	17
Планування кар'єри	36	39	25	41	46	13
Уміння визначати перешкоди	27	39	34	39	42	19

Таблиця 3

Рівень самопізнання в учнів ПТНЗ та ЗОНЗ (%)

Шкали	Рівень самопізнання в учнів ПТНЗ			Рівень самопізнання в учнів ЗОНЗ		
	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>
Самооцінка	27	42	31	28	49	23
Уява про риси характеру	41	47	22	43	51	6
Соціальна активність (комунікативність, робота в команді, взаємодія);	29	39	34	31	52	17
Готовність до самовдосконалення	38	41	11	43	57	20

Таблиця 4

**Рівні сформованості практичного пізнання в учнів ПТНЗ та
ЗОНЗ (%)**

Шкали	Рівень сформованості в учнів ПТНЗ			Рівень сформованості в учнів ЗОНЗ		
	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>
Самопрезентація	28	31	41	32	49	19
Самоменеджмент	21	34	45	25	35	40
Планування професійної кар'єри	37	49	14	39	57	4

На констатувальному етапі педагогічного експерименту проводилася загальна анкета «Професійна кар'єра», яка виявила інформаційну обізнаність учнів з таких понять, як: професійна самореалізація, професійна кар'єра, види професійної кар'єри, активна соціалізація, професійний успіх, риси характеру, самопрезентація, самоменеджмент, прийняття відповідальності за своє професійне майбутнє тощо (табл. 5–6).

Таблиця 5

Рівні сформованості уявлень про професійну кар'єру в учнів ПТНЗ та ЗОНЗ (%) – порівняльні результати педагогічного експерименту

Шкали	Рівень сформованості в учнів ПТНЗ					
	<i>Констатувальний експеримент</i>			<i>Формувальний експеримент</i>		
	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>	<i>високий</i>	<i>середній</i>	<i>низький</i>
Готовність до професійної самореалізації	3	28	69	32	48	20
Професійна кар'єра	11	29	60	27	42	31
Види професійної кар'єри	2	31	67	34	48	18
Активна соціалізація,	6	26	71	29	39	34
Професійний успіх	6	35	59	35	39	26
Риси характеру	4	27	69	41	47	22
Готовність до самовдосконалення	4	26	70	38	41	11
Самопрезентація	2	16	82	28	31	41
Самооцінка	5	17	78	21	34	45

Таблиця 6

Рівень сформованості в учнів ЗОНЗ

Шкали	Констатувальний експеримент			Формувальний експеримент		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
Готовність до професійної самореалізації	7	34	59	32	51	17
Професійна кар'єра	18	47	45	28	49	23
Види професійної кар'єри	4	45	51	42	41	17
Активна соціалізація	11	43	46	31	52	17
Професійний успіх	17	38	45	41	48	11
Риси характеру	9	37	52	43	51	6
Готовність до самовдосконалення	8	41	51	43	57	20
Самопрезентація	7	29	65	32	49	19
Самооцінка	9	35	56	25	35	40

Результати педагогічного експерименту свідчать про те, що загалом показники в учнів ЗОНЗ, що досліджувалися, вищі, ніж в учнів ПТНЗ. Визначення таких позицій, як: риси характеру, види професійної кар'єри, готовність до вдосконалення показали досить високий процент ефективності, оскільки інформацію з даних позицій учні засвоїли легко, а такі позиції, як: самопрезентація, активна соціалізація, визначення самооцінки та інформаційна обізнаність про побудову професійної кар'єри виявилися для майбутніх конкурентоспроможних фахівців складнішими.

Упродовж періоду експериментального дослідження (2013 – 2015 рр.) проводилася постійна робота з педагогічними колективами через такі заходи: круглий стіл «Соціальна адаптація і її роль у формуванні готовності до вибору професії», семінар-тренінг «Учнівська молодь і професійна кар'єра», майстерня творчого самовираження «Креативні технології – інструмент проектування життєдіяльності особистості», семінар-практикум «Роль активної соціалізації учнівської молоді в їх професійній самореалізації», майстерня творчого самовираження «Педагогічні технології і їх використання у професійному самовизначенні учнівської молоді». У процесі спільної роботи розглядалися питання про психолого-педагогічні підходи до використання педагогічних технологій у процесі вибору й реалізації професійної кар'єри, які базуються на інноваційних методиках, спрямованих на допомогу учням у самопізнанні й

саморозвитку, на активізацію мотиваційно-ціннісних орієнтирів учнівською молоддю професійної школи та ЗОНЗ (потенційні учні ПТНЗ), на розвиток їхньої соціальної взаємодії в умовах професійно-технічної освіти з метою підтримки і допомоги у процесі набуття фахових знань та подальшого професійного становлення тощо.

Реалізація орієнтовно-розвивальної програми *«Сходинок до професії»* надало можливість підняти рівень інформаційної обізнаності учнів про професійну кар'єру, отримати навички самопрезентації, навчитися визначати свої риси характеру, робити самооцінку і мати ціннісні орієнтири; набути досвіду комунікативної взаємодії, усвідомити роль соціальної активності та віднайти шляхи професійного зростання і мобільності в умовах реформування сучасного суспільства.

Загальні **висновки** щодо ефективності реалізації авторської орієнтовно-розвивальної програми *«Сходинок до професії»* з розвитку навичок роботи з інформацією та планування кар'єри:

- аналіз одержаних під час експериментального дослідження даних підтвердив тезу про важливість набуття учнями ПТНЗ і ЗОНЗ практичного досвіду самопізнання, професійної самореалізації, гармонійного та збалансованого психологічного, соціального, професійного саморозвитку особистості;
- в учнів – учасників експериментального дослідження – виявлено тенденцію покращення результатів за усіма показниками; підвищився рівень обізнаності про види професій, про розвиток професій у процесі еволюції, про особливості й сучасні вимоги ринку праці до майбутніх спеціалістів;
- потрібно звернути увагу науковців і практиків на створення інформаційно-методичного інструментарію (інноваційні педагогічні технології, різновиди ігрового матеріалу, ділові ігри, тренінги тощо), зорієнтованого на отримання учнівською молоддю знань щодо індивідуальних особливостей; на створення простору для самопізнання, саморозвитку і самоорганізації; напрацювання досвіду побудови професійної кар'єри з урахуванням сучасного стану соціально-економічного середовища;
- упровадження таких інформаційно-розвивальних програм у навчально-виховний процес ПТНЗ та ЗОНЗ сприятиме покращенню взаємодії і взаєморозумінню між викладачами,

вчителями, майстрами виробничого навчання та учнями, що надає можливість підвищити зацікавленість учнів у набутті професійної майстерності, активізувати мотиваційні устремління до побудови професійної кар'єри.

Список використаних джерел

1. Акмеологический словарь / [под общ. ред. Деркача А. А.]. – М.: Изд-во РАГС, 2004. – 161 с.
2. Акмеология: учебн. пособ. / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб.: Питер, 2003. – 256 с.
3. Безпалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Безпалько - М.: Просвещение, 1989. – 192 с.
4. Белецкий М. Менеджмент. Деловая карьера / М. Белецкий – Мн.: Вища школа, 2001. – 302 с.
5. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. / Н.П. Волкова – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
6. Деркач А.А. Акмеология: Учебное пособие / А.А. Деркач, В.Г. Зазыкин – СПб: Питер, 2003. – 256 с.
7. Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. ст. / Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського / Г.С. Тарасенко (ред.) – Вінниця: ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2009. – 322с.
8. Копытин А.И. Системная арт-терапия / А.И. Копытин. – СПб.: Питер, 2001. – 224 с.

Аннотация

ОРИЕНТИРОВАНО-РАЗВИВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА «СТУПЕНЬКИ К ПРОФЕССИИ» В ВЫБОРЕ И РЕАЛИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КАРЬЕРЫ

Людмила Злочевская

Кардинальные изменения социокультурной структуры, кризисные явления в экономической, политической и духовно-этической сферах современного общества были инициаторами изменений в сознании, мировоззрении, ценностных ориентациях, мотивации и поведении людей. Учеба, воспитание, самовоспитание,

социализация - единственный процесс, который развивает личность ученической молодежи, адаптирует ее к изменениям и реалиям современной жизни, и становится наиболее эффективным при условиях, что в идеологию этого процесса заложены идеи свободы выбора, личностного достоинства, толерантности и взаимной ответственности. В учебно-воспитательном процессе приобретают актуальность проблемы выбора и реализации профессиональной карьеры ученической молодежи. Проектирование профессиональной карьеры ученической молодежи как система осуществления ее подготовки к сознательной профессиональной самореализации через профессиональное самоопределение направлена на индивидуальное саморазвитие каждого субъекта учебно-воспитательного процесса, повышения его творческого потенциала. Используя эффективные педагогические технологии, современное образование содействует развитию и саморазвитию будущих молодых специалистов; она помогает им в профессиональном самоопределении, а в дальнейшем – в выборе и проектировании профессиональной карьеры, формировании таких качеств, как конкурентоспособность, профессиональная и социальная мобильности и мотивирует к постоянному самоусовершенствованию. В статье рассмотрены современные инновационные педагогические технологии, которые можно эффективно использовать в процессе подготовки ученической молодежи к выбору и реализации профессиональной карьеры ученической молодежи. Представлена авторская ориентировочно-развивающая программа «Ступеньки к профессии», которая направлена на помощь ученической молодежи активизировать процессы личностного, жизненного и профессионального самоопределения, сознательное отношение к своему профессиональному будущему. Обобщенно и рассмотрены результаты внедрения Программы в учебно-воспитательный процесс ПТНЗ и ЗОНЗ.

Ключевые слова: выбор профессии, профессиональная карьера, инновационные педагогические технологии.

Abstract

APPROXIMATE-TRAINING PROGRAM «STEPS BY TO PROFESSION» OF CHOICE AND REALIZATION OF PROFESSION CAREER

Ludmila Zlochevska

Research Laboratory professional career
IPTO NAPS Ukraine

Cardinal changes of structure, crisis phenomena, are in economic, political and spiritually by ethics spheres of modern society changes were initiator in consciousness, world view, valued orientations, motivation and conduct of people. Studies, education, self-education, socialization is the unique process, which develops personality of student's young people, adapts it to the changes and realities of modern life, and becomes most effective on conditions that the ideas of freedom of choice, personality dignity, tolerance and mutual responsibility are stopped up in ideology of this process. In a educational work process acquire actuality of problem of choice and realization of professional career of student's young people. Planning of professional career of student's young people, as system of realization of preparation of it to conscious professional self-realization through their professional self-determination, directed on individual саморазвитие of every subject of process, increases of his creative potential. Utilizing effective pedagogical technologies, innovative education assists development and development of future young specialists; it helps them in professional self-determination, and in future, to the choice and planning of professional career, work of qualities of competitiveness, to professional and social mobility and explains to permanent self-perfection. Taking into account these problems modern innovative pedagogical technologies which can be effectively utilized in the process of choice and realization of professional career of student's young people are considered in the article. The author orientation developing program «Steps by to profession», which is directed for help to activate the processes of personality, vital and professional self-determination student's young people and form conscious attitude toward the professional future in the modern terms of labour-market, is presented. Generalized and the results of introduction of Program are

considered in the subject development process of PTNZ and ZONZ.

Key words: *choice of profession, professional career, innovative pedagogical technologies.*

References

1. Akmeologicheskiy slovar' / [pod obshch. red. Derkacha A. A.]. – M.: Izd-vo RAGS, 2004. – 161 s.
2. Akmeologiya: uchebn. posob. / A. Derkach, V. Zazykin. – SPb.: Piter, 2003. – 256 s.
3. Bezpalko V.P. Slagaemye pedagogicheskoy tekhnologii / V. P. Bezpalko - M.: Prosveshchenie, 1989. – 192 s.
4. Beletskiy M. Menedzhment. Delovaya kar'yera / M. Beletskiy – Mn.: Vishcha shkola, 2001. – 302 s.
5. Volkova N.P. Pedagogika: Navch. posib. Vid. 2-ge, pererob., dop. / N.P. Volkova – K.: Akademvidav, 2007. – 616 s.
6. Derkach A.A. Akmeologiya: Uchebnoe posobie / A.A. Derkach, V.G. Zazykin – SPb: Piter, 2003. – 256 s.
7. Yiyi velichnist gra: teoriya i metodika organizatsiyi dityachoyi igrovoyi diyalnosti v konteksti nastupnosti doshkilnoyi ta pochatkovoyi osviti: zb. st. / Vinnitskiy derzh. pedagogichniy un-t im. Mihayla Kotsyubinskogo / G.S. Tarasenko (red.) – Vinnitsya: VDPU im. M.Kotsyubinskogo, 2009. – 322s.
8. Kopytin A.I. Sistemnaya art-terapiya / A.I. Kopytin. – SPb.: Piter, 2001. – 224 s.

УДК 377.3:640.43]: 005.336.2-043.83

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РЕСТОРАННОГО СЕРВІСУ В ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Світлана Кравець

Анотація

У статті представлено авторську методику формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу в професійно-технічних навчальних закладах, що ґрунтується на

використанні навчально-методичного комплексу, розробленого за модульним принципом. Обґрунтовано процес поетапної організації оволодіння учнями ключовими компетенціями на основі використання на практичних заняттях і в самостійній роботі групових, індивідуальних і фронтальних форм навчання із застосуванням традиційних та інтерактивних методів.

***Ключові слова:** ключові компетентності, авторська методика формування ключових компетентностей, майбутні фахівці ресторанного сервісу, навчальний модуль, інтерактивні методи навчання.*

Постановка проблеми. Розширення функцій освіти в сучасному суспільстві спонукає до пошуку способів її модернізації. Однією з найбільш актуальних проблем в означеному процесі є оновлення змісту підготовки кваліфікованих робітників, що зумовлює удосконалення традиційних методів і форм навчання, розроблення й адаптацію нових методик, оснований на модульно-компетентнісних технологіях.

Мета статті. Обґрунтування авторської методики формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація авторської методики формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу в професійно-технічних навчальних закладах (далі – ПТНЗ) першочергово передбачає визначення завдань, які будуть вирішені в ході її введення у навчально-виховний процес. Ми погоджуємося з думкою вітчизняних науковців у тому, що одним із завдань методики є дослідження закономірних зв'язків між змістом навчального предмета, діяльністю педагога і тих, хто навчається [2, с. 495].

До завдань методики формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу у ПТНЗ відносимо такі:

- вивчення, узагальнення і використання практичного досвіду моделювання змісту підготовки майбутніх фахівців на основі модульно-компетентнісного підходу;
- створення системи теоретичних і практичних знань для формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу;
- вибір та вдосконалення форм і методів навчання;

– трансформація змісту навчання та навчальних методів у навчально-методичний комплекс задля забезпечення цілісності у професійній підготовці майбутніх фахівців ресторанного сервісу.

Авторська методика формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу ґрунтується на основних положеннях проектування змісту професійно-технічної освіти на основі модульно-компетентнісного підходу.

Аналіз праць С. Батишева [1], вивчення досвіду європейських країн та останніх нормативних документів, що спрямовані на оновлення змісту професійно-технічної освіти, сприяють вибору модульних технологій у реалізації методики формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу. Модульний підхід дає змогу оптимально поєднувати теоретичні знання і практичну складову навчального процесу. Кожен модуль, означений назвою, відповідає змісту ключової компетентності та містить перелік компетенцій, суть яких розкривається на оглядових лекціях, практичних заняттях та самостійній роботі. Поступовий перехід навчальних закладів на кредитно-модульну систему організації навчального процесу веде до зростання ролі практичної та самостійної роботи учнів на тлі зменшення обсягів загальної аудиторної роботи.

Перспективність модульного навчання полягає у збільшенні обсягу самостійної роботи учнів при вивченні нового матеріалу, визначенні індивідуального темпу навчання та обов'язковій самоосвіті.

Мета модульного навчання – поетапне підвищення рівня і якості процесу навчання на основі створення орієнтованих на результат спеціальних програм. Упровадження модульного навчання істотно підвищує якість навчання, розширює можливості індивідуального навчання [4, с. 72].

З позицій модульно-компетентнісного підходу, поняття «навчальний модуль» визначено як логічно завершену складову державного стандарту, що базується на окремій одиниці професійного стандарту, містить навчальний матеріал, необхідний для досягнення професійних і ключових компетентностей, та належить до певного рівня кваліфікації. Засвоєння навчального модуля може підтверджуватися відповідним документом (сертифікат, посвідчення, свідоцтво) [6].

Відтак, таке розуміння суті навчальних модулів носить діяльнісний характер, оскільки базується на одиницях професійного стандарту – професійних функціях – та визначається певними способами діяльності.

У контексті розробленої авторської методики формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу ми погоджуємося із визначенням навчального модуля як закінченого блоку інформації, що забезпечує досягнення певних дидактичних цілей, пізнавальний характер якого визначається специфікою змісту навчального матеріалу [4, с. 72].

Результати аналізу теоретичних напрацювань та практичного досвіду щодо перспективності розвитку модульних технологій у процесі професійної підготовки учнів ПТНЗ слугує впровадженню означених ідей у методику формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу.

Запровадження досягнень науково-технічного прогресу в професійну діяльність суб'єктів ПТНЗ зумовлює постійне оновлення вже існуючих і пошук сучасних методик навчання. Одним із таких провідних напрямів є пошук методів навчання, які активізують мисленнєву діяльність учнів, стимулюють суб'єкт-суб'єктні взаємини між учасниками навчально-виховного процесу, мотивують учнів на досягнення високих навчальних результатів задля якісної професійної самореалізації.

Враховуючи зазначене, варто конкретизувати, що авторська методика формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу у ПТНЗ ґрунтується на використанні навчально-методичного комплексу формування означених компетентностей, при розробленні якого концептуальними визначено такі положення:

- структура опису модульної програми/модуля ґрунтується на рекомендаціях, розроблених і прийнятих у рамках ЮНЕСКО, що адаптовуються останні 20 років різними навчальними закладами;
- із багатоаспектності визначення поняття «модуль» ми обрали для дослідження те, що характеризує модуль як організаційно-методичну структурну одиницю в рамках одного навчального предмета;
- відповідно до етимологічного змісту поняття «модуль», що komponує знання, ми обрали для нашого дослідження модулі моделі семантичної мережі, в якій навчальна інформація узагальнюється, систематизується у вигляді опорних конспектів;
- зміст автономних модулів формується на основі принципів структуризації змісту навчання і представлений компактно і наочно, забезпечений дидактичним матеріалом, проблемними і прикладними завданнями.

Одним із базових принципів у розробленні методики формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу є принцип гнучкості, що дає змогу ПТНЗ та закладам різних типів і форм власності використовувати методику на різних рівнях підготовки кваліфікованих робітників та підвищення їхньої кваліфікації.

Побудова змісту навчальних програм за модульними технологіями забезпечує їх взаємозамінність й рухливість, відносну самостійність, логічну завершеність; з'являється можливість вибору індивідуальної траєкторії при засвоєнні змісту предмета.

Не менш важливою складовою у реалізації досліджуваного педагогічного явища в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців ресторанного сервісу є вибір методів навчання. Володіючи арсеналом методів навчання, викладач завжди стоїть перед їх вибором як у викладанні всього предмета загалом, так і кожного конкретного уроку. Застосування репродуктивних методів і прийомів навчання у процесі вивчення теоретичних основ та послідовна їх заміна продуктивними, творчими методами сприяє розвитку дослідницької діяльності, відкриваючи перед учнями шлях до творчості.

У сучасних педагогічних дослідженнях досить часто поняття «методи навчання» використовуються з означенням «інтерактивні». Дане поняття отримує широке застосування в усіх освітніх процесах, в педагогічних системах різного рівня.

У навчально-виховному процесі сучасних ПТНЗ значення інтерактивних методів навчання розуміється як взаємодія учасників освітнього процесу, які, аналізуючи свої дії та дії партнерів, змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому є сенс говорити про інтерактивні методи не тільки як засіб покращення навчання, але й як засіб посилення виховних впливів.

У контексті формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу в ПТНЗ ми вважаємо, що організація інтерактивного навчання є доцільною, оскільки передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо. Означене ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу викладачеві стати авторитетним наставником учнів. Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, толерантно спілкуватися між собою та з іншими людьми, критично мислити, вирішувати та аналізувати свої

дії, самостійно приймати рішення.

Ми погоджуємося з думкою В. Ягупова, який розуміє інтерактивне навчання як сукупність прийомів і способів психолого-педагогічного впливу на студентів, що, порівняно з традиційними методами навчання, спрямовані на розвиток у них творчого самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, формування творчих навичок і вмінь нестандартного розв'язання певних професійних проблем і вдосконалення культури професійного спілкування [7, с. 352].

З огляду на зазначене, з'ясуємо, що в методиці процесу формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу в ПТНЗ превалюють інтерактивні методи навчання, перевага яких підтверджується такими даними: під час лекції учень засвоює всього лише 5% матеріалу, під час читання – 10%, роботи з відео/аудіоматеріалами – 20%, під час демонстрації – 30%, під час дискусії – 50%, під час практики – 75%, але коли учень навчає інших чи відразу застосовує набуті знання, то маємо 90% [5, с. 9]. Під час інтерактивного навчання учень стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

Суть авторської методики полягає в забезпеченні інтеграції змісту теорії та практики професійної підготовки майбутніх фахівців, поетапної організації процесу оволодіння ними ключовими компетенціями на основі використання на практичних заняттях і в самостійній роботі групових, індивідуальних і фронтальних форм навчання із застосуванням традиційних та інтерактивних методів. Авторська методика ґрунтується на використанні навчально-методичного комплексу, розробленого за модульним принципом як комплексний дидактичний засіб, упровадження якого в навчальний процес забезпечує системний підхід до формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанної галузі.

До структури модуля *1 «Базові основи ключових компетентностей професійного спрямування»* віднесено теми, вивчення яких забезпечує учням: розуміння суті поняття «ключові компетентності у сфері ресторанного сервісу» та потреб сучасного ринку сфери обслуговування у фахівцях, які володіють високим рівнем сформованості ключових компетентностей; формування комунікативної компетентності, що включає культуру спілкування, правила невербального спілкування, професійний етикет тощо.

У процесі вивчення модуля 1 викладач на *лекційному занятті* надає учням теоретичну інформацію за темою «Суть поняття ключові компетентності фахівців ресторанного сервісу», при цьому використовуючи міжпредметні зв'язки («Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства», «Основи трудового права», «Основи галузевої економіки та підприємництва», виробниче навчання); наочні матеріали: структуру ключових компетентностей фахівців ресторанного сервісу, схематичне відображення взаємозв'язку понять: «компетенція», «компетентність», «професійні компетентності», «ключові компетентності», «компетентний фахівець ресторанного сервісу».

Практичне заняття за означеною темою проводиться шляхом аналізу досвіду застосування ключових компетентностей учнів на виробничому навчанні (виробничій практиці).

Самостійна форма роботи передбачає презентацію власної позиції у вирішенні творчого завдання, теоретичною основою якого є вивчений на уроці матеріал. Наведемо приклад: на основі теоретичних знань про суть понять та специфіку ринку сфери послуг, враховуючи базові знання про класифікацію ключових компетентностей, спробуйте визначити перелік ключових компетенцій майбутніх фахівців ресторанного сервісу.

Теоретичний матеріал за темами «Культура спілкування» та «Дипломатичний етикет при обслуговуванні відвідувачів», спрямований на формування в учнів знань основ спілкування, функцій, стилів, тактик та стратегій комунікативного процесу, правил невербального спілкування, а також принципів ведення ділових переговорів, особливостей телефонних розмов тощо.

Практичне заняття проводиться у формі ділової гри, що відображає процес побудови стратегій та тактик ділового спілкування із використанням авторитарного, ліберального та демократичного стилів спілкування та аналіз способів досягнення комунікативної мети.

Для формування умінь ведення індивідуальних та колективних бесід, а також закріплення правил поведінки при участі в ділових переговорах, дискусіях, зборах тощо викладач проводить практичне заняття за темою «Я – учасник ділового спілкування». Учні поділяються на дві групи: перша група визначає проблемне питання професійної галузі та обирає форму ділового спілкування для вирішення означеної проблеми. Друга група – експерти, їхнє завдання аналізувати хід ведення ділових бесід, визначати переваги та недоліки у роботі колег.

Самостійна робота інформаційно-пошукового характеру: за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій та пропонованої літератури підготувати інформацію про особливості невербальної комунікації інших типів культур чи націй; *творчого характеру:* на основі попередніх знань підготувати коротке повідомлення на тему: «Які особистісні якості майбутнього фахівця ресторанного сервісу сприяють підвищенню рівня обслуговування відвідувачів». Проаранжуйте моральні цінності за ступенем їх важливості у Вашій професійній діяльності.

Сформованість комунікативної компетентності практично забезпечується шляхом освоєння модуля 1. Для перевірки рівня знань пропонуємо тестові завдання, особливістю яких є різнорівневі питання (4 рівні), що дає змогу учневі визначити особистий рівень освоєння навчального матеріалу та, при виявленні невисоких результатів, повернутися до вивчення навчального модуля за індивідуальною формою роботи. Різнорівневі тестові завдання, а також традиційні форми контролю знань учнів слугують основою критеріїв оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців за кожним навчальним модулем.

У структурі модуля 2 «Психологічні особливості професійної поведінки» навчальний матеріал спрямований на розуміння учнями понять: «особистість», «особа», «індивід», «індивідуальність», «суб'єкт», «об'єкт», а також вивчення типів темпераменту та прояву характеру майбутніх фахівців у професійній поведінці.

Для закріплення теоретичних знань викладач пропонує учням в *індивідуальній формі* роботи визначити за адаптованою в психологічній практиці методикою особистий тип темпераменту. Після опрацювання результатів на практичному занятті за темою «Індивідуальний аналіз прояву психологічних властивостей» викладач з учнями аналізують домінуючий тип темпераменту кожного учня; особливості темпераменту, що проявляються у значній та незначній мірі; прояв типу темпераменту в навчанні чи в майбутній професійній діяльності; визначають тип темпераменту, що найбільш підходить до обраної професійної діяльності.

Для переключення уваги із самоаналізу на визначення типу темпераменту оточуючих людей, викладач разом з учнями наводять приклади з життя, художньої літератури, кінофільмів, в яких яскраво проявляються риси особистості кожного з чотирьох типів темпераменту.

Завдання для *самостійної роботи* полягає в описі індивідуального портрета майбутнього фахівця ресторанного сервісу (при цьому слід використати поняття: «особистість», «особа», «індивід», «індивідуальність», «суб'єкт», «об'єкт» та врахувати особливості характеру й тип темпераменту; здійснити аналіз можливих наслідків прояву особистісних характеристик у професійній діяльності).

Формування в учнів умінь налагоджувати результативну діяльність в колективі, здатності запобігати виникненню конфліктів та вміння розв'язувати їх здійснюємо за допомогою методу рольової гри. Заявлені компетенції майбутніх фахівців ресторанного сервісу входять до складу психологічної компетентності, що, практично, забезпечується у процесі освоєння другого навчального модуля.

Групові форми роботи передбачають взаємодію учасників малих груп (на практиці, від 2-ох до 6-ти осіб). До таких форм роботи відносимо роботу в малих групах, рольові ігри, ситуативні вправи тощо.

Означені методи роботи вимагають ретельної підготовки як викладача, так і особливого налаштування учнів на такий вид роботи. У групі має бути доброзичлива атмосфера, яку потрібно створити і постійно підтримувати. Окрім того, слід застосувати індивідуальний підхід до кожного учня, адже сильні учні, а також особистості з високим рівнем контактності, будуть проявляти вищу активність, ніж замкнуті і слабкі, тому необхідно «втягувати» їх в роботу, створювати ситуації успіху.

Для проведення рольової гри «Давайте жити дружно» учасники групи розподіляються на працівників ресторанного закладу, обирають директора та персонал, друга половина групи – гості ресторану, також обирають експертів, які аналізують процес діяльності закладу. Учасники гри інсценують робочий день у ресторанному закладі. При цьому потрібно використовувати набуті знання зі спеціальних предметів.

Для тренування навичок вирішення конфліктних ситуацій у виробничій практиці в процесі роботи використовуються різноманітні ситуативні вправи професійної тематики. Майбутні фахівці ресторанного сервісу, які виконували певну роль в імпровізованій професійній діяльності, мають зрозуміти, що результативність роботи закладу залежить від уміння формувати позитивні емоційні відносини в колективі, а конфліктні ситуації мають вирішуватися з урахуванням правил ресторанного закладу, особливостей меню та, звичайно, принципів гостинності і ввічливості, що базуються на застосуванні психологічних якостей учнів.

Після обговорення ситуацій за участю викладача та експертів проводиться узагальнення, що зводиться до такого висновку: перебуваючи на робочому місці в закладі ресторанного господарства на посаді директора, офіціанта чи гостя, Ви побачили, які виробничі ситуації можуть виникати та якими методами їх можна вирішувати. Застосування авторитарного стилю керівництва, невміння контролювати емоції, агресивність у спілкуванні з різними типами відвідувачів тощо призводять до зниження рівня престижності закладу, втрати відвідувачів та особистісних розчарувань. У той же час, формування і розвиток психологічної компетентності, що характеризується готовністю і здатністю особистості мобілізувати психологічні якості, знання і вміння у процесі трудової діяльності, сприятиме позитивному розв'язанню завдань чи проблем, які виникають у професійній діяльності в системі «людина – людина».

Фронтальні форми роботи передбачають спільну роботу та взаємонавчання групи. Ключовими в нашому дослідженні визначаємо такі методи: незакінчені речення, аналіз проблеми, усний диктант тощо.

При вивченні теми «Конфлікти у професійній діяльності, шляхи їх вирішення» використовуємо усний диктант як метод активізації знань учнів. Опитування відбувається фронтально.

Такі методи навчання, за умови їх вмілого застосування, допомагають залучити до роботи всіх учнів групи, сприяють виробленню соціально важливих навиків роботи в колективі, взаємодії, дискусії, обговоренню; поглиблюється позитивна мотивація учнів у досягненні навчальних та професійних результатів.

Рівень сформованості психологічної компетентності (модуль 2) перевіряємо різнорівневими тестовими завданнями. Поточне оцінювання знань учнів здійснюється на основі критеріїв оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців за модулем 2.

Організаційна компетентність репрезентована *модулем 3 «Соціально обумовлені ключові компетентності»*, тематика якого спрямована на формування дієвості та креативності мислення, професійної мобільності, здатності до саморозвитку.

Практичне заняття, метою якого є формування організаційної компетентності, проводиться за *індивідуальною формою* роботи. Суть його полягає в розробленні власного бізнес-проекту за таким планом:

- яку сферу підприємницької діяльності Ви обрали, чому?
- назва вашого підприємства;

- адреса;
- хто буде керувати справою (одна людина, компаньйони, виконавчий директор)?
- який стиль управління Ви доберете, чому,
- кількість працюючих на даному підприємстві;
- які проблеми можуть виникати у підприємницькій діяльності даного типу,
- яким чином Ви будете вирішувати ці проблеми,

Такі завдання сприяють розвитку в учнів самостійності, активізації творчого мислення, формулюванню чіткого уявлення про своє місце у професійній діяльності тощо.

Після цього викладач використовує *групову форму* роботи, залучаючи учнів до ділової гри «Я – підприємець». Правила організації такої роботи описано нами вище, а сценарій гри учні обирають із найбільш цікавого учнівського бізнес-проекту.

Як і в попередніх модулях, рівень сформованості організаційної компетентності учнів визначається тестовими завданнями, а поточний контроль навчальних досягнень здійснюється за допомогою визначених критеріїв.

Висновки. Таким чином, авторська методика формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу у ПТНЗ передбачає поєднання інтерактивних методів із традиційними: бесіда, тестування, діалог, опитування тощо, оскільки інтерактивні методи сприяють досягненню мети, а в поєднанні з іншими методами, забезпечують бажаний результат.

Упровадження авторської методики формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу в ПТНЗ, що ґрунтується на використанні навчально-методичного комплексу «Ключові компетентності у професійному становленні фахівців ресторанного сервісу», позитивно відображається на рівні навчально-пізнавальної активності учнів при вивченні інших предметів [3]. Такими зрушеннями є: навички культури дискусії; вміння приймати спільні рішення; вміння спілкуватися, доповідати; підвищений рівень володіння мисленнєвими операціями – аналізом, синтезом, узагальненням, абстрагуванням тощо.

Перевага авторської методики полягає у забезпеченні системного підходу до процесу формування ключових компетентностей майбутніх фахівців ресторанного сервісу в ПТНЗ шляхом використання в

навчально-виховному процесі навчально-методичного комплексу, упровадження якого сприяє усуненню дублювання ключових компетентностей фахівців ресторанного сервісу у процесі набуття суто професійних компетентностей і забезпечує їхнє взаємодоповнення та інтеграцію задля якісної підготовки висококваліфікованих робітників.

Список використаних джерел

1. Батышев С.Я. Блочно-модульное обучение : учеб. пособие для студ. системы ПТО / С.Я. Батышев. – М. : Транссервис, 1997. – 258 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с,
3. Кравець С.Г. Ключові компетентності у професійному становленні фахівців ресторанного сервісу : навчально-методичний комплекс / С.Г. Кравець. – К. : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2013. – 112 с.
4. Кравець Ю.І. Модульний підхід у формуванні змісту підготовки робітників за сучасними професіями // Ю.І. Кравець // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [«Система роботи ПТНЗ з формування професійно мобільного кваліфікованого робітника»] (Кривий Ріг, 23-24 лист. 2011 р.) / Інститут ПТО НАПН України ; за заг. ред. Л.Л. Сушенцевої. – Кривий Ріг, 2011. – С. 71–73.
5. Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К. : «А.С.К.», 2002. – 136.
6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення Державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій на основі компетентнісного підходу. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 522 від 26 квітня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-shodo-rozroblenn-doc99436.html>. – Загол. з екрану.
7. Ягунов В.В. Педагогіка : навч. посіб. / В.В. Ягунов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Аннотация

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ РЕСТОРАННОГО СЕРВИСА В ПРОФЕССИОНАЛЬНО- ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Светлана Кравец

В статье представлена авторская методика формирования ключевых компетентностей будущих специалистов ресторанного сервиса в профессионально-технических учебных заведениях, основана на использовании учебно-методического комплекса, разработанного по модульному принципу. Обосновано процесс поэтапной организации овладения учащимися ключевыми компетенциями на основе использования на практических занятиях и в самостоятельной работе групповых, индивидуальных и фронтальных форм обучения с применением традиционных и интерактивных методов.

***Ключевые слова:** ключевые компетентности, авторская методика формирования ключевых компетентностей, будущие специалисты ресторанного сервиса, учебный модуль, интерактивные методы обучения.*

Abstract

METHODOLOGY OF FORMING OF THE KEY COMPETENCIES OF RESTAURANT SERVICE SPECIALISTS-TO-BE AT VOCATIONAL EDUCATION SCHOOLS

Svetlana Kravets

Ph.D., senior researcher at the laboratory the content of vocational education and training Institute of Vocational Education NAPS of Ukraine

The article presents the author's methodology of forming of the key competencies of restaurant service specialists-to-be at vocational education, it is based on the educational complex designed on module principle. Grounded process of gradual organization of mastering key competencies students through the use during practical classes and independent work

group, individual and frontal forms of teaching with the use of traditional and interactive methods.

Key words: *key competences, the author's methodology of forming of key competences, restaurant service specialists-to-be, training modules, interactive teaching methods.*

References

1. Batyshev S. Ya. Blochno-modul'noe obuchenie : ucheb. posobie dlya stud. sistemy PTO / S.Ya. Batyshev. – M. : Transservis, 1997. – 258 s.
2. Entsiklopediya osviti / Akad. ped. nauk Ukrayini ; gol. red. V.G. Kremen. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
3. Kravets S.G. Klyuchovi kompetentnosti u profesiynomu stanovleni fahivtsiv restorannogo servisu : navchalno-metodichniy kompleks / S.G. Kravets. – K. : ZAT «NICH LAVA», 2013. – 112 s.
4. Kravets Yu.I. Modulniy pidhid u formuvanni zmistu pidgotovki robitnikiv za suchasnimi profesiymi // Yu.I. Kravets // Materiali Vseukr. nauk.-prakt. konf. [«Sistema roboti PTNZ z formuvannya profesiyno mobilnogo kvalifikovanogo robitnika»] (Kriviy Rig, 23-24 list. 2011 r.) / Institut PTO NAPN Ukrayini ; za zag. red. L.L. Sushentsevoyi. – Kriviy Rig, 2011. – S. 71–73.
5. Pometun O.I. Interaktivni tehnologiyi navchannya: teoriya i praktika / O.I. Pometun, L.V. Pirozhenko. – K. : «A.S.K.», 2002. – 136.
6. Pro zatverdzhennya Metodichnih rekomendatsiy shchodo rozroblennya Derzhavnih standartiv profesiyno-tehnichnoyi osviti z konkretnih profesiy na osnovi kompetentnitsnogo pidhodu. Nakaz Ministerstva osviti i nauki, molodi ta sportu Ukrayini № 522 vid 26 kvitnya 2012 r. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-metodichnih-rekomendacii-shodo-rozroblenn-doc99436.html>. – Zagol. z ekranu.
7. Yagupov V.V. Pedagogika : navch. posib. / V.V. Yagupov. – K. : Libid, 2002. – 560 s.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сніжана Леу

Анотація

У статті розглянуто інноваційні методи професійного навчання на сучасних підприємствах та їх особливості. Визначено актуальність досліджуваної теми недостатністю теоретичних напрацювань щодо використання даних методів саме у практиці навчання на підприємстві, а особливо в умовах високотехнологічного виробництва, недостатньою обізнаністю керівників та інженерно-педагогічних працівників багатьох вітчизняних підприємств у питаннях ефективності використання таких підходів до розвитку трудового потенціалу підприємства в умовах високотехнологічного виробництва. Наголошено на потребі практики професійного навчання на сучасних підприємствах та розвитку саме трудового потенціалу, «талантів» підприємства, безпосередньої участі керівника в процесі навчання кваліфікованих робітників, ефективності використання ігрових методів, відповідно до потреб та можливостей виробничого процесу, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку товарів та послуг.

Ключові слова: нестандартні методи навчання, розвиток, трудовий потенціал, інноваційні форми та методи, технології навчання, конкурентоспроможність.

У сучасних умовах підвищеної конкуренції та швидкого старіння професійних знань питання професійного навчання на сучасних підприємствах і розвитку їх трудового потенціалу набувають дедалі більшого значення та актуальності. Розвиток персоналу підприємств зазвичай реалізується через навчання, адже здатність та готовність співробітників навчатися швидше від конкурентів забезпечує стабільність, ефективне функціонування, підвищує конкурентоздатність і є запорукою успіху підприємства на ринку праці, товарів та послуг. Тому трудовий потенціал кожного окремого працівника, а саме, його можлива трудова дієздатність і ресурсні

можливості в галузі праці, безпосередньо впливають на діяльність підприємства в цілому [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти розвитку трудового потенціалу підприємств досліджували сучасні вчені, а саме: вплив культури підприємства на формування і розвиток трудового потенціалу – А. Воронкова, М. Баб'як, Е. Коренєв, І. Мажура та ін.; мотивацію розвитку трудового потенціалу – Н. Ткаченко, К. Козак; професійне навчання на підприємстві – С. Батишев, Н. Ничкало, В. Радкевич, А. Михайличенко, Л. Герганов та ін.

Метою даної статті є розгляд інноваційних методів професійного навчання на сучасних підприємствах в умовах високотехнологічного виробництва, а саме: «система управління навчанням», «навчання, яке проводить керівник підприємства», «бізнес-симуляційна гра», «програма «Менеджер проекту»», «конкурс на найкращий бізнес-проект», «управління талантами» або ж «формування «бази талантів»» – та їх актуальність для підвищення результативності діяльності підприємства в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійне навчання на сучасних підприємствах має бути орієнтовано не лише на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників, а й на розвиток трудового потенціалу підприємства зокрема. Явище розвитку саме трудового потенціалу є відносно новим для українського ринку праці та реалізується через професійну підготовку персоналу, використовуючи стандартні процедури і методи навчання, а саме: організацію постійного навчання за спеціалізованими програмами, навчання на робочому місці в процесі роботи і підготовка в навчальних центрах тощо. Залучення ж інноваційних форм та методів навчання (дистанційного, відкритого, комбінованого тощо) сприяє сталому розвитку трудового потенціалу як окремої особистості, так і підприємства в цілому.

У практиці підприємств західних країн виокремлюють та широко застосовують так звані нестандартні методи розвитку трудового потенціалу, а їх вибір залежить від економічної ситуації, стадії розвитку підприємства та інших чинників, серед яких: система управління навчанням, навчання, яке проводить керівник підприємства, бізнес-симуляційна гра, програма «Менеджер проекту», конкурс на

найкращий бізнес-проект, управління талантами або ж формування «бази талантів».

Система управління навчанням (англ. Learning managing system, LMS) передбачає розроблення, управління і поширення навчальних матеріалів забезпеченням спільного доступу з будь-якого робочого місця корпоративної, міжнародної та іншої мережі через вікно браузера [2]. Таким чином, співробітники мають доступ до навчальних ресурсів в будь-який зручний для них час та самостійно обирають потрібний їм вид, зміст та темп навчання. Он-лайн матеріали створюються у візуальному навчальному середовищі та вивчаються у визначеній послідовності, яка, зазвичай, додається. Ці матеріали також можуть включати індивідуальні та проектні завдання для роботи в малих групах, навчальні елементи для всіх студентів. Дана система лежить в основі дистанційного навчання та має певні особливості, характерні для кожного окремо взятого підприємства, відповідно до умов та технічних можливостей його роботи, потреби в навчанні кваліфікованих робітників тощо.

Системи управління навчанням можуть бути персональними (рис.1), корпоративними (рис.2), груповими та індивідуальними (рис.3). Вибір і створення такої системи залежить від умов та потреб того хто навчається або ж організовує навчальний процес.

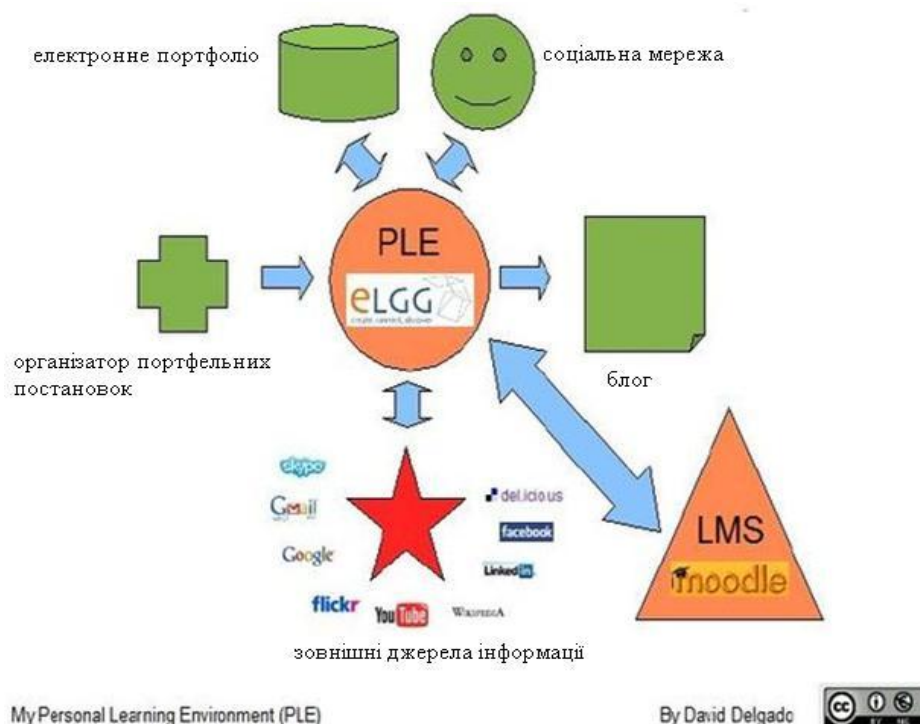

Рис. 1. Персональний навчальний простір [10]

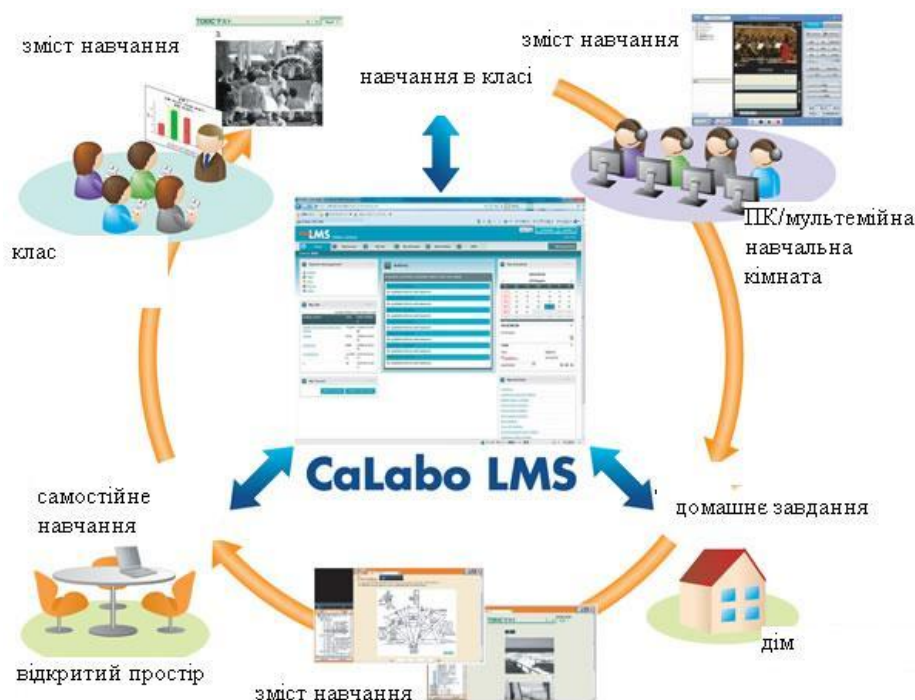

Рис. 2. Приклад організації системи управління навчанням на підприємстві [11]

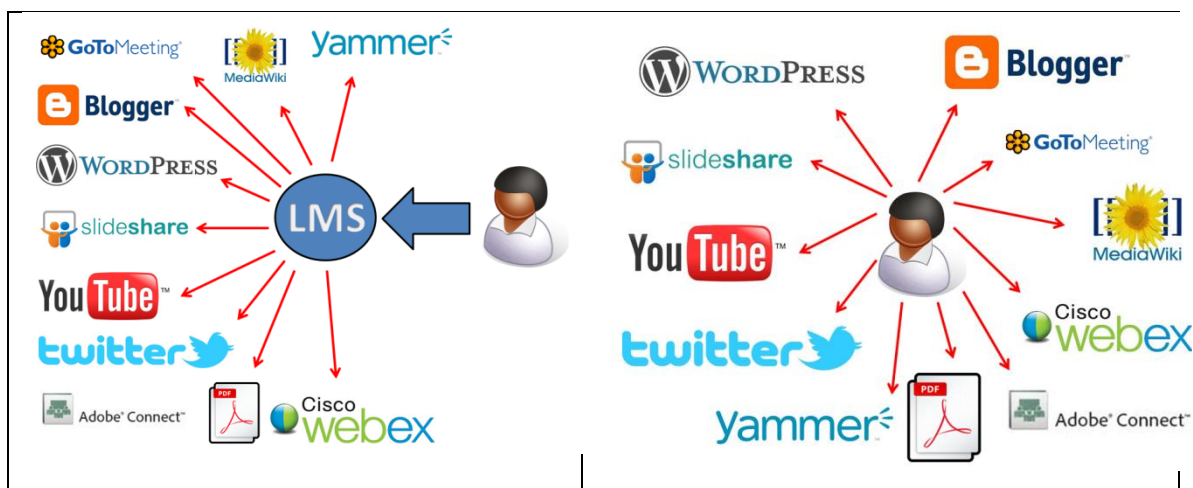

Рис. 3. Приклад індивідуальної системи управління навчанням [12]

Для організації системи управління навчанням використовуються різні платформи, але найпопулярнішою, все ж лишається Moodle.

Проведення навчання керівником підприємства відбувається за умови прийняття концепції безперервної освіти співробітників як складової загальної стратегії підприємства. У такому разі участь керівника в навчальних програмах планується у кількості 20

календарних днів на рік і більшість програм проводиться в регіонах. Статус керівника не дає змоги ухилитися від навчання, забезпечує надання інформації «з перших рук», укріплює вертикальні зв'язки і розповсюджує філософію бізнесу та корпоративну культуру.

Ігрові технології навчання набувають дедалі більшого поширення та популярності. Так, *бізнес-симуляційна* гра відображає маркетингову стратегію, фінансову звітність і всі показники діяльності підприємства. Два дні такої гри дають змогу опрацювати об'єм інформації, який, зазвичай, вивчається протягом шести місяців [3]. Симуляція-результати-аналіз-моделювання/модель, як правило, – основні етапи та складові БСГ (рис. 4)

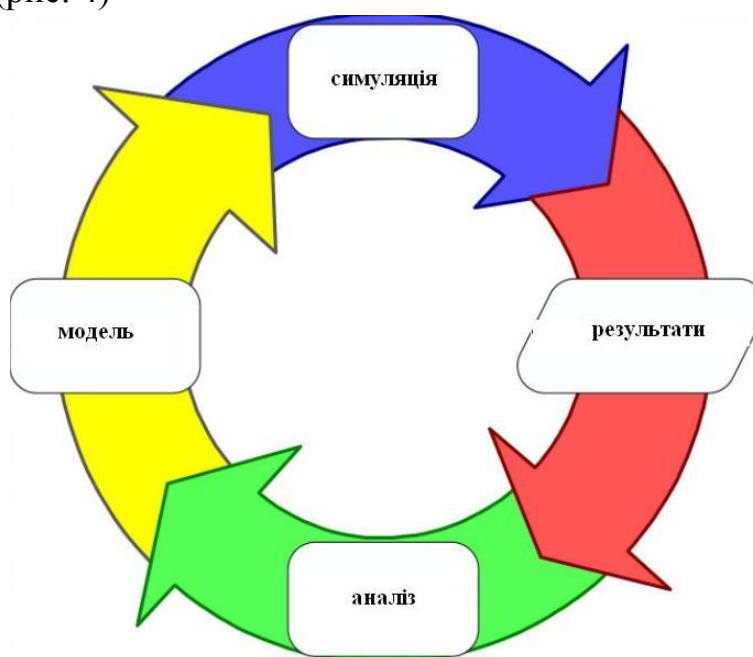

Рис. 4. Етапи бізнес-симуляційної гри [13]

Бізнес-симуляційна гра (БСГ) може бути проведена як вид діяльності на занятті, так і кількадечний тренінг для відпрацювання її. На рисунку 5 зображено процес проведення БСГ з використанням спеціального програмного забезпечення, у даному разі – симулятора. Основною функцією такого обладнання є сприйняття та передача бізнес-рішень між командами-учасниками гри. Перший крок – це створення бізнес-рішень та їх бездротова передача на симулятор. Далі симулятор відображає отриману інформацію графічно або ж у тому вигляді, в якому його задають команди-учасники. Потім команда опрацьовує запропоноване завдання та направляє його на новий етап.

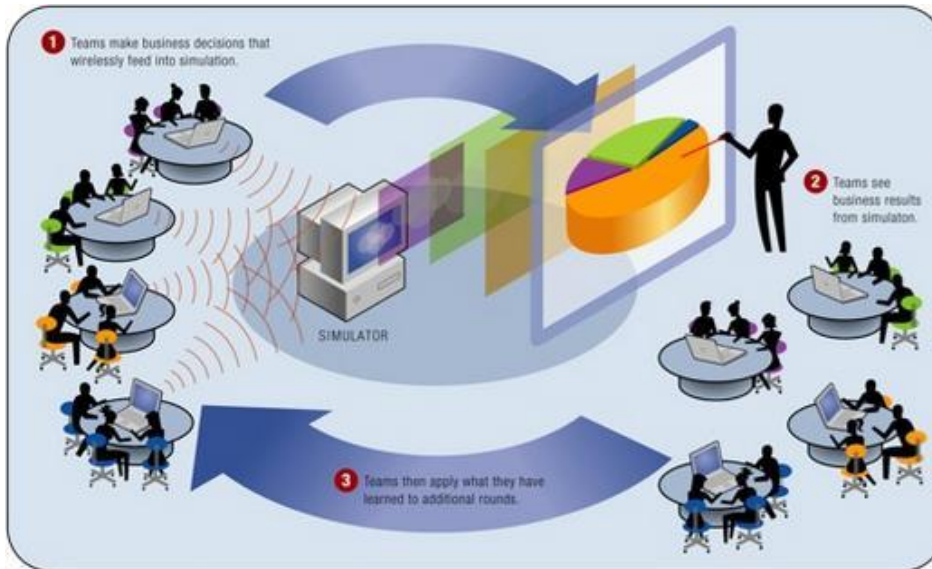

Рис. 5. Етапи бізнес-симуляційної гри [14]

Програма «Менеджер проекту» і конкурс на розроблення кращого бізнес-проекту вимагає наявності певних знань або ж виявлення спеціальних здібностей. Програма заснована на проектному підході до управління діяльністю підприємства і має на меті залучити найбільш здібних молодих спеціалістів, надати їм можливості кар'єрного просування, наставництво й делегування повноважень. У конкурсі може брати участь будь-який співробітник підприємства та, за результатами роботи, бути призначений керівником відповідного проекту.

Використання методу *управління талантами* або ж формування «бази талантів» (англ. talent-management) передбачає створення групи співробітників з високим рівнем здібностей та мотивації з їх подальшим професійним розвитком та відстеженням результатів їхньої діяльності. На відміну від кадрового резерву, даний метод орієнтований на перспективу, наприклад, формування групи лідерів для заміщення управлінських позицій в різних сферах управління компанії [4].

Коротка історична довідка для чіткішого уявлення різниці між вже звичним «кадровим резервом» та новітнім явищем розвитку трудового потенціалу підприємства «управління талантами»: «Цей термін створив Девід Уоткінс з Softscape, вперше використав його в статті, опублікованій у 1998 році [5], і надалі розвинув даний напрям в книзі «Системи управління талантами» у 2004 році [2], однак, зв'язок між розвитком людських ресурсів та ефективністю організаційної структури був визнаний ще в 1970-х роках [8]. У кінці 1990-х

міжнародна консалтингова компанія McKinsey опублікувала звіт «Війна за таланти», що став предметом обговорення на корпоративних зборах. Керівники найбільших компаній, таких, як General Electric, Procter & Gamble замислились над тим, як їх компанії працюють з талантами. У кінці 1990-х років основним інструментом заохочення співробітників, замість коштів, стали акції та опціони. У багатьох технологічно просунутих компаніях, таких, як Microsoft і Cisco, в результаті цієї політики з'явилося безліч співробітників-мільйонерів, і почалися суперечки про те як утримати в компанії матеріально незалежних молодих співробітників [7]».

Для того, щоб краще зрозуміти суть даного явища, наводимо таблицю з найбільш популярними визначеннями «управління талантами», котрі вивели компанії, які є важливими гравцями на ринку управління персоналом (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «управління талантами»

	Визначення	Компанія
1.	Процес, орієнтований на бізнес, націлений на залучення, управління, розвиток й утримання ключових співробітників компанії. Цей процес має бути в управлінні лінійними і топ-менеджерами за активної підтримки та контролю з боку HR департаменту	Bersin by Deloitte
2	Термін, що називає інтегрований підхід до управління різними HR-процесами, включаючи рекрутинг, найм, швидку адаптацію (onboarding), навчання, управління ефективністю діяльності, розвиток лідерства та планування заміщення посад	Towers Watson
3	Систематичне залучення, ідентифікація, розвиток, утримання й мобілізацію людей з високим потенціалом, особливо цінних для організації	Chartered Institute of Personnel and Development CIPD / Чартерний Інститут персоналу та розвитку
4	Підхід до управління людьми через розбудову культури, залучення людей, розвиток їхніх здібностей і можливостей, реалізуючи процеси залучення, розвитку та використання (розгортання) талантів. Перераховані процеси повинні бути узгоджені з цілями організації	Всесвітня мережа Інтернет
5	Ефективне управління талантами – розстановка людей з правильними навичками на позитивні позиції в потрібний час. Або: розстановка людей, відповідних вимогам та очікуванням компанії (правильні люди з позитивними навичками) на потрібні компанії позиції (правильні позиції – існування яких важливе для бізнесу) своєчасно (у потрібний час)	Association for Talent Development ASTD / Асоціація розвитку талантів

Для діяльнісної характеристики даного поняття виділимо такі ознаки: процес, підхід, залучення, управління, розстановка. Також ключовими словами є: залучення, утримання, розвиток, що потребують постійної високої мотивації як роботодавця, так і робітника.

Звісно, існує й класичний набір компонентів процесу управління талантами (рис. 6) та часто цей перелік ще доповнюють такі види діяльності, як: кар'єрне планування, управління ефективністю діяльності, розвиток команд та індивідуумів тощо.

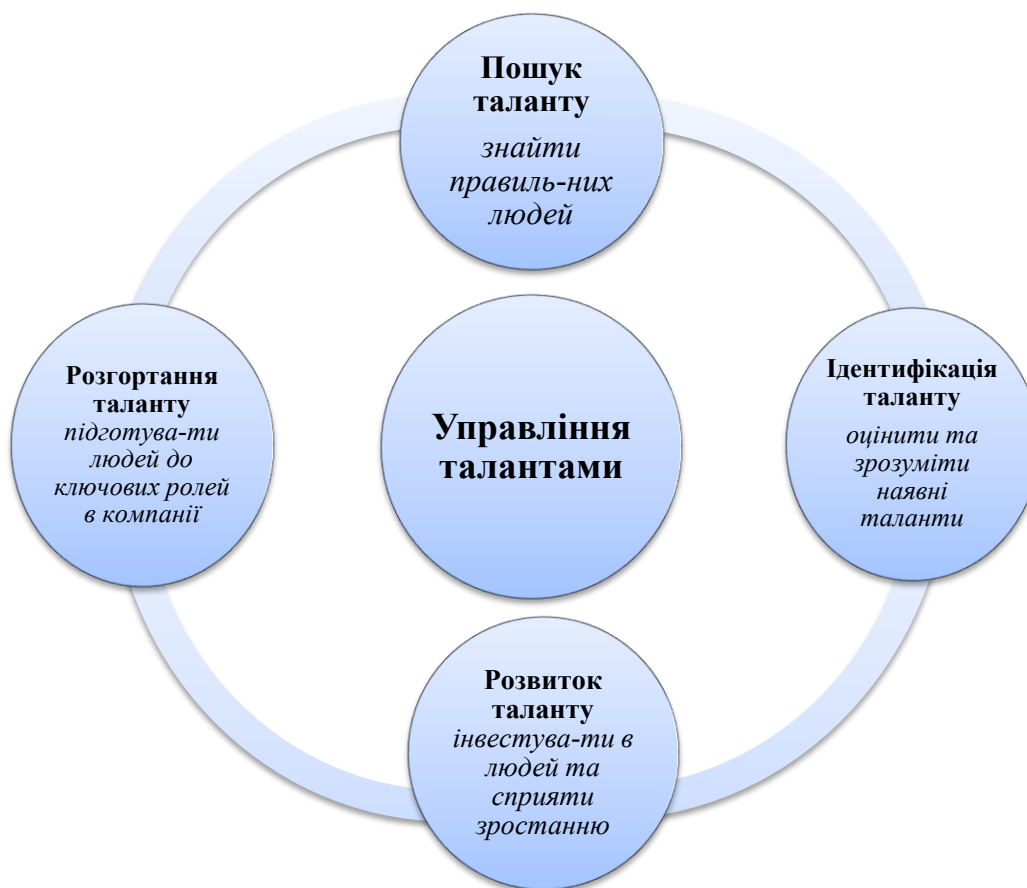

Рис. 6 Класичні компоненти управління талантами [опрацьовано та розроблено автором]

Таким чином, можна зробити висновок, що основною метою управління талантами є покращення діяльності підприємства за рахунок внутрішнього ресурсу його трудового потенціалу, який має бути високо вмотивованим, що приводить до взаємовигідного співробітництва роботодавця-працівник.

Висновок. Представлені в статті інноваційні методи професійного навчання на сучасних підприємствах можуть бути використані в умовах навчання на виробництві, відповідно до потреб та можливостей підприємства, та сприяти підвищенню його конкурентоспроможності на ринку праці. Трудовий потенціал підприємства як ресурс має провідне значення, так як впливає на раціональне використання інших ресурсів підприємства. Звичайно, така діяльність потребує залучення додаткових коштів, розроблення та впровадження програм з розвитку і підтримки компетенцій, затребуваних на сучасному ринку праці, залучення відповідних спеціалістів, міжнародних експертів тощо.

Завжди варто пам'ятати, що особистий життєвий потенціал людини, як і персоналу усього підприємства – запорука його стабільності й ефективної діяльності.

Список використаних джерел

1. *Турецька І.* Розвиток трудового потенціалу підприємства в сучасних умовах [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64092.doc.htm.
2. Learning management system [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Learning_management_system.
3. Business simulation [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Business_simulation.
4. Talent management [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Talent_management.
5. *Watkins, David.* Lightyear – An Application Framework for Talent Management That Acts as a Central Feedback Center for all Organizational Functions (англ.). Softscape, Incorporated (1998) [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hreonline.com/pdfs/03012008SoftscapeDocument.pdf>.
6. *Schweyer, Allan.* Talent Management Systems: Best Practices in Technology Solutions for Recruitment, Retention and Workforce Planning. John Wiley & Sons (2004) [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.amazon.com/Talent-Management-Systems-Technology-Recruitment/dp/0470833866/ref=ntt_at_ep_dpt_1.
7. Управление талантами [електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/Управление_талантами.
8. *Schein, Edgar.* Increasing Organizational Effectiveness through Better Human Resources Planning and Development // Sloan Management

Review. – 1977. – Vol. 19:1. – P. 1.

9. Talent Management [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://insight-hrcouk.stills.co.uk/talent-management/>.

10. LMS versus PLE [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://isidreb.wikispaces.com/---+LMS+--+versus+ple>.

11. Learning Management System CaLabo LMS [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.chieru.com/product/calabolms/>.

12. The Role of a Learning Management System in a World Awash in Learning Content [электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.absorblms.com/blog/2012/11/13/the-role-of-a-learning-management-system-in-a-world-awash-in-learning-content/>.

13. پاسخ سوالات در سشد بيه سازي كام پيوته زياد تصفا [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ucna.ir/post/category/1>.

14. Business Simulation Training [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pixshark.com/business-simulation-training.htm>.

Аннотация

НЕСТАНДАРТНЫЕ МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Снежана Леу

В статье рассмотрены нестандартные методы развития трудового потенциала предприятия и их особенности. К нестандартным методам принадлежат такие: система управления обучением, обучение, которое проводит руководитель предприятия, бизнес-симуляционная игра, программа «Менеджер проекта», конкурс на лучший бизнес-проект, управление талантами или же формирование «базы талантов». Определена актуальность исследуемой темы через недостаточность теоретических наработок по использованию данных методов в практике обучения на предприятии, а особенно в условиях высокотехнологического производства, и недостатком обязанности руководителей и инженерно-педагогических работников многих отечественных предприятий по вопросам использования таких подходов в развитии трудового потенциала предприятия в условиях высокотехнологического производства. Акцентируется внимание на развитии именно трудового потенциала, «талантов» предприятия, при

непосредственном участии руководителя в процессе обучения квалифицированных работников; эффективности использования игровых методов в соответствии с потребностями и возможностями производственного процесса, что будет способствовать повышению конкурентоспособности предприятия на рынке товаров и услуг.

***Ключевые слова:** нестандартные методы, развитие, трудовой потенциал, инновационные формы и методы, технологии обучения, конкурентоспособность.*

Abstract

NON-STANDARD METHODS OF WORKFORCE DEVELOPMENT OF AN ENTERPRISE UNDER MODERN CONDITIONS

Snizhana Leu

Junior Research Laboratory
foreign systems of vocational education
and training IPTO NAPS Ukraine

Non-standard methods of workforce development of an enterprise and their specific features are represented in the article. Learning managing system, Head's training, business-simulative game, program "Project manager", competition for best business project, talent management or "talent-pool" design belong to non-standard methods of workforce development of an enterprise. The actuality of following research is proved via the lack of theoretical researches on the following methods' use in the training practice of an enterprise under the conditions of high-technological production and the lack of heads and pedagogical staff's knowledge on the following issues. Workforce and "talent" development, Head's training, efficiency of game methods according to the need and possibilities of an enterprise are emphasized. It will force the competitiveness of an enterprise at the goods and service market.

***Key words:** non-standard methods, development, workforce, innovative forms and methods, training technologies, competitiveness.*

References

1. *Turetska I.* Rozvitok trudovogo potentsialu pidpriemstva v suchasniy umovah [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64092.doc.htm.
2. Learning management system [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://en.wikipedia.org/wiki/Learning_management_system.
3. Business simulation [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://en.wikipedia.org/wiki/Business_simulation.
4. Talent management [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://en.wikipedia.org/wiki/Talent_management.
5. *Watkins, David.* Lightyear – An Application Framework for Talent Management That Acts as a Central Feedback Center for all Organizational Functions (англ.). Softscape, Incorporated (1998) [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.hreonline.com/pdfs/03012008SoftscapeDocument.pdf>.
6. *Schweyer, Allan.* Talent Management Systems: Best Practices in Technology Solutions for Recruitment, Retention and Workforce Planning. John Wiley & Sons (2004) [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.amazon.com/Talent-Management-Systems-Technology-Recruitment/dp/0470833866/ref=ntt_at_ep_dpt_1.
7. Upravlenie talantami [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: https://ru.wikipedia.org/wiki/Upravlenie_talantami.
8. *Schein, Edgar.* Increasing Organizational Effectiveness through Better Human Resources Planning and Development // Sloan Management Review. — 1977. — Vol. 19:1. — P. 1.
9. Talent Management [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://insight-hrcouk.stills.co.uk/talent-management/>.
10. LMS versus PLE [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://isidreb.wikispaces.com/---+LMS+-+versus+ple>.
11. Learning Management System CaLabo LMS [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.chieru.com/product/calabolms/>.
12. The Role of a Learning Management System in a World Awash in Learning Content [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.absorblms.com/blog/2012/11/13/the-role-of-a-learning-management-system-in-a-world-awash-in-learning-content/>.
13. پاسخ سوالات در شد به سازی کام پیوت ریاسد تاد صد فا [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ucna.ir/post/category/1>.
14. Business Simulation Training [elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://pixshark.com/business-simulation-training.htm>.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ПЕДАГОГАМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Людмила Майборода

Анотація

У статті розглянуто питання щодо необхідності створення педагогами професійного навчання ПТНЗ електронних освітніх ресурсів належної якості. Висвітлено методичні рекомендації щодо ефективного і якісного розроблення електронних навчальних презентацій педагогами професійного навчання.

***Ключові слова:** інформаційно-комунікаційні технології, електронні освітні ресурси, електронні навчальні презентації, професійно-технічні навчальні заклади, педагоги професійного навчання.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі, зокрема в професійно-технічній освіті, характеризується розвитком нового інформаційно-освітнього середовища, одним з необхідних складових якого є електронні освітні ресурси (ЕОР). Разом з цим, відбувається пошук методологічних підходів до розроблення дидактичних матеріалів в електронній формі.

Педагоги професійного навчання професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) активно реалізують можливості ІКТ у навчально-виховному процесі, створюють дидактичне забезпечення в електронні формі. Проте варто зазначити, що більшість електронних освітніх ресурсів створюються без належного науково-теоретичного обґрунтування, виходячи виключно з інтуїції та власного бачення педагогів професійного навчання, без психолого-педагогічних закономірностей процесів навчання та учіння, без врахування специфіки перебігу психічних процесів, психологічних закономірностей сприйняття та обробки інформації людиною тощо. Набуває актуальності проблема якісного створення, розробки та ефективного використання в навчальному процесі електронних освітніх ресурсів.

Сучасні дослідження науковців доводять, що для здійснення навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій недостатньо вирішення лише технологічних й організаційних питань, особливої уваги потребує його інформаційна складова.

Науковці зазначають, що електронні освітні ресурси виконують важливі дидактичні функції, зокрема такі, як: зберігання і відтворення змісту навчання, унаочнення навчального матеріалу, організації управління навчальним процесом [1]. З огляду на те, що ЕОР є дидактичним забезпеченням навчально-виховного процесу, то до їх якості висуваються вимоги, дотримання яких забезпечується певною системою заходів і нормативних документів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питання якості електронних освітніх ресурсів розглядаються багатьма науковцями, як вітчизняними, так і закордонними, зокрема: В. Биковим, В. Вембер, І. Вострокнутовою, А. Гуржієм, Г. Глазуною, Г. Кравцовим, В. Лапинським, Н. Морзе, О. Роберт та ін. Проте недостатньою є вивченість проблеми якості розроблення електронних освітніх ресурсів у професійно-технічній освіті.

Мета статті полягає у розгляді вимог щодо електронних освітніх ресурсів, зокрема нормативно-правових, висвітленні методичних рекомендацій щодо ефективного і якісного розроблення електронних навчальних презентацій педагогами професійного навчання ПТНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі реформування сучасної професійно-технічної освіти, стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та їх застосування у підготовці кваліфікованих робітників у ПТНЗ набуває актуальності проблема якості електронних освітніх ресурсів.

Поняття електронних освітніх ресурсів визначається як: «навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені в комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами» [2]. Так, в Положенні про електронні освітні ресурси, що

затверджено Наказом МОНмолодьспорт України від 01 жовтня 2012 р. № 1060, визначаються види електронних освітніх ресурсів, порядок їх розроблення та впровадження. Вони є складовою частиною навчально-виховного процесу, мають навчально-методичне призначення та використовується для забезпечення навчальної діяльності учнів і вважається одним з головних елементів інформаційно-освітнього середовища.

До основних видів ЕОР належать: електронний документ; електронне видання; електронний аналог друкованого видання; електронні дидактичні демонстраційні матеріали; інформаційна система; репозитарій електронних ресурсів; комп'ютерний тест; електронний словник; електронний довідник; електронна бібліотека цифрових об'єктів; електронний навчальний посібник; електронний підручник; електронні методичні матеріали; курс дистанційного навчання; електронний лабораторний практикум.

За функціональною ознакою в навчально-виховному процесі, електронні освітні ресурси класифікуються, як: *навчально-методичні* (навчальні плани, робочі програми навчальних дисциплін, розроблені відповідно до навчальних планів); *методичні* (методичні вказівки, методичні посібники, методичні рекомендації для вивчення окремого курсу та керівництва з виконання проектних робіт, тематичні плани); *навчальні* (електронні підручники та навчальні посібники); *допоміжні* (збірники документів і матеріалів, довідники, покажчики наукової та навчальної літератури, наукові публікації педагогів, матеріали конференцій, електронні довідники, словники, енциклопедії); *контролюючі* (тестуючі програми, банки контрольних запитань і завдань з навчальних дисциплін та інші ЕОР, що забезпечують контроль якості знань).

ЕОР повинні відповідати таким вимогам: відповідність програмі з навчального предмета, для вивчення якого розроблено ЕОР; наявність відповідних методичних рекомендацій щодо використання ЕОР у професійній діяльності викладача; дотримання чинних санітарних норм та ергономічних, програмно-технічних вимог до ЕОР; дотримання законодавства України щодо захисту авторських прав. Також, відповідно до положення, використання ЕОР у навчально-виховному процесі допускається після проведення науково-методичної експертизи та отримання відповідного документа, згідно з Порядком надання навчальній літературі, засобам навчання і навчальному обладнанню

грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України.

Так, наприклад, з метою організації навчально-виховного процесу в Міжрегіональному вищому професійному училищі м. Вінниці створений електронний освітній ресурс, який використовують керівники навчального закладу, педагогічні працівники та учні (рис. 1).

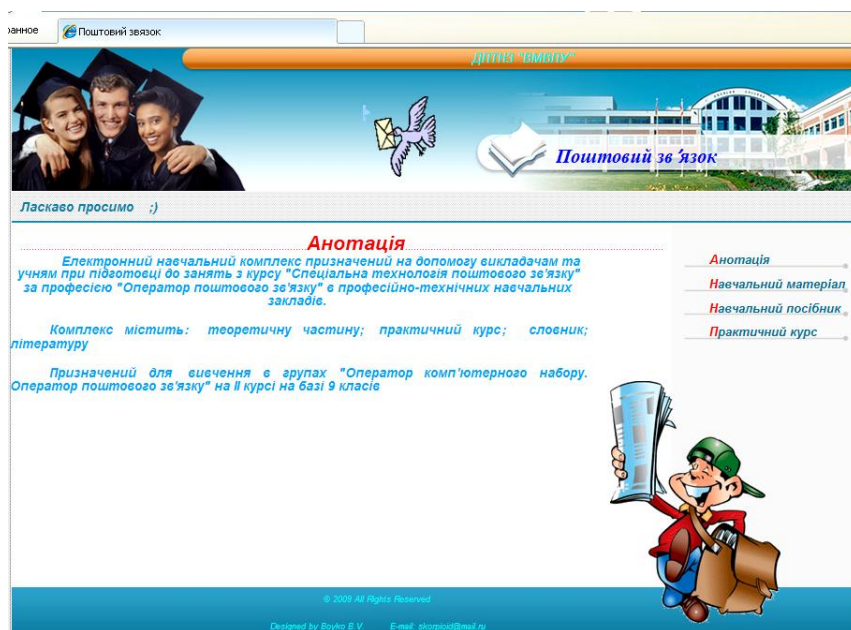

Рис. 1. Скриншот електронний освітній ресурс МВПУ м. Вінниці

Відтак, розглянемо методику створення електронних навчальних презентацій (ЕНП) як поширених і затребуваних у навчально-виховному процесі педагогами професійного навчання ПТНЗ електронних дидактичних демонстраційних матеріалів. ЕНП – ефективний і функціональний наочний засіб, що є сукупністю різних засобів подання інформації (текст, зображення, звук, анімація тощо), який використовується під час проведення уроків, лекцій, семінарів, конференцій тощо, забезпечуючи одночасний вплив на зір та слух учнів, що дає змогу досягти максимальної ефективності сприйняття навчального матеріалу.

До переваг використання педагогами професійного навчання електронних презентацій у навчально-виховному процесі ПТНЗ можна віднести:

- забезпечення групового або індивідуального перегляду;
- використання як для занять з безпосередньою участю педагога професійного навчання, так і без його участі;
- інтерактивність презентації дає змогу адаптувати її під особливості сприйняття учнями навчального матеріалу;

- часова інтерактивність дає можливість учневі самостійно визначати початок, тривалість процесу навчання, а також швидкість опанування навчального матеріалу;

- інтерактивність при доборі потрібної послідовності відображення навчальної інформації забезпечує вільне визначення чергувань використання фрагментів інформації;

- змістова інтерактивність дає змогу змінювати, доповнювати чи зменшувати обсяг змістової інформації;

- легкість тиражування, демонстрація практично на будь-якому комп'ютері; як корисний засіб аудіовізуальної підтримки будь-якої доповіді – виступу на семінарі, конференції або звіту перед навчальною аудиторією;

- використання ресурсів мережі Інтернет, сучасних мультимедійних енциклопедій та електронних підручників;

- доповнення новими матеріалами для вдосконалення навчального процесу, оскільки, сучасні програмні та технічні засоби дають змогу легко змінювати зміст презентації та зберігати її великі обсяги [3].

Однак зазначимо, що при створенні й використанні презентації у навчально-виховному процесі, окрім традиційних методичних вимог, потрібно дотримуватися низки специфічних принципів і правил побудови та оформлення, зумовлених особливостями сприйняття людиною інформації з екрану при відтворенні електронного продукту. Досвід науковців і практиків показує, що ці досить прості правила, часто стають пороговою величиною для педагогів професійного навчання, які мають активно і якісно використовувати навчальні презентації у власній професійній діяльності, що призводить до зниження рівня якості створених наочних (демонстраційних) матеріалів [4].

На електронні навчальні презентації поширюються основні вимоги щодо педагогічних програмних засобів, зокрема електронних освітніх ресурсів (*педагогічні, технічні, ергономічні, естетичні*). При їх створенні педагоги професійного навчання необхідно враховувати: психологічні (розумові, інтелектуальні) особливості учнів (навчальної групи); мету й очікувані результати навчання; структуру пізнавального простору; вибір найбільш ефективних елементів комп'ютерних технологій для вирішення конкретних завдань уроку; вибір кольору слайдів при оформленні, а також:

- зміст інформації на слайді має бути ємним, наочним і логічно

завершеним, це одна з найперших вимог при створенні слайдів. Використовувати короткі слова і речення, обмежитися використанням простого тексту з простих речень. Заголовки повинні привертати увагу аудиторії;

- обсяг інформації слайда повинен містити мінімально доцільну кількість слів, бажано виносити на слайд пропозиції, визначення, слова, терміни, які варто записати в зошиті, прочитати їх вголос під час демонстрації презентації тощо. Не варто перевантажувати слайд інформацією (людина одночасно може запам'ятати не більше 3-х фактів, висновків, визначень). Найбільша ефективність досягається тоді, коли ключові пункти відтворюються по одному на кожному окремому слайді;

- обсяг презентації не повинен бути меншим 8–10 слайдів. Дослідження свідчать, що для навчальної презентації найбільш ефективний зоровий ряд обсягом не більше 20 слайдів (оптимально – 12–15). Зоровий ряд з більшою кількістю слайдів викликає втому, відволікає від суті досліджуваної теми.

- розмішувати інформацію на слайді потрібно горизонтально. Найбільш важлива інформація повинна розташовуватися в центрі екрана. Якщо на слайді є зображення (рисунок, креслення, схема тощо), то підпис має розташовуватись під ним. Креслення, малюнки, фотографії та інші ілюстровані матеріали мають, по можливості, максимально рівномірно заповнювати поле екрана і бути якісними;

- шрифт для написів та заголовків слід використовувати чіткий, крупний. Для заголовків – не менше 32 *пт*. Для інформації – не менше 24*пт*. Не варто змішувати різні типи шрифтів в одній презентації. Для виділення інформації треба використовувати жирний шрифт, курсив або підкреслювання. Не можна зловживати великими (прописними) літерами (вони читаються гірше малих (рядкових)). Розмір літер, цифр, знаків, їхня контрастність визначаються необхідністю їх чіткого розгляду з останнього ряду в аудиторії;

- використання кольорів при оформленні слайда таке: заливка фону, літер, ліній має бути переважно в спокійних і теплих тонах, що не викликає роздратування і втому очей. Фрагменти, на які треба звернути особливу увагу, можна виділити більш яскравим кольором, сфокусувавши на ньому увагу учнів. На одному слайді рекомендується використовувати не більше трьох кольорів: один – для фону, другий – для заголовка, третій – для тексту. Для фону та тексту потрібно

використовувати контрастні кольори. Оптимальне поєднання кольору шрифту і фону: білий на темно-синьому, чорний на білому, жовтий на синьому. Кольорова схема повинна бути однаковою для всіх слайдів;

- дотримання єдиного стилю оформлення. Уникати стилю, який може відвертати увагу від інформації. Допоміжна інформація (кнопки керування) не повинна переважати над основною інформацією (текстом, ілюстраціями);

- необхідно використовувати різні види слайдів для забезпечення різноманітності представлення інформації: з текстом, таблицями, діаграмами;

- не можна перевантажувати слайди зовровою інформацією;

- звуковий супровід слайдів не може бути різким чи дратівливим, відвертати увагу;

- анімаційні ефекти доцільно використати для представлення інформації на слайді. Не варто зловживати різноманітними анімаційними ефектами, вони не повинні відвертати увагу від змісту інформації на слайді;

- мультимедійність у навчальних презентаціях: задля скорочення часу на викладення навчального матеріалу, бажано звести текстову інформацію до мінімуму, замінюючи її схемами, діаграмами, рисунками, фотографіями, анімаційними фрагментами або відеофрагментами;

- на перегляд одного слайда варто відводити не менше 2 хв., аби учні могли сконцентрувати увагу на зображенні, простежити послідовність дій, розглянути всі елементи слайда, зафіксувати кінцевий результат, зробити записи (в разі потреби) [5].

При роботі з навчальними презентаціями на уроках, необхідно передусім враховувати психофізіологічні закономірності сприйняття інформації з екрана: комп'ютера; телевізора; інтерактивної дошки; проекційного екрана. Робота з візуальною інформацією, що подається з екрана, має свої особливості, оскільки при тривалій роботі викликає втому, зниження гостроти зору. Особливо трудомісткою для зору є робота з текстами.

Щодо використання електронних презентацій, то рекомендується дотримуватись таких положень [6]:

- 1) слайди презентації повинні містити лише основні моменти лекції (основні визначення, схеми, анімаційні та відеофрагменти, що відображають суть досліджуваних явищ);

- 2) загальна кількість слайдів не повинна перевищувати 20–25;
- 3) не варто перевантажувати слайди різними спецефектами, інакше увагу учнів буде зосереджена саме на них, а не на інформаційному наповненні слайда;
- 4) на рівень сприйняття матеріалу великий вплив робить кольорова гама слайда, тому необхідно подбати про правильне забарвлення презентації, щоб слайд добре «читався», потрібно чітко розрахувати час на показ того чи іншого слайда, аби презентація була доповненням до уроку, а не навпаки. Це гарантує належне сприйняття інформації учнями (рис. 2).

Рис. 2. Елемент навчальної презентації

Також навчальну презентацію з теми уроку можна використати як роздатковий матеріал або «робочий зошит» для учнів (рис.3).

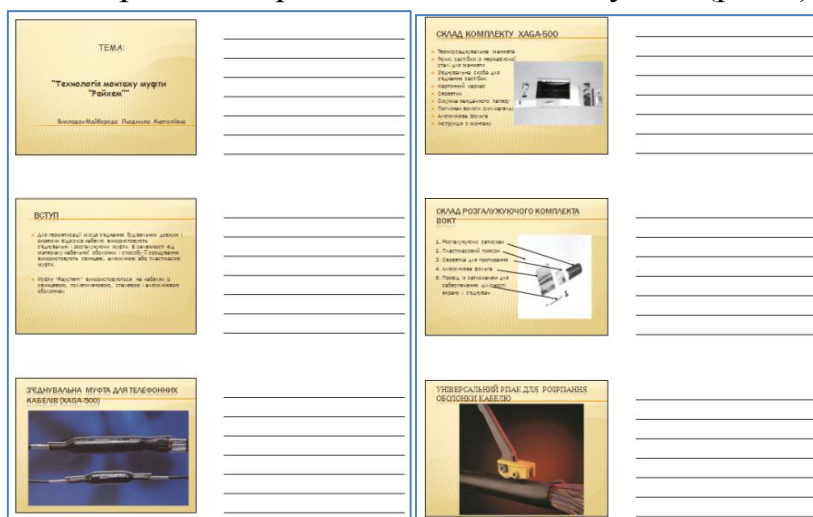

Рис 3. Приклад використання навчальної презентації як роздаткового матеріалу

Висновок. На якість підготовки кваліфікованих робітників впливає не лише педагогічна майстерність педагога, але й грамотно розроблені дидактичні матеріали з навчальних дисциплін, зокрема

електронні презентації. У процесі їх розроблення педагогу професійного навчання необхідно дотримуватися нормативно-правових, санітарних та ергономічних вимог.

Список використаних джерел

1. Гуржій А.М. Електронні освітні ресурси як основа сучасного навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів / Гуржій А.М., Лапінський В.В.// Інформаційні технології в освіті. 2013. № 15 http://ite.kspu.edu/webfm_send/389.

2. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.12 р. № 1060 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12/> Заголовок з екрану.

3. Дементієвська Н.П. Проектування, створення та використання навчальних мультимедійних презентацій як засобу розвитку мислення учнів [Електронний ресурс] / Н.П. Дементієвська, Н.В. Морзе // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання / Ін-т інформ. технологій і засобів навчання НАПН України, Ун-т менеджменту освіти НАПН України; гол.ред.: В.Ю. Биков. – 2007. – № 1 (2). – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em2/emg.html>. – Заголовок з екрана.

4. Принципы и правила создания учебных мультимедийных презентаций [Електронний ресурс] // Официальный портал городской Думы и Администрации города Ростов-на-Дону. – Режим доступу: <http://www.rostov-gorod.ru/?ID=14471>. – Загол. з екрана.

5. Требования к составлению и оформлению мультимедийной презентации для защиты выпускной квалификационной работы (ВКР) [Електронний ресурс] // Учебные презентации. – Режим доступу: <http://present.griban.ru/kak-sdelat-prezentaciju-k-vkr.html>. – Заголовок з екрана.

6. Гудов Д.В. Опыт применения мультимедийных технологий в учебном процессе / Д.В. Гудов // Проблемы и перспективы развития непрерывного профессионального образования в эпоху социальных реформ: Сборник научных трудов Третьей Международной заочной научно-методической конференции: В 2 ч. 4.1. – Саратов: Изд-во «Научная книга», 2006. – С. 178–181.

Аннотация

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗРАБОТКЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ ПЕДАГОГАМИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

Людмила Майборода

В статье рассматриваются вопросы о необходимости создания педагогами профессионального обучения ПТУЗ электронных образовательных ресурсов надлежащего качества. Освещаются методические рекомендации по эффективной и качественной разработке электронных учебных презентаций педагогами профессионального обучения.

Ключевые слова: *информационно-коммуникационные технологии, электронные образовательные ресурсы, электронные учебные презентации, профессионально-технические учебные заведения, педагоги профессионального обучения.*

Abstract

METHODICAL APPROACHES TO DEVELOPING ELECTRONIC EDUCATIONAL RESOURCES TEACHERS OF VOCATIONAL TRAINING

Ludmila Mayboroda

Research Laboratory distance
vocational training IPTO NAPS
Ukraine

The article deals with the issue of the need for a VET teachers professional training of electronic educational resources of good quality. Highlights guidance on effective and qualitative development of e-learning presentations by teachers training.

Keywords: *ICT, electronic educational resources, e-learning presentations, vocational education, teachers training.*

References

1. Gurzhiy A.M. Elektronni osvitni resursi yak osnova suchasnogo navchalnogo seredovishcha zagalnoosvitnih navchalnih zakladiv / Gurzhiy A.M., Lapinskiy V.V.// Informatsiyni tehnologiyi v osviti. 2013. № 15 http://ite.kspu.edu/webfm_send/389.
2. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro elektronni osvitni resursi: Nakaz Ministerstva osviti i nauki Ukrayini vid 01.10.12 r. № 1060 [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12/> Zagolovok z ekranu.
3. Dementievskaya N.P. Proektuvannya, stvorenniya ta vikoristannya navchalnih multimediy nih prezentatsiy yak zasobu rozvitku mislennya uchniv [Elektronniy resurs] / N.P. Dementievskaya, N.V. Morze // Informatsiyni tehnologiyi i zasobinavchannya: elektronne naukove fahove vidannya / In-t inform. tehnologiy i zasobivnavchannya NAPN Ukrayini, Un-t menedzhmentu osviti NAPN Ukrayini; gol.red.: V.Yu. Bikov. – 2007. – № 1 (2). – Rezhim dostupu: <http://www.ime.edu-ua.net/em2/emg.html>. – Zagolovok z ekranu.
4. Printsipy i pravila sozdaniya uchebnykh mul'timediynykh prezentatsiy [Elektronniy resurs] // Ofitsial'nyy portal gorodskoy Dumy i Administratsii goroda Rostov-na-Donu. – Rezhim dostupu: <http://www.rostov-gorod.ru/?ID=14471>. – Zagol. z ekranu.
5. Trebovaniya k sostavleniyu i oformleniyu mul'timediynoy prezentatsii dlya zashchity vypusknoy kvalifikatsionnoy raboty (VKR) [Elektronniy resurs] // Uchebnye prezentatsii. – Rezhim dostupu: <http://present.griban.ru/kak-sdelat-prezentaciju-k-vkr.html>. – Zagolovok z ekranu.
6. Gudov D.V. Opyt primeneniya mul'timediynykh tekhnologiy v uchebnom protsesse / D.V. Gudov // Problemy i perspektivy razvitiya nepreryvnogo professional'nogo obrazovaniya v epokhu sotsial'nykh reform: Sbornik nauchnykh trudov Tret'yey Mezhdunarodnoy zaachnoy nauchno-metodicheskoy konferentsii: V 2 ch. 4.1. – Saratov: Izd-vo «Nauchnaya kniga», 2006. – S. 178–181.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН З ПРОФЕСІЇ «АГЕНТ З ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ»

Світлана Масліч

Анотація

У статті визначено актуальність проблеми формування інформаційно-аналітичної компетентності викладачів спеціальних дисциплін з професії «Агент з організації туризму». Відзначено, що інформаційно-аналітична компетентність є складовою професійної компетентності.

Розглянуто методичне призначення електронних засобів навчання, алгоритм впровадження інформаційних технологій у навчальний процес, а також професійну діяльність педагогів в умовах інформатизації системи середньої професійної освіти.

Запропоновано методичні рекомендації щодо використання електронних ресурсів у навчальному процесі.

***Ключові слова:** інформаційно-аналітична компетентність, інформаційний простір, Internet-технології, електронні ресурси.*

Постановка проблеми. Однією з перспективних галузей сучасної економіки є туризм. Відкриваючи Глобальний форум економіки туризму в Макао, Генеральний секретар UNWTO Талеб Ріфаї зазначив, що «в умовах нинішньої економічної невизначеності туризм є одним з небагатьох секторів економіки у світі, який активно розвивається, стимулює економічний прогрес як у країнах, що розвиваються, так і в розвинених і, що найбільш важливо, створює так необхідні робочі місця» [1].

Україна має усі передумови для успішного розвитку туристичної галузі як важливої складової соціально-економічної політики держави. Дослідження показують, що «в країнах ЄС туризм сприяє підвищенню сукупного валового внутрішнього продукту на 8 відсотків, економічному зростанню на 11 відсотків, а кількість робочих місць у туристичній індустрії становить близько 12 відсотків загальної

чисельності» [2]. Туристична галузь, яка є додатковим джерелом фінансових надходжень, здатна поліпшити економічну ситуацію України, створивши об'єктивні передумови економічного розвитку держави.

Б. Пайн, аналізуючи ринок праці, зауважує, що на сьогодні досить затребуваною є професія «Агент з організації туризму». Високий рівень освіти як мети суспільства, що прогресує у розвитку з активним залученням туризму, є характерною рисою нової епохи суспільного розвитку й економіки трансформацій [7; с. 48–51].

Варто зазначити, що стан сучасного туристичного ринку вимагає від фахівців даної галузі серйозного рівня оволодіння інформаційними технологіями. Агент з організації туризму має досконало орієнтуватися в інформаційному просторі, опрацьовувати величезні обсяги даних, аналізувати та оцінювати їх. А отже, працівники туристичної галузі повинні мати чітко сформовані риси інформаційно-аналітичної компетентності, що є невід'ємною складовою їхньої професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема підготовки фахівців туристичної галузі розглядається в наукових працях Н. Александрової, В. Гончарова, Л. Лук'янової, М. Мальської, Н. Ничкало, М. Скрипник, С. Сисоєвої, В. Федорченка, Л. Федулової.

Досвід підготовки майбутніх агентів з організації туризму в ПТНЗ вивчали Л. Грибова, Л. Гусечко, Л. Козак, В. Лозовецька, Н. Мартинова, О. Оліферчук, Л. Паламарчук, Л. Хомич.

Питаннями інформаційно-аналітичної компетентності займалися Н. Величко, Л. Петренко, І. Савченко, В. Свистун, В. Ягунов.

Разом з тим, проблема інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх агентів з організації туризму у ПТНЗ та викладачів спеціальних дисциплін з даної професії залишається недостатньо висвітленою.

Важливою умовою ефективного функціонування туристичної галузі є підготовка високоякісних спеціалістів, здатних швидко адаптуватися до нових вимог ринку праці. Зауважимо, що сучасний агент з організації туризму у своїй професійній діяльності повинен досконало знати інформаційні технології, уміло працювати із сучасною комп'ютерною та оргтехнікою, мати навички роботи з пакетами програм для туристичних фірм.

Так, І. Титаренко наголошує, що «підготовка спеціалістів у будь-

якій галузі стає неможливою без оволодіння комп'ютерними технологіями. Тому слід розробити принципово нові підходи до системи освіти в цілому, а особливо освіти тих, хто відповідає за майбутнє країни – вихователів і вчителів навчальних закладів. Сучасний педагог повинен нести своїм учням не просто нові знання, а новий тип оволодіння інформацією» [8].

На думку О. Крапівіної, «в результаті використання інформаційних комп'ютерних технологій у системі методичної роботи викладачі мають навчитися здійснювати пошукову та інформаційно-аналітичну діяльність» [5].

Мета статті: обґрунтувати необхідність формування інформаційно-аналітичної компетентності викладачів спеціальних дисциплін з професії «Агент з організації туризму» як важливої умови високоякісної підготовки фахівців даної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна діяльність фахівців туристичної галузі нерозривно пов'язана з високим рівнем оволодіння комп'ютерними технологіями. У відповідності до Державних стандартів професійно-технічної освіти, агент з організації туризму повинен:

- виконувати роботи, пов'язані з реалізацією комплексу туристичних послуг;
- вивчати вітчизняний та зарубіжний ринки туристичних послуг, характеристики обертів туристичної індустрії; робити аналіз змісту, вартості, особливостей послуг готелів, музеїв, транспортних підприємств;
- брати участь у розробці внутрішніх та міжнародних маршрутів;
- самостійно здійснювати підготовку даних для складання кошторисів турів або екскурсій;
- виконувати рекламну діяльність;
- самостійно вести облік заявок і договорів на проведення турів або екскурсій і складати відповідні документи звітності;
- брати участь в оформленні угод із споживачами туристичних послуг;
- використовувати комп'ютерну та офісну техніку [3].

Як бачимо, підготовка фахівців туристичної галузі у системі професійно-технічної освіти має бути спрямована на формування їхньої

інформаційно-аналітичної компетентності. А отже, викладачі спеціальних дисциплін, які працюють у групах майбутніх агентів з організації туризму, мусять володіти усіма інформаційними та аналітичними вміннями, що відповідають рівню підготовки фахівців даної галузі.

За визначенням В. Фоміна, «інформаційно-аналітична компетентність майбутнього фахівця – це структурна складова його професійної компетентності, що визначається як готовність до ефективного розв’язання професійних завдань в умовах невизначеності (неповної інформації)» [9, с. 7].

Перед викладачами спеціальних дисциплін системи професійно-технічної освіти постає завдання донести фахові знання майбутнім кваліфікованим робітникам, майстерно застосовуючи новітні форми й методи навчання. Педагогічна діяльність працівників освіти в умовах сьогодення базується на загальній концепції комп’ютеризації та автоматизації, розробці нових технологій навчання, що, в свою чергу, забезпечується через формування інформаційно-аналітичної компетентності.

О. Назначило визначає інформаційно-аналітичну діяльність викладача як інтегративну характеристику особистості, яка відображає його готовність і здатність ефективно здійснювати пошук, збір, аналіз, обробку інформації й продуктивно використовувати її в процесі розв’язання професійних завдань [6, с. 170].

Інформаційно-аналітична компетентність викладачів спеціальних дисциплін з професії «Агент з організації туризму» проявляється в умінні ефективно вирішувати професійні завдання на основі сучасних засобів інформаційних і комунікаційних технологій.

Педагоги повинні не тільки досконало володіти навиками роботи за комп’ютером, а й використовувати Internet-технології для пошуку інформації, підготовки до уроків та уміло використовувати матеріали електронних бібліотек, співпрацювати з колегами через мережеві педагогічні спільноти. Універсальним програмним продуктом, який у найбільшій мірі використовується викладачами-предметниками, є пакет Microsoft Office. Основною характеристикою даного пакета є повна інтеграція програмних модулів, наявність графічного інтерфейсу, відносна простота у використанні. Приклади використання прикладних програм пакету Microsoft Office наведено в табл.1.

Таблиця 1

Використання складових пакету Microsoft Office викладачами спеціальних дисциплін з професії «Агент з організації туризму»

Додаток	Призначення	Спосіб використання в педагогічній діяльності
Microsoft Word	<i>Текстовий процесор</i>	Написання планів та конспектів уроків, створення дидактичного і методичного матеріалу
Microsoft Excel	<i>Табличний процесор</i>	Створення дидактичного і методичного матеріалу, аналіз даних за допомогою фільтрів, зведених таблиць, підготовка звітної документації
Microsoft Power Point	<i>Програма для створення презентацій</i>	Створення презентацій для уроків та позаурочних заходів
Microsoft Access	<i>Система управління базами даних</i>	Створення навчальних баз даних з можливістю обробки інформації
Microsoft Publisher	<i>Програма для створення публікацій</i>	Створення дидактичного та методичного матеріалу

Сучасний викладач повинен досконало володіти навиками обробки графічної інформації. Програми Paint, Adobe Photoshop, Corel DRAW забезпечують створення ілюстративного матеріалу, Movie Maker, Macromedia Flash – створення відеороликів, флеш-анімацій.

Не менш важливими в педагогічній діяльності викладачів спеціальних дисциплін з професії «Агент з організації туризму» є електронні засоби навчання, методичне призначення яких наведене в таблиці 2.

Таблиця 2

Методичне призначення електронних засобів навчання

Тип електронного засобу навчання	Призначення	Приклад використання викладачами спеціальних дисциплін з професії «Агент з організації туризму»
Навчальні програмні засоби	Забезпечують не обхідний рівень засвоєння навчального матеріалу через повідомлення суми знань і навичок навчальної та практичної діяльності	Масліч С.В. Електронний засіб навчального призначення з предмета «Інформаційна обробка даних в туристичній галузі»*
Програмні засоби (системи) – тренажери	Дають можливість відпрацювання умінь і навичок навчальної діяльності (використовуються при повторенні та закріпленні вивченого матеріалу)	Програмний комплекс «САМО-Турагент», який передбачає автоматизацію усього циклу діяльності туристичного агентства.
Інформаційно-пошукові, інформаційно-довідкові програмні засоби	Забезпечують можливість знаходження необхідної інформації (забезпечують формування умінь і навичок щодо систематизації інформації)	Пошукові системи мережі Internet: google.com.ua, bing.com, yahoo.com, meta.ua, автоматизовані системи бронювання: «Експрес», «Amadeus», «Galileo»
Імітаційні програмні засоби (системи)	Відображають певний аспект реальності для вивчення його основних структурних або функціональних характеристик за допомогою деякого обмеженого числа параметрів	Віртуальні навчально-тренувальні фірми
Демонстраційні програмні засоби	Забезпечують наочне уявлення навчального матеріалу, візуалізацію досліджуваних явищ, процесів і взаємозв'язків між об'єктами	Демонстраційна версія програмного комплексу «KEI-Hotel» та «KEI-HotelLight» (забезпечує можливість у режимі реального часу переглянути роботу основних модулів представлених програм)
Навчально-ігрові програмні засоби	Відображають навчальні ситуації з метою прийняття оптимальних рішень	«ABC Simulator» – гра-тренажер для запам'ятовування англійських слів

* – схвалений для використання у професійно-технічних навчальних закладах науково-методичною комісією з професій торгівлі, сфери послуг, харчової промисловості та туристичної діяльності Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (протокол №5 від 14.07.2010 р.).

На сьогодні як для викладачів, так і для учнів наявні необхідні освітні ресурси, які сприяють формуванню професійних навичок, підвищенню фахового рівня. Ефективним засобом спілкування і педагогічної співпраці є соціальні сервіси та соціальні мережі, які задовольняють потреби користувачів у збереженні, передачі та вільному використанні дидактичних і методичних матеріалів.

Педагогічний колектив Вінницького вищого професійного училища сфери послуг бере активну участь у створенні єдиного освітнього інформаційного середовища. Викладачами та майстрами навчального закладу створюються сайти і блоги, які не тільки вміщують інформацію для учнів, а й передбачають інтерактивне спілкування з колегами та соціальними партнерами. Посилання на блоги розміщено на сайті училища, що дає можливість зручного доступу до навчальних та методичних матеріалів педагогічних працівників училища. Прикладом навчального блогу є блог «Інформаційні технології» (<http://www.maslich-pto.blogspot.com>) [4], який вміщує концепцію педагогічної діяльності викладача, розробки уроків, методичні розробки та дидактичні матеріали.

Цікавим етапом упровадження інноваційних технологій у ДПТНЗ «Вінницьке вище професійне училище сфери послуг» є створення віртуальних навчально-тренувальних фірм. Навчально-тренувальні фірми функціонують за напрямками професійної підготовки.

Так, викладачами та майстрами виробничого навчання, які працюють у групах агентів з організації туризму, розпочато роботу по створенню віртуальної туристичної агенції «Фата моргана». У рамках даного проекту створено сайт навчальної туристичної фірми, який має освітню мету як для учнів, так і для педагогічних працівників.

Завдяки інтерактивному спілкуванню відбувається співпраця з вищими, загальноосвітніми, професійно-технічними та спеціальними навчальними закладами туристичного профілю, органами студентського й учнівського самоврядування, громадськими організаціями і творчими спілками. У межах роботи віртуальної туристичної агенції викладачами й учнями спільно розроблені туристичні маршрути та комплекси віртуальних екскурсій по Вінниці та Вінницькій області, які використовується для проведення екскурсій відділом у справах молоді та туризму Вінницької міської ради.

Практичним результатом упровадження в навчальному закладі даних технологій є не тільки формування професійних якостей фахівця

в умовах, наближених до реальних, а й обмін інформацією між педагогічними працівниками, удосконалення їх фахової майстерності в умовах цілісної системи професійної підготовки майбутнього фахівця.

Висновок. Таким чином, необхідною умовою високоякісної підготовки майбутніх агентів з організації туризму є формування інформаційно-аналітичної компетентності викладачів спеціальних дисциплін. Наразі професійна діяльність вчителя тісно пов'язана з використанням інформаційних та комунікаційних технологій, збором та аналізом інформації, використанням новітніх педагогічних методик. Від рівня підготовки сучасного викладача професійно-технічної освіти залежить стан економіки нашої держави, а отже, й майбутнє країни.

Список використаних джерел

1. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://media.unwto.org/ru/press-release/2012-09-19/mezhdunarodnyi-turizm-uverenno-prodvigaetsya-k-preodoleniyu-milliardnogo-ru>.
2. Верховна Рада України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-p#n9>.
3. Державний стандарт професійно-технічної освіти з професії «Агент з організації туризму» – К.: , 2013.
4. Інформаційні технології [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.maslich-pto.blogspot.com/>.
5. *Кранівіна О.В.* Підготовка студентів педагогічних спеціальностей до розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційних комп'ютерних технологій // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.: У 2-х ч. – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. – Ч.І. – Вип. 2. – С. 220–226.
6. *Назначило Е.В.* Развитие информационно-аналитической компетентности преподавателя в процессе непрерывного педагогического образования : дис. канд. пед. наук: 13:00:08. / Назначило Елена Валерьевна ; Магнитогорский гос. ун-т. – Магнитогорск, 2003. – 193 с.

7. *Пайн Б.Д.* Экономика впечатлений. Работа – это театр, а каждый бизнес – сцена: Перевод с англ. / Б.Д. Пайн, Д.Х. Гилмор. – М.: Издат. дом «Вильямс», 2005. – 304 с.

8. Підвищення інформаційної компетентності педагога [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2007-1/11_Titarengo.pdf.

9. *Фомин В.И.* Развитие содержания подготовки к информационно-аналитической деятельности на основе семиотического подхода: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Фомин Владимир Ильич; Самарский гос. эконом. ун-т. – М., 2009. – 51 с.

Аннотация

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН ПО ПРОФЕССИИ «АГЕНТ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ТУРИЗМА»

Светлана Маслич

В статье определена актуальность проблемы формирования информационно-аналитической компетентности преподавателей специальных дисциплин по профессии «Агент по организации туризма». Отмечено, что информационно-аналитическая компетентность является составной профессиональной компетентности. Рассмотрено методическое назначение электронных средств обучения, алгоритм внедрения информационных технологий в учебный процесс, а также профессиональная деятельность педагогов в условиях информатизации системы среднего профессионального образования. Предложены методические рекомендации по использованию электронных ресурсов в учебном процессе.

Ключевые слова: *информационно-аналитическая компетентность, информационное пространство, Internet-технологии, электронные ресурсы.*

Abstract

FORMING OF ANALYTICAL AND INFORMATIONAL COMPETENCE OF SPECIAL DISCIPLINES TEACHERS OF THE PROFESSION «TRAVEL AGENT»

Svitlana Maslich

postgraduate of the Institute of
Vocational Education NAPS of Ukraine

The article defines the actuality of problem of analytical and informational competence forming of special disciplines teachers of the profession «Travel Agent». It is marked that analytical and informational competence is the constituent of professional competence.

The methodical setting of electronic facilities of studies is considered, the algorithm for implementation of information technology in the educational process, as well as professional work of teachers in the information system of secondary vocational education.

Methodical recommendations of the use of electronic resources in an educational process are offered.

Keywords: *analytical and informational competence, informative space, Internet- technologies, electronic resources.*

УДК 377.331

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКА ПТНЗ ЯК ЧИННИК УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Юлія Палькевич

Анотація

У статті суть економічної культури керівників ПТНЗ розкрито через необхідність вносити значні корективи у стиль, технології, методи та засоби управління у зв'язку з інтеграцією системи ПТО у світовий та європейський освітній і науковий простір. Здійснено аналіз

різних підходів до тлумачення поняття «економічна культура». Надано авторське трактування терміну «економічна культура керівника ПТНЗ». Доводиться взаємозалежність конкурентоспроможності навчального закладу на ринку освітніх послуг і підвищення рівня економічної культури (формування економічного мислення) його головного менеджера, поєднання вирішення економічних питань з іншими проблемами навчально-виховного процесу. Зазначається, що інноваційний освітній менеджмент передбачає застосування різноманітних форм та методів навчання, одним з яких є ігрові технології.

У кінцевому підсумку, розвиток економічної культури керівника ПТНЗ полягає в поєднанні розв'язання проблем навчально-виховного процесу з розвитком фінансово-економічного забезпечення навчального закладу, запровадженні нових навчальних та виробничих технологій, орієнтованих на розвиток професійних знань та особистісних якостей учня. Цей процес потребує педагогіко-економічного наукового супроводу.

***Ключові слова:** економічна культура, керівники ПТНЗ, розвиток, конкурентоспроможність, технології навчання.*

Постановка проблеми. Формування економічної культури керівників ПТНЗ зумовлено реаліями економізації всіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства. На думку дослідників (В. Болгаріної, Г. Єльнікової, Л. Калініної, Н. Каленюк, В. Кременя, Н. Ничкало, Н. Островерхової, Ю. Палехи, В. Радкевич, В. Свистун) європейська та світова інтеграція вносить значні корективи у стиль, технології, методи та засоби управління в українській освіті. Зокрема, ключовою фігурою в системі управління є її головний менеджер – директор, який створює можливості для творчого розвитку всіх учасників навчально-виховного процесу.

Метою написання даної статті є розкриття сутності економічної культури керівників ПТНЗ, доведення її безпосереднього впливу на конкурентоспроможність ПТНЗ на ринку освітніх послуг.

Конкурентоспроможність навчального закладу на ринку освітніх послуг значною мірою залежить від його керівника, на якого покладено функції менеджера, педагога, господарника, новатора. Він має

знаходитися в постійному пошуку нових підходів до управління навчальними, фінансово-економічними, господарськими процесами, стимулювання педагогічного колективу до викладання предметів і дисциплін відповідно до змін характеру освіти, її філософії, змісту, навчальних технологій тощо. Багатофункціональність діяльності керівника ПТНЗ потребує постійного розвитку культури управління, зокрема економічної культури, як регулятора економічної поведінки, яка через інтегрування знань основ економічної теорії, фінансової діяльності навчальних закладів, фінансового менеджменту та освітнього маркетингу, елементів бухгалтерського обліку, сприятиме їх трансформації в різні форми економічної активності ПТНЗ.

Тому, розглядаючи економічну культуру керівника ПТНЗ як чинник підвищення конкурентоспроможності навчального закладу, вважаємо актуальним застосування таких напрямів сучасних наукових досліджень, які складаються з методологічних підходів, прийомів та заходів різних наук і областей знань, що, з нашої точки зору, підвищує синергетичний ефект від отриманих наукових результатів та їх впровадження у діяльність ПТНЗ.

Визначення поняття «економічна культура» в енциклопедичному словнику щодо культурології трактується як «сукупність економічних знань, виробничого досвіду і навичок, економічне мислення» [5].

Натомість, дослідники Т. Заславська та Р. Ривкіна розглядають економічну культуру як складову економічної соціології, тому їх визначення цього поняття набуває соціально-економічного значення: під економічною культурою розуміють «сукупність соціальних цінностей і норм, які є регуляторами економічної поведінки та виконують роль соціальної пам'яті економічного розвитку: сприяють (заважають) трансляції, відбору й оновленню цінностей, норм та потреб, які функціонують у сфері економіки та орієнтують її суб'єктів на ті чи інші форми економічної активності [4, с. 190].

Розглядаючи економічну культуру як складову соціології ринку, яка, в свою чергу, є частиною загальної соціології, вітчизняні вчені Н. Фединець, Ю. Миронов та М. Гонська формулюють поняття «економічна культура» як вельми складний і багатогранний механізм, що складається з багатьох взаємопов'язаних елементів: «економічна культура є підсистемою загальної національної культури і тісно по'язана з іншими її складовими: політичною культурою, правовою, моральною, релігійною та іншими. Економічна культура є

багатовимірним явищем, яке складається як із раціональних, так й ірраціональних компонентів. Вона містить такі базові елементи, як: економічні цінності й норми, сформовані та поширені в певному суспільстві економічні стереотипи й міфологеми, ідеї, концепції та переконання, економічні традиції, а також установки та орієнтації людей щодо існуючої економічної системи в цілому, певних важливих “правил гри” і принципів взаємовідносин індивіда та економічних інститутів» [6].

Однак, наведені трактування поняття «економічна культура» мають на увазі, що її носієм є будь-яка людина сучасного суспільства. Якщо носієм економічної культури є керівник освітнього закладу, то, за І. Климчуком, він повинен мати ознаки "економічної людини", а саме:

- спроможність вибирати з кількох варіантів способи, форми, методи, стилі управління з урахуванням наявних ресурсів, обмежень і мінливості зовнішнього середовища;
- чітке бачення стратегії розвитку навчального закладу, вміння йти до конкретної мети, сприймаючи ринкові сигнали, визначаючи поточні й майбутні потреби;
- володіння інформацією про конкретну ситуацію, формування та оптимізація інформаційних потоків;
- уміння діяти в умовах невизначеного середовища, враховувати і запобігати ризикам;
- спроможність максимізувати вигоди або мінімізувати витрати;
- інші особистісні якості, а саме: самостійність, упевненість у собі, схильність до ризику, організованість, працездатність, креативність, системність мислення [2].

Необхідно також зазначити, що менеджеру освіти дуже важливо вміти виокремлювати та аналізувати, поєднувати економічні питання з іншими проблемами навчально-виховного процесу, що потребує системного, безперервного вдосконалення управлінської діяльності керівника навчального закладу (самоосвіта, самоменеджмент) [3].

Разом з тим слід пам'ятати, що для керівника ПТНЗ підвищення рівня власної економічної культури не може бути самоціллю, оскільки він уособлює в собі навчальний заклад, організацію навчально-виховного та фінансового-економічного процесів у якому варто поєднати таким чином, щоб досягти кінцевої мети – максимального адаптування ПТНЗ до умов ринкового середовища. Тому економічна культура керівника ПТНЗ – це також економічна культура педагогічних

працівників та учнів – майбутніх конкурентоздатних кваліфікованих працівників на ринку праці.

Таким чином, *економічна культура керівника ПТНЗ* – це сукупність соціальних цінностей і норм, концепцій та переконань, економічних традицій, які є регуляторами економічної поведінки, а також установок та орієнтацій педагогічних працівників та учнів щодо існуючої економічної системи в цілому, певних важливих “правил гри” і принципів взаємовідносин кожного індивіда з суб’єктами економічної діяльності та економічними інститутами.

О. Ігнатович зазначає, що якісна підготовка конкурентоспроможних виробничих кадрів у ПТНЗ передбачає особистісно-інноваційний підхід щодо вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових педагогічних та виробничих технологій [1].

Суть педагогічних технологій полягає в попередньому проектуванні процесу навчання з урахуванням цілей і необхідного рівня засвоєння. Якщо методичні розробки уроку орієнтовані на викладача, то педагогічні технології орієнтуються на учнів і спрямовані на забезпечення успіху засвоєння за рахунок їхньої власної діяльності. Погоджуємося з думкою О. Ігнатович [1], що центральною проблемою педагогічних технологій є забезпечення досягнення цілей навчання шляхом розвитку особистості, тобто постановки мети й об’єктивного контролю за якістю засвоєння навчального матеріалу.

Ігрові педагогічні технології є тільки однією з багатьох інтерактивних технологій навчання. Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку – чітко поставлену мету навчання і відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Окрім того, ділова гра як навчальна технологія охоплює п’ять традиційних функцій навчального менеджменту: прогнозування (проектування), планування, організація, стимулювання і контроль.

Як приклад методики проведення ділової гри наведемо гру «До нас їде інвестор» (час проведення – 90 хвилин). Метою проведення ділової гри є розвиток професійних знань, умінь і навичок через розвиток особистісних якостей учнів – майбутніх спеціалістів у галузі

управління маркетингом на автомобільному транспорті (рис. 1).

У результаті проведення цієї та інших ділових ігор підвищується рівень знань економічних дисциплін, поглиблюються міжпредметні зв'язки, стимулюється активність учнів на уроках, розвиваються такі особистісні якості, як: уміння працювати в команді; адаптивність до нестандартних ситуацій; уміння брати на себе відповідальність за прийняте рішення; критичне мислення; креативність, здатність до самоаналізу й саморозвитку; уміння вести дискусію, відстоювати власні переконання. Отже, застосування цієї та інших інноваційних навчальних технологій професійного навчання, сприятиме підвищенню рівня економічної культури в ПТНЗ за схемою: керівник ПТНЗ (головний менеджер) – педагогічний працівник – учень.

Рис. 1. Етапи ділової гри «До нас їде інвестор» у рамках опанування учнями предмета «Маркетинг на автомобільному транспорті» УННЦ ПТО НАПН України

На нашу думку, розвитку економічної культури керівників ПТНЗ можна сприяти шляхом організації курсів підвищення кваліфікації, орієнтованих на вивчення основних компонентів економічної культури, наукових досліджень з проблем розвитку економічної культури керівників ПТНЗ, розширення консультування з цього питання на сторінках науково-методичних видань (у тому числі електронних фахових видань, різноманітних інтерактивних методів консультування, спілкування з керівниками ПТНЗ в режимі on-line), видання навчально-методичних посібників на допомогу керівнику ПТНЗ тощо.

Висновок. Інноваційний розвиток економічної культури в навчальному менеджменті ПТНЗ – це, перш за все, синергетичний ефект педагогіко-економічного наукового інтегрування, який передбачає: розв’язання проблем навчально-виховного процесу в поєднанні з розвитком фінансово-економічного забезпечення навчального закладу та методики викладання економічних дисциплін в ньому, запровадження нових навчальних та виробничих технологій, орієнтованих на розвиток професійних знань й особистісних якостей учня. Конкурентоспроможність ПТНЗ залежить від плідної співпраці головного менеджера (керівника ПТНЗ), педагогічних працівників, майстрів та учнів над формуванням соціальних цінностей і норм, що стануть регуляторами економічної поведінки, яка сприятиме розвитку різноманітних форм їх економічної активності.

Список використаних джерел

1. *Ігнатович О.М.* Психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників. Монографія / О.М. Ігнатович – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.

2. *Климчук І.О.* Особливості формування економічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу / І.О. Климчук [Електронний ресурс].

http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/klimchuk.htm

3. Управление – это наука и искусство / А. Файоль. Г. Эмерсон, Ф. Тэйлор, Г. Форд / сост. Г.Л. Подвойский. – М. : Республика, 1992. – 215 с.

4. *Соколова Г.Н.* Экономическая социология : учеб. для ВУЗов /

Г.Н. Соколова. – Минск: Высш. шк., 1997/ – 188 с.

5. Энциклопедический словарь по культурологии / под ред. А. Радукина. – М. : Просвещение, 1997. – 255 с.

6. *Фединець Н.І.* Соціологія ринку: Навч. посіб. / Н.І. Фединець, Ю.Б. Миронов, М.Р. Гонська. – Львів: Видавництво ЛКА, 2011. – 226 с.

Аннотация

РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ РУКОВОДИТЕЛЯ ПТУ КАК ФАКТОР УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬЮ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Юлия Палькевич

В статье сущность экономической культуры руководителей ПТУ раскрыто через необходимость вносить значительные коррективы в стиль, технологии, методы и средства управления в связи интеграцией системы ПТО в мировое и европейское образовательное и научное пространство. Осуществлен анализ различных подходов к толкованию понятия «экономическая культура». Приведена авторская трактовка термина «экономическая культура руководителя ПТУ». Обосновывается взаимозависимость конкурентоспособности учебного заведения на рынке образовательных услуг и повышения уровня экономической культуры (формирование экономического мышления) его главного менеджера, необходимость эффективно сочетать решение экономических вопросов с другими проблемами учебно-воспитательного процесса. Отмечается, что инновационный образовательный менеджмент предполагает применение различных форм и методов обучения, одним из которых является игровые технологии.

В конечном итоге, развитие экономической культуры руководителя ПТУ заключается в сочетании проблем учебно-воспитательного процесса с развитием финансово-экономического обеспечения учебного заведения, введения новых учебных и производственных технологий, ориентированных на развитие профессиональных знаний и личностных качеств ученика. Этот процесс требует педагогико-экономического научного сопровождения.

Ключевые слова: экономическая культура, руководители ПТУ, развитие, конкурентоспособность, технологии обучения.

Abstract

ECONOMIC DEVELOPMENT MANAGER VET CULTURE AS A FACTOR OF COMPETITIVENESS MANAGEMENT SCHOOL

Palkevych Yulia

Ph.D. in Economics, Senior research fellow of the Laboratory technology vocational training Institute of Vocational Education under the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

In the article the essence of economic culture of leaders VET disclosed by the need to make significant adjustments in style, technologies, methods and controls in connection VET system integration in the global and European educational and scientific space. The analysis of different approaches to the interpretation of the concept of "economic culture". Courtesy of the author's interpretation of the term "economic culture head of vocational schools." We have interdependence competitiveness of the institution in the educational market and increased economic culture (formation of economic thinking) its general manager, a combination of solving economic issues with other problems of the educational process. It is noted that innovative educational management involves the use of various forms and methods of training, one of which is gaming technology.

Ultimately, economic development manager VET culture is combined problems of the educational process with the development of the financial and economic security of the institution, the introduction of new educational technologies and production-oriented development of professional skills and personal qualities of the student. This process requires pedagogy and economic scientific support.

Key words: *economic culture, heads of VET, development, competitiveness, technology training.*

References

1. Ignatovich A. Psychological basis of professional innovation culture teachers. Monograph / A.M. Ignatovich - K .: Center of educational literature, 2009. – 288 p.

2. Klimchuk I.A. Features of formation of economic culture of the head of an educational institution / I.O. Klimchuk [electronic resource]. http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/klimchuk.htm

3. Management - is the science and arts / A. Fayolle. G. Emerson, F. Teylor, H. Ford / comp. G.L. Podvoyskyu. - Moscow: Republic, 1992. – 215 p.

4. Sokolov G.N. Economic Sociology: Textbook. for high schools / G.N. Sokolov. - Minsk: High society. HQ. 1997 – 188 p.

5. Encyclopedic Dictionary by kulturolohyu / ed. A. Radukyna. - M.: Education, 1997. – 255 p.

6. Fedynets N.I. Sociology market: Teach. guidances. / N.I. Fedynets, Y.B. Mironov, M.R. Honska. - Lviv: Publishing LKA, 2011. – 226 p.

УДК 377-057.86:004.056.5:34

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Олександр Радкевич

Анотація

У статті розглянуто правову охорону і захист електронних навчально-методичних матеріалів педагогічних працівників ПТНЗ. Приділено увагу визначенню належного відповідача в частині судових позовів щодо протиправного використання електронних навчально-методичних матеріалів. Розкрито положення відносно судового забезпечення позову.

Ключові слова: педагогічні працівники, правова компетентність, охорона, професійно-технічний начальний заклад, електронні навчально-методичні матеріали, судовий захист.

Постановка проблеми. За сучасних умов інформатизації вітчизняної професійно-технічної освіти актуальності набирає проблема охорони і захисту електронних матеріалів, що носять навчально-методичний характер. Суть проблеми полягає в технічній

можливості розповсюдження напрацювань педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) через мережу Інтернет. Йдеться про ситуації їх неправомірного використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові основи компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів закладені: В. Олійником [1], Г. Ішкільдіною [2], Є. Холостовою [3]. Однак питання правової компетентності педагогічних працівників ПТНЗ із охорони та захисту електронних навчально–методичних матеріалів не розглядалося у вітчизняній науці.

Мета: метою статті є обґрунтування сучасних підходів до охорони та захисту електронних навчально–методичних матеріалів, створених педагогічними працівниками у процесі професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на розміщення електронних навчально-методичних матеріалів у мережі Інтернет, варто звернути увагу на їх особливості публічного оприлюднення. Йдеться про врахування критеріїв оприлюднення інформації, викладених у Цивільному кодексі України та Законі України «Про авторське право і суміжні права» [4]. Відповідно до законодавства, публічне оприлюднення інформації вважається таким, якщо воно: по-перше, доступне в будь-який час; по-друге, доступне з будь-якого місця; по-третє, невизначене коло осіб має доступ до інформації; по-четверте, розповсюджена інформація була висвітлена у загальнодоступних (публічних, відкритих) електронних системах передання інформації тощо. Коли ж електронні навчально-методичні матеріали є неподільним правом суміжної власності педагогічних працівників ПТНЗ, то до них використовуються вказані вище положення.

Недотримання особою, яка розмістила електронні навчально-методичні матеріали в мережі Інтернет хоча б одного з наведених вище положень законодавства, веде до заперечення їх охорони і захисту у зв'язку з проблемами відтворення, територіальної доступності тощо.

Йдеться про те, що доступ до електронних навчально-методичних матеріалів педагогічних працівників ПТНЗ може відбуватися з будь-якого місця Земної кулі завдяки такому обхідному засобу локального контролю, як «проху», що дає змогу змінити технічні складові IP-

адреси. У зв'язку з цим виникає можливість протиправного доступу до інформації, що надається тільки для певного локального регіону світу.

Захист від такого доступу носить юрисдикційний характер. Йдеться про визначення місця підсудності порушеного, оспорюваного суб'єктивного права, а також притягнення до юридичної відповідальності належного відповідача (суб'єкта) за порушення норм законодавства країни (місця офіційного проживання позивача (педагогічного працівника ПТНЗ)). Зауважимо, що питання підсудності, як правило, визначається двосторонніми міжнародними договірними відносинами країн та іншими міжнародними документами, обов'язковими для виконання.

У забезпеченні охорони і захисту електронних навчально-методичних матеріалів важлива роль надається положенням Бернської конвенції «Про охорону літературних і художніх творів». У ній визначено, що «обсяг охорони, рівно як і засоби захисту, котрі уможливають охорону автору його прав, регулюються виключно законодавством країни, коли виникає в цьому потреба» [5]. Таким чином, охорона і захист електронних навчально-методичних матеріалів, розміщених у мережі Інтернет від протиправного використання, відповідно до означеної конвенції можлива в 163-ьох країнах Земної кулі. Особливістю даної конвенції, є положення про охорону і захист інформації в тій країні, де відбувається протиправне використання електронних навчально-методичних матеріалів; а так, як мережа Інтернет носить інтернаціональний характер, то юрисдикційні дії мають бути виконані в країні безпосереднього порушення, оспорювання й визнання права.

У цьому контексті актуалізуються положення Закону України «Про міжнародне приватне право» [6]. Зокрема, пункт 1 статті 37 визначає, що «до правовідносин у сфері захисту прав інтелектуальної власності застосовується право держави, в якій вимагається захист цих прав». Таким чином, Закон України «Про міжнародне приватне право» дублює положення Бернської конвенції. Це свідчить про те, що міжнародні договори мають вищу юридичну силу перед законами України, і їх дублювання є нічим іншим, як «засміченням» вітчизняного права положеннями, що вже мають місце в законодавстві України.

Не менш важливе значення положень Цивільного кодексу України (ЦК), що унормовують повний і всебічний захист різних

особистих немайнових прав педагогічних працівників ПТНЗ. Відповідно до ст. 437 ЦК України, «авторське право на твір» виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору. Таким чином, після того, як були створені електронні навчально-методичні матеріали, вони набувають сили юридичної охорони.

Інтерес становить процедура встановлення належного відповідача у справах з використання електронних навчально-методичних матеріалів педагогічних працівників ПТНЗ. Насамперед, визначається належний відповідач з метою притягнення його до відповідальності, тобто особа, яка розмістила контент-інформацію (електронні навчально-методичні матеріали), чи особи, які мають безпосередню можливість доступу та перегляду цієї інформації. Варто зауважити, що не виключена можливість самовільного доступу до інформації сторонніх осіб. А відтак, притягати до відповідальності користувачів мережі Інтернет, котрі «скачали» електронні навчально-методичні матеріали, суперечить принципам моральності, справедливості, доцільності тощо.

Фактичне здійснення захисту інтересів педагогічних працівників ПТНЗ у мережі Інтернет є проблематичним через міжнародний характер порушень у ній. Акти українського цивільного та господарського процесуального законодавства і, зокрема, Закон України «Про міжнародне приватне право» [6], не дають однозначної відповіді на питання про можливість розгляду українськими судами спорів щодо захисту прав українських суб'єктів авторського та/або суміжних прав (педагогічних працівників), порушених внаслідок протиправного розміщення в мережі Інтернет творів або об'єктів суміжних прав іноземними громадянами чи юридичними особами. Очевидно, відкриття провадження в таких справах можливе. Втім, можливість подальшого розгляду таких справ і, тим паче, виконавчого провадження, є досить сумнівним, оскільки процесуальні норми вимагають наявності доказів повідомлення відповідача про відкриття провадження у справі, час і місце судових засідань тощо. Подати такі докази на практиці дуже непросто, враховуючи, що для суду необхідні чіткі докази місцезнаходження відповідача, реєстрації в торговельних реєстрах тощо [7, с. 196].

Зауважимо, що законодавство окремих країн світу, зокрема європейських, визначає, що правопорушником є особа, яка розмістила протиправний контент (електронну інформацію) в мережі Інтернет.

Розглядаючи цю дію, варто визначити роль провайдера (юридичної особи, яка надала послуги доступу до мережі Інтернет), адже законодавство передбачає, що провайдер має технічними інструментами відслідковувати інформацію, яку викладають, або завантажують їх користувачі.

Детально розглянувши цю ситуацію, варто вказати на її дуальність. Так, з однієї позиції, це, звісно, правильно, адже зменшується кількість правопорушень, а з іншої, відбувається незаконний доступ до електронних навчально-методичних матеріалів. Адже електронна навчально-методична інформація може копіюватись та зберігатись. Тому в деяких випадках до розгляду справ з елементами мережі Інтернет суди залучають провайдерів для з'ясування, роз'яснення, констатації факту.

У цьому контексті охорона і захист електронних навчально-методичних матеріалів педагогічних працівників ПТНЗ, розповсюджених мережею Інтернет та неправомірно використаних, надається лише тоді коли відбулося несанкціоноване та, головним чином, свідоме використання. Таким чином, суд не вважає винними осіб, які не знали та не могли знати, що контент (інформація в електронному вигляді) є протизаконною.

При розгляді в судовому порядку справ про неправомірне використання електронних навчально-методичних матеріалів доцільно звернути увагу на окремі чинники, що враховуються судами. По-перше, це якість відображення електронної інформації. По-друге, в електронних навчально-методичних матеріалах має бути відтворена актуальна інформація, на основі якої можна чітко ідентифікувати твір інтелектуальної власності та її автора. По-третє, при розгляді спору визначаються першоджерело поширення електронних навчально-методичних матеріалів та належний відповідач.

Для захисту своїх порушених прав педагогічні працівники ПТНЗ у судовому порядку можуть вдатися до забезпечення позову. Він здійснюється за письмовою заявою. Зауважимо, що за власною ініціативою суд забезпечувати позов не може. У заяві про забезпечення позову в обов'язковому порядку вказуються:

а) причини, у зв'язку з якими потрібно забезпечити позов; чому незастосування заходів може ускладнити або унеможливити виконання рішення суду, і з якої причини. При цьому заявник виходить із

припущення про ймовірність таких дій і не зобов'язаний пред'являти суду відповідні докази;

б) вид забезпечення позову, що має бути застосований, з обґрунтуванням такої необхідності.

Забезпечення позову здійснюється після відкриття провадження у справі. У разі подання заяви про забезпечення позову до дати подання самої позовної заяви, заявник повинен подати позовну заяву протягом десяти днів від дня винесення постанови про забезпечення позову.

З урахуванням способів забезпечення позову, передбачених цивільним правом України, а саме, ч. 3 ст. 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4], визначено, що коли відповідач по справі порушення авторського права і (або) суміжних прав на електронні навчально-методичні матеріали відмовляє в доступі до необхідної інформації чи не забезпечує її надання у прийнятний строк, робить перешкоди у здійсненні судових процедур, або з метою збереження відповідних доказів щодо інкримінованого порушення, особливо у випадку, коли будь-яке відстрочення може завдати непоправної шкоди особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, то є очевидний ризик того, що доказ буде знищено, суд або суддя одноособово мають право за заявою заявника застосувати тимчасові заходи до пред'явлення позову або до початку розгляду справи за участю іншої сторони (відповідача) шляхом:

а) винесення ухвали про огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права і (або) суміжних прав;

б) накладення арешту і вилучення всіх примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення;

в) накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення (чи підтверджують наміри вчинення порушення) авторського права і (або) суміжних прав.

Забезпечення позову в частині захисту авторських і суміжних прав на електронні навчально-методичні матеріали відбувається згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» [4].

Заява про застосування тимчасових заходів (забезпечення позову) розглядається у дводенний строк з дня її подання. Ухвала суду про застосування тимчасового заходу підлягає негайному виконанню органом державної виконавчої служби за участю заявника. До прийняття ухвали про застосування тимчасових заходів, зазначених в абзаці першому цієї частини, суд має право вимагати від заявника обґрунтування того, що він є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і що ці права порушені або невідворотно будуть порушені, а також видати заявнику судову ухвалу щодо внесення застави або еквівалентної гарантії, достатньої для того, щоб запобігти зловживанню тимчасовим заходами. Застава полягає у внесенні на депозит суду заявником чи іншими особами грошей чи передачі інших матеріальних цінностей. Розмір застави (гарантії) визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути меншим від 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більшим від розміру заявленої шкоди [4].

У разі застосування тимчасових заходів, відповідач має право вимагати їх зміни чи скасування, а заявник зобов'язаний подати позов до суду про захист порушених авторських чи суміжних прав не пізніше 15 календарних днів від дня застосування тимчасового заходу. Грошові кошти, оплачені під час подання заяви, повертаються повністю заявникові при відмові суду у прийнятті позову до розгляду чи задоволенні позову повністю або частково. В іншому разі, застава вертається на виконання рішення про компенсацію шкоди відповідачеві, завданої йому застосуванням тимчасових заходів [4].

Фактами, що мають матеріально-правове значення у справах про порушення авторських прав на електронні навчально-методичні матеріали (власне предмет доказування) є: належність авторських прав позивачу; юридичні факти, згідно з якими авторські права поширюються на твори, що є об'єктом спору; факт порушення авторських прав; розмір доходів, неправомірно одержаних правопорушником; цілі порушення авторських прав. Належність авторських прав позивачу може виникати через факт: створення твору позивачем (коли позивач – фізична особа і, відповідно, автор твору); створення твору працівниками позивача, тобто особами, що працюють за трудовою угодою, при виконанні службових обов'язків або завдань; переходу авторських прав у спадщину; передання авторських прав за авторським договором [7].

Юридичними фактами, згідно з якими авторські права поширюються на твір – об’єкт спору, є: факт належності автора до громадянства України; факт оприлюднення твору на території України; факт не оприлюднення, але знаходження твору на території України; міжнародного договору, в разі, коли твір було створено іноземцем і оприлюднено за кордоном. У цьому контексті варто вказати на порушення, що можуть відбуватися з авторськими правами педагогічних працівників ПТНЗ, зокрема: порушення майнових прав: права на імпорт; права на публічний показ; права на публічне виконання; права на передачу в ефір і мовлення; права на доведення; права на переклад; права на переробку; права на відтворення; права на розповсюдження; права на прокат; права на надання в тимчасове користування; права на ретрансляцію; права доступу до творів образотворчого мистецтва тощо.

Відповідно до ст.52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4], особа, якій належать авторські чи суміжні права на електронні навчально-методичні матеріали, має право вимагати від правопорушника:

- по-перше, визнання прав (застосовується тоді, коли виникають сумніви щодо наявності в особи авторських або суміжних прав). У таких випадках права, як правило, підлягають оспоруванню в судовому порядку. Наразі можна сказати, що не дивлячись на те, що, в Україні діє інститут авторства, в більшості випадків виникають ситуації, при яких необхідно доказувати свої авторські та суміжні права на електронні навчально-методичні матеріали.

Так, проблема невизначеності авторських або суміжних прав призводить до ситуацій, в яких легалізація права на використання електронних навчально-методичних матеріалів.

Розміщуючи електронні навчально-методичні матеріали в мережі Інтернет, педагогічні працівники ПТНЗ повинні в обов’язковому порядку вказувати свої реквізити. Це робиться для того, щоб не виникало ситуацій, в яких необхідно в судовому порядку підтверджувати особу автора твору. Без наявності автора твору неможливо передати права на використання твору, захистити порушені права на твір тощо.

Визнання прав як засобу їх захисту за своєю суттю можуть бути реалізовані лише в юрисдикційному порядку. Вимога позивача про визнання прав звернена не до відповідача, а до суду, який повинен

офіційно підтвердити наявність або відсутність у позивача даних прав. У більшості випадків, вимога про визнання авторських прав є необхідною передумовою застосування інших передбачених законом способів захисту цих прав. Іноді вимоги про визнання прав мають самостійне значення і не перекриваються іншими способами захисту прав [7, с. 194].

- по-друге, відновлення стану, існуючого до порушення прав. Зазначений вид захисту авторських та суміжних прав використовується коли права, що були порушені, не припиняють свого існування і можуть бути реально відновлені шляхом усунення наслідків правопорушення.

Особливістю відновлення порушених прав автора можна вважати диспозитивний характер його вчинення, тобто дія не є чітко регламентована: що і як має здійснюватися;

- по-третє, припинення дій, що порушують права або створюють загрозу їх порушення. Вказаний спосіб захисту характеризується можливістю його використання у поєднанні з іншими способами захисту авторських та суміжних прав педагогічних працівників ПТНЗ.

На основі викладеного автор може вимагати як заборони подальшого використання електронних навчально-методичних матеріалів, так і відшкодування збитків, яких він зазнав у зв'язку з таким протиправним використанням. Тут спостерігається дуальна система захисту, заборона і матеріальне відшкодування.

Однак, інтерес автора може бути і в тому, щоб лише припинити порушення його прав на майбутнє або усунути загрозу їх порушення. Типовими прикладами реалізації даного способу захисту прав у зазначеній сфері є накладення арешту на випуск твору у світ, заборона подальшого розповсюдження твору, заборона на використання перекладу або переробки тощо [7].

Висновок. Викладене дає змогу дійти висновку, що правова компетентність педагогічних працівників ПТНЗ в частині охорони і захисту електронних навчально-методичних матеріалів полягає у знанні положень Бернської конвенції [5], Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4] та ст. 308, 437 Цивільного кодексу України [8], наявності умінь і навичок подання позовних заяв в юстиційні органи держави на відновлення порушеного, оспорюваного права. Захищаючи свої права, педагогічні працівники ПТНЗ мають апелювати переважно до того, що публічний показ електронних навчально-

методичних матеріалів можливий лише з їхнього дозволу, оскільки в іншому разі порушуються інтереси авторів твору. З огляду на це, слід зазначити, що електронні навчально-методичні матеріали можна розміщувати без дозволу автора лише за необхідності такої публікації для захисту інтересів педагогічних працівників ПТНЗ або інтересів інших осіб.

Список використаних джерел

1. *Олійник В.В.* Формування правової компетентності керівників навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.В. Олійник. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
2. *Ишкильдина Г.Р.* Правовая компетентность личности в период модернизации современного российского общества / Г.Р. Ишкильдина // Евразийский юридический журнал. – 2012. – № 10 (53) [Електронний ресурс] // – Режим доступу :
http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=3559:2012-11-20-04-59-39&catid=166:2010-09-14-09-23-48.
3. *Холостова Е.И.* Правовое обеспечение социальной работы: учебник / Холостова Е.И. – М. : Дашков и Ко, 2013. – 256 с.
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-12 від 05.12.2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
5. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів №995_051 від 31.05.1995 [Електронний ресурс] – Режим доступу :
http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
6. Закон України «Про міжнародне приватне право» № 2709–IV від 09.06.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.
7. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. – К.: «К.І.С.» 2007.– 448 с.
8. Цивільний кодекс України : за станом на 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 56. – Зі змінами ; ост. ред. 11 серп. 2013 р.
9. *Шедяков В. Е.* Развитие социального партнерства в контексте

постиндустриальных трансформаций трудовых отношений. –Режим доступа:

http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.

Аннотация

ПРАВОВАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ В ОХРАНЕ И ЗАЩИТЕ ЭЛЕКТРОННЫХ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ

Александр Радкевич

В статье рассмотрена правовая охрана и защита электронных учебно-методических материалов педагогических работников ПТУЗ. Уделено внимание определению надлежащего ответчика в части судебных исков в отношении противоправного использования электронных учебно-методических материалов. Раскрыто положение относительно судебного обеспечения иска.

***Ключевые слова:** педагогические работники, правовая компетентность, охрана, профессионально-техническое учебное заведение, электронные учебно-методические материалы, судебная защита.*

Abstract

LEGAL COMPETENCE OF TEACHING STAFF OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS TO PROTECT AND PRESERVE ELECTRONIC TEACHING MATERIALS

Oleksandr Radkevych

Ph. D in law, Senior Researcher
Institute of Vocational Education under the
National Academy of Pedagogical
Sciences of Ukraine

The article deals with the legal protection of electronic teaching materials Vocational teachers. Attention is paid to the definition of the

proper defendant in lawsuits against the unlawful use of electronic teaching materials. Open position with respect to the court the claim.

Keywords: *teaching staff, legal competence, security, vocational school, electronic training materials, judicial protection.*

References

1. Oliynik V.V. Formuvannya pravovoyi kompetentnosti kerivnikiv navchalnih zakladiv u sistemi pislyadiplomnoyi pedagogichnoyi osviti : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk / V.V. Oliynik. – Zaporizhzhya, 2008. – 20 c.
2. Ishkil'dina G.R. Pravovaya kompetentnost' lichnosti v period modernizatsii sovremennogo rossiyskogo obshchestva / G.R. Ishkil'dina // Evraziyskiy yuridicheskiy zhurnal. – 2012. – № 10 (53) [Elektronniy resurs] // – Rezhim dostupu : http://www.eurasialaw.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=3559:2012-11-20-04-59-39&catid=166:2010-09-14-09-23-48.
3. Kholostova E.I. Pravovoe obespechenie sotsial'noy raboty: uchebnik / Kholostova E.I. – M. : Dashkov i Ko, 2013. – 256 s.
4. Zakon Ukrayini «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» № 3792-12 vid 05.12.2012 [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
5. Bernska konventsia pro ohoronu literaturnih i hudozhnih tvoriv №995_051 vid 31.05.1995 [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
6. Zakon Ukrayini «Pro mizhnarodne privatne pravo» № 2709-IV vid 09.06.2013 [Elektronniy resurs] – Rezhim dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.
7. Zahist prav intelektualnoyi vlasnosti: normi mizhnarodnogo i natsionalnogo zakonodavstva ta yih pravozastosuvannya. Praktichniy posibnik. Doris Long, Patritya Rey, Zharov V.O., Sheveleva T.M., Vasilenko I.E., Drob'yazko V.S. – K.: «K.I.S.» 2007.– 448 s.
8. Tsivilniy kodeks Ukrayini : za stanom na 16 sich. 2003 r. № 435-IV // Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukrayini. – 2003. – № 40–44. – St. 56. – Zi zminami ; ost. red. 11 serp. 2013 r.
9. Shedyakov V. E. Razvitie sotsial'nogo partnerstva v kontekste postindustrial'nykh transformatsiy trudovykh otnosheniy. –Rezhim dostupu: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe. – Nazva z ekranu. – Mova ros.

УДК 371.134:81

**РОЗВИТОК ПЕРСОНІФІКОВАНОГО МЕРЕЖЕВОГО СЕРЕДОВИЩА
У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Світлана Алексєєва

Анотація

У статті висвітлено результати аналітичного дослідження щодо створення, впровадження та розвитку комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища у ПТНЗ на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів та технологій, побудованих на базі інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізована необхідність створення персонального ресурсу учнівської молоді як ресурсу навчального та міжособистісного спілкування. Окреслено перспективи розвитку персоніфікованого мережевого середовища у професійно-технічних навчальних закладах.

***Ключові слова:** персоніфіковане мережеве середовище, електронно-комунікативний ресурс, електронний інформаційний навчальний ресурс, мережеві ресурси.*

Постановка проблеми. Освітня інформатизація є невід'ємною складовою інформатизації професійної освіти. Інформатизація професійної освіти передбачає реалізацію можливостей сучасних інформаційних технологій. Однією із найсуттєвіших складових інформатизації ПТНЗ є інформатизація навчального процесу – створення, впровадження та розвиток комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних систем, мереж, ресурсів та технологій, побудованих на базі інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у розвиток проблеми освітніх технологій внесли: В. Биков, Л. Ващенко, В. Олійник, Є. Чернишова, А. Чміль. Упровадженню інформаційних

технологій в освіту присвячені праці А. Вербицького, Б. Гершунського, Л. Гур'євої, А. Єршова, М. Жалдака, І. Зверева, Ю. Машбиця, Д. Матроса, І. Підласого, Є. Полат, С. Ракова, І. Роберт, Н. Тверезовської, С. Христочевського та ін.

Теоретико-практичні аспекти щодо використання освітніх технологій як інноваційного напрямку розвитку системи освіти були й залишаються предметом дослідження багатьох учених. Зокрема, проблема створення інформаційного середовища у професійно-технічних навчальних закладах досліджувалася В. Биковим [1]; інформаційні технології навчання – Р. Гуревичем [2]; організація навчально-виховного процесу з використанням блогів – Н. Саражинською [3]; проблеми формування та перспективи розвитку інформаційно-освітнього середовища закладів педагогічної освіти – С. Яшановим [4].

Упровадження новітніх освітніх технологій має стати створенням персоніфікованого мережевого середовища, в якому учнівська молодь матиме змогу розвивати свої знання та одночасно формувати їх інформаційну базу знань, що формується як персональний електронно-комунікативний ресурс у локальній мережі професійно-технічного навчального закладу, в якому кожен учень на першому курсі створює та надалі впродовж повного терміну навчання в ПТНЗ розвиває персональний ресурс. Він зберігається у локальній мережі навчального закладу, стаючи ресурсом навчального та міжособистісного спілкування. Створення персонального навчального ресурсу зумовлює необхідність існування новітнього інформаційного середовища, яке уможливорює індивідуалізацію і персоніфікацію взаємодії всіх учасників навчального процесу професійно-технічного навчального закладу. Для вирішення цієї практичної мети необхідно отримати знання щодо стану соціально-психологічної складової використання інформаційних технологій учасниками навчального процесу ПТНЗ, їхнє бачення перспектив розвитку елементів вказаного середовища.

Метою статті є висвітлення результатів аналітичного дослідження щодо перспективи розвитку персоніфікованого мережевого середовища у професійно-технічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час дослідження зазначеної проблеми ми виявили низький рівень комп'ютерної

підготовки, відсутність відповідних технічних умов для забезпечення використання Інтернет-ресурсів у навчальному процесі. Використання електронних ресурсів викладачами ПТНЗ розвинуто слабо. У підготовці до занять із застосуванням електронних ресурсів користуються лише 68% викладачів ПТНЗ. Результати дослідження свідчать, що необхідно підвищити інформаційно-комунікативну компетентність викладацького складу.

Серед опитаних викладачів менше половини (41%) вважають, що викладачі мають недостатній рівень підготовки щодо використання електронних ресурсів, зокрема, «так» і «скоріше так» відповіли, відповідно, 13,2% та 27,6% опитаних. Викликає увагу те, що викладачі вважають, що вони більш лояльно ставляться до практики використання учнями матеріалів, отриманих з мережі Інтернет, ніж це вважають учні. Так, близько половини опитаних (43%) учнів ПТНЗ зазначили, що викладачі «негативно» та «скоріше негативно» ставляться до використання означених матеріалів, кожен третій (33%) вказав на «нейтральне» ставлення, і лише кожен п'ятий (21%) зазначив, що викладачі ставляться «позитивно» та «скоріше позитивно» до отриманих таким чином матеріалів. У той же час лише кожен четвертий опитаний викладач повідомив про те, що викладачі «негативно» та «скоріше негативно» ставляться до використання учнями матеріалів, отриманих з мережі Інтернет. Це свідчить про різні соціально-психологічні установки до практики використання ресурсів Інтернет у навчальному процесі та відсутність виробленої інформаційної культури (норм і правил) їх використання.

Оцінка групового рівня оволодіння інформаційними технологіями викладацького складу ПТНЗ є доволі високою, як на думку викладачів, так і на думку учнів. Зокрема, більше половини опитаних учнів оцінюють його на «відмінно» (14,3%) та «добре» (40,1%), кожен третій респондент (35%) оцінив його на «посередньо» і лише 11% опитаних учнів оцінили його як «низький» та «дуже низький». Майже дві третини опитаних викладачів високо оцінили рівень оволодіння інформаційними технологіями своїх колег. Так, повідомили, що «відмінно» та «добре» оцінюють рівень оволодіння інформаційних технологій своїх колег, відповідно, 15% та 45% респондентів. Кожен третій оцінив його як посередній, а кожен десятий – як «низький» та «дуже низький».

Ступінь групової самооцінки рівня оволодіння інформаційними технологіями в учнів значно вища, ніж їх оцінка викладачами. Так, 69% викладачів високо оцінили рівень оволодіння інформаційними технологіями своїх учнів, відповідно, «відмінно» його оцінили 28%, «добре» – 41% опитаних викладачів. «Посередньо» оцінили рівень оволодіння ІТ своїх учнів кожен п'ятий викладач, а кожен десятий оцінив його як «низький». У той же час, 84% опитаних учнів оцінюють ступінь оволодіння сучасними інформаційними технологіями своїх однокурсників як «високий», зокрема, близько половини опитаних оцінюють його на «відмінно» (48%) та приблизно кожен третій оцінює його як «добре» (36%). Лише 1% респондентів оцінили його як «посередній» та 6% оцінили його як «низький» та «дуже низький».

Самооцінка рівня оволодіння інформаційними технологіями як в учнів, так і у викладачів, майже на 20% вища за групову. 82% опитаних учнів вважають особистий ступінь оволодіння сучасними інформаційними технологіями високим, 39% оцінили його «відмінно», 43% – «добре»; 13% респондентів вважають «задовільним», 5% – «незадовільним»; 88,9% опитаних викладачів вважають особистий ступінь оволодіння сучасними інформаційними технологіями «високим», 38,9% оцінили його «відмінно», 50% – «добре»; 5,6% респондентів вважають «задовільним», 5,4% – «незадовільним». Це може свідчити про впевненість як учнів, так і викладачів у своїх силах та можливостях, про їх критичне ставлення до практики використання новітніх інформаційних технологій та бачення можливостей їх покращення.

Оцінка електронних ресурсів власного ПТНЗ однаково низька, як серед учнів, так і серед викладачів. погодилися з тим, що електронні ресурси ПТНЗ достатні для забезпечення повноцінного навчального процесу менше половини опитаних учнів (40%) і викладачів (35,6%).

Більше половини учнів ПТНЗ (54%) і викладачів (57,6%) «не згодні» та «скоріше не згодні, ніж згодні» з таким твердженням, і лише 6% та 6,6%, відповідно, вагаються з відповіддю. У цій ситуації очевидним є необхідність створення спеціальної програми з розвитку електронних ресурсів професійно-технічних навчальних закладів.

Корисність використання мережевих ресурсів в учнів та викладачів безумовно, усвідомлюється. Так, використання мережевих ресурсів у навчальному процесі, на думку переважної більшості опитаних учнів

ПТНЗ (94%) та викладачів (95%), є корисним чинником, більше половини респондентів (51% та 65% відповідно) вважають це безумовно корисним чинником, і 43% і 35%, відповідно, скоріше корисним чинником.

Бачення практики використання викладачами мережевих ресурсів в учнів ПТНЗ та викладачів є розбіжним. Учні вважають, що викладачі частіше використовують ці ресурси, ніж це вважають самі викладачі. Так, на думку 46% опитаних учнів та 34,2% викладачів, викладачі часто використовують мережеві ресурси у навчальному процесі, третина учнів – 34% та більша частка – 43,4% викладачів вважають, що викладачі рідко використовують такі ресурси у навчальному процесі, близько 2% учнів та 1,3% викладачів повідомили про те, що викладачі не використовують їх у навчальному процесі, та 17% і 21% викладачів зазначили, що їм нічого невідомо про це. Таким чином, для самих викладачів актуальною є проблема підвищення рівня інформаційно-комунікативної культури, оволодіння практикою використання мережаних ресурсів.

Актуальним є те, що викладачі виказали більшу зацікавленість у створенні персональної сторінки у мережевих ресурсах ПТНЗ, ніж учні. За створення персональної сторінки на сайті ПТНЗ, в якому вони навчаються, висловилися близько третини (27%) опитаних учнів та більше половини викладачів (57%), третина (31%) опитаних учнів та чверть (25%) викладачів вагається з вибором, а 42% учнів та лише 18% викладачів висловилися проти такої можливості.

Бачення необхідності створення персональних мережевих ресурсів викладачами та учнями відрізняються – перші орієнтовані на комунікацію, другі – на навчання і професійну соціалізацію. Так, вважають, що створення такої сторінки буде корисним іншим учням для навчання 48% опитаних учнів, 47% зазначили, що така сторінка буде корисна їм самим для подальшого набуття знань, 57% повідомили, що вона буде корисна їм для подальшого професійного спілкування. Майже кожен третій респондент вважає, що така сторінка не потрібна ні іншим учнями для навчання, ні їм самим для подальшого набуття знань та подальшого професійного спілкування. Майже кожен шостий вагається з вибором відповіді. Серед викладачів 64% вважають, що створення такої сторінки буде корисним учням для навчання опитаних викладачів, 39% з них зазначили, що така сторінка буде корисна їм самим для подальшого набуття знань, 71%

повідомили, що вона буде корисна їм для подальшого професійного спілкування. У той же час, кожен третій викладач (31%) вважає, що така сторінка не потрібна ні іншим учням для навчання, 48% – ні їм самим для подальшого набуття знань, та 21% – для подальшого професійного спілкування. Приблизно кожен шостий вагається з вибором відповіді. Такий розподіл відповідей може свідчити про сприйняття наявності персональної сторінки викладачами як засобу додаткової комунікації і додаткового інструменту роботи з інформацією (розміщення завдань, текстів та посилань, необхідних у навчальному процесі), а учням ПТНЗ – як засобу додаткового контролю в навчальному процесі.

Відтак, необхідно виробляти нові педагогічні методики, а також ініціювати та підтримувати практику використання персональних сторінок, проводити роз'яснювальну роботу і практичні заняття з учнями та викладачами щодо створення відповідних ресурсів.

Практика використання мережних ресурсів у навчальному процесі характеризуються тим, що 75% опитаних учнів ПТНЗ та 83% викладачів повідомили, що під час засвоєння навчальних матеріалів вони «часто» використовують зовнішні сайти серед інших доступних їм мережних ресурсів, 22% учнів та 6% викладачів зазначили, що іноді використовують такі сайти, а 3% учнів і 1% викладачів взагалі не користуються такими сайтами. Сайт ПТНЗ часто використовує лише 9% учнів та 11% викладачів, 46% учнів та 50% викладачів іноді користуються його можливостями, а 45% учнів та 39% викладачів ніколи не користуються ним.

Подібна ситуація з використанням сайтів циклових комісій під час засвоєння навчальних матеріалів: 8% учнів та 15% викладачів часто використовує їх, 43% учнів та 42% викладачів – іноді, та половина учнів і 43% викладачів ніколи не користується ними.

Щодо особистих сторінок викладачів, то ними часто користується 12% опитаних учнів, на відміну від 4% викладачів, іноді користується – кожен четвертий учень (26%) та 39% викладачів, і ніколи не користуються дві третини (62%) учнів та більше половини (57%) респондентів-викладачів.

Погляди учнів ПТНЗ і викладачів щодо критичних чинників, необхідних для оптимізації процесу використання мережних інформаційних ресурсів ПТНЗ у навчальному процесі, істотно відрізняються: більше половини опитаних учнів зазначили, що для

забезпечення повноцінного навчального процесу їм найбільше не вистачає мережних інформаційних ресурсів, про це повідомили 61% респондентів.

Друге місце посіли мережні інформаційні ресурси ПТНЗ, про що зазначили 52% опитаних, третє – зовнішні освітні ресурси (50%), четверте – особисті сторінки в соціальних мережах (22%). Відповідно, викладачі вказали, що їм не вистачає, насамперед, зовнішніх навчальних ресурсів (55%), ресурсів ПТНЗ (47%), ресурсів циклових комісій (47%), особистої сторінки (21%). На думку 51% опитаних учнів ПТНЗ, найважливішим для розвитку електронної мережі навчального закладу, в якому вони навчаються, є «взаєморозуміння викладачів та учнів щодо необхідності використання цих ресурсів». Другим за ступенем важливості учні визначили технічне забезпечення.

Учні ПТНЗ визначили найважливішим «програмне забезпечення («софт», режим користування)», натомість, 41% респондентів обрали «наявність методик використання електронних ресурсів (нові педагогічні технології та ресурси)». На думку викладачів, найважливішим для розвитку електронної мережі ПТНЗ, в якому вони працюють, є технічне забезпечення («залізо») (59%), наявність методик використання електронних ресурсів (нові педагогічні технології та ресурси) (51%). Програмне забезпечення («софт», режим користування) – 47%. Взаєморозуміння викладачів та учнів щодо необхідності використання цих ресурсів не відбулося: викладачі, на відміну від учнів, зазначили його як останньочергове (37%).

Щодо практики активного створення персональних навчальних інформаційних ресурсів учнями і викладачами, 96% опитаних учнів та 91% викладачів відповіли, що вони створюють зібрання навчальних матеріалів в електронному вигляді. Так, відповідно, 72% та 62% респондентів доволі часто створюють архіви навчальних матеріалів, а кожен четвертий учень (24%) та кожен третій викладач (29%) створює такі архіви іноді. При цьому, 9% викладачів ніколи не створюють таких ресурсів. Відтак, можна зробити висновок про високий рівень диференціації практик активного ставлення до створення інформаційних ресурсів саме у викладацькому середовищі: наявність соціальної групи, що активно цим займається, та групи, яка індиферентна у цьому відношенні.

Оцінка практики створення електронних інформаційних навчальних ресурсів свідчить, що однокурсники опитаних учнів

створюють зібрання навчальних матеріалів в електронному вигляді. Зазначено, що 61% респондентів вказав на те, що їхні однокурсники іноді створюють такі зібрання, ще 4% відповіли, що така практика відсутня серед їхніх однокурсників. Про те, чи колеги опитаних викладачів створюють зібрання навчальних матеріалів, підручники і тощо в електронному вигляді, зазначили 53% респондентів, 43% вказали, що їхні колеги іноді створюють такі зібрання, ще 4% відповіли, що така практика відсутня серед їхніх колег.

Оцінка впливу використання мережних інформаційних ресурсів на ефективність навчального процесу свідчить, що 29%, тобто майже кожен третій опитаний учень і кожен четвертий викладач (24 %) зазначили, що використання учнями Інтернет-ресурсів під час занять позитивно впливає на навчальний процес, ще 44% учнів та 41% викладачів повідомили, що використання Інтернет-мережі безпосередньо під час лекцій та практичних занять скоріше позитивно впливає на навчальний процес. 11%, тобто кожен десятий учень, і 9% викладачів зазначили, що це не впливає на навчальний процес, та ще 17% учнів і 22% викладачів вказали, що використання учнями Інтернет-ресурсів під час занять впливає на навчальний процес скоріше негативно. Однозначно негативним цей вплив визначають 3% учнів та 4% викладачів. Про наявність персональної сторінки в соціальних мережах Інтернету та її використання свідчать такі дані: персональну сторінку в соціальних мережах мають 94% опитаних учнів і 53% викладачів, 40% (10,5%) часто використовують персональну сторінку для навчальної діяльності, 34 % (13,2%) – іноді використовують, 12% (5,3%) – рідко, та 16% (71%) зовсім не використовують свою персональну сторінку для навчальної діяльності.

Сучасний рівень розвитку комп'ютерних технологій уможливорює створення власного сайту особам, які володіють комп'ютером на рівні користувача і мають доступ до Інтернету. Створити власний сайт можна за допомогою спеціальних конструкторів, що знаходяться на Інтернет-сторінках. Набором таких спеціальних конструкторів є сайт: <http://ru.jimdo.com/#ref=a604928>, де можна формувати сайт не мовою програмування, а візуально, тобто безпосередньо «клікнути» на нову сторінку і внести матеріали (писати текст чи додавати картинки), які будуть відображатися на цьому сайті. А для того, щоб сайт мав дизайнерське оформлення, розроблено сотні

шаблонів будь-якого стилю, що задовольнять вподобання користувачів.

Іншим варіантом створення власного сайту є компанія Jimdo, яка вважається світовим лідером якості, простоти та надійності по створенню сайтів, і пропонує створити власний сайт самостійно. Необхідно зареєструватися на сайті Jimdo <http://forbest.jimdo.com/українською/створити-сайт-безкоштовно/> і отримати готовий сайт, який відразу буде розміщений в Інтернеті й інтегрований в усі пошукові системи, включаючи Google та Яндекс. Необхідно буде обрати дизайн власного сайту (на основі багатьох шаблонів) і наповнити сайт своїм контентом (матеріалом). У Jimdo абсолютно безкоштовно надається 500Мб пам'яті на власний сайт (достатньо для розміщення тисяч фотографій, чималих каталогів, текстового матеріалу, можна вставляти відео з Ютубу). Якщо виникнуть запитання у процесі розвитку власного сайту, то можна звернутися до служби технічної підтримки Jimdo, яка працює цілодобово.

Створення власного веб-сайту можливе через систему Webnode - <http://www.webnode.com.ua/kharakterystyky-systemy-webnode/> – інструмент швидкого та легкого створення сайтів. Ця система уможливорює запустити власний сайт на своєму домені (www.pryklad.com.ua) або зареєструвати новий домен через Webnode. Вона включає в себе пошукову оптимізацію та «просунуті» технології SEO, автоматично генерує розумні посилання та мапу сайту. Власний сайт можна персоналізувати за допомогою модулів та віджетів: соціальних кнопок, форумів, опитувань і багато іншого. Крім того, цей сайт буде автоматично створений із власною мобільною версією. Привабливі мобільні шаблони будуть гарантією того, що сайт відображатиметься на будь-якому мобільному пристрої (мобільних телефонах, смартфонах та планшетах).

Створення веб-сайту можливе і за технологією Smarty <http://master-web.com.ua/e/43>), що використовує дворівневі шаблоніві сайти: верстку сторінки і програмний код PHP. Один файл буде містити шаблон-конструкцію у вигляді коду html (умовно «файл-шаблон»), а другий файл міститиме код PHP (умовно «файл PHP»). Обидва файли необхідно буде редагувати за допомогою спеціальних текстових редакторів. Зокрема, для редагування «файлу-шаблону» зручно підійде Dreamweaver, за допомогою якого можна

безпосередньо створювати необхідні компоненти й відразу ж переглядати їх у браузері та редагувати код html. Для редагування «файлу PHP» можна використовувати спеціальний редактор PHP, наприклад, PHP Editor. Як правило, в таких редакторах існує безліч функцій, які дають змогу правильно написати код PHP, простежати за коректністю використання змінних.

Для того, щоб створити сайт, необхідно, як мінімум, 7 програмних продуктів, зокрема: *MySQL 5.0.45* — вільна система керування базами даних (СУБД), характеризується великою швидкістю, стійкістю й легкістю у використанні, підтримує мову запитів SQL у стандарті ANSI 92, і, крім цього, має безліч розширень до даного стандарту, яких немає в жодній іншій СУБД. Її можливості: підтримується необмежена кількість користувачів, які одночасно працюють із базою даних; кількість рядків у таблицях може досягати 50 млн.; швидке виконання команд, можливо, MySQL найшвидший сервер з існуючих; проста й ефективна система безпеки; *PHP 5.2.5* - скриптова мова програмування, створена для генерації HTML-сторінок на Web-сервері й роботи з базами даних, підтримується переважною більшістю хостерів; *Web-Сервер Apache 2.2.6* (альтернатива Internet Information Services,) - це сервер, що приймає HTTP-запити від клієнтів, як правило, Web-браузерів, і видає їм HTTP-відповіді, зазвичай, разом із HTML-сторінкою, зображенням, файлом, медіа-потокі або іншими даними; *phpMyAdmin 2.11.2.16* – сукупність скриптів написаних на PHP, і забезпечуючих повноцінну, в тому числі, віддалену роботу з базами даних MySQL, через веб-інтерфейс; *Macromedia Dreamweaver 9.0 CS3* – програмний засіб для візуального створення Web-сайтів, для проектування, написання коду й підтримки сайтів, web-сторінок і додатків мережі; *Smarty Template Engine* – це оброблювач, що компілює шаблони для PHP; *Adobe Photoshop CS2* – професійний графічний пакет для роботи з растровою графікою для графічного оформлення Web-проектів і створення привабливого дизайну; *Denwer (Денвер)* – набір дистрибутивів (Apache, PHP, MySQL, Perl і т.д.) + програмна оболонка, що використовує цей набір для створення сайтів на «домашній» (локальній) Windows-машині без необхідності підключення до Інтернету.

Висновки. За результатами дослідження потрібно визначити, що в професійно-технічних навчальних закладах доцільним є створення мережі власного спеціалізованого ресурсу, який надаватиме

можливості спілкування учнів у режимі коротких електронних повідомлень (на зразок «твітеру» або «фейсбуку») та створення електронних довідників в електронній бібліотеці, якими можна користуватися з мобільного пристрою. Мережні ресурси будуть задовольняти соціально-психологічні потреби учнів у формуванні та підтримці як навчальних, так і міжособистісних комунікацій. Виходячи з отриманих даних, також доцільно рекомендувати організацію спеціальних тренінгів з викладачами, в результаті яких вони набуватимуть знань та навичок щодо використання професійних мережаних електронних ресурсів.

Розглядаючи перспективу створення персоніфікованого мережевого середовища, слід виходити з того, що його формування в сучасній професійній освіті має ґрунтуватися на елементах традиційних форм навчання та сприяти інтегруванню їх з елементами новітніх інтерактивних навчальних технологій, з можливостями глобальних електронних мереж.

Перспективи подальших дослідження у даному напрямі пов'язані з розробкою практичних рекомендацій щодо створення персоніфікованого мережевого середовища у професійно-технічних навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. *Биков В.Ю.* Інформаційна система для управління професійно-технічним закладом / В.Ю. Биков, А.М. Гуржій, В.В. Самсонов // Науково-методичне забезпечення сучасної професійної школи: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 1994 р., 11–14 трав.: У 2 ч. / Ін-т систем.дослідж. освіти України.–К., 1994. – Ч. 2. – С. 44 – 46.
2. *Гуревич Р.С.* Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навч. пос. / Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія, Л.С. Шевченко; за ред. Р.С. Гуревича. – Вінниця : ТОВ фірма "Планер", 2012. – 348 с.
3. *Саражинська Н.* Організація навчально-виховного процесу з використанням блогів / Н. Саражинська // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах : наук.-метод. журн. – 2012. – N 2. – С. 42–48.
4. *Яшанов С.* Проблеми формування та перспективи розвитку інформаційно-освітнього середовища закладів педагогічної освіти /

Аннотация

**РАЗВИТИЕ ПЕРСОНИФИЦИРОВАННОЙ СЕТЕВОЙ
СРЕДЕ В ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ
ЗАВЕДЕНИЯХ**

Светлана Алексеева

В статье отражены результаты аналитического исследования по созданию, внедрению и развитию компьютерно-ориентированной образовательной среды на основе информационных систем, сетей, ресурсов и технологий, построенных на базе информационно-коммуникационных технологий. Проанализирована необходимость создания персонального ресурса учащейся молодежи как ресурса учебного и межличностного общения. Определены перспективы развития персонифицированной сетевой среды в профессионально-технических учебных заведениях.

***Ключевые слова:** персонифицированная сетевая среда, электронно-коммуникативный ресурс, электронный информационный учебный ресурс, сетевые ресурсы.*

Abstract

**DEVELOPMENT PERSONALIZED NETWORK
ENVIRONMENT IN VOCATIONAL-TECHNICAL SCHOOLS**

Svetlana Alekseeva

Ph.D., senior researcher, senior
researcher Laboratory Professional
Training Institute distance PTO NAPS
Ukraine

The article highlights the results of the study on the establishment, implementation and development of computer-based learning environment

based information systems, networks, resources and technologies built on the basis of information and communication technologies. Analyzed the need to create a personal resource as a resource for young students learning and interpersonal communication. Prospects of development of personalized network environment in vocational schools.

Key words: *personalized network environment, electronic communication resources, educational electronic information resources, network resources.*

References

1. By`kov V.Yu. Informacijna sy`stema dlya upravlinnya profesijno-texnichnym zakladom / V.Yu.By`kov, A.M.Gurzhij, V.V.Samsonov // Naukovo-metody`chne zabezpechennya suchasnoyi profesijnoyi shkoly`: Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. L`viv, 1994 r., 11–14 trav.: U 2 ch. / In-tsy`stem.doslidzh. osvity`Ukrayiny`.–K., 1994. – Ch. 2. – S. 44 – 46.

2. Gurevy`ch R.S. Informacijni texnologiyi navchannya: innovacijny`jpidxid: navch. pos. / R. S. Gurevy`ch, M. Yu. Kademiya, L. S. Shevchenko; zared. R.S.Gurevy`cha. – Vinny`cya : TOV firma "Planer", 2012. – 348 s.

3. Sarazhy`ns`ka N. Organizaciya navchal`no-vy`xovnogo procesu z vy`kory`stannyam blogiv / N. Sarazhy`ns`ka // Informaty`katainformacijnitexnologiyi v navchal`ny`xh zakladah : nauk.-metod. zhurn. – 2012. – N 2. – S. 42–48.

4. Yashanov S. Problemy formuvannya ta perspekty`vy rozvy`tku informacijno-osvitn`ogo seredovy`shha zakladiv pedagogichnoyi osvity` / Sergij Yashanov // Inf-katainform. texnologiyi : nauk.-metod. zhurn. – 2012. – N 2. – S. 16 – 22.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЯКІСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Ірина Гириловська

Анотація

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена потребою у створенні ефективної стратегії поширення інформатизації професійно-технічної освіти в регіонах. У цьому контексті особливої уваги набуває моніторинг рівня інформатизації професійно-технічних навчальних закладів, для здійснення якого необхідний спеціальний інструментарій. Роль такого інструментарію може відігравати запропонована факторно-критеріальна модель, застосування якої дозволить визначити «проблемні зони» процесу інформатизації в ПТНЗ та надати рекомендації щодо його оптимізації.

***Ключові слова:** інформатизація освіти, факторно-критеріальна модель, кваліметричний підхід, рівень інформатизації, моніторинг, професійно-технічний навчальний заклад.*

Постановка проблеми. Реформування професійно-технічної освітньої системи України визначає основне завдання сьогодення – забезпечити високоякісною професійною підготовкою майбутніх кваліфікованих робітників та підготувати їх до нових соціально-економічних відносин в сучасному інформаційному суспільстві. На якість професійної підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) впливає багато різноманітних чинників, серед яких – інформатизація професійно-технічної освіти (ПТО). Перші кроки інформатизації ПТО свідчать про те, що нинішня стратегія при її практичному запровадженні не охоплює всіх актуальних питань. У цьому контексті особливої уваги потребує моніторинг рівня інформатизації ПТНЗ, який є важливим фактором якісної професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання інформатизації освіти і моніторингу її якості всесторонньо досліджуються зарубіжними та вітчизняними науковцями. Зокрема, Г. Азгальдов [1], Г. Єльнікова [7], Л. Забродська [2], Т. Лукіна [4], В. Лунячек [5], І. Соколянська [6] у своїх працях розкривають поняття освітнього моніторингу, теоретично обґрунтовують інструментарій та технологію його проведення. Використанню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, створенню електронних навчально-методичних комплексів, підручників, посібників присвячені роботи В. Бикова, Р. Гуревича, М. Кадемії, Н. Морзе, Ю. Рамського, Ю. Машбиця та інших. Проте наукових досліджень, присвячених моніторингу інформатизації професійно-технічних закладів, проведено ще недостатньо.

Мета статті – представлення розробленої факторно-критеріальної моделі визначення рівня інформатизації ПТНЗ як інструментарію оцінювання стану інформатизації ПТО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що домінуючим видом діяльності в сфері суспільного виробництва є збирання, нагромадження, оброблення, зберігання, передавання та використання інформації. Інформатизація суспільства пов'язана, насамперед, з розвитком комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет), мультимедійних технологій [3].

Упровадження комп'ютерів у сферу освіти стало початком революційного перетворення традиційних методів і технологій навчання. Зокрема, в професійно-технічній освіті комп'ютеризація ПТНЗ та застосування інформаційно-комунікаційних технологій є важливою умовою забезпечення високого рівня якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Тому виникає необхідність у визначенні рівня інформатизації кожного ПТНЗ на основі моніторингових досліджень.

Поняття «моніторинг» означає постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному

результату. Моніторинг дає змогу своєчасно виявити якісні та кількісні зміни об'єкта, тенденції збільшення чи зменшення, локалізації або активізації процесів, що відбуваються. Для здійснення вимірювань у моніторингових процедурах найбільш ефективним на сьогодні є кваліметричний підхід, який забезпечує кількісну оцінку якості діяльності. Роль спеціального інструментарію відіграють кваліметричні моделі стану або процесу, що відстежуються. Кваліметрична модель – це певна норма, зразок об'єкта з якісно-кількісними характеристиками. Вона встановлює основні унормовані орієнтири діяльності об'єктів у вигляді параметрів, факторів та критеріїв. На основі алгоритму побудови кваліметричних моделей [7] нами розроблено факторно-критеріальну модель визначення рівня інформатизації ПТНЗ.

Так як комп'ютеризація є необхідною, але недостатньою умовою процесу інформатизації, в основу кваліметричної моделі було покладено два параметри: P_1 – готовність ПТНЗ до використання ІКТ та P_2 – використання ІКТ у діяльності ПТНЗ. Загальний рівень інформатизації дорівнює сумі цих параметрів: $P_{\text{заг}} = P_1 + P_2$. Кожен параметр має свою вагомість, відповідно, M_1 та M_2 , рівні по 0,5, що в сумі складає одиницю. Параметри характеризуються факторами з вагомістю m . Для оцінки кожного фактора були розроблені критерії, яким відповідає коефіцієнт прояву K та вагомість v . Визначення вагомості факторів і критеріїв здійснювалося методом експертної оцінки. Обґрунтуємо вибір факторів та критеріїв для нашої моделі.

Параметр P_1 . Готовність ПТНЗ до використання ІКТ. Вагомість $M_1 = 0,5$.

Фактор F_1 . Рівень комп'ютеризації ПТНЗ. Вагомість $m_1 = 0,2$.

Комп'ютеризація ПТНЗ – це процес упровадження апаратно-програмних засобів з метою збирання, зберігання і переробки інформації, що використовується в процесах управління, навчання, а також для отримання різного роду інформаційних та обчислювальних послуг. Комп'ютеризація навчального процесу передбачає наявність комп'ютерних засобів для учнів, адміністрації, бухгалтерії, бібліотеки, що дає змогу оптимізувати їхню діяльність, і є запорукою ефективності навчального процесу. Тому до критеріїв фактору F_1 обов'язково потрібно віднести «щільність» розподілу учасників освітнього процесу в ПТНЗ на 1 комп'ютер.

Одним із напрямів упровадження інформаційних технологій в навчально-виховний процес є створення мультимедійних кабінетів, які можна використовувати для роботи з демонстраційними педагогічними програмними засобами під час вивчення майже всіх навчальних предметів, а також для проведення педрад, семінарів, конференцій та інших заходів. Навчальні заклади можуть використовувати як мобільні мультимедійні установки (мультимедійний проектор, переносний екран, інтерактивні дошки), так і стаціонарні мультимедійні кабінети, до складу яких, крім проекційної техніки, входять ПК, засоби відео- та аудіо-супроводу.

Важливою ознакою сучасного ПТНЗ є наявність власного web-сайту, що дає змогу доводити до відома учнів, батьків, викладачів новини, оперативну інформацію, сприяє налагодженню зв'язків навчального закладу з іншими установами. На жаль, більшість сайтів побудовані як візитна картка ПТНЗ. Вони мало інформативні й мало цікаві, а тому не відвідуються повторно.

Отже, вважаємо, що фактор F_1 повинен визначатися зазначеними нижче критеріями 1.1–1.9.

Критерій 1.1. Частка 1 персонального комп'ютера (ПК) до загальної кількості учнів. Вагомість $v_{11} = 0,12$. Коефіцієнт прояву обчислюється за такою формулою: $K_{11} = (\text{кількість ПК, що використовується у навчальному процесі}) / (\text{загальна кількість учнів ПТНЗ})$. Наприклад, $K_{11} = 12/480$, $K_{11} = 0,025$.

Критерій 1.2. Частка 1 ПК з доступом до мережі Інтернет до загальної кількості учнів; $v_{12} = 0,12$; $K_{12} = (\text{кількість ПК, що використовується у навчальному процесі з доступом до мережі Інтернет}) / (\text{загальна кількість учнів ПТНЗ})$.

Критерій 1.3. Частка сучасних комп'ютерів до їх загальної кількості; $v_{13} = 0,12$; $K_{13} = (\text{кількість ПК, придбаних за останні 10 років}) / (\text{загальна кількість ПК})$.

Критерій 1.4. Частка робочих місць адміністрації, обладнаних комп'ютером; $v_{14} = 0,12$; $K_{14} = (\text{кількість робочих місць адміністрації, обладнаних комп'ютером}) / (\text{загальна кількість робочих місць адміністрації})$.

Критерій 1.5. Частка робочих місць у бухгалтерії, обладнаних комп'ютером; $v_{15} = 0,12$; $K_{15} = (\text{кількість робочих місць у бухгалтерії,}$

обладнаних комп'ютером) / (загальна кількість робочих місць у бухгалтерії).

Критерій 1.6. Частка робочих місць, обладнаних комп'ютером в бібліотеці до загальної кількості учнів та викладачів; $v_{16} = 0,1$; $K_{16} = (\text{кількість робочих місць у бібліотеці, обладнаних комп'ютером}) / (\text{загальна кількість учнів та викладачів ПТНЗ})$.

Критерій 1.7. Коефіцієнт охоплення локальною мережею комп'ютерів, які використовуються у навчальному процесі; $v_{17} = 0,06$; $K_{17} = (\text{кількість охоплених локальною мережею комп'ютерів, які використовуються у навчальному процесі}) / (\text{загальна кількість комп'ютерів, які використовуються у навчальному процесі})$.

Критерій 1.8. Наявність мультимедійних установок, кабінетів. Вагомість $v_{18} = 0,12$. Коефіцієнти прояву K не у всіх випадках визначаються єдиним способом як безпосередня частка відповідних даних. Для деяких критеріїв можуть існувати інші підходи до визначення. Зокрема, для даного критерію наявність мультимедійних установок, стаціонарних мультимедійних кабінетів та їх використання можна вимірювати так: немає – 0 балів ($K_{18} = 0$); наявні лише мультимедійні установки, але не використовуються – 25 балів ($K_{18} = 0,25$); використовуються мультимедійні установки – 50 балів ($K_{18} = 0,5$); наявні, але не використовуються мультимедійні установки і стаціонарні мультимедійні кабінети (або лише кабінети) – 75 балів ($K_{18} = 0,75$); використовуються мультимедійні кабінети – 100 балів ($K_{18} = 1$).

Критерій 1.9. Наявність web-сайту. Вагомість $v_{19} = 0,12$. Коефіцієнт прояву критерію визначається так: ПТНЗ має власний сайт, який вчасно оновлюється – 100 балів ($K_{19} = 1$), ПТНЗ має власний сайт, але інформація на ньому застаріла – 50 балів ($K_{19} = 0,5$), ПТНЗ не має власного сайту – 0 балів ($K_{19} = 0$).

Формула для підрахунку: $F_1 = m_1 \cdot \sum_{i=1}^9 (K_{1i} \cdot v_{1i})$.

Фактор F_2 . Рівень забезпеченості програмними засобами. Вагомість $m_2 = 0,1$.

Даний фактор характеризується широтою та повнотою функціональних можливостей прикладного забезпечення, що використовується в навчальному процесі ПТНЗ. Широта безпосередньо залежить від типу установлених на комп'ютері операційної системи та

прикладних програм. Вони повинні бути ліцензійними або з умовами вільного використання. Прикладне програмне забезпечення є комплексом прикладних програм, за допомогою яких виконуються конкретні завдання (виробничі, навчальні, творчі, розважальні тощо). Повноцінне використання комп'ютерної техніки в навчальному процесі передбачає її застосування не лише на уроках інформатики, а й під час вивчення інших предметів. Це пов'язано з повнотою використання програмного забезпечення. Вважаємо, що для характеристики даного фактору можна обрати критерії 2.1 – 2.3.

Критерій 2.1. Частка ліцензійних копій Microsoft Windows (системних ПЗ) до загальної кількості комп'ютерів; $v_{21} = 0,3$; $K_{21} = (\text{кількість ліцензійних копій Microsoft Windows}) / (\text{загальна кількість комп'ютерів у ПТНЗ})$.

Критерій 2.2. Частка ліцензійних копій Microsoft Office до загальної кількості комп'ютерів; $v_{22} = 0,3$; $K_{22} = (\text{кількість ліцензійних копій Microsoft Office}) / (\text{загальна кількість комп'ютерів у ПТНЗ})$.

Критерій 2.3. Повнота використання пакету Microsoft Office; $v_{23} = 0,4$; $K_{23} = (\text{кількість програм пакету Microsoft Office, що використовуються у навчальному процесі}) / (\text{загальна кількість програм установленого пакету Microsoft Office})$.

Формула для підрахунку: $F_2 = m_2 \cdot \sum_{i=1}^3 (K_{2i} \cdot v_{2i})$.

Фактор F_3 . Рівень готовності педагогічних працівників ПТНЗ до використання ІКТ. Вагомість $m_3 = 0,2$.

Володіння комп'ютерною грамотністю, підвищення власної кваліфікації щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), участь у розробці програмних засобів навчання на різних рівнях є основними характеристиками рівня готовності педагогічних працівників ПТНЗ до використання ІКТ у навчальному процесі. Тому фактор F_3 представлений чотирма критеріями 3.1 – 3.4.

Критерій 3.1. Частка користувачів ПК серед педагогічних працівників ПТНЗ; $v_{31} = 0,25$; $K_{31} = (\text{кількість користувачів ПК серед педагогічних працівників ПТНЗ}) / (\text{загальна кількість педагогічних працівників ПТНЗ})$.

Критерій 3.2. Частка працівників ПТНЗ, які підвищили кваліфікацію щодо використання ІКТ у своїй професійно-педагогічній діяльності; $v_{32} = 0,25$; $K_{32} = (\text{кількість педагогічних працівників ПТНЗ, які})$

підвищили кваліфікацію щодо використання ІКТ) / (загальна кількість педагогічних працівників ПТНЗ).

Критерій 3.3. Частка викладачів та майстрів виробничого навчання, які є авторами (співавторами) програмних засобів навчання, що мають гриф МОН України; $v_{33} = 0,25$; K_{33} = (кількість викладачів та майстрів виробничого навчання ПТНЗ, які є авторами (співавторами) програмних засобів навчання, що мають гриф МОН України) / (загальна кількість викладачів та майстрів виробничого навчання ПТНЗ).

Критерій 3.4. Частка викладачів та майстрів виробничого навчання, які є авторами (співавторами) програмних засобів навчання, що мають дозвіл методичних комісій (регіональний рівень); $v_{34} = 0,25$; K_{34} = (кількість викладачів та майстрів виробничого навчання ПТНЗ, які є авторами (співавторами) програмних засобів навчання, що мають дозвіл методичних комісій) / (загальна кількість викладачів та майстрів виробничого навчання ПТНЗ).

Формула для підрахунку: $F_3 = m_3 \cdot \sum_{i=1}^4 (K_{3i} \cdot v_{3i})$. В загальному параметр P_1 обчислюємо так: $P_1 = M_1 \cdot (F_1 + F_2 + F_3)$.

Параметр P_2 . Використання ІКТ в діяльності ПТНЗ. Вагомість $M_2 = 0,5$.

Фактор F_4 . Рівень використання комп'ютерної техніки у навчальному процесі ПТНЗ. Вагомість $m_4 = 0,2$.

Для характеристики фактора F_4 доцільно обрати два основні кількісні критерії 4.1 та 4.2.

Критерій 4.1. Частка годин професійно-теоретичної підготовки у ПТНЗ, що викладаються із використанням комп'ютерів; $v_{41} = 0,5$; K_{41} = (кількість годин професійно-теоретичної підготовки, що викладаються із використанням комп'ютерів) / (загальна кількість годин професійно-теоретичної підготовки у навчальному закладі).

Критерій 4.2. Частка годин професійно-практичної підготовки у ПТНЗ, що проводяться із використанням комп'ютерів; $v_{42} = 0,5$; K_{42} = (кількість годин професійно-практичної підготовки, що проводяться із використанням комп'ютерів) / (загальна кількість годин професійно-практичної підготовки у навчальному закладі).

Формула для підрахунку: $F_4 = m_4 \cdot \sum_{i=1}^2 (K_{4i} \cdot v_{4i})$.

Фактор F₅. Рівень використання ІКТ в управлінській діяльності, діяльності бухгалтерії, бібліотеки ПТНЗ. Вагомість $m_5 = 0,1$.

Інформатизація ПТНЗ передбачає не лише наявність комп'ютерної техніки, а й використання прикладного програмного забезпечення для автоматизації управлінської діяльності, роботи бухгалтерії, бібліотеки. При значних обсягах інформації, як ніколи постає проблема швидкості обробки даних. Тому для оптимізації роботи керівників ПТНЗ та зазначених служб важливо, яка частка документообігу опрацьовується за допомогою комп'ютерних програм. З цією метою визначені критерії 5.1 – 5.4.

Критерій 5.1. Частка документообігу на електронних носіях, які використовуються в управлінській діяльності; $v_{51} = 0,25$; $K_{51} = (\text{кількість одиниць документообігу на електронних носіях, які використовуються в управлінській діяльності ПТНЗ}) / (\text{загальна кількість одиниць документообігу, які використовуються в управлінській діяльності ПТНЗ})$.

Критерій 5.2. Коефіцієнт автоматизації бухгалтерського обліку; $v_{52} = 0,25$. Коефіцієнт прояву критерію визначається так: неавтоматизований бухгалтерський облік – 0 балів ($K_{52} = 0$); частково автоматизований – 50 балів ($K_{52} = 0,5$); повністю автоматизований – 100 балів ($K_{52} = 1$).

Критерій 5.3. Частка заповнення електронної бази даних у бібліотеці; $v_{53} = 0,25$; $K_{53} = (\text{кількість одиниць бібліотечного фонду, внесених до електронної бази даних}) / (\text{загальна кількість одиниць бібліотечного фонду ПТНЗ})$.

Критерій 5.4. Періодичність оновлення баз даних у бібліотеці $v_{54} = 0,25$. Коефіцієнт прояву критерію визначається так: немає бази даних – 0 балів ($K_{54} = 0$); оновлюється один раз на рік – 25 балів ($K_{54} = 0,25$); два рази на рік – 50 балів ($K_{54} = 0,5$); один раз на квартал – 75 балів ($K_{54} = 0,75$); один раз на місяць і частіше – 100 балів ($K_{54} = 1$).

Формула для підрахунку: $F_5 = m_5 \cdot \sum_{i=1}^4 (K_{5i} \cdot v_{5i})$.

Фактор F₆. Рівень використання Інтернет-технологій у ПТНЗ. Вагомість $m_6 = 0,2$.

Однією з найбільших переваг мережі Інтернет є можливість оперативного отримання інформації. Тому вільний доступ та використання законодавчих і нормативних документів із серверів

Президента України, Верховної Ради України, міністерств та органів влади усіх рівнів певним чином впливає на загальну роботу ПТНЗ. Запорукою ефективного використання сучасних інформаційних технологій є вільний доступ кожного учасника освітнього процесу до ресурсів мережі Інтернет. У багатьох випадках під'єднання до глобальної мережі відбувається через комутовані лінії. Якість і швидкість такого зв'язку дуже низька, що не дозволяє використовувати ресурси та сервіси мережі Інтернет у комп'ютерному класі, тобто безпосередньо учнями. Очевидно, що проблему розв'язує тільки під'єднання по виділеній лінії або аналогові технології. Сьогодні відсоток таких під'єднань дуже малий. Тому суттєвим є питання про тип під'єднання до мережі Інтернет і повинно бути відображено певним критерієм.

Новими можливостями для інтерактивного спілкування педагогів є обласні Інтернет форуми. На форумі педагоги можуть висвітлити різні проблеми, обмінятися думками, задати питання спеціалістам. Окрім обласних Інтернет форумів існують обласні Інтернет чати, які дозволяють інтерактивно вирішувати оперативні питання. Чат працює постійно, у його режимі можна проводити семінари, наради.

Найпоширеніша послуга мережі Інтернет – електронна пошта, яка забезпечує обмін поштовими повідомленнями з будь-яким абонентом мережі Інтернет. Електронна пошта є доступним і найдешевшим Інтернет сервісом.

Активна участь ПТНЗ у форумах, чатах, оперативність відповіді на обов'язкові електронні листи є важливим показником використання Інтернет-технологій. Таким чином, для характеристики фактора F_6 обрано критерії 6.1 – 6.6.

Критерій 6.1. Тип під'єднання до мережі Інтернет; $v_{61} = 0,15$. Коефіцієнт прояву критерію визначається так: під'єднання немає – 0 балів ($K_{61} = 0$); у ПТНЗ використовується тільки електронна пошта – 50 балів ($K_{61} = 0,5$); по виділеній лінії – 75 балів ($K_{62} = 0,75$); з використанням безпроводних технологій – 100 балів ($K_{63} = 1$).

Критерій 6.2. Частка предметів згідно з навчальним планом, при викладанні яких використовуються ресурси мережі Інтернет; $v_{62} = 0,15$; $K_{62} =$ (кількість предметів згідно з навчальним планом, при викладанні

яких використовуються ресурси мережі Інтернет) / (загальна кількість предметів згідно з навчальним планом ПТНЗ).

Критерій 6.3. Використання ресурсів і можливостей мережі Інтернет в управлінській діяльності адміністрації; $v_{63} = 0,15$. Коефіцієнт прояву критерію визначається так: не використовується – 0 балів ($K_{63} = 0$); використовується тільки електронна пошта – 25 балів ($K_{63} = 0,25$); інформація отримується з веб-сайтів державної влади та органів управління освітою, тематичних веб-сайтів тощо – 50 балів ($K_{63} = 0,5$); участь у телеконференціях, чатах – 75 балів ($K_{63} = 0,75$); участь у віртуальних об'єднаннях керівників ПТНЗ – 100 балів ($K_{63} = 1$).

Критерій 6.4. Використання ресурсів і можливостей мережі Інтернет в методичній роботі; $v_{64} = 0,15$. Коефіцієнт прояву критерію визначається так: не використовується – 0 балів ($K_{64} = 0$); використовується тільки електронна пошта – 25 балів ($K_{64} = 0,25$); інформація отримується з веб-сайтів державної влади та органів управління освітою, тематичних веб-сайтів тощо – 50 балів ($K_{64} = 0,5$); участь у телеконференціях, чатах, форумах – 75 балів ($K_{64} = 0,75$); участь у віртуальних методичних об'єднаннях та інших формах професійного спілкування – 100 балів ($K_{64} = 1$).

Критерій 6.5. Використання ресурсів і можливостей мережі Інтернет в роботі бухгалтерії; $v_{65} = 0,15$. Коефіцієнт прояву критерію визначається так: не використовується – 0 балів ($K_{65} = 0$); використовується тільки електронна пошта – 50 балів ($K_{65} = 0,25$); інформація отримується з веб-сайтів державної влади та органів управління освітою, тематичних веб-сайтів тощо – 75 балів ($K_{65} = 0,75$); участь у телеконференціях, вебінарах, форумах та інших формах професійного спілкування – 100 балів ($K_{65} = 1$).

Критерій 6.6. Регулярність оновлення веб-сайту ПТНЗ; $v_{66} = 0,15$. Коефіцієнт прояву критерію визначається так: немає веб-сайту – 0 балів ($K_{66} = 0$); оновлюється один раз на рік – 25 балів ($K_{66} = 0,25$); два рази на рік – 50 балів ($K_{66} = 0,5$); один раз на квартал – 75 балів ($K_{66} = 0,75$); один раз на місяць і частіше – 100 балів ($K_{66} = 1$).

Формула для підрахунку: $F_6 = m_6 \cdot \sum_{i=1}^6 (K_{6i} \cdot v_{6i})$. В загальному параметр P_2 обчислюємо так: $P_2 = M_2 \cdot (F_1 + F_2 + F_3 + F_4 + F_5 + F_6)$. Отже, $P_{\text{заг}} = P_1 + P_2$.

Для характеристики загального рівня інформатизації навчального закладу $P_{\text{заг}}$ можна скористатися такою шкалою:

якщо $0 < P_{\text{заг}} \leq 0,25$ – недостатній рівень;

якщо $0,25 < P_{\text{заг}} \leq 0,5$ – задовільний рівень;

якщо $0,5 < P_{\text{заг}} \leq 0,75$ – достатній рівень;

якщо $0,75 < P_{\text{заг}} \leq 1$ – високий рівень.

Висновок. Використання запропонованої факторно-критеріальної моделі дасть змогу визначити «проблемні зони» процесу інформатизації ПТНЗ та розробити рекомендації щодо його оптимізації.

Список використаних джерел

1. Азгальдов Г.Г., Райхман Э.П. О квалиметрии / Г.Г. Азгальдов, Э.П. Райхман. – М.: «Издательство стандартов», 1972. – 172 с.
2. Забродська Л.М. Інформатизація закладу освіти: управлінський аспект / Л.М. Забродська. – Х.: Основа, 2003. – 240 с.
3. Коваль Т.І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. пос. / Т.І. Коваль. – К. : Вид. центр НЛУ, 2009. – 380 с.
4. Лукіна Т.О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Т.О. Лукіна. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. П. Галіцина, 2006. – 128 с. – (Б-ка «Шкіл. світу»).
5. Лунячек В.Е. Використання факторно-критеріальних моделей для оцінки стану інформатизації загальноосвітнього навчального закладу // Комп'ютер у сім'ї та школі. – 2004. – № 1. – С. 41 – 43.
6. Лунячек В.Е., Ліпейко В.І., Соколянська І.Т. Інформатизація загальної середньої освіти регіону. Науково-методичний посібник / В.Е. Лунячек, В.І. Ліпейко, І.Т. Соколянська. – Х.: Гімназія, 2003. – 68 с.
7. Єльнікова Г.В. Основи адаптивного управління: курс лекцій / Г.В. Єльнікова. – К.: ЦППО АПН України, 2003. – 133 с.

Аннотация

ИНФОРМАТИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ КАК ПРЕДПОСЫЛКА КАЧЕСТВЕННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ РАБОЧИХ

Ирина Гириловская

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена потребностью в создании эффективной стратегии распространения информатизации профессионально-технического образования в регионах. В этом контексте особое внимание приобретает мониторинг уровня информатизации профессионально-технических учебных заведений, для осуществления которого необходим специальный инструментарий. Таким инструментарием может быть предложенная факторно-критериальная модель, применение которой позволит определить «проблемные зоны» процесса информатизации в ПТУ и дать рекомендации по его оптимизации.

***Ключевые слова:** информатизация образования, факторно-критериальная модель, квалитетрический подход, уровень информатизации, мониторинг, профессионально-техническое учебное заведение.*

Abstract

INFORMATIZATION VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTION AS PREREQUISITE QUALITY PROFESSIONAL TRAINING OF SKILLED WORKERS

Iryna Hyrylovskya

Ph.D. in Pedagogy, chief of the
laboratory of distance vocational training
Institute of Vocational Education of the
National Academy of Pedagogical
Sciences of Ukraine

Relevance of material stated in the article, due to the need to create an effective strategy for dissemination of information vocational education in the region. In this context, special attention shall enter monitor the level of information vocational schools, for which required special tools. The role of such instruments can play offered quotient-criteria models, the use of which

will identify "problem areas" informatization process in vocational schools and make recommendations for its improvement.

Key words: *informatization of education, factor-criteria model qualimetric approach the level of information, monitoring, vocational school.*

References

1. Azgal'dov G.G., Raykhman E.P. O kvalimetrii / G.G. Azgal'dov, E.P. Raykhman. – M.: «Izdatel'stvo standartov», 1972. – 172 s.
2. Zabrodska L.M. Informatizatsiya zakladu osviti: upravlinskiy aspekt / L.M. Zabrodska. – H.: Osnova, 2003. – 240 s.
3. Koval T.I. Pidgotovka vikladachiv vishchoyi shkoli: informatsiyni tehnologii u pedagogichniy diyalnosti : navch.-metod. pos. / T.I. Koval. – K. : Vid. tsentr NLU, 2009. – 380 s.
4. Lukina T.O. Monitoring yakosti osviti: teoriya i praktika / T.O. Lukina. – K.: Vid. dim «Shkil. svit»: Vid. P. Galitsina, 2006. – 128 s. – (B-ka «Shkil. svitu»).
5. Lunyachek V.E. Viktoristannya faktorno-kriterialnih modeley dlya otsinki stanu informatizatsiyi zagalnoosvitnogo navchalnogo zakladu // Komp'yuter u sim'yi ta shkoli. – 2004. – № 1. – S. 41 – 43.
6. Lunyachek V.E., Lipeyko V.I., Sokolyanska I.T. Informatizatsiya zagalnoyi serednoyi osviti regionu. Naukovo-metodichniy posibnik / V.E. Lunyachek, V.I. Lipeyko, I.T. Sokolyanska. – H.: Gimnaziya, 2003. – 68 s.
7. Elnikova G.V. Osnovi adaptivnogo upravlinnya: kurs lektsiy / G.V. Elnikova. – K.: TsIPPO APN Ukrayini, 2003. – 133 s.

УДК 371.385

ФАЙЛОВИЙ РЕПОЗИТОРІЙ ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

Андрій Гуралюк

Анотація

У статті розкриваються проблеми пошуку спеціалізованої інформації в сучасному інтернет-просторі, пов'язані з її великою кількістю та відсутністю організації. Розглядається як один із засобів

доступу до корисної інформації – використання сучасних спеціалізованих файлових репозиторіїв.

***Ключові слова:** інформація, файлові архіви, репозиторій, інформатизація освіти, професійно-технічна освіта, навчально-виробничий процес.*

Постановка проблеми. В Окінавській хартії глобального інформаційного суспільства, яка була прийнята лідерами «вісімки» 22 липня 2000 року, інформаційно-комунікаційні технології (ІТ) стали на сьогодні фактором, що впливає на формування суспільства ХХІ століття. Наступає новий етап у розвитку процесів обміну інформацією. Стрімкий розвиток і розповсюдження нових інформаційних і телекомунікаційних технологій набуває характеру глобальної інформаційної революції, яка здійснює зростаючий вплив на політику, економіку, управління, фінанси, науку, культуру та інші сфери життєдіяльності суспільства в рамках національних кордонів і світу в цілому [1].

Особливу актуальність питання пошуку й обробки інформації набувають у сфері освіти. Сучасні мультимедійні комп'ютерні програми й ІКТ відкривають як тим, хто навчається, так і педагогам, доступ до нетрадиційних джерел інформації – електронних підручників, освітніх Web-ресурсів, систем дистанційного навчання тощо.

Питання автоматизації процесу збору й обробки інформації розкриваються в наукових працях вчених: К. Нарібаєва, В. Ісакова, М. Розенберга, О. Островського. Проблемам використання інформаційних технологій у навчальній діяльності присвячені роботи Г. Бордовського, Р. Гуревича, А. Довгялло, І. Горбунової, В. Ізвозчикова, М. Кадемії, В. Клочка, Л. Коношевського, С. Панюкової, І. Роберт, А. Смірнова, В. Сумського та ін.

Згідно результатів досліджень, проведених Каліфорнійським університетом, понад 90% світової інформації зберігається у цифровій формі в комп'ютерах, займаючи, таким чином, менше місця, ніж на папері, у фільмах і відеозаписах. У цілому, в мережі Інтернет зібрано близько 550 мільярдів документів, і щодня створюється ще 7,3 мільйони нових сторінок. За словами вчених університету, кожен житель в будь-якій точці Земної кулі може мати доступ до інформації в мережі Інтернет, і абсолютно очевидним є ризик «потонути в цьому

океані інформації» [2].

Мета статті. Описати необхідність створення спеціалізованих файлових репозиторіїв як логічної відповіді на сучасні проблеми, що виникають у роботі з інформаційними потоками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час попередньої підготовки до уроку викладач повинен ознайомитися з підручниками і посібниками, переглянути навчальні діафільми та кінофільми, прослухати звукові посібники та ін. [3]. Іншими словами, важливим аспектом підготовки педагога до заняття є пошук, збір та обробка певного масиву спеціалізованої інформації, зосередженої у так званих інформаційних потоках.

Інформаційні потоки – це сукупність повідомлень, які об'єктивно відображають розвиток процесів у господарській діяльності і передаються каналами зв'язку для здійснення оперативного управління [4]. У сучасному світі характерним є постійне збільшення потоків інформації, що несе в собі суперечливість. Тобто, чим більший обсяг інформації, тим більша можливість використання корисної її частини для прийняття управлінського рішення. Сучасні технічні засоби: комп'ютери, мережа Інтернет тощо значно спрощують доступ до величезної кількості матеріалів, що знаходяться у вільному доступі. Причому, ця величезна кількість постійно зростає, подвоюючись у середньому кожні 2 роки. Саме в такому зростанні і приховано «підводні камені»: знаходження потрібної інформації часто перетворюється у досить не просту проблему. При роботі із інформаційними потоками діє закон Парето: згідно статистичним дослідженням, якщо інформація збільшується вдвічі, її корисність становить не більш 20%, а 80%, які залишилися, не носять корисного характеру [5]. Виокремити ж навіть із корисної інформації необхідну стає дедалі складніше.

За останні півтора десятиліття в наше віртуальне життя впевнено ввійшли пошукові засоби інформації, головними з яких стали так звані пошукові системи, що являють собою певний інструмент для пошуку інформації в мережі та її ранжування за запитом користувача пошукової системи. Вони забезпечують усі етапи пошуку, від джерела до висновку інформації кінцевому користувачеві мережі. Найбільш популярними з них на сьогодні є Google, Yandex, Rambler, Meta та ін.

Основне призначення цього інструментарію – збирати інформацію про інформацію. Кожна з таких машин має свої переваги та недоліки, проте спільним їх недоліком можна назвати те, що вони всі добре виконують свою роботу і знаходять багато потрібної інформації.

Для прикладу наведемо запит на пошукову машину Google «Екологія 11 клас».

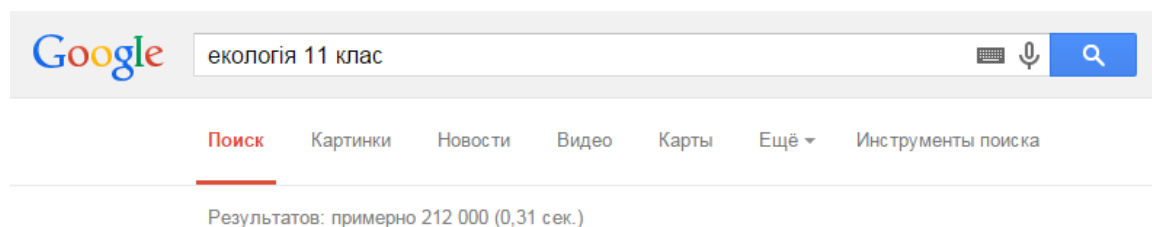

Рис. 1. Запит на пошукову машину Google «Екологія 11 клас»

Результатом такої дії стало знаходження 212 тисяч документів, що, на думку пошукового робота Google, мають відношення до створеного нами запиту. Користувачу пропонується самостійно визначитися, які ж саме файли його цікавлять.

Те ж відбудеться і при пошуку за допомогою інших засобів. Певною і досить дієвою допомогою в такій ситуації є спеціалізовані пошукові машини. Порівняємо результат того ж запиту на пошуковій машині Google Академія (<http://scholar.google.com>) – безкоштовна спеціалізована пошукова система, що дає змогу здійснювати пошук академічної літератури.

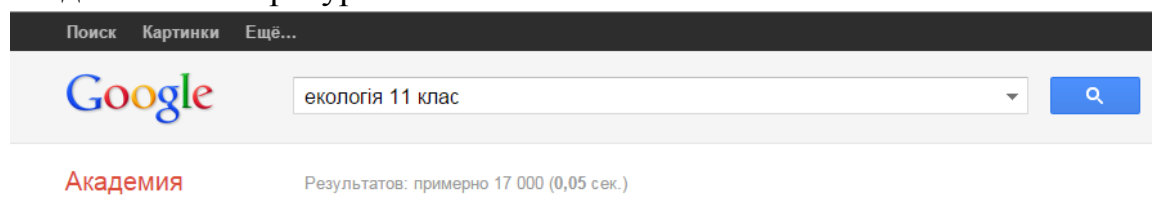

Рис. 2. Запит на пошукову машину Google Академія «Екологія 11 клас»

Як бачимо, вибір обмежується 17 тис. web-сторінок.

Таким чином, можна зробити висновок, що пошук необхідної інформації з конкретних питань, як мінімум, займає в педагога та учня певний час, а то й потребує спеціальних знань.

Ще одним засобом отримання доступу до необхідної інформації, запозиченим у «віртуальність» із «реального» світу, є репозиторії.

Із позиції «віртуального виміру», класичне розуміння поняття «репозиторій» – місце в мережі Інтернет, де зберігаються будь-які дані. Проте таке формулювання занадто загальне. Виходячи з нього,

репозиторієм є будь-яка база даних, будь-який сайт (адже його роботу теж забезпечують певні дані), навіть будь-яке інформаційне «звалище» – невпорядкований, безсистемний набір файлів – можна вважати репозиторієм.

Як показали наші дослідження, на сьогодні під поняттям репозиторій (інколи, помилково, вживають «репозитарій»), як правило, розуміють групування за певними ознаками інформації в мережі (локальній чи глобальній) із забезпеченням можливості доступу до окремих її елементів (файлів та каталогів).

Сучасною особливістю файлового репозиторію, причиною появи якої став розвиток «хмарних» технологій, є можливість розподіленого розташування інформації в мережі. Поява спеціалізованих сервісів для збереження даних дає змогу представити репозиторій як систему управління файлами, а зберігання самих файлів «доручити» іншим серверам. Враховуючи відносну простоту обміну даними і невисоку вартість (а то й безкоштовність) розташування великих обсягів інформації в мережі, зумовлену розповсюдженням «хмарних» сховищ, таких, як: Dropbox, Google Drive, Mega, Яндекс.Диск тощо, стало можливим навіть створення так званих «дзеркал» – тобто копій файлів, що знаходяться одночасно на декількох серверах, до яких репозиторій забезпечує доступ за допомогою гіперпосилань. Крім того, спеціалізація файлових серверів і пропоновані ними обсяги та методи представлення даних дають змогу зберігати інформацію не тільки в заархівованому вигляді. Так, послуги зберігання відео-файлів пропонують так звані «відеохостінги», найбільш відомими і популярними з яких є YouTube.com (заснований 14 лютого 2005 р., власник Google), RuTube.ru – найбільш потужний російський відеопортал, Google video (video.google.com) - безкоштовний сервіс компанії Google, який поєднує в собі хостинг відеороликів і пошукову систему за ними; Яндекс.Відео (video.yandex.ua) та багато інших. Фотохостінги (сайти для публікації будь-яких зображень), такі, як Flickr (історично перший і один із найбільш популярних і на сьогодні), Picasa (ще один продукт компанії Google) та ін.

Таким чином, сучасний репозиторій не потребує власного великого сховища, і може бути організований фактично на будь-якому веб-хостінгу.

Все перераховане, а також потреба у спрощенні доступу до інформації, пов'язаної з навчально-виробничим процесом у

професійно-технічній освіті України, і зумовили створення файлового репозиторію Інституту ПТО НАПН України.

Доступ до репозиторію можна отримати із сайту Інституту (<http://ipto.kiev.ua/>), вибравши в головному меню пункт «Репозиторій», або через портал PROFUA (profua.info) – рис.4.

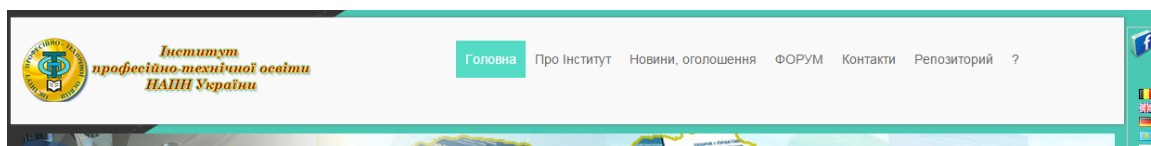

Рис. 3. Головне меню сайту ІПТО НАПН України (<http://ipto.kiev.ua/>).

Рис. 4. Доступ до файлового репозиторію через портал PROFUA (profua.info)

Сам файловий репозиторій розташовується за адресою: <http://repository.profua.info/> і є окремим web-ресурсом, призначеним для спрощення доступу до наукових, навчальних, методичних матеріалів, як тих, що розроблені фахівцями Інституту, так і знайдених у відкритому доступі в інтернет-мережі та згрупованих на основі проведеного аналізу потреб учасників навчально-виробничого процесу (рис. 5).

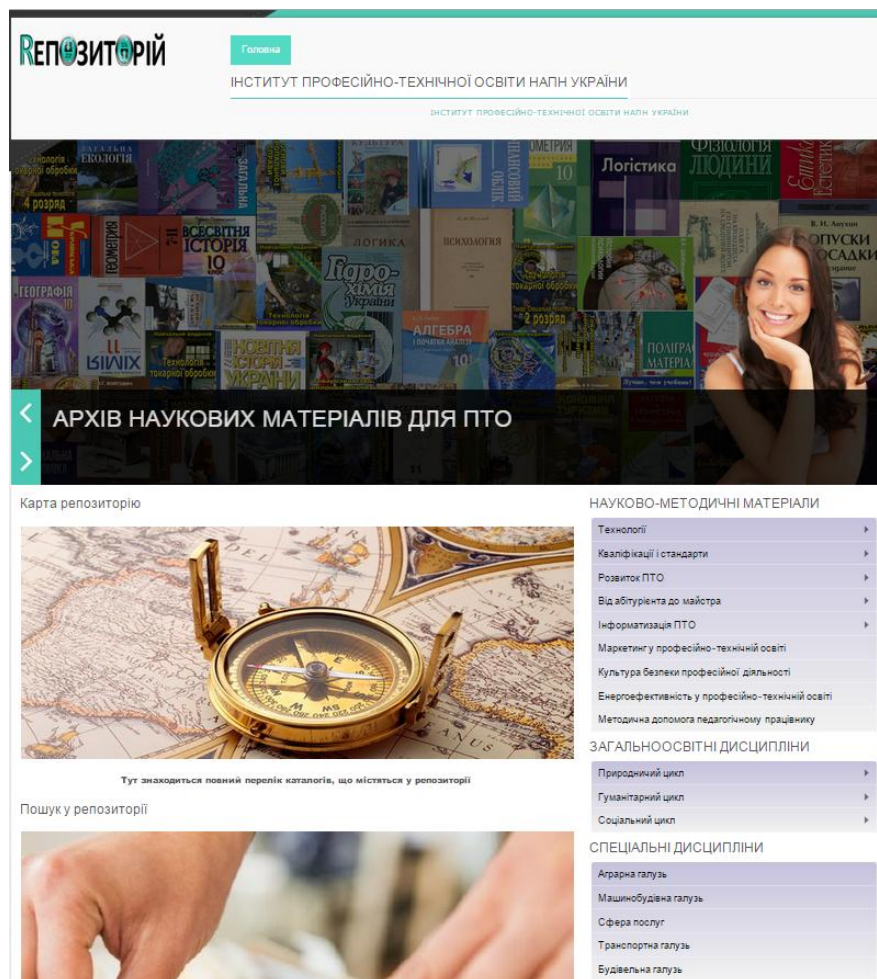

Рис 5. Файловий репозиторій Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Науково-методичні матеріали, розташовані в репозиторії Інституту, логічно об'єднані за такими розділами:

- відкрите професійне навчання;
- державні стандарти професійно-технічної освіти;
- експериментальна діяльність у системі ПТО;
- енергоефективність у професійно-технічній освіті;
- інноваційна діяльність педагога професійної школи;
- інформаційна культура учасників навчально-виробничого процесу;
- інформаційно-комунікаційні технології;
- історико-педагогічні аспекти розвитку професійно-технічної освіти;
- культура безпеки професійної діяльності;
- маркетинг у професійно-технічній освіті;

- методична допомога педагогічному працівнику;
- модульні технології професійного навчання;
- особистісно-розвивальні педагогічні технології;
- проектні технології професійного навчання;
- професійна кар'єра;
- професійне виховання учнівської молоді;
- професійне навчання на виробництві;
- професійні стандарти, сучасні професії і кваліфікації;
- управління розвитком професійно-технічної освіти.

Також у репозиторії представлені матеріали – підручники, методичні рекомендації, лабораторні роботи спеціального та загальноосвітнього компонентів навчально-виробничого процесу.

Висновок. Таким чином, і учні, і педагоги отримують ресурс, що зручно об'єднує наукову та навчальну інформацію для системи ПТО, значно економить час на пошук потрібної інформації, спрощує сам пошук, а відтак, сприяє покращенню якості навчально-виробничого процесу.

Список використаних джерел

1. *Пожуєв В.І.* Глобальне інформаційне суспільство як новий соціальний та економічний феномен ХХІ століття / В.І. Пожуєв // Гуманіт. вісн. Запорізьк. держ. інженерної академії : зб. наук. пр. – Запоріжжя : ЗДІА, 2013. – Вип. 52. – С. 5 – 14.
2. *Кудрявцева С.П., Колос В.В.,* Навчальний посібник – К.: Видавничий Дім «Слово», 2005. – 400 с.
3. *Фіцула М.М.* Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 528 с.
4. *Васенев К.А.* Анализ информационных потоков промышленного предприятия в контроллинге // Управление компанией. – 2003 - №2 – с. 46–56.
5. *Лук'янчикова Ю.В., Попова Ю.М.* Інформаційні потоки в системі управління організацією. 2010. – С. 35–36. Доступ: http://confer-dsum.ucoz.ua/_fr/0/7120405.pdf.

Аннотация

ФАЙЛОВЫЙ РЕПОЗИТОРИЙ ИНСТИТУТА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ НАПН УКРАИНЫ

Андрей Гуралюк

В статье раскрываются проблемы поиска специализированной информации в современном интернет-пространстве, связанные с ее количеством и отсутствием организации. Рассматривается как одно из средств доступа к полезной информации – использование современных специализированных файловых репозиториев.

***Ключевые слова:** информация, файловые архивы, репозиторий, информатизация образования, профессионально-техническое образование, учебно-производственный процесс.*

Abstract

FILE REPOSITORY INSTITUTE OF VOCATIONAL EDUCATION NAPS OF UKRAINE

Andriy Huraliuk

Ph.D. in Pedagogy, senior research fellow of the Laboratory for electronic educational resources of the Institute of vocational education and training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

The problem of searching specialized information in modern Internet space, related to grate number of it and the lack of normalization has been revealed in the article. Using modern specialized file repositories has been considered as one of the means of access to useful information.

***Key words:** director's personality, professional development, professionaldevelopment factors, professional development stages,*

personal professional development.

References

1. Pozhuev V.I. Globalne informatsiyne suspilstvo yak noviy sotsialniy ta ekonomichniy fenomen HHI stolittya / V.I. Pozhuev // Gumanit. visn. Zaporizk. derzh. inzhenernoyi akademiyi : zb. nauk. pr. – Zaporizhzhya : ZDIA, 2013. – Vip. 52. – S. 5 – 14.
2. Kudryavtseva S.P., Kolos V.V., Navchalniy posibnik – K.: Vidavnichiy Dim «Slovo», 2005. – 400 s.
3. Fitsula M.M. Pedagogika: Navchalniy posibnik dlya studentiv vishchih pedagogichnih zakladiv osviti. – K.: Vidavnichiy tsentr «Akademiya», 2002. – 528 s.
4. Vasenev K.A. Analiz informatsionnykh potokov promyshlennogo predpriyatiya v kontrollinge // Upravlenie kompaniei. – 2003 - №2 – s. 46–56.
5. Luk'yanchikova Yu.V., Popova Yu.M. Informatsiyni potoki v sistemi upravlinnya organizatsieyu. 2010. – S. 35–36. Dostup: http://confer-dsum.ucoz.ua/_fr/0/7120405.pdf.

УДК 377.35:334.012.23

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СЛЮСАРІВ З РЕМОНТУ АВТОМОБІЛІВ У ПТНЗ

Андрій Кононенко

Анотація

У статті розглянуто застосування інформаційно-комунікаційних технологій в системі професійної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів. Зазначено, що використання електронно-наукового контенту удосконалисть якість підготовки учнів за обраною професією. Представлено модель електронного наповнення інформатизації навчального процесу. Визначено основні аспекти успішної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів у ПТНЗ. Доведено, що оновлення системи підготовки майбутніх робітників забезпечить формування високоякісного фахівця, який відповідає економічній політиці держави, що, в свою чергу, підніме в

суспільстві престижність робітничих професій, ставлення молоді до оволодіння ними.

***Ключові слова:** професійна підготовка, електронно-науковий контент, електронний науковий портал, інформаційно-науковий ресурс.*

Постановка проблеми. Глобалізація суспільства відзначається стрімким розвитком технологічної складової людства, високим рівнем інформатизації, новітніми соціально-економічними перетвореннями. Українське сьогодні є зорієнтованим на швидке зростання економічної ланки у відповідності до вимог проєвропейського шляху розвитку нашої держави. Країна потребує фахівців, здатних до професійної трансформації у галузі виробництва. Інформаційна складова стала невід'ємною частиною навчального процесу й заповнила всі ланки підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів у системі ПТНЗ. Вербальне отримання інформації у вигляді «викладач – учень» на сьогоднішні є малоефективним. Багато навчальної інформації учні знаходять самостійно за допомогою глобальної мережі Інтернет. Такий процес забезпечується через компетентнісно-орієнтований підхід підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів, який передбачає збільшення часу на самостійне опрацювання модулів навчальної програми. Українська вчена Н. Морзе зазначає, що орієнтація на формування репродуктивних навичок, таких, як запам'ятовування та відтворення за традиційного навчання, замінюється на розвиток умінь зіставлення, синтезу, аналізу, оцінювання виявлення зв'язків, планування, групової взаємодії з використанням мережевих інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) [1, с. 3]. Упровадження сучасних ІКТ в навчально-виховний процес визначено пріоритетним напрямом розвитку сучасної освіти України [2].

В освітянському просторі, зокрема серед учителів шкіл, великою популярністю користується електронна навчальна система, створена компанією Microsoft «Партнерство в навчанні», де педагогічні працівники отримують всебічну інформаційну підтримку. Освітня й учні ПТНЗ теж мають своє електронне середовище, яке створюється під керівництвом Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, а саме: науковий портал професійно технічної освіти (profua.info).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Створення обґрунтованої основи для застосування інформаційно-комунікаційних технологій в системі професійної підготовки передбачає визначення понять і методик застосування ІКТ у процесі підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобіля.

Вчені Р. Гуревич, В. Кремень, О. Коваленко, В. Радкевич, Н. Ничкало вважають за необхідне постійно обговорювати питання, вирішувати проблеми щодо застосування інноваційних технологій у системі професійної освіти. Особливості застосування інформаційних технологій у навчальному процесі висвітлені в працях Н. Балик, Ю. Горошка, В. Дровозюка, М. Жалдака, І. Забари, Т. Зайцевої, Т. Корольової, Н. Морзе, Л. Петухової, С. Ракова, Ю. Рамського, Й. Ривкінда, С. Семерікова, І. Шапошнікової та ін.

Беручи до уваги дослідження провідних науковців, ми бачимо, що основою їхніх праць є теоретичне обґрунтування методів та способів упровадження ІКТ, проте практичній частині цієї проблеми приділяється ще недостатньо уваги.

Мета статті – показати сучасні підходи, які реалізуються у професійно-теоретичній підготовці майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів за допомогою засобів ІКТ, електронно-наукового контенту професійного спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система підготовки майбутнього слюсара з ремонту автомобілів висуває нові вимоги до його професійного становлення, рівня знань, особистого саморозвитку. Професійна підготовка повинна бути різноплановою. Передачу знань у руслі «викладач – учень» необхідно тісно пов'язувати з модулями для самостійного вивчення, ускладненими індивідуальними завданнями. Інтерактивне навчання стимулює майбутнього фахівця до подальшого творчого розвитку, виховує в нього бажання самостійно розв'язувати проблеми, реалізовувати накопиченні знання у подальшій професійній діяльності впродовж усього життя з метою соціалізації в існуючому суспільстві.

Неможливо не погодитися з відомою українською вченою Н. Ничкало, яка наголошує, що ресурсно-орієнтоване навчання – це крок до освіти протягом усього життя, оскільки безперервна професійна освіта – світова тенденція, основним принципом якої є навчитися здобувати знання [3, с. 13–21].

Ресурсно-орієнтоване навчання для професійної освіти – це комплекс форм, методів, традиційних і новоутворених засобів навчання, націлених на здобуття професійно-зорієнтованого результату, під час якого учень повинен вийти на особистий коучинг (освіта впродовж життя).

Учні системи професійної освіти народжуються в індустріальному суспільстві, а живуть і розвиваються – в інформаційному. Поступово вони звикають до швидкого розвитку технічної складової професійного навчання. Як зробити себе затребуваним? Як професійно зрости? Які навички треба мати, щоб бути професійно затребуваним? Ці питання турбують усіх, а особливо викладачів.

У педагогіці виокремлюють пасивні, активні й інтерактивні моделі навчання:

- пасивна модель – учень виступає в ролі «об'єкта» навчання (слухає і дивиться);
- активна модель – учень виступає «суб'єктом» навчання (самостійна робота, творчі завдання);
- інтерактивна модель – учень стає суб'єктом взаємодії, сам бере активну участь у процесі навчання, йдучи своїм індивідуальним маршрутом.

При створенні інтерактивної моделі навчання необхідна розробка комплексної програми, спрямованої на особистий і професійний розвиток учнів, їх інтеграцію у суспільство. Орієнтованим прикладом цілісної системи супроводу навчання є науковий портал Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, який включає такі напрями:

- інформаційно-технічний супровід – забезпечує учнів адаптивними засобами навчання у вигляді електронних підручників з анімаційними зображеннями, де учень бачить дію механізмів із середини, що компенсує слабку матеріально технічну базу училища;
- педагогічний супровід – сприяє оптимізації навчального процесу з консультаційною методичною підтримкою, оновленням навчального матеріалу, тьюторство;
- психологічний супровід – потребує необхідної допомоги з адаптації в інтегроване освітнє середовище з метою сприяння особистому розвитку.

Упровадження ІКТ-технологій максимально удосконалює процес навчання, пристосовує його до потреб молодих людей, що, в свою чергу, перетворює учнів професійно-технічної освіти у стабільно працевлаштованих випускників.

Створений інтерактивний ресурс практично-орієнтований на надання освітніх послуг у вигляді учбової інформації, лабораторних практикумів, методичних рекомендацій і надає можливість учням самовдосконалюватися та прискорювати власну пізнавальну діяльність. Відображений у навчальному матеріалі взаємозв'язок між розвитком автомобільної техніки та існуючими проблемами з її обслуговування постійно оновлюється.

Накопичений досвід роботи з інформаційно-науковим ресурсом формує в учнів розвинений комплекс стійких знань, навичок, які можуть бути використані майбутніми слюсарями з ремонту автомобілів, мотивує їх до подальшої професійної діяльності. Розробка електронно-навчального комплексу пов'язана зі створенням мотиваційної моделі використання нового інформаційного ресурсу, який включає до свого складу такі компоненти:

1. Орієнтований – вилучає з основного завдання (підготовка високоякісного фахівця) інформаційним шум, який знаходиться навколо існуючої проблеми. Дає змогу учню безпосередньо зосередитися на вивченні поставленого виробничого питання. Пропонує декілька варіантів вирішення.
2. Змістовний – поліпшує рівень поінформованості учня. Дає ґрунтовні знання з кожної навчальної теми, що структуровані за наступним принципом: «устрій вузла або агрегату – проблеми, що виникають – діагностика стану – ремонт – тезарій з додатковою інформацією».
3. Діяльнісно-стимулюючий – самостійне знаходження навчальної інформації, практичне застосування, порівняння методів, засобів ремонту автомобіля. Прагнення до вдалого кінцевого результату.
4. Контролюючий – виконання тестових завдань, практичних робіт під час реалізації поставлених завдань. Зворотній зв'язок з викладачем, який виконує настановчу функцію.

Переваги використання електронно-наукового порталу професійно-технічної освіти (profua.info) зводяться до стимулювання професійної співпраці «учитель – учень», встановлення підґрунтя для подальшого професійного зростання, виховання в майбутніх слюсарів з

ремонту автомобілів почуття власної гідності, комунікабельності, професійної затребуваності, світогляду.

Електронний науковий портал <http://mechanic.profua.info> для підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів структуровано таким чином, що оволодіння учбовою інформацією відбувається поступово, від найпростіших визначень – до складних питань з діагностики. Портал вміщує такі навчальні матеріали:

1. Загальну інформацію про обрану професію, де містяться вимоги до слюсаря з ремонту автомобіля, рамку кваліфікацій за обраною професією, зміст, структуру спеціальних предметів, що вивчаються. Перелік додаткової інформації професійного спрямування. Принципи оцінювання навчальних модулів, можливість навчальних консультацій. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи.
2. Тематичний розділ з устрою автомобіля структурований відповідно до тематичного плану підготовки слюсаря з ремонту автомобілів, містить інформацію з устрою та принципу дії вузлів, агрегатів. Навчальний матеріал представлений у вигляді тривимірних схем, діючих моделей з чітким описом принципу дії, що дасть змогу учню візуалізувати технічний процес, побачити працю вузла зсередини. Додатково розділ включає варіативну складову, де описується устрій новітніх автомобільних систем.
3. Тематичний розділ з технічного обслуговування, технології ремонту автомобільних засобів. Інформація в цьому розділі накопичена згідно вимог роботодавців. Бесіда та анкетування керівників станцій технічного обслуговування стали основою для накопичення матеріалу. Учень має можливість бачити зведені таблиці регламентних робіт з технічного обслуговування, опис та способи усунення основних несправностей автомобіля. Технологічні карти містять інтерактивну складову. Зображення взято зі справжнього автомобіля, при наведенні курсору показуються завдання, котрі необхідно виконати.
4. Розділ технічної діагностики автомобіля демонструє несправності, які виникають в електрообладнанні автомобіля. Містить у собі інформацію з принципу дії діагностичних приладів, значення виникаючих осцилограм. Електронні конспекти представлено у декількох електронних форматах, зміст яких надає учню вичерпні відповіді на лекційні завдання.

5. Важливим для підготовки майбутнього слюсаря з ремонту автомобіля є розділ самоконтролю. Для цього в електронній навчальній базі в кінці кожної теми створено елемент «Тестові завдання для самостійного опрацювання». Вони дають можливість учневі в режимі реального часу підтвердити рівень самостійно отриманих знань. Тестування проходить в режимах, де учень, який проходить тест, бачить свої недоліки, відсоток засвоєння матеріалу, правильні відповіді.
6. Останній розділ – це науковий тезаурус. Вміщує перелік додаткової літератури, довідкові матеріали автомобільного спрямування, лабораторно-практичні роботи, навчальні фільми, презентації.

Увесь опрацьований матеріал сайту передбачає врахування психологічних, індивідуальних особливостей учнів. Формуючи електронне навчальне середовище, матеріал подається від найпростішого до найскладнішого. Оволодіння учнями засобами ІКТ у вигляді науково направленого сайту в майбутньому стимулює в них розвиток до самостійного пошуку, самовизначення, професійного зростання.

Висновок. Упровадження ІКТ у процес професійної підготовки майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів – це виклик часу. Узагальнюючи сказане, ми можемо зазначити, що навчальна інформаційна система «mechanic.profua.info» сприяє удосконаленню професійної підготовки учнів. Її застосування спрощує процес навчання, робить його ефективним, контрольованим. Досконале володіння методами інформаційного пошуку допомагає майбутнім слюсарям з ремонту автомобілів, стимулює їхній особистий розвиток та подальше професійне зростання.

Список використаних джерел

1. Морзе Н.В. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Н.В. Морзе, О.Г. Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – № 2(6). – Режим доступу до журн.: <http://www.ime.edu-ua.net/em6/emg.html>
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу

<http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

3. Ничкало Н.Г. Трансформація професійно-технічної освіти України : [монографія] / Н.Г. Ничкало. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 200 с.

Аннотация

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СЛЕСАРЕЙ ПО РЕМОНТУ АВТОМОБИЛЕЙ В ПТУ

Андрей Кононенко

В статье рассмотрено применение информационно-коммуникационных технологий в системе профессиональной подготовки будущих слесарей по ремонту автомобилей. Отмечено, что использование электронно-научного контента усовершенствует качество подготовки учащихся по профессии. Представлена модель электронного наполнения информатизации учебного процесса. Определены основные аспекты успешной подготовки будущих слесарей по ремонту автомобилей в ПТУ. Доказано, что обновление системы подготовки будущих рабочих обеспечит формирование высококачественного специалиста, который соответствует экономической политике государства, что, в свою очередь, поднимет в обществе престижность рабочих профессий, отношение молодежи к овладению ими.

***Ключевые слова:** профессиональная подготовка, электронно-научный контент, электронный научный портал, информационно-научный ресурс.*

Abstract

INFORMATIVE AND COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL PREPARATION OF CAR MECHANICS IN VOCATIONAL SCHOOLS

Andrey Kononenko

postgraduate of the Institute of
Vocational Education NAPS of Ukraine

The article shows the application of informative and communicative technologies in the system of professional preparation of car mechanics. It is marked that the use of electronic and scientific content will perfect quality of students' preparation according to a chosen profession. The model of the electronic filling of informatization of educational process is presented. The basic aspects of successful preparation of car mechanics in vocational schools are defined. It is well-proven that updating of the system of preparation of future workers will provide forming of high-quality specialists that conforms to economic politics of the state that in turn will heave up prestige of working professions in society, desire of youth to study them.

Key words: *professional preparation, electronic and scientific content, electronic and scientific portal, informative and scientific resource.*

References

1. Morze N.V. Modeli efektyvnoho vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh ta dystantsiinykh tekhnolohii navchannia u vyshchomu navchalnomu zakladi [Electronicsource] / N.V. Morze, O.H. Hlazunova // Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. – 2008. – # 2(6). – Rezhym dostupu dozhurn.: <http://www.ime.edu-ua.net/em6/emg.html>.
2. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky [Electronic source] – Режим доступу <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
3. Nychkalo N.H. Transformatsiia profesiino-tekhnichnoi osvity Ukrainy : [monohrafiia] / N.H. Nychkalo. – K. : Pedahohichna dumka, 2008. – 200 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Айстраханов Дмитро Дарамович – кандидат фізико-математичних наук, докторант лабораторії технологій професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Алексєєва Світлана Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Артюшина Марина Віталіївна – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту ПТО НАПН України.

Вайнтрауб Марк Абрамович – доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії змісту професійної освіти і навчання Інституту ПТО НАПН України.

Величко Неля Олександрівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Гириловська Ірина Вікторівна – кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Гуменний Олександр Дмитрович – кандидат педагогічних наук, науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Гуралюк Андрій Георгійович – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту ПТО НАПН України.

Злочевська Людмила Степанівна – науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту ПТО НАПН України.

Кононенко Андрій Геннадійович – викладач ДНЗ «Сєверодонецьке ВПУ», аспірант Інституту ПТО НАПН України.

Кравець Світлана Григорівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії змісту професійної освіти і навчання Інституту ПТО НАПН України.

Кузьмінська Леся Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Кулалаєва Наталя Валеріївна – кандидат хімічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту ПТО НАПН України.

Леу Сніжана Олексіївна – молодший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту ПТО НАПН України.

Майборода Людмила Анатоліївна – науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Масліч Світлана Володимирівна – викладач спецдисциплін Вінницького ВПТУ сфери послуг, аспірант Інституту ПТО НАПН України.

Палькевич Юлія Святославівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Радкевич Валентина Олександрівна – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту ПТО НАПН України.

Радкевич Олександр Петрович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

Ягунов Василь Васильович – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту ПТО НАПН України.

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ

У збірнику наукових праць «Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки та перспективи» Інституту професійно-технічної освіти НАПН України висвітлюються:

1. Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.
2. Концептуальні засади модернізації професійно-технічної освіти.
3. Інформатизація професійно-технічної освіти.
4. Проблеми професійної орієнтації і виховання в системі професійно-технічної освіти.

До збірника приймаються лише наукові статті експериментального, узагальнюючого, методичного і методологічного характеру, в яких висвітлюються результати наукових досліджень (із статистичною обробкою даних), що мають теоретичне і практичне значення, є актуальними для професійно-технічної освіти й раніше не публікувалися. Стаття має бути побудована в логічній послідовності, без повторень і граматичних помилок, із чіткими формулюваннями, насичена фактичним матеріалом, містити огляд наукових досліджень учених та сучасного стану проблеми, постановку завдань, методику (методологію), результати досліджень, їх обговорення, висновки й список літератури.

Наукові статті, надіслані до друку, повинні супроводжуватися:

- витягом із протоколу засідання лабораторії про рекомендацію статті до друку;
- рецензією (для аспірантів та докторантів);
- ключовими словами й авторським резюме – реферуванням (українською, російською та англійською мовами чи іншою мовою – для зарубіжних авторів);

У лівому кутку чільної сторінки – індекс УДК. Посередині великими літерами – заголовок статті. У правому кутку – курсивом: прізвище, ім'я та по батькові (повністю, без скорочень) автора статті; ступінь, звання, посада, установа.

Обсяг наукової статті 8–12 повних сторінок.

Увага! Статті з використанням комп'ютерного українського перекладу не приймаються.

Текст повинен бути набраний у редакторі Microsoft Word шрифтом TimesNewRoman, кегль – 14, для таблиць – 12. Поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве, верхнє та нижнє – 20 мм. Міжрядковий інтервал – 1,5. Абзац – 1,25 мм.

У статті не повинно бути зайвих недрукованих символів.

Не використовувати примусовий та ручний перенос слів.

Автоматично встановити заборону «висячих» рядків. Не встановлювати відступ (абзац) першого рядка табуляцією або кількома проміжками. Сторінки повинні бути пронумерованими. Посилання на використану літературу в тексті, формули, таблиці, рисунки, схеми, графіки виконуються згідно з вимогами. Посилання в тексті на джерела треба зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання.

Авторське резюме (реферування) виконує функцію незалежного від статті джерела інформації.

Авторське резюме має бути:

- інформативним (не містити загальних слів);
- оригінальним (не бути калькою анотації);
- змістовним (відображати основний зміст статті і результати досліджень);
- компактним, але не стислим (обсягом 230–250 слів).

Назва організації та відомства. Відсутність інформації з афіліювання авторів або неправильні, неповні дані призводить до втрати даних у профілях авторів та організацій, створенню множинних профілів, втрати даних про публікації.

Правильний варіант – повна, перекладна, офіційно прийнята назва організації із вказівкою відомства та повна юридична адреса. Обов'язково надати й англійською мовою.

Вимоги до електронної копії статті.

Електронна копія матеріалу подається на USB-флеш-накопичувачі або компакт-диску з наданням роздрукованого примірника статті. Для тексту потрібно використовувати формат MSWord (doc, docx). Рисунки, виконані за допомогою програмних пакетів математичної та статистичної обробки, повинні бути конвертовані у графічні формати EPS і TIFF.

Відповідальність за достовірність інформації в наукових статтях, надрукованих журналом, несе автор.

Авторський оригінал статті має бути завершеним, підписаним автором і не може доопрацьовуватися після прийняття його редакцією. Автор не має права передавати в інші видання статтю, прийняту редакцією та ухвалену редакційною колегією до друку.

Включення статей до збірника «Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки та перспективи» Інституту професійно-технічної освіти НАПН України здійснюється відповідною незалежною експертизою.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ І НАВЧАННЯ:
ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Збірник наукових праць
Випуск 6**

Відповідальний редактор **Л. Гуменна.**
Технічний редактор: **О. Бойченко, К. Мархель.**
Відповідальний за друк **М. Шимановський.**

Підписано до друку 25.08. 2015 р., Формат 60х90 1/16.
Друк дуплікатор. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 12
Наклад 300 пр.

Адреса редакції: 03045, Київ, Чапаєвське шосе, 98-а
Тел./факс: 259–45–53, E-mail: ipto_info@ukr.net

Видавництво та друк ТОВ «НВП Поліграфсервіс».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників
розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3563 від 28.08.2009 р.